

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu • Alueelliset kehitysnäkymät • 2022:38

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2022



Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:38

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2022

Jouko Nieminen ja Joonas Repo (toim.)

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.

Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-327-831-8

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2022

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:38**Teema**Alueelliset
kehitysnäkymät**Julkaisija** Työ- ja elinkeinoministeriö**Toimittaja/t
Kieli** Jouko Nieminen ja Joona Repo
suomi**Sivumäärä**

166

Tiivistelmä

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2022 on ELY-keskusten yhdessä keskeisten aluekehittäjien kanssa muodostama näkemys maakuntien nykytilasta ja lähiajan näkymistä. Tämän katsauksen arviot on tuotettu maaliskuuhun 2022 aikana.

Katsaus laadittiin poikkeuksellisessa tilanteessa. Koronakriisistä toipuminen oli jo hyvässä vauhdissa, kunnes Venäjän hyökkäys Ukrainaan loi uuden globaalin kriisin ja muutti tilannetta olennaisesti. Sodalla ja siihen liittyvillä pakotteilla on sekä välittömiä että välillisiä vaikutuksia alueiden talouteen ja työllisyyteen. Yleisten taloutta ja työllisyyttä koskevien arviointien lisäksi katsauksessa on nostettu esiin Ukrainassa käytävän sodan jo havaittuja sekä arvioituja vaikutuksia alueille, vaikkei kaikkia niitä tai niiden merkityksiä olekaan vielä mahdollista täysin tunnistaa.

Samantyyppiset teemat nousevat esille eri puolilla maata. Samalla kun työvoiman kysyntä on ollut ennätyksellisen vilkasta koronakriisin jälkeen, ovat työvoiman saatavuuden haasteet jatkaneet vaikeutumistaan. Nyt, sodan alettua, myös kustannusten nousu on alkanut huolestuttaa ja ennakointi vaikeutunut entisestään. Venäjän ja Valko-Venäjän kanssa kauppaa käyviä yrityksiä on joutunut keskeyttämään toimintansa näissä maissa ja etsimään korvaavia markkinoita ja/tai raaka-aineita. Myös kausityövoiman saamisen vaikeutuminen sodan takia nähdään akuuttina haasteena usealla alueella.

Yleisesti nähdään, että sodasta aiheutuvat ongelmat ovat monin osin vasta edessäpäin ja suorat vaikutukset näyttäytyvät energian ja raaka-aineiden hintojen nousuna sekä saatavuusongelmina. Ensivaiheessa suoria vaikutuksia näyttäisi kohdistuvan varsinkin Kaakkois- ja Itä-Suomen maakuntiin, joissa yhteydet Venäjälle ovat tärkeä osa aluetaloutta. Vaikka sodan vaikutukset ulottuvat pitkälle tulevaisuuteen ja värittävät keskustelua taloudesta, on hyvä huomioda, että alueilla on monin tavoin hyvä kehitysvaihe menossa ja työllisyys kohenee edelleen.

Asiasanat alueelliset kehitysnäkymät, alueet, aluekehitys, ennakointi, työllisyys, elinkeinoelämä**ISBN PDF** 978-952-327-831-8**ISSN PDF**

1797-3562

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-831-8>

Regionala utvecklingsutsikter våren 2022

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2022:38		Tema	Regionala utvecklingsutsikter
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet		
Redigerare	Jouko Nieminen och Joonas Repo		
Språk	finska	Sidantal	166

Referat

Regionala utvecklingsutsikter våren 2022 är närings-, trafik- och miljöcentralernas och de centrala regionutvecklarnas gemensamt bildade uppfattning om nuläget och utsikterna för den närmaste framtiden i landskapen. Bedömningarna i denna översikt gjordes i mars–april 2022.

Översikten gjordes i en exceptionell situation. Vi var på god väg att återhämta oss efter coronakrisen, tills Rysslands invasion av Ukraina ledde till en ny global kris som förändrade läget väsentligt. Kriget och sanktionerna i samband med det har både direkta och indirekta inverknings på ekonomin och sysselsättningen i regionerna. Översikten lyfter förutom bedömningarna som gäller ekonomin och sysselsättningen också fram de verkningar som vi redan kan se av kriget i Ukraina och de följder som kriget uppskattas ha för regionerna, även om alla verkningar och deras betydelse ännu inte kan identifieras i sin helhet.

Liknande teman tas upp på olika håll i landet. Samtidigt som efterfrågan på arbetskraft har varit rekordartad efter coronakrisen, har utmaningarna som gäller tillgången på arbetskraft blivit allt större. Efter att kriget nu har startat oroar också höjda kostnader, vilket gör prognostiseringen allt svårare. Företag som handlade med Ryssland och Belarus har blivit tvungna att avbryta sin verksamhet och försöka hitta ersättande marknader och råvaror. En akut utmaning för flera regioner är också att det är svårare att få säsongsarbetskraft på grund av kriget.

En allmän uppfattning är att problemen till följd av kriget till många delar ligger i framtiden och att de direkta verkningarna visar sig som höjda energi- och råvarupriser och problem med tillgången på varor. Direkta verkningar verkar nu drabba framför allt Finlands sydöstra och östra regioner, där kontakterna till Ryssland var en viktig del av regionernas ekonomi. Det är bra att notera att regionerna på många sätt är inne i ett gott utvecklingskede och att sysselsättningsläget fortsättningsvis förbättras, trots att kriget kommer att ha verkningar långt in i framtiden och att dessa påverkar diskussionerna om ekonomin.

Nyckelord regionala utvecklingsutsikter, regionerna, regional utveckling, prognostisering, sysselsättning, näringsliv

ISBN PDF 978-952-327-831-8 **ISSN PDF** 1797-3562

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-831-8>

Regional Development Prospects in Spring 2022

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2022:38	Subject	Regional Economic Prospects
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland	

Editor(s)	Jouko Nieminen and Joonas Repo	Pages	166
Language	Finnish		

Abstract

Regional Economic Prospects in Spring 2022 is a review of the current situation and short-term prospects in the regions. It was prepared by the Centres for Economic Development, Transport and the Environment (ELY Centres) together with key regional developers. The evaluations in this review were made in March–April 2022.

The review was carried out in an exceptional situation. Recovery from the coronavirus crisis was well under way until Russia's attack on Ukraine created a new global crisis, changing the situation considerably. The war and related sanctions have both direct and indirect impacts on the economy and employment in the regions. In addition to general evaluations on the economy and employment, the review highlights the predicted or already observed effects of the war on the regions, even though not all of the effects or their significance can be fully recognised yet.

Similar themes emerge across the country. While the demand for labour has been record high since the end of the coronavirus crisis, challenges related to the availability of labour have increased. Since the start of the war, the rising costs are causing concern and foresight is more difficult than before. Companies trading with Russia and Belarus have had to suspend their operations in these countries and find alternative markets and/or raw materials. The difficulty of recruiting seasonal workers due to the war is considered an acute challenge in many regions.

It is a common view in the regions that the problems caused by the war are in many respects still ahead and that the war's direct impacts will translate into rising energy and raw material prices and problems with availability. Initially, regions in Southeast and Eastern Finland are likely to be directly affected as their connections with Russia are an important part of the regional economy. Even though the effects of the war will extend far into the future and influence the discussion on the economy, it is noteworthy that the regions are in many ways in a good development phase and benefit from an upward employment trend.

Keywords	regional development prospects, regions, regional development, foresight, employment, business and industry		
-----------------	---	--	--

ISBN PDF	978-952-327-831-8	ISSN PDF	1797-3562
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-831-8
--------------------	---

Sisältö

1	Taustaa.....	7
2	Yhteenveto.....	8
3	Uusimaa	13
4	Varsinais-Suomi	22
5	Satakunta.....	31
6	Pirkanmaa.....	40
7	Kanta-Häme	47
8	Päijät-Häme	55
9	Kymenlaakso.....	64
10	Etelä-Karjala	72
11	Etelä-Savo.....	81
12	Pohjois-Savo.....	90
13	Pohjois-Karjala.....	98
14	Keski-Suomi.....	106
15	Etelä-Pohjanmaa.....	115
16	Pohjanmaa	123
17	Keski-Pohjanmaa	132
18	Pohjois-Pohjanmaa	140
19	Kainuu.....	149
20	Lappi	158

1 Taustaa

Alueelliset kehitysnäkymät 1/2022 on ELY-keskusten yhdessä muiden aluekehittäjien kanssa muodostama näkemys maakuntien nykytilasta ja lähiajan näkymistä. Katsauksen arviot on tuotettu kuluvan vuoden maaliskuussa.

Katsausta on laadittu vuodesta 2006 alkaen ja se on keskeinen osa lyhyen aikavälin alue-ennakointia. Kyseessä on laadullinen arvio, jossa keskeisessä roolissa ovat aluekehittäjien ja yritysten kehittämisen parissa toimivien henkilöiden näkemykset. Laadullista arviota tukevat tilastotiedot sekä alueelliset kyselyt ja barometrit mm. pk-yritysbarometri ja Ammattibarometri. Alueellisten katsausten laatimisessa on monilla alueilla tärkeässä roolissa alueilla toteutetut keskustelupaneelit, joissa osallistujat muodostavat yhteisen näkemyksen alueen nykytilasta ja tulevaisuudesta.

Katsauksessa nimeltä mainittujen yritysten tiedot perustuvat pääosin mediaseurantaan.

2 Yhteenveto

Taulukko 1. Koko maan avainluvut.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	5 548 241	5 533 793	5 503 297	0,3 %	0,8 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	265 591	327 130	332 166	-18,8 %	-20,0 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	28 181	38 841	40 817	-27,4 %	-31,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	103 806	96 093	117 309	8,0 %	-11,5 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	10,1 %	12,4 %	12,6 %	-2,3 %-yks.	-2,5 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	122 434	78 655	57 317	55,7 %	113,6 %

Yleiskuva alueiden tilanteesta ja näkymistä

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2022 -katsaus laadittiin poikkeuksellisessa tilanteessa. Koronakriisistä toipuminen oli jo hyvässä vauhdissa, kunnes Venäjän hyökkäys Ukrainaan loi uuden globaalien kriisien ja muutti tilannetta olennaisesti. Sodalla ja siihen liittyvillä pakotteilla on sekä välittömiä että välillisiä vaikutuksia alueiden talouteen ja työllisyyteen, eikä kaikkia vaikutuksia tai niiden merkityksiä voi vielä tässä vaiheessa täysin tunnistaa. Tämän vuoksi kevään alueelliset kehitysnäkymät -katsaus laadittiin pelkästään maakunnittaisena ja ilman tilanne- ja kehitysnäkymiä kuvaavia plus-miinus-nolla -arviointeja. Tässä katsauksessa on maakunnan yleisten taloutta ja työllisyyttä koskevien arviointien lisäksi nostettu omana lukunaan esiin Ukrainassa käytävän sodan vaikutuksia alueille. ELY-keskusten johdolla laaditut arviot on viimeistelty pääosin 8.4.2022 mennessä, jolloin Venäjän aloittaman hyökkäyssodan alkamisesta oli kulunut noin kuusi viikkoa (pieniä täydennyksiä tehtiin vielä taittovaiheessa toukokuun alussa, esim. Pyhäjoen ydinvoimalahankkeen kohdalla).

Alueiden tilannekuviissa ja lähiajan näkymissä ilmenevät samantyyppiset teemat eri puolilla maata. Koronakriisin jälkeen talouden rattaat pyörivät vauhdilla ja työvoiman kysyntä oli ennätyskellisen vilkasta. Samalla työvoiman saatavuuden haasteet ovat jatkaneet

vaikeutumistaan. Työvoiman saatavuuden rinnalla myös kustannusten nousu on alkanut huolestuttaa. Sodan alettua näkymät synkkenivät ja tulevaisuuden ennakointi vaikeutui. Monet Venäjän ja Valko-Venäjän kanssa kauppaa käyvät yritykset ovat joutuneet keskeyttämään näihin maihin kohdistuvat toimintansa ja etsimään korvaavia markkinoita ja/tai raaka-aineita. Vaikka sodan vaikutukset ulottuvat pitkälle tulevaisuuteen ja värittävät keskustelua taloudesta, on hyvä huomioida, että alueilla on monin tavoin hyvä kehitysvaihe menossa ja työllisyys kohenee edelleen.

Yleisesti nähdään, että sodasta aiheutuvat ongelmat ovat monin osin vasta edessäpäin ja suorat vaikutukset näyttäytyvät energian ja raaka-aineiden hintojen nousuna sekä saata- vuusongelmina. Ensivaiheessa suoria vaikutuksia näyttäisi kohdistuvan varsinkin Kaakkois- ja Itä-Suomen maakuntiin, joissa yhteydet Venäjälle ovat tärkeä osa aluetaloutta. Myös maatalouden kausityövoiman saamisen vaikeutuminen sodan takia nähdään akuuttina haasteena usealla alueella.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Polttoaineiden hinnan nousulla on suoria ja välittömiä vaikutuksia kuljetusalalle, niin henkilö- kuin tavaraliikenteeseenkin. Kuljetuskustannusten nousu puolestaan heijastuu muiden alojen yrityksiin. Hallituksen tukipaketilla pyritään helpottamaan kuljetusalan ahdingkoa. Venäjän rajan ylittävä liikenne on pysähtynyt, ja Venäjään liittyvät kuljetusmäärät pudonneet, mikä näkyy varsinkin itärajan maakunnissa – esimerkiksi Saimaan kanavan kautta kulkeva liikenne tyrehtyy.

Tienpitoon on tullut merkittäviä haasteita öljyn hinnan nousun ja bitumin saatavuusongelmien takia. Päälystämisen määrä tulee olemaan suunniteltua vähäisempää ja vähäliikenteisen tiestön kunto uhkaa heiketä.

Maatalous on jo pitkään ollut kannattavuuskriisissä, ja huonot satovuodet ovat heikentäneet tilojen taloudellista tilannetta entisestään. Voimakkaasti kohonneet energia-, rehu- ja lannoitekustannukset ovat nopeasti vaikeuttaneet maatalojen tilannetta. Ukrainan sodan johdosta kausityövoiman saaminen hankaloituu entisestään. Valtion tukipaketilla pyritään helpottamaan kustannuskriisiä ja tukemaan huoltovarmuutta, mutta maataloudessa tilanne on kokonaisuudessaan huolestuttava.

Kotimaan matkailun merkitys korostui korona-aikana, ja sillä saatiin kompensoitua ulkomaisten matkailijoiden määrän lasku. Kuluvalle vuodelle odotukset ovat olleet positiivisia ja koronarajoitusten poistumisen myötä kesätapahtumien järjestäminen on taas mahdollista. Matkailussa on myös investointeja ja investointisuunnitelmia eri puolilla maata.

Kohonneet polttoainekustannukset ja ostovoiman supistuminen luovat kuitenkin varjoja lupaavalle kotimaan matkailun varaan tukeutuvalla kesäsesongilla. Nähtäväksi jää, miten Venäjän rajanaapurina oleminen vaikuttaa ulkomaiseen matkailuun, mutta alueilla ei vielä ainakaan ole varausten peruutuksia tapahtunut. Venäläisiä matkailijoita ei tulla suurella todennäköisyydellä näkemään pitkään aikaan, mikä vaikuttaa varsinkin itärajan ja pääkaupunkiseudun matkailutoimijoihin ja esimerkiksi ostosmatkailuun. Varovaisen positiivisesti alkanut vuosi 2022 on kääntynyt Helsinki-Vantaan näkökulmasta erittäin epävarmaksi, kun Venäjälle asetettiin Ukrainan sodan myötä lentokiellot, ja Venäjä puolestaan asetti ylilentokiellot eurooppalaisille lentoyhtiöille.

Majoitus- ja ravitsemisala on vielä tietyiltä osin toipumassa korona-ajasta, ja toimintaa ollaan hiljalleen saamassa vauhtiin rajoitusten purkamisen jälkeen. Ravintola-alalta poistui korona-aikana iso joukko työvoimaa, ja nyt alalla on suuria haasteita saada henkilökuntaa mm. tarjoilu- ja keittiötehtäviin.

Rakentamisessa on ollut vahva kausi menossa, ja keskeisenä haasteena onkin ollut työvoiman saatavuus. Sodan myötä myös rakennusmateriaalien hinnat ovat nousseet rajustikin ja materiaaleista on pulaa. Myös tarjousten hinnoittelu on vaikeutunut ja kustannusriskit kasvaneet. Uhkana on jo suunniteltujen projektien siirtymiset ja jopa peruuntumiset.

Pyhäjoen ydinvoimalahankkeen valmistelu on pysäytetty.

Teknolוגiateollisuudessa tilauskanta on vielä vahva ja kysyntä hyvällä tasolla. Venäjän vientimarkkinoita korvaavien markkinoiden löytyminen vaikuttaa kohtalaisen hyvältä. Entisestään pahenevat toimitusketjuhäiriöt sekä energian ja metallien nopea hinnannousu sekä komponenttipula uhkaavat kuitenkin teknolוגiateollisuuden kannattavuutta. Ukrainan sodan johdosta jotkut alueellisesti merkittävätkin yritykset mm. metsäkoneiden valmistuksessa ovat ilmoittaneet viennin lopettamisesta Venäjälle sekä Valko-Venäjälle ja lomautuksia saattaa olla tulossa.

Meriteollisuudessa risteilijöiden valmistaminen jatkuu Turun telakalla ainakin vuoteen 2026 saakka, ja yhtä pitkälle ulottuu myös Rauman telakan tilauskanta. Helsingin telakka on Venäjään kohdistuvien talouspakotteiden johdosta joutunut vaikeaan tilanteeseen.

Ukrainan sodan johdosta tarve luopua fossiilisista polttoaineista sai uutta vauhtia, mikä kiihdyttää investointeja uusiutuvaan energiaan. Uusista tuulivoima- ja aurinkovoima-investoinneista kerrotaan monilla alueilla, samoin biokaasulaitoksia on suunnitteilla useita. Maakaasun käyttöön liittyy sodan johdosta isoja riskejä, joita on ainakin Päijät-Hämeen yritys kentässä, jossa maakaasua käyttäviä yrityksiä on ainakin kuutisensataa. Akkuteknologiaan liittyvät toiminnot ovat hyvässä nosteessa, ja uusiutuvan energian merkityksen vahvistuminen luo edelleen kysyntää akkumateriaaleille, akkuteknolוגialle ja akkujen

tuotannolle. Tällä on myönteisiä aluetaloudellisia vaikutuksia mm. Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa.

Metsäteollisuus on investoinut viime aikoina voimakkaasti, ja parhaillaan Metsä Fibre rakentaa uutta tehdaskokonaisuutta Kemiin lähes kahdella miljardilla eurolla ja Metsä Forest valmistautuu kumppaneiden ja alihankkijoidensa kanssa rekrytoimaan uutta työvoimaa puunhankintaketjuun noin 1 500 henkilötyövuotta. Ukrainan sota vaikuttaa puun saatavuuteen, kun metsäyhtiöt eivät tuo puuta tai haketta Venäjältä. Sellutehtaat ovat merkittäviä tuontihakkeen käyttäjiä. Myös voimalaitoksissa poltettavasta hakkeesta merkittävä osa on tullut Venäjältä. Venäjältä tuotavan hakkeen korvaamiseksi tarvitaan lisää kotimaista hakepuuta ja turvetta.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Työvoiman kysyntä on ollut monilla alueilla jopa ennätyksellisen kovaa, minkä myötä työllisyysaste on noussut ja työttömyys jatkanut laskusuunnassa. Työvoiman kysynnän viikkauden kääntöpuolena osaajapula on pahentunut ja koskee yhä useampaa toimialaa ja ammattia, niin kuin kevään Ammattibarometristä nähdään. Työvoiman ikäänntyminen on pidemmän ajan ongelma, mikä tulee entisestään pahentamaan työvoiman kohtaanto-ongelmaa.

Ukrainan sodan vaikutukset työmarkkinoille ovat vielä toistaiseksi olleet vähäiset. Ukrainan sodasta johtuvia muutosneuvotteluja on tullut jonkun verran, suurimpana yksittäisenä Finnairin ilmoitus lomautustarpeesta. On odotettavissa, että sodan pitkittyessä ja talouden kasvun hidastuessa mm. logistiikassa, matkailussa, kaupan alalla ja teollisuudessa tulee lomautusten ja irtisanomisten uhka kasvamaan. Myös työvoiman kysyntä tulee vähenemään, mutta suuruusluokkaa on vaikea arvioida.

Ukrainalaista kausityövoimaa on ollut runsaasti varsinkin maataloudessa, jonne on tulevalle satokaudelle haasteita saada kausityövoimaa. Sodan sytyttyä Suomessa työskennelleitä ukrainalaisia miehiä lähti takaisin kotimaahansa, mikä kasvattaa työvoiman tarvetta mm. maataloudessa, rakennusteollisuudessa ja metalliteollisuudessa.

Ukrainan pakolaisaallon määrästä on vielä vaihtelevia arvioita, mutta tarvittavien palvelujen järjestämiseksi lisätään henkilöstöä mm. vastaanottopalveluihin, perusopetukseen, varhaiskasvatukseen ja sote-palveluihin. Ukrainasta tulevien arvioidaan pääsevän verrattain nopeasti kiinni työelämään, ja useat yritykset ovat osoittaneet halukkuutta työllistää ukrainalaisia.

Lisätietoja

Uudenmaan TE-toimisto

Niko Pagratis, asiantuntija
p. +358 50 576 2441
niko.pagkratis@te-toimisto.fi

Varsinais-Suomen ELY-keskus

työelämäkoordinaattori Timo Vahtonen
p. 0295 020 035
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Satakunnan ELY-keskus

ylivohtaja Marja Karvonen
p. 0295 022 111
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

työmarkkina-asiantuntija Hannu Ahvenjärvi
p. 0295 022 114
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pirkanmaan ELY-keskus

ennakointiasiantuntija Juha Salminen
p. 0295 036 208
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Hämeen ELY-keskus

erikoissuunnittelija Sanna Paakkunainen
p. 0295 025 159
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Kaakkois-Suomen ELY-keskus

erikoistutkija Tarja Paananen
p. 0295 029 076
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Etelä-Savon ELY-keskus

yrittäjäasiantuntija Kristiina Laatikainen
p. 0295 024 261
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Savon ELY-keskus

yksikön päällikkö Jan Blomberg
p. 0295 026 552
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Karjalan ELY-keskus

strategiapäällikkö Reijo Vesakoivu
p. 0295 026 116
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Keski-Suomen ELY-keskus

johtava asiantuntija Päivi Hamarus
p. 0295 024 657
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

strategiapäällikkö Timo Takala
p. 0295 027 708
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjanmaan ELY-keskus

suunnittelija Meeri Koski
p. 0295 028 686
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

asiantuntija Jarkko Pietilä
p. 0295 038 116
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Kainuun ELY-keskus

erikoissuunnittelija Anne Ristioja
p. 0295 023 582
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Lapin ELY-keskus

toimiala-asiantuntija Heino Vasara
p. 0295 039 689
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

tutkija Tuula Uusipaavalniemi

p. 0295 037 142
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

KEHA-keskus

strategiajohtaja Jouko Nieminen
p. 0295 022 769
etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

3 Uusimaa

Taulukko 2. Avainluvut Uusimaa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	1 714 741	1 702 678	1 638 293	0,7 %	4,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	89 388	112 218	89 642	-20,3 %	-0,3 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	7 924	11 295	8 668	-29,8 %	-8,6 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	41 116	35 801	36 827	14,8 %	11,6 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	10,2 %	12,7 %	10,6 %	-2,5 %-yks.	-0,4 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	39 906	25 811	18 092	54,6 %	120,6 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Uusimaa on pääkaupunkiseutuna sekä yrityselämän että valtionhallinnon keskittymänä aluetaloudellisesti hyvässä asemassa, vaikka koronakriisi onkin iskenyt erityisen kovaa juuri Uudellamaalla korostuvaan palveluun. Uudenmaan elinkeinoelämä on monipuolista ja alueen keskimääräinen koulutustaso on korkea. Uudenmaan vahvuuksia eurooppalaisessa mittakaavassa ovat Euroopan komission alueellisen kilpailukyvyksen indeksin mukaan väestön hyvinvointi, korkeakoulutettujen määrä ja korkeakoulutuksen taso, teknologian ja nopeiden datayhteyksien saatavuus ja nopea käyttöönotto sekä alueen innovaatiotaso. Uusimaa on kansainvälisessäkin vertailussa hyvin korkealla tasolla innovaatioissa, mistä kertoo maakunnan sijoittuminen EU:n vuoden 2021 innovaatiovertailussa EU-maiden alueiden kesken sijalle kaksi Tukholman jälkeen. Kansallisesti Uudenmaan vahvuuksia ovat elinkeinorakenteen monipuolisuus ja osaamisintensiivisten palveluiden verrattain suuri osuus. Uudenmaan bruttokansantuote per asukas on lähes kolmanneksen koko maan lukemaa korkeampi. Innovaatiotoiminnassa Uusimaa on myös merkittävä alue, sillä kolme neljäsosaa uusista keksinnöistä tehdään pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla.

Uudenmaan väestönkasvu on pitkään keskittynyt vahvasti pääkaupunkiseudulle, jossa asuu noin 70 prosenttia koko maakunnan väestöstä. Tilastokeskuksen väestöennuste Uudenmaan osalta ennustaa maakunnan väestönkasvun keskittyvän kuluvaan vuosikymmenenkin aikana kokonaisuudessaan Helsingin seutukuntaan. Porvoon, Raaseporin ja Loviisan seutukuntien kohdalla väestöennusteet ovat laskevia. Pääkaupunkiseudun merkitys tulee olemaan merkittävä Uudellemaalle myös tulevaisuudessa, mutta koronapandemian myötä pääkaupunkiseudun ympäristökunnat, eli KUUMA-alue, on joidenkin arvioiden mukaan nousemassa tulevaisuudessa jopa kolmanneksi suurimmaksi kaupunkialueeksi. Koronatilanteen edistävä digiloikka ja etätyömahdollisuuksien kehittyminen antavat pääkaupunkiseudun ulkopuolisille seutukunnille mahdollisuuden lisätä omaa vetovoimaisuutta ja elinvoimaa etenkin asiantuntijatyötä tekevien keskuudessa. Koronakriisin aikana on jo saatu ensimmäisiä viitteitä asiantuntijatyötä tekevien suuntautumisesta Uudellamaalla yhä enemmän myös maakunnan kehyskuntiin. Pääkaupunkiseutu onkin ollut korona-aikana kuntien välisessä nettomuutossa häviöjä ja esimerkiksi Keski-Uudenmaan kunnat puolestaan voittajia.

Koronapandemian vaikutukset ovat Suomessa iskeneet rajuin Uudellemaalle alueen palvelualavaltaisuuden vuoksi. Myös nuoret ikäluokat ovat kärsineet erityisen paljon pandemiasta, mikä korostuu Uudellamaalla sen muuta maata nuoremman ikärakenteen vuoksi. Erityisesti Uudenmaan matkailuala on kärsinyt suuresti pandemian aikana, mikä on näyttäytynyt käytännössä esimerkiksi ulkomaalaisten turistien puutteena. Ukrainan sodan seurauksena venäläisten matkailijoiden virta todennäköisesti ehtyy pitkäksi ajaksi ja Venäjän ylilentokielto puolestaan vähentää aasialaisten matkailijoiden määrää merkittävästi. Ennen pandemiaa Uusimaa ja Lappi muodostivat suurimman osan ulkomaalaisen matkailun kysynnän kasvusta. Ennen sotaa tehdyssä työ- ja elinkeinoministeriön, Visit Finlandin, Tilastokeskuksen, MaRa ry:n ja SMAL ry:n matkailukysynnän kehitystä kuvaavassa arvioissa ennakoitiin, että matkailukysyntä (eli suomalaisten ja ulkomaisten matkailijoiden Suomessa käyttämä rahan määrä) palautuisi vuoden 2019 tasolle vasta vuonna 2023. Tilastokeskuksen katsauksessa tammikuulta 2022 hotellihuoneiden käyttöaste Uudellamaalla oli vertailussa koko maan keskiarvon alapuolella. Vielä heikommat lukemat olivat pääkaupunkiseudusta etenkin Helsingillä. Keskeinen selittävä tekijä tälle on ulkomaalaisten matkailijoiden korostunut merkitys Helsingin seudulle ja etenkin liikematkailun merkitys tässä yhteydessä. Ukrainan sodan seurauksena mahdollista maariskiä (eli Suomen sijaintia Venäjän vieressä) on vaikea arvioida matkailun näkökulmasta. Muissa yhteyksissä maariski ei ole ainakaan vielä näyttänyt toteutuvan, sillä ulkomaisten investointien tasolla pääoman pakoa ei olla nähty.

Pääkaupunkiseudun matkailulle tärkeä kesäkausi jäi suurilta osin toteutumatta vuonna 2021. Sodan myötä valoisimmat odotukset ovat vaihtuneet suureen epävarmuuteen. Jo olemassa olevan kriisin lisäksi tulevaisuutta varjostavat mahdolliset uudet koronavirusvariantit. Matkailun lisäksi myös ravintola-ala on ollut Uudellamaalla suurissa vaikeuksissa

kysynnän puuttuessa. Ravintola-alalle erittäin tärkeä pikkujoulukausi jäi hyvin vaisuksi vuonna 2021, ja synkät näkymät jatkuivat myös alkuvuonna 2022. MARA raportoi, että yli puolella matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yrityksistä myynti väheni marras-joulukuussa 2021 30 prosentilla vuoteen 2019 verrattuna. Niin ikään mahdolliset uudet virusvariantit sekä Ukrainan sodan tuomat suorat (turismin lasku) ja epäsuorat vaikutukset (kustannusten kasvu hintojen noustessa) kasvattavat epävarmuutta. Kun vertaa Tilastokeskuksen helmikuusia yöpymis- ja saapumistilastoja venäläisten turistien osalta Uudellamaalla vuosina 2020 ja 2022, huomaa, että laskua on tapahtunut kummankin osalta noin 89 %. Lasku on myös merkittävä siinä suhteessa, että venäläiset matkailijat ovat olleet esimerkiksi yöpymisten määrissä koko 2010-luvun yksi suurimpia turistiryhmiä Uudellamaalla.

Pandemian aikana Helsinki-Vantaan lentoaseman toiminnan hiljentyminen lähes täysin on ollut Uudenmaan ja etenkin Vantaan talous- ja työelämälle iso isku. Vantaalle ovat keskittyneet lentoaseman myötä Helsingin seudun logistiikkaan liittyvät toiminnot. Lisäksi ilmailukenteen kokonaishenkilöstömäärä Vantaalla oli jo vuonna 2013 lähes 15-kertainen koko maahan verrattuna. Varovaisen positiivisesti alkanut vuosi 2022 on kääntynyt Helsinki-Vantaan näkökulmasta erittäin epävarmaksi. Ukrainan sodan myötä asetetut lentokiellot Venäjälle, ja Venäjän vastaavat kiellot eurooppalaisille lentoyhtiöille, ovat asettaneet Finnairin hankalaan tilanteeseen Aasian syöttöliikenteen osalta, johon Finnair on myös viime vuosina investoinut uusien laajarunkokoneiden muodossa. Samalla lentoasemanpitäjä Finavia on hieman eri tilanteessa, sillä esimerkiksi kiinalaiset lentoyhtiöt voivat edelleen lentää Venäjän läpi, ja tätä kautta Finavia saattaa saada syöttöliikennettä edullisen maantieteellisen sijaintinsa johdosta.

Valtiovarainministeriön rakentamista koskevassa raportissa arvioidaan rakentamisen tuotannon kasvavan koko maan tasolla 1–3 % vuonna 2022. Raportissa myös arvioidaan, että lyhyellä aikavälillä Ukrainan sodan vaikutukset jäävät rakentamiseen verrattain pieniksi, sillä uusien aloitusten vahva kasvu loppuvuodesta 2021 tarkoittaa sitä, että rakennusprojekteja riittää pitkälle vuotta 2022. Vuonna 2022 veturina rakentamisessa toimii toimitilarakentaminen, kun se vuonna 2021 oli pääsääntöisesti asuinrakentaminen. Koko maan tilanne heijastelee pääsääntöisesti myös Uudenmaan tilannetta. Huomionarvoista on sekin, että toimistotiloja on samaan aikaan paljon tyhjillään pääkaupunkiseudulla. Mikäli maahantulorajoituksia asetettaisiin jälleen voimaan uuden virusmuunnoksen myötä, vaikuttaisi se merkittävästi Uudenmaan rakennusalaan, sillä työntekijöistä noin kolmannes tulee ulkomailta. Vaikka käynnissä olevat rakennusprojektit kannattelevat toimialaa pitkän koko vuotta 2022, materiaalien saatavuusongelmat saattavat tuottaa yllättäviä hankaluuksia. Sodan vaikutuksesta rakennusmateriaalien saatavuudessa on suuria ongelmia ja nämä saatavuushaasteet saattavat kattaa ison osan koko rakennusmateriaalien tuotantoketjuista. Samalla materiaalien saatavuushaasteet saattavat vaikuttaa uusien rakennushankkeiden toteutumiseen, mikä aiheutuu epätietoisuudesta materiaalien saatavuudesta

ja kustannuksista. Saatavuusongelman kehityksestä onkin tällä hetkellä paljon epävarmuutta, sillä tuotantoketjujen haavoittuvuudet eivät ole vielä täysin tiedossa.

Ennen sotaa tehdyssä tammikuun 2022 EK:n suhdannekatsauksessa teollisuuden suhdanne-tilanne koko maassa oli yleisellä tasolla tavanomaista parempi. Teollisuuden tuotantomäärät olivat nousussa vuoden 2021 lopulla ja kasvun ennustettiin jatkuvan vaikkakin hieman hitaampana. Katsauksessa myös ennakoitiin, että tilaushuippu oli mahdollisesti ohitettu. Yleisimmät pullonkaulat tuotannolle olivat puute kapasiteetista tai materiaaleista sekä myös puute ammattityövoimasta. Materiaalipulaa kuvataan suhdanteessa jopa historiallisen isoksi ongelmaksi. Uudenmaan osalta suhdanne-tilanne pysyi tavanomaista parempana loppuvuodesta 2021 ja positiivinen vire on jatkunut alkuvuodesta 2022. Alkanut sota saattaa tosin muuttaa positiivista yleiskuvaa merkittävästi vuoden edetessä riippuen osin myös siitä, mihin suuntaan sodankäynti kehittyy.

Uudellemaalle tärkeillä kemianteollisuuden ja teknologiateollisuuden aloilla suhdanne-näkymät olivat ennen sotaa varsin hyvät. Kemianteollisuuden yrityksille syksyllä 2021 tehdyssä kyselyssä alan yritysten näkymät olivat pääsääntöisesti positiiviset ja tilastokeskuksen tammikuun 2022 katsauksen mukaan päätoimialoista kemianteollisuudella liikevaihdon kasvu oli voimakkainta. Toisaalta 60 % kyselyyn vastanneista yrityksissä ilmoitti kärsivänsä osaajapulasta. Osaavan työvoiman saatavuusongelmat koettiin myös vientiyritysten suurimmaksi esteeksi kasvulle ja uudistumiselle. Kun arvioidaan Ukrainan sodan vaikutuksia kemianteollisuudelle, niin huomionarvoista on se, että Suomen pankin raportin mukaan kemianteollisuus vie Venäjälle suhteessa enemmän verrattuna toimialojen kokonaisvientiin.

Niin ikään teknologiateollisuuden näkymät ennen sotaa olivat varsin hyvät, vaikka pandemian jäljiltä toimitusketjujen ongelmat hidastivat kasvua ja komponenttipula oli yhä osittain kasvun esteenä. Teknologiateollisuuden julkaisemassa maaliskuun 2022 talous-näkymät-raportissa todetaan alan yritysten liikevaihdon kasvaneen vuonna 2021 vuoden takaiseen verrattuna noin kuusi prosenttia. Kasvua oli kaikilla päätoimialoilla lukuun ottamatta elektroniikka- ja sähköteollisuutta. Liikevaihtoa kasvatti etenkin kohonnut hintataso. Tilaukset alan yrityksillä oli vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä myös erinomainen. Venäjän osuus toimialan tavaraviennistä on raportin mukaan hieman suurempi (5,8 %) kuin mikä Venäjän osuus on koko Suomen tavaraviennistä (5,5 %). Sodan syttyminen Ukrainassa voikin jälleen heikentää tuotantotarvikkeiden saatavuutta ja pahentaa jo pandemian aikaan syntyneitä pullonkauloja globaaleissa tuotantoketjuissa.

Ukrainan sodan vaikutuksia on toistaiseksi vaikea arvioida Uudenmaan alueen kontekstissa yhtä tarkasti kuin mitä pandemian tapauksessa on tehty, sillä sodan pitkän aikavälin vaikutukset ovat vielä pääosin toteutumatta. Esimerkiksi energian hinnannousu todennäköisesti koskettaa Uudenmaan alueita eri tavoilla. Hyvien joukkoliikenneyhteyksien

omaavilla alueilla energian hinnannousu ei kosketa käytettävissä olevia tuloja yhtä suoraan kuin esimerkiksi yksityisautoiluun painottuvilla alueilla. Toisaalta ruoan hinnan kallistuminen voi suhteellisesti vaikuttaa enemmän kalliimmilla alueilla, joissa asuinkustannukset ja yleinen hintataso ovat korkeammalla. Kuten koko maan osalta, myös Uudenmaan työllisyystilanteen kehityksessä aivan keskeisessä roolissa on se, miten kaksi isoa shokkia taloudelle (koronan mahdolliset uudet variantit ja Ukrainan sota) materialisoituvat käytännössä. Todennäköisesti työttömien määrä ei ainakaan yhtäaikaisesti nouse pandemia ajan huippulukemiin, vaan mahdollinen heikompi kehitys työllisyydessä tapahtuu pidemmällä aikajänteellä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Ukrainan sota on asettanut elinkeinoelämän tapahtumahorisontin hyvin epävarmalle pohjalle ja maailmantalouden kehityskulkujen ennakointi kuuden tai kahdentoista kuukauden päähän on vaikeaa. Sodan liikkeelle sysäävät suuret maailmantalouden muutokset, ja niiden heijastusvaikutukset, ovat vasta liikkeessä, ja niiden lopullista päätepidettä on vaikeaa arvioida. Tästä huolimatta esimerkiksi energian ja ruoan hinnannousu tulee vaikuttamaan niin logistiikkaan, tuotantoketjuihin kuin yksittäisen kuluttajan kulutuskäyttäytymiseen ja käytettävissä oleviin tuloihin. Näillä näkymin kiihtyvä inflaatio asettaa myös keskuspankkien rahapoliittisen tilanteen uuteen perspektiiviin, mikä vaikuttaa todennäköisesti koronostojen aikatauluihin ja tätä kautta lainamarkkinoihin. Venäjän hyökkäys saattaa myös vauhdittaa energiasiirtymää EU:ssa, mikäli EU:n harkitsema yhteinen velka kasvavien energiamenojen kattamiseksi toteutuu. Koronan vaikutusta ei voi myöskään poissulkea, sillä esimerkiksi Kiinan tiukat karanteenikäytännöt koronan tapauksessa saattavat aiheuttaa viivästyksiä tärkeillä satamilla, kun rahdin käsittelijöitä ei ole tarpeeksi, mikä vaikuttaa myös globaaleihin toimitusketjuihin. Myös yhteistyöt venäläisten yhtiöiden kanssa asettavat toimijoita vaikeisiin tilanteisiin. Esimerkiksi Mäntsälän kunnan käyttämästä lämmöstä jopa 70 % tulee venäläisen Yandex-yhtiön hukkalämmöstä.

Sodan tuoma suuri epävarmuus korostui myös alueellisissa paneelikeskusteluissa. Hieman yllättävänä asiana keskusteluissa ilmeni se, että lyhyen aikavälin näkymät nähtiin melko positiivisina tai ainakin neutraaleina. Näkymät puolen vuoden ja vuoden päähän toisaalta olivat niin epävarmat, että paneeleihin osallistujat eivät pystyneet arvioimaan tulevaisuuden näkymiä. Paneeleissa nousi esille ajatus siitä, että koronasta selviytyminen on edesauttanut valmistautumista sodan mahdollisiin vaikutuksiin. Koska sodasta aiheutuvat ongelmat ovat osin vasta edessäpäin ja muodoltaan jokseenkin epämääräisiä, saattaa se vaikuttaa odotuksia positiivisempiin näkemyksiin paneeleissa.

Suurimmat huolet paneelikeskusteluissa koskivat energian hinnannousua ja sitä seuraavia kustannuspaineita. Huolet logistiikkakustannusten noususta koskettavat erityisesti

esimerkiksi Itä- ja Keski-Uudenmaan alueita. Itä-Uudellamaalla varsinkin raideyhteyden puuttuminen korostaa pyörillä tapahtuvaa logistiikkaa, ja sama pätee Keski-Uudenmaan alueella, jossa on paljon logistiikkakeskuksia. Myös alueellisesti merkittävä Kilpilahden teollisuusalue Itä-Uudellamaalla on sodan seurauksena hankalassa tilanteessa. Nesteen öljynjalostamolle merkittävä osa raakaöljystä on tullut Venäjältä, jota yhtiö on sodan myötä pyrkinyt korvaamaan muilla öljylaaduilla. Kilpilahdella niin ikään operoiva Borealis ei ole ainakaan kaikilta liiketoiminta-alueiltaan täysin riippuvainen Venäjältä tulevista raaka-aineista.

Energian hinnannousu on myös merkittävä tekijä yksityisautoilun näkökulmasta, mikä korostuu etenkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella ja alueilla, joissa ei ole esimerkiksi junaliikennettä tai jossa junaliikenne kulkee harvakseltaan. Tilanne on hankala etenkin niille työmatkailijoille, jotka käyvät töissä toisessa kunnassa autolla, ja joilla ei ole vaihtoehtoisia tapoja kulkemiseen eivätkä he voi työnsä luonteen vuoksi myöskään olla etätöissä.

Helsinki-Vantaan lentoaseman tilanne on erityisen merkittävä tekijä koko Uudenmaan alueelle, sillä se työllistää suoraan noin 20 000 ihmistä ja välillisesti jopa 100 000 ihmistä koko maan tasolla. Ennen Ukrainan sotaa lentomatkustamisen palautuminen kiihtyi vuoden 2021 loppupuolella. Helsinki-Vantaan lentoaseman kokonaismatkustajamäärät kuvaavat hyvin sitä, miten suuri vaikutus pandemialla on ollut lentoliikenteelle. Vuonna 2019 Helsinki-Vantaan aseman kokonaismatkustajamäärä oli vuoden aikana 21 861 082, joka pandemian myötä romahti hieman yli viiteen miljoonaan matkustajaan vuoden aikana, mikä tarkoittaa noin 77 % prosentin laskua. Vuonna 2021 kokonaismatkustajamäärä oli vielä vuoden 2020 alapuolella eli reilussa neljässä miljoonassa matkustajassa (4 261 530), joka oli noin 16 % vähemmän kuin edellisenä vuonna. Ukrainan sodan johdosta asetetut ylilentokiellot venäläisille lentoyhtiöille Euroopassa, ja vastaavat kiellot eurooppalaisille yhtiöille, vähentävät Aasiasta tulevien matkailijoiden määrää merkittävästi. Finavian maaliskuun 2022 matkustajatilastojen mukaan kasvua on kuitenkin tapahtunut matkustajamäärissä alkuvuodesta ja lukema on jopa 85 % parempi kuin edellisenä vuonna samaan aikaan. Lukemaa selittää etenkin viime vuoden koronarajoitukset, eikä sota ole myöskään tuonut ainakaan välitöntä pudotusta matkustajamääriin.

Investoinneissa etenkin Microsoftin ilmoitus datakeskusalueen rakentamisesta Kirkkonummelle ja Espooseen oli merkittävä uutinen Uudenmaan alueelle. Samalla kyseessä on Microsoftin ilmoituksen mukaan maailman suurin hukkalämmön talteenottoprojekti. Myös datakeskuksissa käytettävä sähkö on päästötöntä. Datakeskuksen synnyttämä ekosysteemi voi potentiaalisesti tuoda uusia työpaikkoja myös Uudenmaan alueelle. Muista merkittävistä investoinneista voidaan mainita esimerkiksi Vantaan Kivistöön suunnitelmassa oleva suuri viihdekeskus.

Ennen sodan syttymistä Ukrainassa kevään 2022 Pk-yritysbarometri heijasteli orastavaa elpymistä koronakriisistä, vaikka omikronvariantin ilmaantuminen ja uudet rajoitukset synkensivät näkymiä. Barometrissa Uudenmaan pk-yritysten näkymät olivat muuhun maahan verrattuna pääosin valoisammat. Edelleen pk-yritysten suhdanneodotukset olivat kuitenkin koko maan tasolla laskeneet viime syksystä: suhdannetta kuvaava saldoluku oli koko maassa 11, kun se Uudellamaalla oli 15. Sodan myötä orastavat odotukset paremmasta suhdanteesta ovat jälleen muuttaneet muotoaan pessimistisempään suuntaan. Vaikutukset eivät välttämättä ole välittömiä ja kansantalouden tasolla kasvua riittänee myös tälle ja mahdollisesti myös ensi vuodelle, mutta sodan eskaloituminen saattaisi sysätä talouskehitystä huonompaan suuntaa yllättävänkin nopeasti. Esimerkiksi Venäjän energiatuonnin päättäminen kiihdyttäisi energian hinnan nousua ja toisi lisää epävarmuutta talouteen.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Työ- ja elinkeinoministeriön helmikuun 2022 työllisyyskatsauksen mukaan Uudellamaalla oli helmikuun lopussa yhteensä 89 388 työtöntä työnhakijaa. Tästä määrästä ilman työsuhdetta olevia oli 80 815 ja lomautettuja 8 573. Ilman työsuhdetta olevien määrä oli laskenut 10,4 %. Vielä selkeämpi lasku on tapahtunut lomautettujen kohdalla: laskua oli peräti 61 % vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna. Kokonaisuutena työttömien määrä laski Uudellamaalla 20,3 %. Työttömien työnhakijoiden kohdalla onkin tapahtunut merkittävää laskua koronapandemian huippulukemista vuoden 2020 keväältä, jolloin työttömien työnhakijoiden määrä nousi ennennäkemättömän nopeasti ja oli suurimmillaan toukokuun alkupuoliskolla 151 272 työtöntä. Tämä oli yli kaksinkertainen määrä vuotta aiempaan verrattuna. Samalla uusien avoimien työpaikkojen määrä kasvoi edellisvuoteen verrattuna 54,6 %. Myös pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi 14,8 % ja oli 41 116. Kasvua on tapahtunut etenkin yli kaksi vuotta työttöminä olleissa henkilöissä. Alle 30-vuotiaiden keskuudessa pitkäaikaistyöttömyyden kasvuvauhti on myös hidastunut pandemian alun erittäin korkeista lukemista. Kokonaisuutena työttömien määrä Uudellamaalla on helmikuun 2022 työnvälitystilaston perusteella edelleen korkeammalla kuin kaksi vuotta sitten. Vuoden 2020 helmikuussa työttömiä oli Uudellamaalla 71 049 ja tämän vuoden helmikuussa lukema on 89 388, joka on noin 25 % korkeampi lukema. Koko maan tasolla kokonaistyöttömyys on kahden vuoden takaiseen verrattuna 7 % korkeampi, mikä osoittaa Uudenmaan hitaamman toipumisen pandemiasta.

Ukrainan sodan suorat työllisyysvaikutukset ovat toistaiseksi osuneet selvimmin Finnairille, joka ilmoitti maaliskuun alussa yhteistoimintaneuvotteluista, joiden piirissä ovat kaikki 2800 liikennelentäjää ja matkustamohenkilökunnan jäsentä Suomessa. Kokonaisuudessaan huhtikuun päivitetyn YT-neuvottelujen tilastokatsauksen mukaan lomautusten piirissä oli Uudellamaalla yli 4000 henkilöä, kun suorat vähennystarpeet henkilöstön parissa

olivat alle 100 henkilön luokkaa. Oheisista luvuista ei pysty päättelemään, mitkä lomautus- ja vähennystarpeet johtuivat Ukrainan sodasta ja mitkä eivät. Sotaan liittymättömistä henkilöstön vähennyksistä esiin nousee Sipoon jäätelötehtaan sulkeminen, joka merkitsee ainakin 62 henkilön irtisanomista.

Selkeä vaikutus sodasta tulee työmarkkinoille ukrainalaisten pakolaisten muodossa. Pakolaisten tulo kasvattaa tarvetta kunnissa varhaiskasvatuksen ja sote-alan osajille, sillä tulijoiden joukossa on runsaasti naisia ja lapsia. Tämä asettaa lisähaasteita kyseisillä aloilla jo olemassa olevan työvoimapulan vuoksi. Vaikein tilanne on kunnilla, joilla on ollut ennestään haasteita saada täytettyä olemassa olevia avoimia paikkoja varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveysalan piirissä, ja jotka vastaanottavat pakolaisia. Myös ukrainalaisten aikuisten työllistyminen on tärkeää pakolaisten integroitumisen ja yleisen sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Potentiaalinen työllistävä toimiala pakolaisille voisi olla esimerkiksi ravintola-ala, jossa ei-suomenkielinen palvelu on tavanomaisempaa arkityössä kuin muilla aloilla. Ainakin noin kolmasosa ukrainalaisista puhuu äidinkielenään venäjää, joten alat tai yksittäiset yritykset, joissa venäjän kielellä pystyy työskentelemään, voivat saada potentiaalista työvoimaa.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Energian ja ruoan hinnannousu
 - Sodan myötä öljyn hinta on noussut, mikä näyttäytyy laajoina kustannuspaineina niin teollisuuden kuin yksittäisen kuluttajan kohdalla
 - Ukraina on merkittävä viljatuottaja, joten sota aiheuttaa tarjontapulan maailmanmarkkinoilla
 - Venäjä on yhdessä Valko-Venäjän kanssa merkittävä lannoitteiden tuottaja, joten pakotteet valtioita vastaan vaikuttavat myös ruoan tuotannon hintaan
- Inflaatiopaineet ja niiden vaikutukset yrityksiin ja kuluttajiin
 - Nousevat hinnat vaikuttavat käytettävissä oleviin tuloihin ja täten myös tuotteiden kysyntään
 - Koronnostopaineet vaikuttavat lainojen hintaan
- Energiasiirtymän ajankohtaisuus
 - Riippuvuussuhdetta venäläisestä energiasta yritetään vähentää
- Pakolaisten vaikutus kuntataloudelle ja työvoimalle
 - Lisää kysyntää sosiaali- ja varhaiskasvatusalan osajille

- Sodan eskaloitumisen vaara: nopea käänne pahempaan
 - Saavuttaako Venäjä tavoitteensa Ukrainassa, ja jos ei, niin mikä on seuraamus?

- Helsinki-Vantaa lentoaseman tilanne
 - Venäjän ylilentokiellon vaikutus aasialaisten turistien matkustajamääriin
 - Finnairin vaikea tilanne: strategia on keskittynyt Aasian lentoliikenteeseen, joka vaikeutui Venäjän ylilentokiellon vuoksi
 - Lentoasemanpitäjä Finavian erilainen tilanne: saapuuko Helsinki-Vantaalle esimerkiksi enemmän kiinalaisia lentoyhtiöitä, jotka voivat lentää Venäjän ilmatilassa?

4 Varsinais-Suomi

Taulukko 3. Avainluvut Varsinais-Suomi.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	483 477	481 403	475 543	0,4 %	1,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	21 631	25 864	27 788	-16,4 %	-22,2 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	2 368	2 936	3 267	-19,3 %	-27,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	7 798	6 602	9 710	18,1 %	-19,7 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	9,5 %	11,3 %	12,2 %	-1,8 %-yks.	-2,7 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	10 891	6 719	4 569	62,1 %	138,4 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Varsinais-Suomen tilanne näytti monelta kantilta valoisalta ennen Ukrainan sodan puhkeamista: koronakriisistä oli selvitty suhteellisen ”kuivin jaloin”, työvoiman kysyntä oli vilkasta ja alueen monien yritysten tilauskirjat notkuivat uusista tilauksista. Kasvua hidastavia tekijöitä olivat lähinnä työmarkkinoita vaivaavat kohtaanto-ongelmat, energian ja materiaalien hinnannousu sekä komponenttien saantivaikkeudet. Venäjän hyökkäys Ukrainaan aiheutti toisen globaalin kriisin ennen kuin edellinen oli ehtinyt vielä päättyä ja asetti yhteiskunnan resilienssin uuteen stressitestiin. Ukrainan sota tulee muuttamaan radikaalisti ulko- ja turvallisuuspolitiikkaamme, mutta työntää myös taloutta ja työllisyyttä kohti huonompia ja epävarmempia aikoja. Turun kauppakamarin teettämän kyselyn mukaan lähes puolet vastanneista yrityksistä arvioi kannattavuuden heikkenevän tänä vuonna mm. sodan mukanaan tuomien kustannuspaineiden takia.

Ukrainan sodan ja Venäjälle asetettujen pakotteiden suora vaikutus ei huonosti hahmotettavien ensiarvioiden mukaan ole Varsinais-Suomelle aivan järjestyttävä. Suorat vaikutukset ilmenevät mm. joidenkin yritysten Venäjän kaupan päättymisenä. Suoria vaikutuksia ovat myös ukrainalaisten työntekijöiden lähtö sotaan (muutama sata koko maakunnassa) ja jo

ennestään haasteellisten energian (sis. öljy), materiaalien ja komponenttien saanti sekä niissä tapahtuvat rajut hinnannousut. Kauppakamarin jäsenyrityksilleen suorittaman kyselyn mukaan kuitenkin 64 prosenttia varsinaissuomalaisista yrityksistä koki pakotteiden vaikuttavan toimintaansa merkittävästi tai jonkin verran. Luku on reilut 2 %-yksikköä korkeampi kuin koko maassa yleisesti. Syksyllä 2021 toteutetun pk-yritysbarometrin mukaan Varsinais-Suomessa vientiä harjoittavista pk-yrityksistä tosin vain noin 15 prosentilla oli vientiä Venäjälle. Luku on viidenneksi pienin kaikki maakunnat huomioonotettuna.

Ulkomaalaisten matkailijoiden määrään ja ulkomaalaisten rohkeuteen sijoittaa (Varsinais-) Suomeen on maamme maantieteellisellä sijainnilla Venäjän naapurissa varmasti vaikutuksia. Ukrainalaisten sotapakolaisten saapumismääristä maakuntaan voidaan esittää vain karkeita arvioita. Koko Suomeen tulevaisuuteen arvioituista 40-80 tuhannesta pakolaisesta 10-20 prosenttia tulisi sijoittumaan Varsinais-Suomeen.

Maakuntamme monipuolisessa ja vahvassa alkutuotannossa on käytetty normaalivuosina todella paljon ukrainalaista kausityövoimaa. Sodan sytyttyä ja ukrainalaisten miesten siirrettyä puolustamaan maataan, on vaativimpiin ja raskaimpiin tehtäviin haastavaa löytää osaavaa työvoimaa. Puutarhapuolen kausityö lienee mahdollista hoitaa sotapakolaisina saapuvien ukrainalaisten avustamana.

Koronakriisistä Varsinais-Suomen talous näyttää selviytyneen mara-, tapahtuma- ja kulttuurialoja lukuun ottamatta melko hyvin. Pelätty konkurssiaalto jäi kokonaan tulematta ja yrittäjienkin riittävää toimeentuloa pystyttiin suojaamaan väliaikaisella työmarkkinatukioikeudella. Maaliskuun alussa koronaan liittyneet rajoitukset poistuivat jo lähes kokonaan ja tulevan kesän uskotaan olevan paluu normaalimpaan aikaan. Tosin omikronmuunnos on nostanut tartuntaluvut keväällä ennätyslukemiin ja uusia tautimuunnoksia voidaan pitää jonkinasteisena riskinä. Viruksen aiheuttamien kuolemien ja sairaalahoitoa vaativien tapausten määrä on kuitenkin pudonnut jyrkästi suhteessa esiintyvyyteen, mikä ennakoinee, ettei uusiin yhteiskunnallisiin rajoitustoimiin jouduta enää turvautumaan.

Tämän vuoden alkupuolella julkaistiin valtakunnalliset laajennukset yliopistojen ja korkeakoulujen koulutusvastuisiin. Varsinais-Suomeen saatiin uusina vastuina 2023 alkaen sähkö- ja automaatiotekniikan koulutusohjelmat Turun yliopistolle (diplomi-insinööri) ja Turun AMK:lle (insinööri) sekä oikeustieteen maisterin koulutusohjelma Åbo Akademille.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Meyerin Turun telakan tilanne on edelleen stabiili, eikä yhtään risteilijätilausta ole peruttu, vaikka toimitusaikatauluja onkin siirretty eteenpäin. Telakan tilauskirjat ulottuvat vuoteen 2026 asti. Yhtiö joutui tosin keväällä käymään läpi yt-neuvottelua, joissa oli kyse

lyhyehköistä lomautuksista juuri toimitusaikataulujen venymisestä johtuen. Tilanne on kehittynyt risteilijäbisneksessä kokonaisuutena positiivisempaan suuntaan alusten palailtua liikenteeseen ja ihmisten laivoihin, vaikkei pandemiaa ole vielä täysin nujerrettukaan. Meyer Turku tuli valituksi mukaan Business Finlandin 100 miljoonan euron rahoitusohjelmaan, jonka avulla kehitetään täysin ilmastoneutraalia risteilijää. Tällaisen risteilijän tilausta tavoitellaan kahden vuoden sisällä ja rahoituskehityksessä on huomioitu Meyerin lisäksi myös verkostoyritykset, tutkimuslaitokset ja yliopistot. Ympäristöystävällisyydestä pyritään siis luomaan merkittävää kilpailutekijää suomalaiselle laivanrakennusteollisuudelle. Helsingin telakalle, joka on joutunut venäläisten omistajakytkönsä takia hankalaan rakoon, ei Varsinais-Suomen alihankintaverkostolla ole ollut isoja kytköksiä. Telakan verkostoyrityksistä on lähtenyt työntekijöitä maanpuolustustehtäviin Ukrainaan, mutta tarkkaa määrää on vaikeahkoa arvioida.

Uudenkaupungin Työvene sai merkittävän 20 miljoonan tilauksen Puolasta. Tilaus takaa Työveneeseen telakalle ja sen alihankkijaverkostolle täyden työllisyyden projektin ajaksi. Imuruoppaukseen käytettävän aluksen toimitusaika on vajaat kaksi vuotta.

Valmet Automotive tiedotti aloittaneensa lataushybridiakkujen valmistamisen Volvon eri mallisiin hybridiautoihin. Salon valmiiksi saatu tehdaslaajennus palveli nimenomaan tätä Volvon kanssa tehtyä valmistussopimusta. Laajennus mahdollisti uuden tuotantolinjan rakentamisen, ja samalla huomioitiin kasvavan logistiikkaliikenteen tarpeet. Volvon akkujen tuotanto työllistää noin 250 henkeä ja näin ollen työllisyysvaikutus on Salon talousaluelle hyvin merkittävä. Yhtiö kertoi myös toisesta merkittävästä sopimuksesta saksalaisen Sono Motorsin kanssa, joka käsittää aurinkopaneelilla varustettujen autojen valmistuksen Uudessakaupungissa. Valmistettava auto Sion on aurinkoenergiaa hyödyntävä täyssähköauto, jonka koripintoihin on integroitu saumattomasti lähes 500 akkua lataavaa aurinkopaneelia. Tuotannon on määrä käynnistyä vuonna 2023 ja autoja tullaan valmistamaan seitsemän vuoden aikana 257 tuhatta kappaletta. Erilaisten työkoneiden valmistajille on yrityksessä kehitetty uusi Power Pack -akkujärjestelmä. Järjestelmä soveltuu myös laitevalmistajille, jotka haluavat muuttaa laitteitaan ja työkoneitaan sähköllä toimiviksi. Sen selkeä etu on monikäyttöisyys, akkujärjestelmän soveltuessa monipuolisesti eri alan työkooneista ja -laitteista aina linja-autoihin asti. Valmet Automotive tiedotti huhtikuussa myös negatiivisista uutisista sen joutuessa aloittamaan koko Uudenkaupungin autovalmistusliiketoimintaa koskevat yt-neuvottelut. Neuvottelut johtuvat Mercedes-Benzin GLC-mallin tuotannon sopimuksenmukaisesta päättymisestä ja todella epävarmasta globaalista tilanteesta, joka heijastelee erittäin vahvasti autonvalmistusteollisuuteen.

Kansallisen lääkekehityskeskukseen sijoittaminen Turkuun sai pitkien ponnistelujen jälkeen virallisen päätöksen helmikuussa. Keskukseen tehtävänä on tukea tutkimusta ja elinkeinoelämää sekä parantaa uusien lääkkeiden päättymistä markkinoille. Keskukseen suunniteltu on aloitettava lääketieteellisen tiedekunnan omaavien yliopistojen, yritysten ja

muiden keskeisten toimijoiden sitouttamisella toimintaan. Vasta tämän jälkeen on realistista aloittaa keskuksen toiminta ja alkaa tehdä ponnisteluja eri lääkkeiden kaupallistamisen tukemisessa. Alan kansallisena ongelmana on pitkään ollut tutkimusinnovaatioihin verrattuna alhainen markkinoille päätyvien lopputuotteiden määrä. Runsasta pääomaa vaativassa ja ajallisesti jopa vuosikymmenen kestävässä lääkekehityksessä on sen takia jouduttu usein kauppaamaan lupaavia lääkeaihoita suuremmille toimijoille, jolloin valmiista tuotteista saatava tulovirta on valunut suurelta osin ulkomaille.

Orionin Turussa kehittämän syöpälääke Darolutamidin tulevaisuudennäkymät näyttävät huikeilta. Orionin yhteistyökumppani ja lääkkeen kaupalliset oikeudet omistava, toinen Turussa toimiva lääkekonserni Bayer, kolminkertaisti lääkkeen myyntipotentialin kolmeen miljardiin euroon vuodessa. Lääkkeen ansiosta Orionin vuosittainen liikevaihto saattaa jopa puolitoistakertaistua. Orion on keskittämässä toimintojaan jatkossa syöpien ja kivun hoitoon liittyvään tutkimus- ja tuotekehitykseen Suomessa, jonka seurauksena se aloitti yt-prosessin maaliskuussa. Bayer on rakennuttamassa Turkuun robotiikkaa ja automaatiota hyödyntävän lääketehaan, jonka kokonaiskustannusarvio on 250 miljoonaa ja se valmistuu vuoteen 2025 mennessä. Lääkekehitysyhtiö Forendo Pharma puolestaan kaupattiin Yhdysvaltoihin lääkejätti Organolle. Pieni lääkekehittäjä tarvitsi paljon lisää pääomaa ja ”lihaksia” lääkekehityksen jatkamiselle sekä tuotteiden kaupallistamiseen ja markkinointiin.

Diagnostiikkapuolella turkulaisen Wallacin liikevaihto tuplaantui ja kasvuyhtiö Abacus Diagnostican peräti yhdeksänkertaistui koronan siivittämänä niiden pystytyttyä toimimaan tehokkaasti koronatestien kehittämisessä ja markkinoille tuonnissa, ja tulevaisuuskin näyttää erittäin valoisalta uusien ja tehokkaampien testituotteiden myötä. Abacus on fuusioitumassa kahden muun turkulaisen biotekniikan yrityksen kanssa, ja uusi yritys on tuomassa kv. markkinoille uudenlaisen vieritestauksen kokonaisratkaisun muutaman vuoden kuluessa. Ukrainan sodalla ei uskota olevan vakavia vaikutuksia Varsinais-Suomen lääke- ja diagnostiikka-alan tulevaisuudennäkymiin.

Lannoitteiden raaka-aineiden saatavuus teollisuuden tarpeisiin saattaa muuttua ongelmaksi, koska iso osa raaka-aineista on tuotu perinteisesti Venäjältä. Mahdollista on, että Venäjä katkaisee lannoitteiden viennin vastapakotteena lännen pakotteille ja aiheuttaa kasvavia ongelmia maanviljelylle. Uudessakaupungissa sijaitseva YARA:n tehdas on Suomen markkinajohtaja lannoitteissa, ja se on tuonut 70 prosenttia kalisuolasta ja ammoniakista Venäjältä, joita ilman lannoitteiden valmistaminen on mahdotonta. Sodan sytyttyä Yara vähensi raaka-aineiden ostoja Venäjältä merkittävästi. Yrityksen varastossa on vielä jonkin verran raaka-aineita jäljellä ja korvaavia toimittajia sekä logistisia reittejä kartoitetaan aktiivisesti.

Finnsementin Paraisten tehtaalla suunnitellaan 20 miljoonan investointeja, jotka mahdollistaisivat puhdistamolietteen hyödyntämistä sementinvalmistusprosessissa. Paraisten tehtaalla hiilidioksidipäästöjä kyettäisiin laskemaan todella merkittävästi. Finnsementti on tällä hetkellä ainut suomalainen yritys, joka valmistaa itse sementtiä. Betonin valmistuksessa ilmaston kannalta kriittisin osa on sementti.

Hitsaus- ja lämmönsiirtoteknologia -alalla toimiva Vahterus Oy laajensi toimintaansa Yhdysvalloissa paineastioiden valmistukseen erikoistuneen yrityksen oston myötä. Yhtiö tulee toimimaan Vahteruksen kokoonpanotehtaana, varsinaisen valmistuksen tapahtuessa edelleen Kalannissa. Yritys investoi myös kotimaassa ja laajentaa pääkonttorin yhteydessä olevia tuotantotiloja tämän vuoden aikana.

Kalantiin on suunniteltu rakennettavaksi Pohjoismaiden suurin aurinkovoimapuisto. Puisto olisi laajuudeltaan peräti 300 hehtaarin kokoinen ja rakennuskustannusten uskotaan hipovan maksimissaan 200 miljoonaa euroa. Aurinkovoimalalle tullaan hakemaan tarvittavat luvat ensi syksynä ja rakentaminen ajoittuu vuosiin 2023-24. Sähkön tuottaminen olisi mahdollista vuodesta 2024 lähtien ja talteen saatava energiamäärä vastaisi jopa 15 tuhannen omakotitalon vuotuista sähkönkulutusta. Myös Saloon kuuluvaan Perniöön on suunnitteilla 60 hehtaarin aurinkovoimala.

Naantaliin Nesteeltä tyhjäksi jääneelle tontille on suunnitteilla laitos vihreän vedyn tuottamiseksi. Hankkeen kustannusarvio lähenee 100 miljoonaa ja investointipäätös saattaa syntyä jo vuoden 2022 puolella. Hankkeesta on olemassa aiesopimus Elomaticin kehitysyhtiön ja Turun seudun energiatuotannon välillä. Hankkeen tarkoituksena on jalostaa vetyä metaaniksi ja ammoniakiksi. Hanke on kiinni vielä monesta seikasta, kuten julkisesta rahoituksesta. Siirtyminen ympäristöystävällisempiin energiamuotoihin sekä Venäjälle asetetut pakotteet kiihdyttävät sen etenemismuutoksia oleellisesti. Myös useita pienempiä biovoimaitoksia on suunnitteilla Varsinais-Suomessa esimerkiksi Salossa ja Naantalissa.

Uudenkaupungin historian hintavin rakennusprojekti käynnistyi tammikuussa 2022. Kyse on monitoimitalo Winterin rakennustyöstä, jota edeltävät alueella tehtävät mittavat purkutyöt. Hankkeen kokonaiskustannukset lähenevät 90 miljoonaa sisältäen urakka- ja palvelusopimukset. Monitoimitalon pitäisi olla valmis vuoden 2025 loppuun mennessä ja se sisältää erittäin monipuolisen kattauksen eri koulutus- ja liikuntapalveluja. Varsinaiset rakennustyöt tulevat alkamaan suunnitelmien mukaan ensi kesänä.

Turkuun suunniteltu konserttitalo on löytänyt paikkansa keskustasta kaupunginteatterin vierestä, ja hankesuunnitelma on tarkoitus saada kaupunginvaltuustoon syksyllä, jolloin päätös toteutussuunnitteluun siirtymisestä syntyy. Ilman mutkia konserttitalon olisi tarkoitus olla valmis 2025 ja kustannusarvion 60-70 miljoonan välissä.

Turun sataman matkustajaliikenteen yhteisterminaalien rakentaminen etenee ja laituripaikkoja on tarkoitus alkaa rakentaa jo kesällä, jonka jälkeen ovat vuorossa terminaalirakennus ja parkkitalo. Suunnitelmien mukaan hanke on maalissa vuoden 2026 alussa, kustannusarvion ollessa reilut 170 miljoonaa. Vuonna 2023 on tarkoitus aloittaa Paraisten mantereeseen yhdistävien siltojen uudelleenrakentaminen yhteisbudjetin ollessa 130 miljoonaa. Siltojen pitäisi valmistua viimeistään vuonna 2026. Vuosien 2022–2024 aikana Turun ja Kupittaan välille rakennetaan sähköistetty kaksoisraide, Turun ratapihaa uudistetaan ja ratapihalle rakennetaan kolme uutta laituria henkilöjunaliikenteelle.

Väyläviraston vuoden alussa julkaisemassa investointiohjelmassa vuosille 2022–29 esitetään Raision ja Naantalien välisen junarataosuuden peruskorjausta ja sähköistämistä. Käytännössä kunnostuksen alla olisi Turusta Raision kautta Naantaliin vievä raidepatikka. Raidehankkeista on lisäksi mainittu Turun ja Uudenkaupungin välisen radan peruskorjaus. Maantiehankkeista ehdotetaan toteutettavaksi 450-metrinen tunneli Raision keskustassa (kustannusarvio 190 miljoonaa), Paraisten Kivimon Salmen lossiyhteyden korvaaminen sillalla ja alikulkukäytävän mittava kunnostus Kaarinassa. Ohjelmasta puuttuu kuitenkin alueelle miltei välttämätön Turun kehätien remontointi Naantalien ja Raision välillä. Poliittisessa päätöksenteossa uskotaan kuitenkin hankkeen toteutuksen kiireellisyyttä painotettavan Väyläviraston arviota enemmän.

Sotatilanteen seuraamukset näkyvät tienpitotoiminnassa vahvasti. Toiminnassa tarvitaan lähes poikkeuksetta öljyperäistä polttoainetta, oli sitten kyse talvihoidosta, maantielauttaliikennöinnistä tai päällystymisestä, joten öljyn hinnannousu vaikuttaa kaikkeen. Se tulee vähentämään päällystämisen määrää ja muuta tienpitotoimintaa, kun erityisesti päivittäisen liikennöinnin turvaaminen ja tiestön kunnan ylläpitäminen maksavat entistä enemmän. Lisäksi materiaalin saatavuudessa ja materiaalin toimituksissa tulee varmasti olemaan vaikeuksia (bitumi ja teräs). Lisäksi materiaalin kustannuskehitys esim. teräksen osalta siirtää osan toteutukseen suunnitelluista urakoista ensi vuoteen.

Raision kauppakeskusalueelle ollaan rakentamassa uusi kauppapuisto ja kookas padelhalli. Ensi syksynä valmistuvaan kauppapuistoon on tarkoitus sijoittaa autoverkkokauppa huoltamoineen ja rengasvarastoineen. Kymmenen kenttää käsittävän padelhallin on tarkoitus avata ovensa jo toukokuussa. Muutenkin Turun seudulla on vahva rakennusbuumi käynnissä ja voimassa olevissa kaavoissa on Turun kaupungissa tilaa jopa 20 000 asukkaalle, vaikka kasvuennuste on Turkuun vain 13–14 000 henkilön välillä seuraavan kymmenen vuoden aikana. Myös myönnettyjen rakennuslupien määrässä yllettiin vuonna 2021 samaan kuin vuonna 2020. Tämän lisäksi Turun tarkoituksena on lisätä pientalotonttien määriä vuosina 2023–25 ja kääntää lähipaikkakunnille suuntautuvaa muuttoliikettä takaisin Turkuun päin. Vanhaa rakennuskantaa korjataan myös laajasti Turun kaupungin alueella. Mittavalle rakentamiselle ainakin jonkinasteista jarrua iskevät rakennusmateriaalien huomattava kallistuminen sekä suorainen pula raaka-aineista (erityisesti teräs) ja

alan ammattilaisista. Ukrainalaisia on toiminut rakennusteollisuudessa raudoittajina ja elementtitehtävissä, ja heidän lähdollään sotaan on ollut jo suoria vaikutuksia elementtitehtävillä. EK:n yrityksille tekemän kyselyn mukaan Ukrainan sota vaikuttaa investointiaikeita heikentävästi erityisesti rakennusteollisuudessa.

Ensi kesänä on Metsä Groupiin kuuluvalla Kyrön sahalla päättymässä työt reilulta 70 henkilältä, kunhan suunnitelmat etenevät maaliin asti. Yhtiö lopettaa sahatuotannon kokonaan perinteikkäällä sahalla sen saavutettua teknisen käyttöikänsä päätepisteen. Yhtiö on rakennuttamassa parhaillaan modernimpaa sahaa Raumalle, ja toiminnan lopettaminen on ollut varteen otettava vaihtoehto jo pidemmän aikaa. Ikkuna- ja oivalmistaja Fenestra lopetti toimintansa Loimaan seudulla, mutta tehtaalta työttömäksi jääneet 50 henkeä ovat löytäneet jo hyvin uusia töitä.

Jo ennestään hankalassa tilanteessa olevalle alkutuotannolle sota aiheuttaa monenlaisia uusia haasteita. Korkeat tuotantokustannukset (öljy, lannoitteet, sähkö ym.) viljelyssä tulevat nousemaan edelleen, mikä näkyy viljelijöiden lompakoiden lisäksi myös kuluttajien maksamissa hinnoissa. Epävarmaa kuitenkin on, kuinka paljon tuotantoketjun kasvaneista kustannuksista pystytään siirtämään suoraan kuluttajahintoihin. Myös Varsinais-Suomelle lähes elintärkeän ukrainalaisen kausityövoiman tulo ja sen mahdollinen korvaaminen jotenkin ovat isoja haasteita tulevan satokauden osalta. Venäläisten ammoniakkivaunujen saapumisen loppuminen nähdään myös isona uhkana Varsinais-Suomessa. Kaiken kaikkiaan ruokaketjun huoltovarmuus on heikentynyt ja toimintaympäristön ennakoitavuus huonontunut olennaisesti. Kotimaisen metsän kysyntä tulee varmasti kasvamaan venäläisen puuston sijasta, mutta ongelmaksi muodostuu lähinnä kohonnut öljyn hinta, joka vaikuttaa sekä metsäurakoinnin että puiden kuljetuksen kannattavuuteen.

Yksi ensi kesän keskeisimpiä matkailutapahtumia Varsinais-Suomessa ovat Naantalien Luonnonmaalla heinä-elokuussa järjestettävät asuntomessut. Messualue saa jopa oman aurinkovoimalan, jonka on tarkoitus kattaa osa messualueen sähkönkulutuksesta. Turku-Tukholma laivaliikenne sai uuden risteilijän Viking Gloryn korvaamaan ikääntyneen Amorellan helmikuussa. Kiinassa valmistetusta risteilijästä odotetaan uutta vetonaulaa koronasta toipuvaan risteilyliikenteeseen. Turulla olisi kasvavia mahdollisuuksia saada myös kansainvälisiä risteilijöitä poikkeamaan satamaansa Pietarin matkailun tukehduksena kokonaan ainakin ensi kesän osalta. Kesän saaristomatkausten uskotaan jatkuvan myötätuulessa, mutta ulkomaalaisten matkustajien määrään saattaa Suomen maantieteellisellä sijainnilla olla riskinsä. Joidenkin ryhmien matkanperuutuksia on jo jouduttu ottamaan vastaan tulevan kesän osalta. On myös huomioitava suomalaisten ulkomaan matkailun vahvistuvan matkustusrajoitusten poistuttua, ja se tarkoittaa väistämättä vähemmän euroja kotimaan matkailuun. Huomionarvoista on mainita myös Turun, Paraisten ja Naantalien saaristomatkausta edistämään perustama matkailuorganisaatio Visit Archipelago.

Kuljetusalan ammattilaiset ovat törmänneet läpipääsemättömään ongelmaan pakotteiden johdosta pompanneen öljyn hinnan takia. Tämän lisäksi vihreä siirtymä näkyy dieselin hinnassa veronkorotuksina. Kustannukset ovat nousseet niin radikaalisti varsinkin raskaan kaluston kuljetuksissa, että tilanteesta on väistämättä seurauksena konkurssseja ja toiminnan lopettamisia. Tämän päälle on vielä kaluston saatavuudessa selkeitä ongelmia ja jo pitkäaikaisena riesana alaa vaivannut pula kuljettajista.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Työmarkkinoille leimaa antavaa on ollut työvoiman jopa historiallisen kova kysyntä. Vuoden 2021 aikana uusia avoimia työpaikkoja oli auki Varsinais-Suomessa 63 prosenttia enemmän kuin vuonna 2020. Vuoden 2022 tammi-helmikuussa uusien paikkojen määrä ohitti jo tuonkin tahdin. Eniten paikkoja oli viime vuonna auki teollisuudessa (pl. metalli), rakennusteollisuudessa ja sote-alalla. Työvoiman kysynnän huimalla kasvulla ei ole kuitenkaan ollut odotetunlaista vaikutusta työttömyyden supistumiselle, vaan työttömien määrä on pudonnut valitettavan hitaasti. Varsinais-Suomessa vain Salon seutukunnan työttömyysaste putosi vuonna 2021 reippaasti sen laskettua 3,4 prosenttiyksikköä vuoden aikana. Pitkäaikaistyöttömien määrä on ollut rajussa kasvussa koronaepidemian alusta asti; yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä on lähes tuplaantunut koronan aikana ja yli kaksi vuotta työttömänä olleidenkin kasvanut 72 prosenttia. Myös ulkomaa-laisten työttömien työnhakijoiden määrä on ollut kasvussa Turussa viimeisten kuukausien aikana. Muissa seutukunnissa kehitys on ollut päinvastainen.

Erittäin positiivisena huomiona on nähtävä työllisten määrän nousu vuonna 2021 koko Suomen osalta peräti 73,5 prosenttiin, missä on 3,5 %-yksikön nousu vuodentakaiseen lukemaan. Uudet työlliset ovat tosin tulleet lisääntyvässä määrin työvoiman ulkopuolelta, eivätkä niinkään työttömien joukosta. Saman valtakunnallisen trendin voidaan otaksua pätevän Varsinais-Suomeen, missä työttömien määrän supistuminen ei ole ollut vuoden 2021 lomautusten purkautumisen jälkeen kovin vauhdikasta. Työllisyysaste oli Varsinais-Suomessa viime vuoden lopussa huppeat 74,1 prosenttia, kasvun ollessa 1,5 %-yksikköä vuodentakaiseen verrattuna.

Tuoreesta Varsinais-Suomen Ammattibarometrissa on tulkittavissa aloja, joissa nähdään erityistä pulaa tekijöistä lähiaikoina. Pahimmin työvoimapulasta kärsiviä toimialoja ennakoidaan olevan sote-sektori, rakennusteollisuus, kone- ja metalliteollisuus, majoitus- ja ravitsemusala sekä alkutuotanto. Myös puhtaanapito- ja kiinteistöhoitoon tehtävissä on jo normaaliksi muodostunutta pulaa tekijöistä. Sote-sektorin osaajapulaan liittyvät ongelmat ovat olleet jo pitkään havaittavissa. Turun seudun kova rakennusbuumi on pahentanut pulaa oikeastaan kaikenlaisista rakennuspuolen ammattilaisista. Ukrainalaisten lähdöllä on ollut jo vaikutuksia betonirakentajien ja raudoittajien saatavuuteen, ja joitain

elementtitehtaitakin on jouduttu seisauttamaan heidän lähtönsä takia. Myös kone- ja metalliteollisuudessa on työskennellyt ukrainalaisia korkean osaamistason metallimiehiä, ja sota pahentaa entisestään alan työvoimapulaa. Majoitus- ja ravitsemusalalta siirtyi pandemian epävarmuuteen kyllästyneenä ihmisiä kokonaan toisiin tehtäviin, ja tämä näkyy barometriarviossa selkeästi. Alkutuotannossa ennakoidaan tulevan pulaa karjankasvattajista, maanviljelyn ammattilaisista ja puutarhatyöntekijöistä. Tämä ammattikunta on ollut erittäin riippuvainen ukrainalaisesta vierastyövoimasta.

On arvioitavissa, että sota tulee vaikuttamaan viimeaikojen hyvään työllisyyskehitykseen negatiivisesti, kun siihen yhdistetään lukuisten muiden ongelmien yhteisvaikutus. Pelleron taloudellinen tutkimuskeskus uskoi hyvän työllisyyskehityksen alkavan hiipua viimeistään vuoden 2023 alkupuolella. Sodan vaikutukset osunevat ensimmäisenä teollisuuteen ja matkailuun. PTT:n ennusteessa työttömyysaste laskee tänä vuonna koko maassa jo alle seitsemään prosenttiin, mutta kohoaa taas vuonna 2023. Epävarmuus työmarkkinoilla on kasvanut muutenkin eri toimialoilla, mikä käy selväksi Elinkeinoelämän Keskusliiton teettämästä maaliskuun luottamusindikaattorista.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Energian, raaka-aineiden ja puolivalmisteiden saanti vaikeutuu ja hinnat kallistuvat entisestään
- Varsinkin teollisuus ja rakentaminen kärsivät materiaalien ja puolijohteiden saantivaikeuksista ja kohonneista hinnoista
- Työllisyyskehitystä tulevat lähikuukausina heikentämään sota ja pakotteet (+niiden kerrannaisvaikutukset), jotka rauhoittanevat työvoiman ylikuumentunuttakin kysyntää pidemmässä juoksussa
- 64 prosenttia varsinaissuomalaisista yrityksistä kokee pakotteiden vaikuttavan toimintaansa merkittävästi tai jonkin verran – Raisio Oyj (vientä) ja YARA (tuonti) näkyvimät kärsijät isoista toimijoista
- Ukrainalaisen kausityövoiman saanti maataloille, kotieläintiloille ja kasvihuoneisiin tärkeää Varsinais-Suomen monipuoliselle alkutuotannolle - iso kysymysmerkki alkavalla satokaudella
- Arviolta muutamia satoja ukrainalaisia työntekijöitä lähtenyt puolustamaan maataan Varsinais-Suomessa toimivista yrityksistä (lähinnä rakennusteollisuus ja metalliteollisuus)
- Varsinais-Suomen energiasektorin hankkeita (mm. vihreä vety, aurinkovoima, biokaasu) sodan syttyminen voi olennaisesti vauhdittaa, kun Venäjältä tulevasta energiasta pyristellään irti

5 Satakunta

Taulukko 4. Avainluvut Satakunta.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	214 281	215 416	221 740	-0,5 %	-3,4 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	9 205	11 605	13 667	-20,7 %	-32,6 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	1 059	1 479	1 683	-28,4 %	-37,1 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	3 073	3 134	4 142	-1,9 %	-25,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	9,5 %	12,0 %	13,5 %	-2,5 %-yks.	-4,0 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	3 189	2 304	2 203	38,4 %	44,8 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Satakunta on teollisuuden palveluksessa olevalla henkilöstöllä mitaten Suomen teollisuusvaltaisimpia maakuntia. Satakunnan vahvoja aloja ovat teknologiateollisuus, elintarvike-teollisuus, pakkausteollisuus, metsäteollisuus, energiantuotanto, kemianteollisuus, rakentaminen sekä teollisuuden teknologiat ja palvelut. Maakunnan meriteollisuudessa on voimakasta kasvua Rauma Marine Constructions Oy:n hyvän tilauskannan myötä. Lisäksi erityisesti Porin ja Ulvilan seuduille keskittynyt automaatio-, robotiikka- ja ohjelmointialojen klusteri kasvaa edelleen voimakkaasti. Muita kehittyviä aloja ovat mm. liike-elämän palvelut, hyvinvointiala sekä elämys-, kulttuuri- ja tapahtumapalvelut ja matkailu. Monipuolisen elinkeinorakenteen ansiosta maakunnan ja seutujen muutosjoustavuus on koko maahan verrattuna hyvää tasoa.

Satakunnan talous toipui vahvasti vuoden 2021 tammi-syyskuun aikana. Etenkin kevät ja syksy sujuivat menestyksekkäästi. Helmikuusta 2021 alkaen yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on ollut jonkin verran korkeampi kuin vastaavaan aikaan vuonna 2019. Valtaosassa päätoimialoista liikevaihto oli loppukesästä 2021 jo korkeampi kuin ennen koronavirusta.

Satakunnan teollisuus oli alkuvuonna 2021 pääosin mainiossa iskussa. Talous on myös kasvanut hieman nopeammin kuin maassa keskimäärin, vaikka koronaviruksen jätti vuonna 2020 pienemmät jäljet maakunnan aluetalouteen muutaman teollisuudenhaaran ja palvelualojen paremman vedon ansiosta. Satakunnan viennin veto oli alkuvuonna 2021 hyvin vahva, sillä teknologiateollisuuden vienti kasvoi Satakunnassa edelleen kohisten. Myös metsäteollisuuden viennin kehitys oli hyvin myönteistä. Henkilöstömäärät ovat kääntyneet kasvuun keuhällä 2021 lähes kaikilla päätoimialoilla ja palkkasumma on kohonnut vankasti. Tilastokeskuksen tuoreimpien suhdannetietojen mukaan Satakunnan yritysten yhteenlaskettu liikevaihto kohosi vuoden 2021 tammi–kesäkuussa 8,8 % vuoden 2020 vastaavaan aikaan verrattuna. Heinä–syyskuussa kasvu kiihtyi 13,4 %:iin etenkin teollisuuden ja rakentamisen voimakkaan nousun ansiosta. Koko maassa kasvua kirjattiin vastaavasti 6,1 %. Ero Satakunnan hyväksi selittyi pitkälti maakunnan teollisuuden vahvemalla vedolla. Suurista toimialoista myös rakentaminen pärjasi Satakunnassa paremmin.

Välittömiä aluetaloudellisia vaikutuksia koronaviruksesta Satakuntaan aiheutui paitsi teollisuuden taantumasta myös tapahtumien ja festivaalien peruuntumisten kautta. Kesällä 2021 SuomiAreena järjestettiin hybriditapahtumana ja Pori Jazz normaalia pienimuotoisempaan konserttitapahtumana. Tulevana kesänä tapahtumat toteutunevat ilman yleisörajoitteita. Normaalitylanteessa kyseisten tapahtumien vaikutus aluetalouteen on merkittävä, noin 40–50 miljoonaa euroa. Kotimaanmatkailu on ollut korona-aikana vilkasta hyödyttäen merkittävästi myös Satakuntaa. Maakunnan kärkikohteita ovat esim. Vanha Rauma, Yyteri ja Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark. Matkailun näkymiin tulevana kesänä saattaa kuitenkin heikentävästi vaikuttaa kuluttajahintojen ja polttoaineiden kustannusten nousu.

Vaikka osa toimialoista on toipunut koronaviruksesta nopeasti ja lähtenyt hyvään kasvuun, niin monilla koronasta pahiten kärsineillä toimialoilla, kuten majoitus- ja ravitsemispalvelut, kulttuuri ja luovat alat, liikenne ja logistiikka sekä useat ihmisten kulutuskäyttäytymisestä riippuvat palvelut, liiketoiminta ei ole vielä palautunut koronaa edeltäneelle tasolle. Esimerkiksi lounasravintoloiden tilanne on edelleen haastava, sillä myös hybridityö on vähentänyt asiakkaita. Erityisen suurissa vaikeuksissa on polttoaineiden hinnannousun takia kuljetusala. Alan yrityksille suunnatun tilapäisen kuljetustuen myöntämistä mm. polttoainekustannusten nousun kompensointiin ollaan käynnistämässä. Palvelualoille kustannustuki ja sulkemiskorvaukset sekä yrittäjien väliaikainen työttömyysturva ovat olleet tärkeitä. Toipuminen voi kestää kauan huomioiden myös uutena iskuna tulleet Ukrainan kriisin vaikutukset, jotka koskettavat suuresti myös Satakunnan teollisuutta.

Satakunnan kaltaiselle vientimaakunnalle hyvien liikenne- ja kuljetusyhteyksien turvaaminen on yksi alueen kilpailukykyyn avainkysymyksistä. Tällä hetkellä ajankohtaisia rai-deyhteyshankkeita ovat Tampere-Pori/Rauma -ratavälien kehittämiselvityksien toimenpiteet, joita Väylävirasto suunnittelee ja toteuttaa yhteistyössä alueen kuntien kanssa.

Kehittämisselvityksen lisäksi Porin tie- ja katuverkkoselvityksen yhteydessä on tutkittu Pori-Mäntyluoto radan kaikkien tasoristeyksien poistamista. Maakunnallisena tavoitteena on myös henkilöjunaliikenteen käynnistäminen Rauma-Kokemäki radalla vuonna 2024. Suurta kiinnostusta herättää myös Digirata ja sen pilotointi Tampere-Pori/Rauma-radalla. Raideliikenteen kehittämisen ohella maakunnassa on priorisoitu VT 2:n kehittäminen ja VT 8:n perusparannus sekä Porin ja Rauman satamien kehittäminen. Lentoyhteyksien osalta Satakunnan tulee päästä yhdenvertaiseen asemaan muiden yli kolmen tunnin matkan päässä pääkaupungista olevien maakuntakenttäalueiden kanssa. Ajankohtaisia hankkeita valtatiellä 8 ovat Eurajoen keskustan tie- ja risteysjärjestelyt 2021–2023. Valtatielle 2 laaditaan Porin keskustan kohdan tiesuunnitelmaa, joka tähtää tieosuuden nelikaistaistamiseen ja turvallisuuden parantumiseen. Vientimaakunnalle tärkeät lentoliikenneyhteydet Porista Helsinkiin jatkuvat Porin kaupungin tukemana koronakriisin aiheuttaman tauon jälkeen supistetusti.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

EK:n tammikuun suhdannebarometrin mukaan Lounais-Suomen suhdannetilanne on pysynyt edelleen normaalia heikompana (saldoluku -7). Lisäksi alueen teollisuuden, rakentamisen ja palveluiden yritykset arvioivat suhdanteiden lähikuukausina yleisemmin heikenevän (19 % vastaajista) kuin paranevan (13 %). Kevään 2022 Pk-yritysbarometrin mukaan satakuntalaisten yritysten suhdannenäkymät ovat laskeneet viime syksystä, mutta ovat silti edelleen positiiviset (saldoluku +7). Liikevaihdon kehityksen osalta odotukset ovat jopa koko maan keskiarvoa paremmat. Myös arvio henkilökunnan määrän kehityksestä on noussut aiemmasta. Toisaalta pk-yritysten investointihalukkuus on selvässä laskussa. Satakunnassa suuret yritykset investoivat, mutta pk-yrityksissä epävarma tilanne jarruttaa jossain määrin investointien liikkeellelähtöä.

Yritysrahoitusta haettiin ELY-keskuksesta viime vuonna vilkkaasti. Rahoitusta myönnettiin ELY-keskuksen kautta pk-yritysten kehittämisavustuksina ja Maaseuturahaston yritys- ja Leader-tukina Satakuntaan 8,3 milj. euroa 126 hankkeeseen. Myös Finnveran rahoitusta sekä Business Finlandin rahoitusta myönnettiin Satakuntaan edellistä vuotta enemmän, painopiste Rauman seudulla. Ukrainan kriisi ei vielä sanottavammin näytä vaikuttaneen yritysrahoituksen kysyntään alkuvuonna 2022, sillä sekä maaseuturahaston että Euroopan aluekehitysrahaston käynnistyneisiin hakuihin on tullut hakemuksia odotetusti.

Suomessa teollisuuden uudet tilaukset kasvoivat keskimäärin 32,8 % vuoden 2021 helmikuun alun ja vuoden 2022 tammikuun lopun välillä. Tämä näkyy myös Satakunnassa, jossa teollisuuden liikevaihdon kasvu kiihtyi vuoden kolmannella neljänneksellä 14,0 prosenttiin. Meriteollisuudessa on voimakasta kasvua, mm. Rauma Marine Constructions Oy:n tilauskanta ulottuu vuoteen 2026 asti. Paperiteollisuuden työtaistelutilanne on näkynyt

esimerkiksi Rauman sataman vähentyneissä liikennemäärissä. Venäläisomisteisten ja Venäjälle vientiä harjoittavien yritysten tilannetta leimaa suuri epävarmuus. Epävarmuus hiilen tuonnin jatkumisesta tai keskeytymisestä Venäjältä vaikuttaa myös mm. Porin sataman toimintaan.

Venator lopetti Porin pigmenttitehtaan tuotannon maaliskuun lopussa 2022. Tehtaalle jää noin 50 työntekijää purkutöihin, jotka voivat jatkaa pitkäänkin. Tehtaalta vapautuva työvoima on työllistynyt varsin hyvin. Tehtaalta irtisanotuista oli maaliskuun lopussa 44 työttömänä tai lomautettuna. Satakunnassa toteutuvat suuret teolliset investoinnit helpottavat työllistymistä.

Maakunnan oman yritystoiminnan ohella Varsinais-Suomen tilanne heijastuu myös Satakuntaan. Satakunnasta käy päivittäin yli neljäsataa henkilöä töissä Uudenkaupungin auto-tehtaalla. Valmet Automotive on käynnistänyt 170 henkilötyövuotta koskevat muutosneuvottelut Uudenkaupungin autotehtaalla komponenttipulan takia. Yhtiön mukaan neuvottelut eivät johda irtisanomisiin. Yritys uutisoi huhtikuun alussa myös uusista avauksista. Valmet Automotive aloittaa aurinkopaneeleilla varustettujen autojen valmistuksen Uudesakaupungissa. Tuotannon on määrä käynnistyä vuoden 2023 loppupuoliskolla.

Alkutuotanto on vakavien haasteiden edessä. Ukrainan kriisin myötä tuotantopanosten (erityisesti energia ja lannoitteet) hinnat ovat nousseet erittäin jyrkästi, mikä yhdistettynä edellisvuoden heikkoon satotasoon ja jo vuosia jatkuneeseen heikkoon kannattavuuteen aiheuttaa vakavia taloudellisia vaikutuksia maatilayrittäjille. Kevään ja kesän lannoitukset saadaan pääosin hoidettua, mutta jatkossa myös tuotantopanosten saatavuus voi aiheuttaa merkittävän riskin tuotannolle. Tällä hetkellä akuutimpana on uusimmissa työkoneissa tarvittavan AdBlue-lisäaineen saatavuusongelma. Lisäksi merkittävä osa maatilojen tarvitsemasta kausityövoimasta on tullut Ukrainasta ja tällä hetkellä erityisesti miestyövoiman saaminen on käytännössä mahdotonta. Ukrainalaisella työvoimalla on merkittävä rooli myös jalostavalle teollisuudelle, jossa epävarmuus työvoiman saannista on myös merkittävä lähitulevaisuuden huolenaihe. Epävarmuus tulevasta on jo heijastunut maatalainvestointeihin, jossa hakumäärät ovat alkuvuodesta olleet kolmanneksen aikaisempia vuosia vähäisemmät.

Turvetuotannon työpaikkojen arvioidaan vähentyvän Satakunnassa noin 250:llä, joista suurin osa Pohjois-Satakunnassa. Turvetuotannon romutuspalkkiota haettiin valtakunnallisesti enemmän kuin varoja on käytettävissä. Satakunnassa turvealalle osoitettua tuotantokoneiden romutuspalkkiota on hakenut 57 yritystä. Ukrainan kriisi saattaa hidastaa turvetuotannon alasajoa. Korvaaviksi tulonlähteiksi ja aluetalouden uudistajiksi pyritään löytämään liiketoimintamahdollisuuksia vihreästä kasvusta, kiertotaloudesta ja resurssivii-saudesta sekä digitaalisuudesta. Toimia voidaan rahoittaa mm. EU:n oikeudenmukaisen

siirtymän tuen (JTF, Just Transition Fund) avulla, jonka tukitoimet käynnistyvät loppuvuonna 2022.

Rakentamisen liikevaihto Satakunnassa kääntyi viime vuonna alkuvuoden supistumisen jälkeen nousuun. Toisella vuosineljänneksellä liikevaihto kasvoi 12,1 % ja kolmannella neljänneksellä 18,3 %. Rakennusteollisuus RT ry:n mukaan Satakunnan talonrakentamisen suhdannetilanne koettiin vielä viime syksynä pääosin hyvänä, mutta Ukrainan kriisin myötä kohonneet kustannukset ja raaka-ainepula heikentävät rakentamisen näkymiä. Satakunnassa suurista rakennushankkeista esimerkiksi Metsä Groupin Rauman sahan ja BASF:n akkumateriaalitehtaan rakentaminen on myös edennyt suunnitellusti. Kotitalouksien korjausrakentaminen tukee rakentamisalan pienyrityksiä, mutta myös kotitalouksien rakennushankkeiden siirtymisestä epävarmassa tilanteessa on viitteitä.

Satakunnassa tukku- ja vähittäiskaupan alkuvuosi 2021 sujui erittäin myönteisesti, sillä liikevaihto kasvoi. Korona on siirtänyt kulutusta kotiin, ja tukkukauppa lienee saanut vauhtia talouden vahvasta elpymisestä etenkin keväällä. Kaupan alojen lähiajan kehitykseen Ukrainan kriisin välilliset vaikutukset, kuten kuluttajahintojen raju nousu ja kiihtyvistä inflaatiosta johtuva reaalityulojen lasku, vaikuttavat heikentävästi. Koronakriisi on jo osaltaan kiihdyttänyt erikoiskaupan ahdinkoa kaupunkien keskustoissa, ja uusien yrittäjien saaminen alalle tai omistajanvaihdokset vaikeutunevat entisestään.

Sotealan tilanne on ollut pitkään haastava. Alalla on jouduttu tekemään koronan takia rasakat epidemian varautumis- ja torjuntatoimenpiteet. Toimet ovat aiheuttaneet tuntuvia lisäkustannuksia sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Lisäksi huolta aiheuttaa hoitoalan lakon mahdollinen jatkuminen ja laajentuminen. Sote-alalla esim. vanhuspalveluihin erikoistuneet yksityiset yritykset kamppailevat talousvaikeuksissa mm. kuntien kiristyneen ostopalvelupolitiikan takia.

Maakunnan teollisuuspuistoissa investoidaan merkittävästi. ELY-keskusten hiljattain tekemän selvityksen mukaan Satakunnassa on suunnitteilla tai jo toteutumassa yhteensä 1,2 miljardin euron investoinnit pääosin vihreään siirtymään mm. teollisuudessa ja energia-alalla. Suunnitteilla on useampikin bio- ja kiertotalouteen liittyvä merkittävä investointihanke. Meri-Poriin on suunnitteilla BioEnergo Oy:n mm. bioetanoliala ja nesteytettyä biokaasua tuottava laitos. Alueelle suunnitellaan myös vanadiinin tuotantolaitosta. Suomen Hyötytuuli Oy suunnittelee Porin Tahkoluodon merituulipuiston laajennusta. Lisäksi Porin satamaan tehdään investointeja uusiin laitureihin ja terminaali-alueisiin.

Harjavallan suurteollisuuspuistossa Fortum aikoo rakentaa hydrometallurgisen kierrätyslaitoksen, jossa tullaan kierrättämään mm. sähköautojen litiumakuissa käytettyjä metalleja. STEP Oy puolestaan suunnittelee kiertotalousvoimalaitoksen rakentamista. P2X Solutions rakentaa vihreän vedyn tuotantolaitoksen Harjavaltaan. Investointipäätös on tehty

ja rakentaminen alkaa syksyllä. Boliden toteuttaa Harjavallassa ja Porissa mittavaa kupari- ja nikkeli tuotannon kasvattamiseen tähtäävää investointiohjelmaa. Merkittäviä investointeja on myös Luvatalla Porissa. BASF:n akkumateriaaleja valmistavan tehtaan rakentaminen Harjavaltaan alkoi keväällä 2020. Tuotantolaitoksen odotetaan aloittavan toimintansa vuonna 2022 luoden yli 100 uutta työpaikkaa. Aesir Technologies suunnittelee Kokemäelle nikkelihiydroksidilaitosta ja akkutehdasta. Nornickel Harjavalta puolestaan vastaa sähköautojen akkumetallien kasvavaan kysyntään lähes kaksinkertaistamalla tuotantonsa lähivuosien aikana.

Raumalla Metsä Groupin sahan tuotannon on määrä käynnistyä vuoden 2022 loppupuolella. Suoraan laitos tulee työllistämään noin 100 henkilöä ja koko arvoketjussaan noin 500 henkilöä. Rauman kauppakeskushankkeen valmistelevat työt jatkuvat. Rauman keskusta-alueelle rakennetaan Karin kampus -hankekokonaisuutta. Hana- ja vesikalustevalmistaja Oras Group investoi Raumalle muovikromaamoon. Rakentaminen alkaa vuoden 2022 alkupuolella ja otetaan käyttöön vuonna 2023. Rauman satamassa Petäjäksiensatama-alueella jatkuu konttikentän rakennustyö. Meri- ja raskaan konepajateollisuuden yritysalue Seaside Industry Park Raumalla on aloitettu uuden tuotantohallin rakentaminen. Mittavia aurinkoenergiainvestointeja on suunnitteilla mm. Raumalla ja Pohjois-Satakunnassa. Pohjois-Satakunnassa Kankaanpäässä on alkanut myös Honkajoki Oy:n höyhenproteiinilaitoksen rakentaminen.

Aluetalouden kannalta on merkittävää, että Olkiluodon 3. ydinvoimalaitoksen rakennustekniset työt ovat valmistuneet. Olkiluodon kolmosreaktori aloittaa Teollisuuden Voiman tiedotteen mukaan säännöllisen sähköntuotannon syyskuussa 2022.

Yritysten perustamisaktiivisuus on pysynyt Satakunnassa korkealla tasolla. Vuoden 2021 kolmella ensimmäisellä vuosineljänneksellä Satakunnassa perustettiin reilut 1 000 uutta yritystä. Starttirahalla tai työttömyysetuudella yritystoiminnan aloitti viime vuonna 280 henkilöä. Lopettaneita yrityksiä oli ensimmäisen puolen vuoden aikana noin 490. Määrä nousi noin 60:llä vuodesta 2020. Konkurssiin haettujen yritysten määrä kasvoi vuonna 2021 hieman edelliseen vuoteen verrattuna, mutta pysyi silti alle sadassa, mikä on alle pitkän aikavälin keskiarvon. Konkurssien määrän kasvua saattoi hillitä syyskuun 2021 loppuun voimassa ollut lakimuutos, joka esti velkojia hakemasta yritystä konkurssiin lyhytkestojen maksuvaikeuksien vuoksi.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisyysaste Satakunnassa vuonna 2021 oli 71,8 %, jossa nousua edellisvuodesta oli 0,6 prosenttiyksikköä. Työllisten määrä pysyi

silti viime vuonna suurin piirtein ennallaan. Työllisiä (15–74-v.) oli keskimäärin 94 000 henkeä. Pitkällä aikavälillä työllisten ja työvoiman määrä on Satakunnassa laskenut.

Satakunnassa oli helmikuun lopussa noin 9 200 työtöntä työnhakijaa, joka on 2 400 henkeä vuoden takaista vähemmän. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 9,5 %, joka on 2,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömyys laski jo viime syksynä alle vuoden 2019 tason ja myös lomautukset ovat laskeneet koronavirüsistä edeltävälle tasolle. Enää vain lähinnä ravintola-alan ja kuljetusalan ammateissa lomautettujen määrä oli suurempi kuin kaksi vuotta sitten. Viime vuonna päättyneissä yt-neuvotteluissa irtisanottujen määrä jäi noin 270 henkeen, joka on alin määrä kymmenen vuoteen. Toistaiseksi vain muutamia muutosneuvotteluja on käynnistynyt liittyen Ukrainan kriisiin.

Nuorten, alle 25-vuotiaiden, työttömyys on laskenut selvästi muita ikäryhmiä enemmän. Sen sijaan yli 60-vuotiailla työttömyyden lasku on ollut hitainta. Työttömyyden vähentymisestä huolimatta työttömyyden rakenne on vaikeutunut, kun ikääntyneiden ohella myös pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on noussut. Kolmasosa työttömistä oli helmikuussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä. Positiivista kuitenkin on, että pitkäaikaistyöttömyyden kasvu taittui jo viime kesän lopulla ja pitkäaikaistyöttömien määrä on sen jälkeen hitaasti laskenut.

Hyvän työllisyyskehityksen takana on ollut ennätysmäisen vilkas työvoiman kysyntä. Vuonna 2021 TE-toimistoon Satakunnassa ilmoitettiin keskimäärin 2 400 uutta avointa työpaikkaa kuukaudessa, mikä on noin 840 paikkaa (53,6 %) edellisvuotta enemmän. Työvoiman kysyntä kasvoi kaikilla keskeisillä ammattialoilla. Nyt alkuvuonna uusia työpaikkoja on avautunut vielä viimevuotistakin enemmän. Ukrainan kriisi ja pakolaisaalto lisäävät entuudestaan työvoiman kysyntää, kun vastaanottokeskus ja kunnat rekrytoivat lisää henkilöstöä palvelujen järjestämiseksi esim. vastaanottopalveluihin, perusopetukseen, varhaiskasvatukseen ja sote-palveluihin. Ukrainasta tulleen työikäisen väestön arvioidaan hakeutuvan suhteellisen nopeasti työmarkkinoille etenkin, jos kriisi pitkittyy ja työikäisten työskentely mahdollistuu esim. kuntien järjestäessä alaikäisten koulu- ja varhaiskasvatustalvet. Yritykset ovat kiinnostuneita ukrainalaisesta työvoimasta. Tilapäisen suojelun mukaisen oleskeluluvan saaneiden työllistymisen tueksi tarvittaneen myös nopeaa työllistymistä tukevaa kieli- ja ammatillisesti suuntautuvaa koulutusta.

Osaavan työvoiman saatavuus on noussut Pk-yritysbarometrin mukaan merkittävimmäksi työllistämistä estäväksi tekijäksi yrityksillä. Yritykset kokevat myös aiempaa useammin työvoiman saatavuuden estävän tai rajoittavan niiden kasvua. Rekrytointiongelmät ovat myös Tilastokeskuksen työ- ja elinkeinoministeriölle tuottamien työnantajahaastattelujen perusteella yleistyneet. Viime vuonna 42 % työvoimaa hakeneista toimipaikoista Satakunnassa oli kokenut vaikeuksia työpaikkojen täyttämässä. Rekrytointiongelmät nousivat takaisin samalle tasolle kuin ne olivat vuonna 2019. TE-toimiston maaliskuussa laatiman

ammattibarometrin mukaan seuraavan puolen vuoden aikana yleisimmin pulaa työnhakijoista arvioidaan Satakunnassa olevan terveydenhuollon ja sosiaalialan ammateissa. Myös rakennusalalla ja teollisuudessa on nyt selvästi aiempaa enemmän työvoimapulasta kärsiviä ammatteja. Maatalouden ja elintarviketeollisuuden kausityövoimasta arvioidaan myös tulevan pulaa. Yhteensä 45 ammatissa arviossa mukana olleesta 217 ammatista arvioidaan olevan pulaa työnhakijoista. Pula-ammattien määrä on kaksinkertaistunut viime syksystä.

Satakunnan väkiluvun kehitys on jo pitkään ollut laskeva. Väestönmuutokset ovat näkyneet nuorten ja työikäisten määrän vähentymisenä. Maakunnan haasteena on alueen työmahdollisuuksien ja tunnettuuden parantaminen. Negatiivinen väestönkehitys ja kasvava työvoiman kysyntä haastavat myös työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton palveluita. Satakunnassa on meneillään useita kansainvälisten rekrytointien lisäämiseen tähtäviä hankkeita, mm. Prizztechin hallinnoima Talent Hub Robotics ja Raumalla seutukaupunkeihin liittyvä kv-rekrytointia kehittävä hanke sekä yhden oven palvelumallin rakentaminen. ELY-keskus pyrkii helpottamaan yritysten kasvavaa osaajapulaa mm. yrityslähtöisellä RekryKoulutuksella ja panostamalla kv-rekrytointipalveluiden kehittämiseen.

Satakuntaan on saatu viime vuosina useita merkittäviä koulutuspanostuksia kohdistuen erityisesti maakunnassa voimakkaasti kasvavaan automaatio- ja robotiikkaklusteriin. Alan insinööri- ja DI-tutkintoon johtavaa koulutusta on järjestetty mm. työvoimakoulutuksena ja muuntokoulutuksena Satakunnan ammattikorkeakoulussa ja Porin yliopistokeskuksessa. Myös ohjelmoinnin ja rakennustekniikan koulutusta on järjestetty SAMKissa osaajapulan helpottamiseksi. Porin yliopistokeskuksessa alkaa syksyllä 2022 uusi tietotekniikan DI- ja tietojenkäsittelyopin FM-tutkintoihin tähtäävä koulutuspilotti. SAMK sai tietotekniikan amk-insinöörin koulutusvastuun vuoden 2021 haussa, ja ensimmäinen sisäänotto siihen on vuonna 2023.

Satakunnan korkeakoulutuksen kehittämistä hiljattain selvittäneen Kalervo Väänänen raportin mukaan varteenotettava vaihtoehto on nykyisen yliopistokeskusmallin kehittäminen sen sijaan että tavoiteltaisiin omaa yliopistoa. Tekniikan alueellisen koulutusvajeen poistamiseksi Väänänen ehdotti muun muassa sitä, että Porissa tulisi aloittaa yliopistollinen tekniikan alan kandidaattikoulutus. Porin yliopistokeskus sai loppuvuodesta 2021 OKM:ltä lisämäärärahan, jolla on aloitettu tekniikan ylioppilaspohjaisen koulutuksen suunnittelu Turun ja Tampereen yliopistojen yhteistyönä. Yrityksillä on mahdollista päästä mukaan koulutuksen sisältösuunnitteluun. Ensimmäinen sisäänotto uuteen kandidaattiohjelmaan on suunnitelmien mukaan vuoden 2023 syksyllä.

Ylioppilaspohjaisen korkeakoulutuksen lisääntyminen vahvistaa maakunnan elinvoimaa tarjoamalla koulutusmahdollisuuksia oman maakunnan nuorille ja toimii vetovoimatekijänä tänne muuttaville. Jos tekniikan kandidaattikoulutusta maakunnassa lisätään, on samalla pohdittava sitä, miten hakijapotentiaalia voidaan kasvattaa. Turun yliopiston

kampus Raumalla sekä varhaiskasvatuksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen antaa maakunnan koulutukseen lisävahvuutta. Diakonia-ammattikorkeakoulun toiminnan säilyminen alueella on tärkeää erityisesti sote-alan kehittämisen kannalta. Yhteisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen ja opiskelupolkujen rakentamiseen toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja amk-tutkinnoista maisteriopintoihin eri asteen oppilaitosten yhteistyötä syventämällä on Satakunnassa hyvät mahdollisuudet. SAMK on jo käynnistänyt väyläopinnot alueen ammatillisista oppilaitoksista ammattikorkeakoulun opintoihin.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Vahvan ja erikoistuneen teollisen rakenteen johdosta Satakunta on poikkeuksellisen haavoittuvainen prosesseille kriittisten raaka-aineiden ja komponenttien saatavuuden häiriintyessä. Tuotanto ja vienti ovat alttiina negatiiviselle kehitykselle.
- Palvelujen ja kaupan näkymiä varjostavat raju kuluttajahintojen nousu, inflaation kiihtyminen ja reaalityulojen lasku.
- Rakentamisen näkymiä synkentää voimakas kustannusten nousu ja raaka-aineiden saatavuusongelmat.
- Logistiikka-alan yritykset ovat erityisen suurissa vaikeuksissa polttoaineen hinnan ja muiden kustannusten nousun takia.
- Kausityövoimasta tulee pulaa etenkin maataloudessa ja elintarviketeollisuudessa.
- Tuotantopanosten raju hinnannousu heikentää entisestään maatalouden toimintaedellytyksiä. Tällä on väistämättä vaikutuksia kotimaiseen ruokatuotantoon.
- Työvoiman kysyntä lisääntyy entuudestaan tilapäisen suojelupäätöksen saavien johdosta, kun mm. kunnat ja vastaanottokeskus rekrytoivat lisää väkeä mm. perusopetukseen, varhaiskasvatukseen ja sote-palveluihin.
- Työvoiman tarjonta lisääntyy ukrainalaisten hakeutuessa työmarkkinoille. Oleskelulupien saannin nopeuttaminen ja nopeaa työllistymistä edistävien räätälöityjen palvelujen tarve kasvaa.
- Energiaomavaraisuuden korostuminen huoltovarmuuden näkökulmasta saattaa hidastaa turvetuotannon alasajoa ja toisaalta nopeuttaa vihreää siirtymää energiantuotannossa.
- Ulkomaisten opiskelijoiden saaminen voi vaikeutua, jos Suomea ei koeta turvalliseksi maaksi.

6 Pirkanmaa

Taulukko 5. Avainluvut Pirkanmaa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	527 478	522 852	511 642	0,9 %	3,1 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	22 952	29 278	34 103	-21,6 %	-32,7 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	2 503	3 697	4 510	-32,3 %	-44,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	7 600	7 652	13 333	-0,7 %	-43,0 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	9,3 %	11,8 %	13,9 %	-2,5 %-yks.	-4,6 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	14 732	8 408	5 918	75,2 %	148,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pirkanmaan talous kohentui hyvää vauhtia. Taloudessa suurin muuttuja oli työllisyysaste sekä yritysten liikevaihto että tuloksen kehityssuunta. Velka-aste pysyi entisellään. Ulkomaiset investoinnit painottuivat alueellisesti Tampereen seutukunnan keskusalueelle. Eniten investointeja kohdistui ICT-sektorille sekä liike-elämän palveluihin. Houkuttelevimmat sijoituskohteet olivat ohjelmistoala, sosiaali- ja terveystalouden palveluihin. Houkuttelevimmat sijoituskohteet olivat ohjelmistoala, sosiaali- ja terveystalouden palveluihin. Houkuttelevimmat sijoituskohteet olivat ohjelmistoala, sosiaali- ja terveystalouden palveluihin. Houkuttelevimmat sijoituskohteet olivat ohjelmistoala, sosiaali- ja terveystalouden palveluihin. Houkuttelevimmat sijoituskohteet olivat ohjelmistoala, sosiaali- ja terveystalouden palveluihin.

Kokonaisuudessaan Pirkanmaan merkitys tavaraliikenteessä on 10 prosenttia koko maan tavaraliikenteestä, ja liikennemäärät ovat Tampere-Helsinki-välillä maan kolmanneksi suurimmat. Tieverkon monipuolinen kunnossapito olisi tärkeää, sillä valtaosa tavaraliikenteestä alueella kulkee rekkaliikenteen muodossa; sen osuus on yli 2/3 koko

tavaraliikenteestä. Tarpeellinen rahoitus kuitenkin puuttuu. Pirkanmaan sijainti valtakunnan keskiössä mahdollistaa monia asioita, ja varsinkin Tampere on vuodesta toiseen suosituimpien asuinkuntien joukossa. Tämän tueksi on asumisen, liikkumisen ja työmarkkinoiden oltava toimivat. Asuntojen hintojen sekä vuokratason olisi syytä olla houkutteleva. Myös julkisen liikenteen verkoston sekä yksityisautoilun toimivuus vaatii huomioimista.

Talouden kasvu tarvitsee työvoimaa, kuten on yritysten ilmoitusten perusteella nähtävissä. Kansainvälinen kauppa on kuitenkin ratkaisevaa kasvun kannalta. Haasteita Pirkanmaalla on investointihalukkuudessa. Odotukset ovat kuitenkin parempaan päin muuttamien hyvien signaalien valossa. Onneksi yrityskauppojen määrä on kasvu-uralla. Suomiradan täysin uutta reittiä suunnitellaan nyt Lempäälän läpi. Suomi-rata-yhtiö tekee parhailaan esiselvitystä siitä, missä uusi suurnopeusrata Tampereelta Helsinkiin voisi kulkea. Tampereen eteläpuolella pohditaan, miten se sijoittuu suhteessa vesistöihin ja risteää uusien ratapihalinjausten kanssa. Rinnalla selvitetään vaihtoehtoa, jossa nykyinen rata korjataan nopeammaksi lisäraitein ja oikaisuin. Lisäksi Tampere-Helsinki-radan peruskorjauksen rahoitusta kasvatetaan. Tampere-Helsinki-radan peruskorjaukseen lisätään yhteensä 300 miljoonaa ja kaikkiaan 2030-luvun loppuun mennessä 900 miljoonaa.

Maaseudun kehittäminen sekä nykyisten toimintojen ylläpito vaatisi panostusten tarkempaa kohdentamista. Pirkanmaan seutukunnat ovat kuitenkin selviytyneet kohtalaisen hyvin jatkuvasta muutoksesta, varsinkin väestön ikääntymisen vaikutuksista. Pirkanmaan voidaan kuvata väestörakenteen osalta olevan Suomi pienoiskoossa. Väestöllinen huoltosuhde 60.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Käynnissä ja tiedossa on muutamia isohkoja investointeja. Agco Powerin investointi on 100 miljoonaa ja Sandvikin 50 miljoonaa, josta osa tulee Pirkanmaalle – henkilöstön määrä kasvaa yli sadalla. Kannustavuus muidenkin alan yritysten toimintaan on varmasti merkittävä. Aloittaneita yrityksiä vuonna 2021 oli n. 950 kpl. Konkurssien määrä vuonna 2021 oli hieman pienempi kuin vuotta aiemmin, myös henkilöstön määrän muutos ei poikennut edellisen vuoden tilanteesta. Pirkanmaalla on noin 1 400 yritystä, joiden investoinnit ovat olleet merkittäviä vuoden 2021 aikana. Investoinnit on suunnattu ohjelmistoihin, koneisiin ja kalusteisiin sekä uusiin toimipaikkoihin, joiden lisäksi uutena lisänä on yritysfuusiot ja ostot. Monen yrityksen toiminta on säilynyt vakaana tai jopa merkittävästi kasvanut, varsinkin informaatio- ja viestintäalan sekä rahoitus- ja vakuutustoiminnassa olevien yritysten osalta. Myös liike-elämän palveluiden tilanne näyttää hyvältä. Perinteinen raskasteollisuus toimii hyvin, koska kysyntää oli syntynyt vuoden kuluessa. Ongelmia syntyy edelleen puolivalmisteiden ja komponenttien saannin osalta, koska toimitusketjun pää on usein ulkomailla. Tämä on osaltaan hidastanut toiminnan ylläpitoa ja tarvittavaa kasvua.

Vähittäiskauppa, kuten ruokakauppa, menestyy nyt hyvin. Muun kuluttamisen kauppa pärjää edellisiä vuosia paremmin. Pirkanmaalla ulkomaan kauppaan suuntautuneita yrityksiä on n. 1 460 kpl.

Pk-barometrin mukaan noin puolet pk-sektorin yrityksistä suunnittelee sukupolvenvaihdosta tai yrityksen myyntiä. Investoinnit em. yritysryhmässä suuntautuvat kone- ja laitehankintoihin merkittävällä osuudella. Vahvoja toimialoja vientisektorilla ovat metsäteollisuus, muovin, kumin ja kemikaalien valmistus sekä konepaja- ja metallituoteteollisuus. Pk-barometrin mukaisesti 40 prosenttia yrityksistä tekee tai on suunnitelmassa tehdä vienti- tai tuontikauppaa. Uusien osaamisalueiden yritysten tilanne näyttää hyvältä kokonaisuus huomioiden. Näiden yritysten vientikysyntä on jopa kasvanut, ja myös kotimaan markkinat ovat olleet kiinnostuneita niin investointiosaamisen kuin kuluttajaosaamisen suhteen. Useimpien toimijoiden tarve henkilöstön nopeaan palkkaamiseen sekä alihankintaketjun luomiseen on ollut asiakokonaisuutena esillä. Teollisuusvaltaisena alueena yritysten investointien merkitys on erittäin tärkeä. Pelkillä kehittämistoimilla on rajallinen vaikutus talouteen. Kokonaisuutena suurimmat toimialat, kuten teollisuus, rakentaminen, kaupan eri tasot, liike-elämän palvelut sekä yksityinen terveydenhuoltosektori, tulevat olemaan talouden ja ennen kaikkea viennin vetureita.

Teollisuuden osalta mm. sahateollisuus pärjää hyvin, samoin kemiallinen metsäteollisuus. Konepajojen osaaminen korostuu investointihyödykkeiden tuottamisessa, joiden kysyntä on tällä hetkellä suuri. Liike-elämän palvelut ovat säilyttäneet tasonsa ja näkyvissä on merkittävää kasvua, kuten myös finanssisektorilla. Rakentaminen jatkuu kasvukeskuksissa, ja myös korjausvelkaa pienennetään vanhan rakennuskannan osalta. Kasvuhakuisuutta Pk-yritysbarometrin mukaan löytyy lähes puolella haastatelluista yrityksistä. Alueen palvelutarjonta rakentuu voimakkaasti Tampereen seutukunnan ympärille muodostuneen taajamakehän sekä maaseutumaisten keskusten läheisyyteen. Suurin osa kauppakeskuksesta tai hyvinvointikeskuksesta sijaitsee Tampereen seutukunnan alueella. Näiden lisäksi reuna-alueiden kunta-/kaupunkikeskustojen liepeillä palveluverkko on hyvällä tasolla ja sitä pidetään yllä. Etätyön jatkuvuus, ostonuokailun ja palveluiden saapuminen kotiin sekä uudenlainen ajattelu matkailussa ovat todennäköisesti tulevaisuudessakin voimissaan. Näiden kasvu vaikuttaa palvelualan ja kaupan alan yritysten sekä työpaikkojen määrän kasvuun sekä erilaiseen ajatteluun ostokäyttäytymisessä ja kuluttamisessa.

Asuntomarkkinat toimivat hyvin. Kysyntää riittää, koska muuttoliike muualta vaatii jotain asumisen muotoa ja samalla vuokraaminen lisääntyy. Myös syrjäseutujen asuntomarkkinat saavat tästä kasvusykäyksen. Uusiokäyttö ja kierrättäminen sekä ekologisuus ovat päivän sanat. Suurin osa toimialoista oli nostanut kasvuodotusta niin liikevaihdon, kannattavuuden kuin henkilöstömäärän kasvun osalta. Lähitulevaisuudessa kierrätysosaamisen kaupallistaminen olisi yksi hyödyllinen sekä taloudellisesti kannattava vientituote. Pirkanmaalaiset yritykset ovat vahvoja erityisesti bioenergiaa, puhtaita prosesseja ja

energiatehokkuutta koskevilla ratkaisilla. Kehitystyötä ja kasvua on odoteltavissa älyteknologian osalta. Pirkanmaa tekee merkittävää ilmastotyötä sekä siihen liittyvää kiertotalouden osaamisen kehittämistä niin julkisen kuin yksityisen sektorin osalta. Tämä osaltaan luo mahdollisuuksia olla kärkimaakunta uusien innovaatioiden syntymiseen. Osaamista on kehitettävä, ja taloudellisia resursseja olisi lisättävä.

Uuden toimistotilan rakentaminen jatkuu. Tuotanto- ja varastotilojen kysyntä on pysytellyt kohtalaisena. Tonttikysyntää ja uudisrakentamista esiintyy parhailla sijainneilla jonkin verran, kun yritykset tarvitsevat ajanmukaisempia tiloja. Kehätien varteen sijoittuvat alueet ovat kysytyjä hyvien liikenneyhteyksien ansiosta. Vireillä on useita mittavia investointeja, jotka kehittävät keskustan toimivuutta ja ilmettä huomattavasti.

2 tunnin ajomatkan sisällä Tampereen kaupunkiseudusta toimii 80 % Suomen teollisuudesta, tehdään 80 % patenttihakemuksista, investoidaan 80 % tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista ja asuu 70 % työikäisestä väestöstä sekä lähes 70 % korkea-asteen koulutuksen saaneista. Tampereen seudulla on 1300 ICT-yritystä, on 4700 tekoälyn ja analytiikan parissa työskentelevää asiantuntijaa, sekä yli 50 000 opiskelijaa korkeakouluissa ja ammattiopistossa. Joka kuudes tamperelainen on opiskelija, ja suurimmat tamperelaisten ikäluokat ovat 20–34-vuotiaissa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Alkuvuosi 2021 koettiin vielä haasteelliseksi työmarkkinoiden kannalta. Yritysten viesti vuoden 2021 lopulla oli se, että työvoimaa ei ole löytynyt siinä mittakaavassa kuin olisi ollut hyvä löytää. Uusia avoimia työpaikkoja on tarjolla poikkeuksellisen paljon, tosin monet tarjotut työpaikat eivät välttämättä ole heti täytettäväksi tarkoitettuja. Mahdollisuuksia digitalisaation, ilmastoinnovaatioiden sekä uusiutuvien ja kierrätettävien tuotteiden sekä kehittyneiden palvelukonseptien luomiseen olisi nyt oikea aika. Osaaminen on vahvaa ja tarpeita syntyy jatkuvasti em. osa-alueille. Tarpeentäyttäjää olisi siis luotava nopeasti. Tavoitteena on ongelmakentän helpottamiseksi auttaa yrityksiä tehostamalla yhteistyötä, ottamalla kontaktia omaehtoisesti, edesauttaa yhteistyöverkkojen syntymistä yritysten ja muiden organisaatioiden välillä sekä ottaa vastaan tietopohjaa siitä millaisia tarpeita yritysten jatko vaatisi, ja auttaa asian ratkaisemiseksi niillä keinoilla, joita on mahdollista julkisella sektorilla antaa yritysten käyttöön.

Panostukset erilaisten rahoitusinstrumenttien hyödyntämiseen tulee myös kysymykseen, joten erilaisia toteuttamis- ja kehittämistapoja sekä hyviä rahoituksen toimintamalleja on oltava tarjolla ja niitä pitää jatkossakin kehittää sekä ylläpitää. Työllisyys kehittyy suotuisaan suuntaan, mutta vaatii myös panostuksia julkisen vallan osalta sekä kotimaan yritysten halukkuutta lisätä henkilöstöä tai säilyttää nykyisen työvoiman osaaminen.

Pk-barometrin mukaan tarpeita työllistää lisää henkilöstöä oli noin kolmanneksella yrityksistä. Saatavuus on ollut kuitenkin haaste.

Uhkakuvina löytyy kiinteistöjen arvon jatkuva aleneminen syrjäseuduilla, sukupolvenvaihdoksien väheneminen sekä tilakoon kasvun hidastuminen. Sitä kautta työikäinen väestö muuttaa kasvukeskuksiin. Myös työvoimatarpeet ja työvoiman saatavuuden varmistaminen korostuvat. Tällä hetkellä kilpaileville yrityksille olisi tarjolla edelleen henkilöstöä, jolla olisi taitoa ja tietoa. Osaamisen parantaminen kaikilla koulutustasoilla koetaan mahdollisuutena. Tilanteen haltuunotto nopeasti edellyttää työvoimakoulutuksen vahvaa osallistumista yhteishankintakoulutukseen sekä täydennys- että perustehtäviin vaadittavan perusosaamisen tarjoamista. Tämä vaatisi merkittävää rahoituksen määrän kasvua. Myös työnantajien olisi omalta osaltaan syytä käyttää yritysten sisäisiä resursseja, jotta yrityksiin tulisi uutta osaamista. Alat, joilla on selviä rekrytointiongelmia, ovat sote-ala, metalliala, sähköala, rakentaminen, liikealan palvelut koulutustasosta riippumatta, majoitus- ja ravitsemisala, koulutussektori sekä ICT:n eräät osa-alueet. Asiaan vaikuttaa mm. palkkauspolitiikka. Pk-barometrin mukaan ilmastotavoitteet eivät ole yrityksille suurin huolenaihe. Myöskään ilmastonmuutosta ei nähdä merkittävänä liiketoimintamahdollisuutena. Kierrätystä vastaavasti on kehitetty lähes puolella vastanneista yrityksistä.

Työttömien tilanne on osittain huolestuttava, koska jokaisen talouden suuremman taantumien jälkeen osa työllisistä jää työttömiksi. Tällä hetkellä työttömien lukumäärä on huomattavasti alempi kuin vuotta aiemmin ja luvut lähenevät koronaa edeltävän ajan lukuja. Kolmannen neljänneksen aikana vuonna 2022 työttömyys saattaa olla alemmalla tasolla kuin mitä se on ollut 10 vuoteen. Seutukuntien osalta tilanne oli lähes kaikissa samankaltainen. Muutokset olivat positiivisia: työttömyys laskee ja työvoiman kysyntä elpyy. Lomautettujen palaaminen töihin on ollut lieventävä tekijä huomattavasti suuremman työllisyyskriisin syntymiseen. Pirkanmaan työllisyyden ongelmat ovat tällä hetkellä rakennetyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys. Toinen haasteellinen asia on palveluiden piirissä olevien määrä. Heidän työmarkkina-asemaansa kannattaa miettiä tarkasti. Osaavan työvoiman tilannetta arvioidessa ja eri toimialoja käsiteltäessä on todettava, että osaavan työvoiman haaste on yleisesti kohtalainen ja joillain aloilla merkittävä. Työvoiman liikkuvuus on ollut ongelma. Koulutukselle asetetaan jatkossa entistä suurempia paineita.

Oppiminen on edelleen tärkeää työmarkkinoille pääsemiseksi. Tärkeää olisi varmistaa kaikille vähintään toisen asteen tutkinto. Merkittäviä osa-alueita ovat yhteistyö muiden yritysten kanssa sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen ja koulutustarpeet. Yritysten sisäisen roolituksen ja luottamuksen merkitys kasvaa työvoiman kysyntää ajatellen. Suurin ongelma pk-sektorilla on rahoituksen saatavuus sekä vakuuksien puuttuminen, jotta rahoitus järjestyisi. Samalla uskallus palkata lisää henkilöstöä myös normaalioloissa on haaste. Asian helpottaminen ja keventäminen olisi välttämätöntä. Rahoitustarpeet kohdistuvat investointihyödykkeisiin, kasvun rahoittamiseen, toiminnan ylläpitoon sekä

henkilöstön kustannuksiin. Pirkanmaan työllisyystilanteen ongelmista vaikein korjattava on kohtaanto-ongelma, joka osittain liittyy työvoiman liikkuvuuden, yritysten kasvaneen vuokratyövoiman käytön ja etuusjärjestelmän haasteisiin.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

Ukrainan vaikutukset ovat vielä hyvin lieviä niin yritysten kuin työmarkkinoiden osalta. Arviolta noin 100 yritystä, joista yli puolet linkittyvät teollisuuden tuotantoon ja 20 % tukku- ja vähittäiskauppaan, toimii Ukrainan tai Venäjän markkinoilla niin merkittävästi, että sillä on yrityksen tuloksellisuuteen suurehkoa vaikutusta. Osa edellä mainituista yrityksistä etsii aktiivisesti tuotteilleen muualta uusia markkinamahdollisuuksia. Suurin haaste tulee lähinnä tuontisektorin puolelta mm. lämpö- ja sähköenergiasta sekä erilaisista raaka-aineista, kuten metalleista sekä lannoitteista. Työllistävää vaikutusta pelkätään Venäjän kaupan osalta on hyvin vaikea arvioida, mutta osalla yrityksistä on tai oli toimintaa Ukrainassa sekä Venäjällä. Konsernitasolla edellä mainituilla yrityksillä on noin 13 900 henkilöä, joista muutamia tuhansia oli töissä Venäjällä ennen sotaa. Vaikutusten arvioidaan olevan noin kolmannekselle näistä yrityksistä merkittäviä, mutta ei toimintaa lamaannuttavaa. Uusia kontakteja etsitään jatkuvasti, ja menetettyä tuotantokapasiteettia siirretään muualle. Vain kuudella prosentilla vientiyrityksistä Ukrainan tilanne vaikuttaa liikevaihtoon merkittävästi. 40 % arvioi pakotteiden vaikuttavan jonkin verran yrityksen taloustilanteeseen. 75 % ilmoitti työvoiman määrän joko säilyvän tai kasvavan tilanteesta huolimatta. Venäjän merkitys Pirkanmaan talouteen vientisektorin mukaan ei ole kovinkaan vaikuttava. Viennin suhteellinen osuus tuonnista Venäjältä on ollut noin kolmannes. Alihankintaketjutus voi vielä tuoda arvioitua suurempia haasteita. Näiden vaikuttavuus ilmenee vuoden aikana.

Rahoitusta Venäjän kaupan kasvattamiseen/aktivointiin ei tulla suuntaamaan. Lisäksi selvitetään vielä Suomessa toimivien venäläisomisteisten/osaomisteisten yritysten rahoitusta. Ukrainaan menijöitä tuskin on, kunnes rauha solmitaan. Pakotteiden piirissä olevien henkilöiden kanssa ei asioida, eikä esimerkiksi Finnvera ei myönnä enää vientitakuuta Venäjälle. Viimeaikaisissa keskusteluissa Venäjällä operoivien yritysrahoittajien kanssa on ollut enemmän eettismoraalista debattia. Venäjällä sijaitsevien investointien mahdollisen menettämisen pelko on osalle siellä toimintaa harjoittaneille yrityksille todellisuutta. Venäjän kaupan merkitys vähentynyt viimeiset 10 vuotta, myös Pirkanmaalla.

Kauppakamarin antaman arvion mukaan noin 100 - 120 jäsenyritystä tekee vientiä Venäjälle. Alle 10 %:lle Venäjä on merkittävä vientimaa (yli 20- 50 % viennistä). 80 %:lle Venäjä ei ole merkittävä vientimaa (alle 25 %) viennistä. Ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan n. 30 eri yritystä teki säännöllisiä toimituksia Venäjälle (2021). Kauppakamarin myöntämien asiakirjojen kohdemaana Venäjä on sijalla 3. Pirkanmaan vienti painottuu Eta-alueelle (60 - 70 %). Jäljelle jäävästä 30 %:n osuudesta mitataan aikanaan Venäjän markkinan painoarvo.

Vientiyritysten mukaan tilanne ei aiheuta vielä merkittävää laskua liikevaihtoon tai henkilöstövaikutuksia kuin korkeintaan yksittäisille, 1-3 yritykselle. Kriisit vaikuttavat kuitenkin Pirkanmaalla nopeasti. Krimin valtauksen aikana vuonna 2014 maakunnan vienti laski 9 %. Se ei johtunut kuitenkaan Venäjän viennin tyrehtymisestä. Jo ennen Krimin valtausta taloudessa oli alkanut heikko kehitys, jota Krimin valtaus ainoastaan syvensi. Suurimmat ongelmat tulevat markkinoiden epävarmuuden kautta eli komponenttipulasta, konttipulasta, raaka-aineiden saatavuudesta ja hinnasta sekä kuljetuskustannuksista.

7 Kanta-Häme

Taulukko 6. Avainluvut Kanta-Häme.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	170 213	170 577	173 781	-0,2 %	-2,1 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	7 505	8 667	9 251	-13,4 %	-18,9 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	785	1 090	1 252	-28,0 %	-37,3 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	3 161	2 408	2 941	31,3 %	7,5 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	9,6 %	11,1 %	11,3 %	-1,5 %-yks.	-1,7 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	3 417	2 041	1 959	67,4 %	74,4 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Kanta-Hämeen vahvuus on hyvä muutosjoustavuus. Elinkeinorakenne sekä yrityskehityksen rakenne on monipuolinen. Julkisten työpaikkojen osuus on suuri, eivätkä työpaikat ole laskusuhdanteessa vaarassa yhtä nopeasti, mutta ne eivät myöskään takaa toipumista tai pidemmän aikavälin uudistumista. Talouskriisien ja pandemian vaikutukset näyttäytyvät siis muuta maata lievempinä ja viiveellä. Kriisien vaikutukset kestävät kauemmin ja niistä palautuminen on hitaampaa ja loivempaa. Viime aikojen haasteena onkin ollut työttömyyden monia alueita hitaampi laskuvauhti. Orastavasta kasvusta huolimatta myös työllisten määrä väheni, toisin kuin maassa keskimäärin. Alueen työllisyysaste on pitkään ollut keskimääräistä korkeampi, mutta tippui vuonna 2021 maan keskiarvon alapuolelle.

Kanta-Hämeen työpaikkaomavaraisuus on Suomen pienin. Pendelöinti on erityisen merkityksellistä Hämeenlinnan ja Riihimäen seuduilla. Esimerkiksi Uudenmaan työmarkkinoiden kehitys vaikuttaa alueella. Koronakriisin alkaessa nähtiinkin, että Riihimäen seutukunnassa työttömyyden ja varsinkin lomautettujen määrän kasvu oli muita Hämeen seutukuntia voimakkaampaa.

Hyvä saavutettavuus on merkittävä vetovoima- ja vahvuustekijä, ja sijainti Suomen kasvukäytävällä on hyvä. Alue on houkuttellut uusia yritystoimijoita, ja uusia yritysalueinvestointeja tehdään muun muassa teollisuuden, logistiikan ja kiertotalouden käyttöön. Seutukunnat kuitenkin eroavat toisistaan. Forssan seutukunnan haasteena ovat hyvästä sijainnista huolimatta huonot liikenneyhteydet.

Korona-aikaan maakunta menestyi hyvin maakuntien välisessä muuttoliikkeessä ja kohutuullisesti maahanmuutossa. Vuonna 2020 maakunta kääntyi kasvu-uralle muuttovoiton osalta ja kuntien välinen nettomuutto oli positiivista myös seuraavan vuoden aikana. Maakunnan kokonaisväkiluku on kuitenkin jatkanut pienessä laskusuunnassa myös alkuvuoden ennakkotietojen mukaan. Maakunnan sisällä väestökehityksessä on suuria eroja. Forssan seutu on ollut pitkään haasteellinen Hämeenlinnan ja Riihimäen seutuihin verrattuna. Maakunnan kokonaiskehityksestä poiketen Hämeenlinnan seutukunnan kokonaisväkiluku on ennakkotietojen mukaan kasvanut myös alkuvuoden aikana. Luonnollinen väestönliikitys on edelleen miinuksella.

Kanta-Hämeen perinteisesti vahvoja toimialoja ovat kone- ja metalliteollisuus, maanviljely sekä elintarvike- ja ruokateollisuus. Alue on pitkään ollut vahvaa biotalouden, kiertotalouden, luonnonvara-alan kehittämisen ja siihen liittyvän liiketoiminnan aluetta.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikuttaa alueella monin tavoin. Sota vaikuttaa yrityksiin konkreettisimmin energian ja raaka-aineiden hinnan nousuna. Epävarmuuden tila heijastuu suoraan myös hämäläisten yritysten asiakkuuksien, tilausten ja tapahtumien menetyksinä. Alkutuotannolla on alueella vahva merkitys, joten käynnissä olevan kriisin vaikutukset näkyvät alueella vahvasti tätä kautta. Lisäksi on huomioitava, että koronatilanne vaikuttaa yrityksissä edelleen monin tavoin.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Yritykset katsoivat jo positiivisesti tulevaisuuteen korona-ajan jälkeen, mutta nyt kasvunusteet ovat supistuneet Ukrainan sodasta johtuen. Alkuvuodesta toteutetussa pk-yritysbarometrissa kantahämäläisten yritysten suhdanneodotukset olivat hyvät ja jopa valtakunnan keskiarvo-odotuksia paremmat. Yritysten kasvuhakuisuus ylitti jopa niukasti maan keskiarvon. Kasvuhakuisimpia ja positiivisimpia olivat teollisuusyritykset. Pandemian pitkittyminen ja elinkeinotoimintaa haittaavat rajoitukset olivat tuoneet epävarmuutta ja hillinneet investointeja, koska kysynnän ennustettavuus on ollut vaikeampaa. Joka tapauksessa innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehitys oli positiivisessa kasvusuunnassa.

Venäjän osuus Suomen viennistä on arvion mukaan noin viisi prosenttia, mutta hämäläisyriyten osalta osuuden arvioidaan olevan hieman korkeampi. Kauppakamarin

asiakirjatilastot kertoivat, että yritykset reagoivat Venäjän Ukrainaan kohdistamaan hyökkäyssotaan dramaattisesti. Hämeessä alkuperäistodistusten määrä putosi sodan alettua vuoden takaiseen verrattuna selvästi enemmän kuin koko Suomessa. Myös vaihtoehtoja venäläiselle maakaasulle joudutaan pohtimaan alueen yrityksissä. Venäjän hyökkäyksen seuraukset nopeuttavat jo alkanutta energiamurrosta, ja fossiilisista polttoaineista luopuminen voi tapahtua nyt aiottua nopeammin.

Sota ja pakotteet vaikuttavat laajasti Hämeessä toimiviin yrityksiin. Hämeen kauppakamarin maaliskuisten kyselyiden mukaan materiaalien ja komponenttien saatavuus sekä hinnannousut ovat yrityksille haasteellisia samoin kuin logistiset esteet. Vastanneista yrityksistä jopa 66 prosenttia kertoi, että Venäjän sota ja pakotteet vaikuttavat niiden toimintaan jonkin verran tai merkittävästi. Vastanneista yrityksistä 44 prosenttia kertoi raaka-aineiden ja komponenttien hinnannousujen rajoittavan yritystoimintaa, kun keskimäärin osuus koko Suomessa vastanneista oli 40 prosenttia. 31 prosenttia vastaajista kertoi hintojen nousun lisäksi raaka-aineiden ja komponenttien toimitusvaikeuksien rajoittavan toimintaa. Logistiikkavaikeudet ja kohonneet kuljetuskustannukset rajoittivat 27 prosenttia vastanneista. Myös koronatilanne rajoittaa edelleen lähes kolmannesta yrityksistä. Huomioitavaa on, että edelleenkin isoin rajoite on kuitenkin ammattitaitoisen työvoiman puute, mikä vaikuttaa lähes joka toiseen vastanneista yrityksistä.

Hämeen yrittäjien Venäjän hyökkäyssodan käynnistymisen jälkeen toteutetun kyselyn mukaan yli puolet vastaajista eli 57 prosenttia koki, että Ukrainan sota vaikuttaa yritysten toimintaan jossain määrin. Sodan vaikutukset koettiin merkittävimiksi teollisuus-, rakennus- ja kansainvälistä kauppaa käyvissä yrityksissä. Selkeimmät uhkat ja ongelmat kohdistuivat näihin tekijöihin: polttoaineiden hinnan nousu, raaka-aineiden ja materiaalien hintojen nousu ja yleinen kustannusten nousu. Yrittäjät kertovat myös yleisen epävarmuuden vähentäneen tilauksia. Kausityövoimaa käyttävät yritykset ovat luonnollisesti huolissaan työvoiman saatavuudesta. 43 prosenttia kantahämäläisistä vastaajista oli sitä mieltä, että Ukrainan tilanteella ei ole vaikutusta yritystoimintaan. Näitä olivat erityisesti palveluyrittäjät. Kriisitilanteen kokonaisvaikutukset ovat kuitenkin tässä vaiheessa vielä monin paikoin kysymysmerkkejä. Venäjälle asetetut pakotteet ja sen asettamat vastapakotteet vaikuttavat ketjutettuna vyyhtinä energian, elintarvikkeiden sekä raaka-aineiden hintaan ja saatavuuteen, logistiikkaan, talouteen, markkinoihin ja liiketoimintastrategioihin.

Alueella on käynnissä ja valmisteilla monia investointeja mm. teollisuudessa, rakentamisessa, logistiikassa ja kiertotaloussalalla. Barometrien mukaan investointiodotukset ovat olleet heikkoja jo aiemminkin, koska epävarmuus talouskasvun ja toimintaympäristön muutoksesta on ollut suuri. Sodan lisäämä epävarmuus aiheuttaa epävarmuutta siitä, toteutuvatko suunnitellut investoinnit, lykkääntyvätkö ne vai tulevatko ne peruuntumaan. Toteutuvienkin investointien kohdalla on varauduttava hintojen nousuun.

ELY-keskuksen yritysrahoituksen kysyntä jatkoi vuonna 2021 reipasta kasvua. Korona-aika ei vähentänyt yritysten kiinnostusta kehittämiseen ja investointeihin. Alkuvuoden osalta näyttää, että kysyntä olisi edellisiin vuosiin verrattuna suurin piirtein samalla tasolla. Tämä tarkoittaa sitä, että yritykset eivät ole vetäneet pois kehityshankkeitaan, vaikka tilanne on radikaalisti muuttunut. ELY-keskus auttaa yrityksiä eteenpäin Ukrainan tilanteesta johtuvassa tilanneanalyysissä, toiminnan kehittämisessä ja uusien vientimarkkinoiden etsimisessä. Ukrainan kriisillä on vaikutuksia myös energian hintaan, ja energiatehokkuutta ja investointeja voidaan edistää muun muassa maaseudun elpymisrahoituksella ja Business Finlandin energiatuella. Maatilojen investointihalukkuus väheni jo loppuvuodesta maatalouden kannattavuuden heikentymisen vuoksi. Isot investoinnit näyttävät nyt odottavan parempia aikoja, mutta pienempiä avustuksia haetaan yhä esimerkiksi viljankuivureihin ja salaajituksiin.

Sota on kuitenkin lisännyt yritysten varovaisuutta. Esimerkiksi Finnveran rahoitukselle näytti vielä alkuvuodesta olevan hyvin kysyntää, ja yritykset olivat lähdössä toteuttamaan kasvusuunnitelmia, mutta tilanne muuttui Venäjän hyökättyä Ukrainaan.

Uudet kansainväliset avaukset kiinnostavat alueen yrityksiä. Monet hankintaketjut ovat häiriintyneet jo koronan jäljiltä ja nyt sodan takia. Tästä syystä monet yritykset kartoittavat vaihtoehtoisia hankintakanavia, vaikka pakotteet ja käynnissä oleva tilanne ei olisi vielä suoraan näihin vaikuttanut. ELY-keskuksen kautta on haettavissa kasvun kiihdyttämishjelmasta valtakunnallista rahoitusta erityisesti kansainvälistymisvalmiuksien kehittämiseen, ja myös tätä kohtaan on ilmennyt kiinnostusta. Hämeen kauppakamarin kyselyn mukaan kasvuennusteet laskivat selvästi Ukrainan sodasta johtuen ja vienti vähenee, jos ei pystytä panostamaan ja saavuttamaan uusia markkina-alueita.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Talouden piristyminen koronarajoitusten höllentymisen myötä näkyi myös Kanta-Hämeessä työttömyyden laskuna. Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja vaikutukset talouskasvun hidastumiseen eivät vielä tässä vaiheessa näy työttömyyden eikä myöskään lomautusten kasvuna. On selvää, että vaikutuksia tullaan näkemään, mutta voimakkuutta on vaikea ennustaa. Todennäköisesti vaikutukset työllisyyteen ovat maltillisia, mutta työvoiman kysyntä voi hieman laskea. Työttömyyden kasvun rinnalla vaikutuksia nähdään myös esimerkiksi osaavan työvoiman saatavuuden vaikeutumisena, sillä alueen yrityksillä on ukrainalaisia työntekijöitä muun muassa alkutuotannossa, marjatiloilla ja kone- ja metalliteollisuudessa.

Muutosturvaneuvotteluja on Venäjän hyökkäyksen jälkeen käynnistynyt. Suurin osa neuvotteluista on kuitenkin ylläalueellisia, eivätkä koske vain Hämettä. Kuitenkin 50 prosentissa

Venäjän hyökkäyksen jälkeen käynnistyneissä neuvotteluissa on yhteys Ukrainan kriisin vaikutuksiin. Arvion mukaan vaikutukset näkyvät eniten kaupassa ja valmistuksessa.

Hämeen kauppakamarin maaliskuun lopun kyselyssä 70 prosenttia hämäläisyrityksistä arvioi henkilöstömäärän pysyvän ennallaan tänä vuonna verrattuna vuoteen 2021. Henkilöstömäärän kasvuun uskovia oli 18 prosenttia, kun maassa keskimäärin osuus oli lähes 30 prosenttia.

Jo kasvuun lähtenyt talous ei kuitenkaan näkynyt Kanta-Hämeessä työllisten määrän kasvuna. Koko maan ja monien alueiden kehityssuunnasta poiketen sekä työllisten määrä että työllisyysaste tippuivat vuoteen 2020 verrattuna ollen myös vuotta 2019 matalammalla. Samalla vuoden 2021 työllisyysaste 71,6 prosenttia (15–64-vuotiaat) tippui ensimmäistä kertaa maan keskiarvoa matalammaksi sitten vuoden 2016. Vastaavasti työllisyysaste on edellisen kerran ollut alueella matalampi vuonna 2016. Pientä työllisten määrän laskua edellisvuodesta nähtiin useammalla toimialalla (rakentaminen, tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus- ja varastointi), eikä kasvu teollisuudessa ja terveys- ja sosiaalipalveluissa riittänyt pitämään määrää edellisvuosien tasossa. Maakunnassa tapahtui valumaa työvoiman ulkopuolelle. Koko maan kehityksestä poiketen työvoimaan kuulumattomien määrä kasvoi edellisvuosiin verrattuna. Nuorten ikäryhmässä (15–24-vuotiaat) työllisten määrä ja työllisyysaste sen sijaan kasvoi kuten koko maassa.

Työttömyyden lähdettyä laskuun on sen laskuvauhti ollut Kanta-Hämeessä keskimääräistä hitaampaa, ollen pitkään myös maakuntien hitainta. Tähän on vaikuttanut alueen voimakas pitkäaikaistyöttömyyden kasvu, joka on maakuntien nopeinta. Työttömien määrä on kuitenkin vähentynyt selvästi, vaikkakin edelleen lähes kaikissa pääammattiryhmissä työttömiä on enemmän kuin ennen koronakriisin alkua kaksi vuotta sitten. Ero on suurin palvelu- ja myyntityössä, jossa myös työttömyyden kasvu koronan myötä oli voimakkainta. Myöskään lomautettujen määrässä ei vielä olla palautettu koronaan edeltävälle tasolle. Esimerkiksi palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä lomautettuja on enemmän kuin kaksi vuotta sitten. Kokonaisuutena kuitenkin näyttää siltä, että pandemian aiheuttamat lomautukset ja työttömyys olivat pääasiassa väliaikainen ilmiö. Kanta-Hämeessä toipuminen on kuitenkin ollut keskimääräistä hitaampaa; sekä kokonaistyöttömyys että lomautettujen työttömien määrä ovat alueella edelleen kahden vuoden takaiseen verrattuna suhteessa korkeammalla kuin maassa keskimäärin. Työttömyysasteen laskuvauhdissa on myös eroa alueen seutukuntien välillä. Kahden vuoden taakse verrattuna Forssan seutukunnassa työttömien määrä on jo pienempi kuin kaksi vuotta sitten. Riihimäen seutukunnassa työttömiä on sen sijaan edelleen lähes neljännes enemmän kuin kaksi vuotta aiemmin. Myönteistä työttömyyden kehityksessä on ollut se, että työttömyysjaksoja on alkanut selvästi edellisiä vuosia vähemmän. Ukrainan sota muutti kuitenkin hetkessä talouden näkymät sumeiksi.

Viimeaikainen kehitys on vaikuttanut siihen, että työttömyyden osalta alueen suhteellinen asema on heikentynyt. Alueen työttömyysaste on edelleen keskimääräistä matalampi, mutta työllisyysaste tippui maan keskiarvoa matalammaksi. Suurin muutos on kuitenkin tapahtunut pitkäaikaistyöttömyyden voimakkaassa kasvussa. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on perinteisesti ollut selvästi maan keskiarvoa matalampi, mutta nousut nyt keskimääräistä korkeammaksi ollen jopa maakuntien kärkipäätä. Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvaa edelleen vuoden takaiseen verrattuna, mutta kasvuvauhti on hidastunut jatkuen kuitenkin edelleen maakunnista nopeimpana. Kasvu edelliseen kuukauteen verrattuna näyttäisi nyt taittuneen. Työttömyyden rakenne vaikeutuu entisestään, sillä pitkäaikaistyöttömyys kasvaa erityisesti yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden parissa. Tämä kasvu jatkuu edelleen myös kuukausitasolla. Tällä hetkellä alueen työttömistä työnhakijoista 42 prosenttia on ollut yhtäjaksoisesti työttömänä vähintään vuoden. Heistä 43 prosentilla työttömyys on jatkunut vähintään kaksi vuotta. Kaikista Kanta-Hämeen työttömistä työnhakijoista lähes viidesosa on ollut vähintään kaksi vuotta työttömänä. Huomioitava on myös se, että pitkäaikaistyöttömyys kasvaa kaikissa ikäryhmissä. Osa työnhakijoista on hyvin huonokuntoisia. Tämä tarkoittaa, että ennen työllistymispolun rakentamista on ratkaistava moniongelmaisten muut sosiaalisiin ongelmiin tai terveyteen liittyvät palvelutarpeet. Alueella toimii Hämeenlinnan seudun työllisyyden kuntakokeilu.

Nuorten osalta työttömyydessä on nähtävissä ilahduttavaa kehitystä. Nuorten työttömyysaste on hieman maan keskiarvoa korkeampi, mutta viime aikoina nuorten työttömyyden laskuvauhdissa on jopa ylitetty maan keskimääräinen taso. Nuorten työttömien määrä alitti koronaa edeltäneen tason jo loppuvuodesta. Myös sekä ulkomaalaisten että vieraskielisten työttömyys on vähentynyt, mutta työttömien määrä ei vielä alita koronaa edeltänyttä tasoa. Ulkomaalaisten työttömyysaste on matalampi kuin maassa keskimäärin.

Talouden piristymisen myötä uusien avoimien työpaikkojen määrä julkisessa työnvälityksessä nousi vuonna 2021 ennätysellisen suureksi. Tämä on jatkunut alkuvuoden aikana. Kysyntää on laaja-alaisesti eri alojen osajista – erityisesti sosiaali- ja terveysalan tehtävissä, rakentamisessa, varastoalalla, myynnissä, teollisuudessa esimerkiksi puu- ja sahatarvan ja konepaja- ja metalliteollisuuden tehtävissä sekä ravitsemustoiminnassa. Määristä puuttuvat muissa kanavissa ilmoitetut työpaikat, joten työpaikkoja on ja on ollut tarjolla erittäin runsaasti. Samanaikaisesti ongelmat osaavan työvoiman saatavuudesta ovat edelleen pahentuneet. Myös eläköityminen vaikuttaa osaavaan työvoiman saatavuuteen. Avoimia työpaikkoja on nyt niin paljon, että työvoimasta on pulaa tulevaisuudessakin. Vaikka Venäjän hyökkäys Ukrainaan leikkaa talouden kasvua, monet investoinnit voivat saada myös lisää vauhtia. Työvoimapula ja kohtaanto-ongelmat eivät siis häviä kriisin kautta mihinkään.

Alkuvuodesta ennen tietoa Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan toteutetussa pk-yritysbarometrissa kantahämäläisten yritysten odotukset työllisyyden kehityksestä olivat

positiivisessa noususuunnassa pandemiatilanteen aiheuttamasta poukkoilusta huolimatta. Työllistämisen esteistä kysyttäessä Kanta-Hämeessä kolme keskeisintä syytä olivat seuraavat: ei tarvetta työllistää, työvoiman saatavuus sekä kysynnän riittämättömyys tai epävakaisuus. Työvoiman saatavuuden merkitys työllistämisen esteenä oli noussut vuodentakaisesta.

Venäjän hyökkäyksen jälkeen toteutetun Hämeen kauppakamarin yrityskyselyn mukaan yritysten toimintaa rajoittaa edelleen eniten ammattimaisen työvoiman puute. Seuraavaksi eniten yritysten toimintaa rajoittaa tällä hetkellä raaka-aineiden/komponenttien hintojen nousu, koronatilanne, logistiikkavaikeudet/kohonneet kuljetuskustannukset ja riittämätön kysyntä.

Ammattibarometrikyselyssä työvoimapula-ammateiksi määriteltävien ammattien määrä on ennätyskallista korkealla. Ammattien määrä, joissa on paljon pulaa hakijoista, on kasvussa. Samoin entistä useammassa ammatissa on pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta koko Kanta-Hämeen alueella. Listan kärkipäässä painottuvat sosiaali- ja terveydenhuollon ammatit, mutta suuri pula osaavasta työvoimasta jakaantuu monelle alalle. Suurta pulaa työvoimasta on teollisuuden, rakentamisen, opetuksen, ICT-alan ja ravitsemusalan ammateissa, mutta myös monissa muissa tehtävissä.

Toimintaympäristön muutoksista huolimatta syyt osaavan työvoiman saatavuuden ongelmien taustalla ovat pitkälti samoja kuin ennenkin. Taustalla on usein työnhakijan riittämätön koulutus, vähäinen työkokemus tai erityisosaamisen puute. Viimesykyisen Hämeen kauppakamarin osajakyselyn mukaan keskeisimmät rekrytointihaasteet johtuvat yritysten mukaan siitä, ettei avoimiin tehtäviin ole hakijoita. Vastanneet yritykset pitävät rekrytointihaasteina myös kiristynyttä kilpailua työntekijöistä ja hakijoiden vähäistä työkokemusta tai soveltumattomuutta koulutusta. Lisäksi toisin kuin muualla Suomessa Hämeessä korostuu keskimääräistä enemmän haasteiksi etäisyydet työpaikalle tai työvoiman heikko liikkuvuus.

Alueella tehdään aktiivista ja monipuolista yhteistyötä työvoimapulan, kohtaanto-ongelmien ja rakennemuutoksen suhteen. Yhteistyöstä on hyvä syy odottaa myös tuloksia, joskaan ne eivät ongelmien luonteesta johtuen näy välttämättä nopeasti. Työvoiman saatavuuden ongelmia on ratkaistu ja ratkaistaan myös yritysten kanssa yhdessä suunnitelluilla ja hankituilla yhteishankintakoulutuksilla. Haasteet työvoiman saatavuudessa ovat lisänneet yritysten kiinnostusta yhteishankintoja kohtaan. Työnantajilta on saatu palautetta, että muut keinot saada työvoimaa on kokeiltu ja ongelmiin pyritään saamaan ratkaisu yhteishankintakoulutuksilla. Työnantajilla on lisääntyvää kiinnostusta myös maahanmuuttajataustaisiin hakijoihin. Haasteena kuitenkin on, että sopivien hakijoiden saatavuudessa on hankaluuksia.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Yritykset katsoivat jo positiivisesti tulevaisuuteen korona-ajan jälkeen; kasvuennusteet supistuneet Ukrainan sodasta johtuen.
- Suurella osalla yrityksistä tilanne vaikuttaa toimintaan jonkin verran tai merkittävästi.
- Ei vaikutusta kaikkien yritysten toimintaan. Näitä ovat erityisesti palveluyrittäjät. Kokonaisvaikutukset kuitenkin tässä vaiheessa vielä monin paikoin kysymysmerkkejä; vaikutukset ketjutettuna vyyhtinä energian, elintarvikkeiden sekä raaka-aineiden hintaan ja saatavuuteen, logistiikkaan, talouteen, markkinoihin ja liiketoimintastrategioihin.
- Materiaalien ja komponenttien saatavuus sekä hinnannousut yrityksille haasteellisia samoin kuin logistiset esteet.
- Heijastuu suoraan yritysten asiakkuuksien, tilausten ja tapahtumien menetyksinä.
- Alkutuotannolla alueella vahva merkitys ja vaikutukset näkyvät alueella vahvasti tätä kautta.
- Heikentyneellä kuluttajien luottamuksella eritasoisia vaikutuksia.
- Vaikutukset matkailuun: kiinnostavuus matkailukohteena, ostovoiman heikentymisen vaikutukset.
- Vielä ei näy työttömyyden eikä lomautusten kasvua, vaikutuksia kuitenkin tässä vaiheessa vielä vaikea arvioida. Venäjän hyökkäyksen jälkeen käynnistyneissä muutosturvaneuvotteluissa puolella yhteys kriisiin.
- Yleisestä epävarmuudesta johtuen hankkeiden aloituksia epäröidään ja projekteja jouduttu myös lopettamaan.
- Investointien osalta epävarmuutta: toteutuuko, lykkääntykö, peruuntuuko. Varauduttava hintojen nousuun.
- Vaikutukset alueen kiinnostavuuteen investointikohteena.
- Vaihtoehtoja venäläiselle maakaasulle (jota käytetään paljon) joudutaan miettimään. Nopeuttaa vihreää siirtymää. Energiaomavaraisuuden kasvattaminen.
- Uudet kansainväliset avaukset kiinnostavat alueen yrityksiä. Vienti vähenee, jos ei pystytä panostamaan ja saavuttamaan uusia markkina-alueita.
- Alueelle on saapunut Ukrainasta sotaa paenneita.

8 Päijät-Häme

Taulukko 7. Avainluvut Päijät-Häme.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	205 124	205 771	208 574	-0,3 %	-1,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	12 122	14 322	14 758	-15,4 %	-17,9 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	1 200	1 770	1 687	-32,2 %	-28,9 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	5 735	5 091	5 606	12,6 %	2,3 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	13,1 %	15,5 %	15,3 %	-2,4 %-yks.	-2,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	3 390	1 970	1 835	72,1 %	84,7 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Alueen vahvuudet löytyvät mm. monipuolisesta elinkeinorakenteesta, pk-yritysvaltaisuu-
desta, sijainnista ja saavutettavuudesta. Perheyrittäjäyys kattaa maakunnassa kaikki toimi-
alat ja yritysten kokoluokat, ollen yleisempää kuin muualla Suomessa. Teollisuus työllistää
huomattavasti enemmän ja rakentaminen hieman enemmän kuin koko maassa kokonais-
työllisyyteen suhteutettuna. Vastaavasti maakunnan yritysten työllistävyys on koko maata
vähäisempi informaatioissa ja viestinnässä, ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toi-
minnassa, rahoitus- ja vakuutustoiminnassa sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa.

Vetovoimatekijöistä eteläisen kehätien avaus on tuonut alueelle uusia investointeja ja työ-
paikkoja. Alueella investoidaan lisää yritysalueiden kehittämiseen tavoitteena houkutellessa
uusia yrityksiä, jotka työllistävät alueen asukkaita ja tuovat uutta koulutettua väkeä. Par-
haillaan käydään mm. neuvotteluja Fazerin makeistehtaan sijoittumisesta, josta kisa-
vat myös monet muut kaupungit eteläisessä Suomessa. Lahden kaupunkiseudun kunnat
luovat uusia edellytyksiä yritystoiminnalle seudun ja valtion MAL-sopimuksen mukaisilla
toimenpiteillä.

Vuoden 2021 Lahden ympäristöpääkaupunkistatus toi positiivista julkisuutta sekä näkyvyyttä ja edesauttoi alueen jo entisestään vahvan kiertotalouden kasvua. LUT-yliopiston tulo Lahteen ja laajeneminen on ollut maakunnalle iso mahdollisuus uuteen kasvuun ja elinkeinoelämän kehittymiseen sekä alueen koulutustason nostoon. Yliopisto on kehittynyt jopa odotuksia paremmin. Vahvojen klustereiden (mm. sähköisen liikenteen klusteri, bio- ja kiertotalousklusteri, viljaklusteri) toiminta tukee yritysten kasvua, ja niiden toivotaan houkuttelevan lisää toimijoita alueelle. Alue on saanut tunnustusta myös matkailukohteena.

Väestökehityksen laskeva trendi jatkui viime vuonna. Keskuskaupunki Lahden väkiluku kuitenkin kasvoi jonkin verran muuttoliikkeen ansiosta. Lähtökohtaisesti maakunnan tilanne on monilla aluetalouden mittareilla haastava. Muun muassa työttömyysaste on maakuntien kärkipäätä, ja keskuskaupunki Lahden työttömyysaste suurten kaupunkien korkein. Alueella näkyvät korostuneesti rakennemuutoksen, matalan koulutustason, väestön ikääntymisen ja ylisukupolvisen syrjäytymisen vaikutukset.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikuttaa alueella monin tavoin. Tilanne luo epävarmuutta energiamarkkinoilla, kansainvälisessä kaupassa, investointinäkymissä ja työmarkkinoilla. Vaikutukset heijastuvat myös koulutukseen, opiskelijamääriin, tutkimukseen ja matkailuun. Alueen yrityksillä on ollut kauppasuhteita Venäjälle, jotka on jouduttu jäädyttämään tai ajamaan kokonaan alas. Alueen kansainvälisissä tapahtumissa tilanne näkyy niin, että vieraita Venäjältä ei tule. Myös korkeakoulut ovat uuden edessä, sillä monet kansainväliset opiskelijat ovat maksaneet lukukausimaksuja. Ukrainasta sotaa paenneille tulee järjestää mielekäästä tekemistä, joten oppilaitokset tarjoavat koulutusta myös heille. On tärkeää, että heidän elämänsä voi jatkua väliaikaisesti alueella. Hyökkäyksen seuraukset nopeuttavat jo alkanutta energiamurrosta, ja fossiilisista polttoaineista luopuminen tapahtuu nyt aiottua nopeammin. Tämä vaatii investointeja. Lahden seudulla on jo menty oikeaan suuntaan. Kyse ei ole pelkästään huoltovarmuusasiasta, vaan myös uusista työmahdollisuuksista. Alueen toimijat ja elinkeinoelämä ovat jo tehneet listauksen toimenpiteistä, joilla riippuvuutta fossiilisista polttoaineista saataisiin vähennettyä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Yritykset katsoivat jo positiivisesti tulevaisuuteen korona-ajan jälkeen, mutta nyt kasvunesteet ovat supistuneet Ukrainan sodasta johtuen. Alkuvuodesta toteutetussa pk-yritysbarometrissa koronan aiheuttamat poikkeusolot näkyivät edelleen päijäthämäläisten yritysten odotuksissa, mutta niin suhdanneodotukset kuin työllisyyden ja yritysten kannattavuuden kehitys nähtiin alueella keskimääräistä myönteisemmässä valossa. Epävarmuus pudotti kuitenkin suhdannenäkymien saldoluvun syksyä matalammaksi. Investoinneissa painettiin jarrua, mutta yritysten kannattavuus- ja vakavaraisuusodotukset olivat

kehittyneet hyvään suuntaan, eikä sopeuttamistoimille nähty isoa painetta. Pitkällä aikavälillä kasvuhakuisten yritysten osuus, samoin kuin investointihalukkuus, oli selvässä laskussa.

Käynnistynyt Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan vaikuttaa yrityksiin konkreettisimmin energian ja raaka-aineiden hinnan nousuna. Epävarmuuden tila heijastuu suoraan myös hämäläisten yritysten asiakkuuksien, tilausten ja tapahtumien menetyksinä. Alueella seurataan tarkasti, miten tilanne vaikuttaa mm. teollisuuden pitkiin alihankintaketjuihin. Päijät-Hämeessä on paljon esimerkiksi metalliteollisuuden alihankintaa tekeviä yrityksiä, ja isojen idänviejien tilanne voi vaikuttaa niihin merkittävästi.

Venäjän osuus Suomen viennistä on arvion mukaan noin viisi prosenttia, mutta hämäläisyriyten osalta osuuden arvioidaan olevan hieman korkeampi. Alueelta menee Venäjälle paljon sahatavaraa ja metsäteollisuuteen liittyviä laitteita. Kauppakamarin asiakirjatilastot kertoivat, että yritykset reagoivat Venäjän Ukrainaan kohdistamaan hyökkäyssotaan dramaattisesti. Hämeessä alkuperäistodistusten määrä putosi sodan alettua vuoden takaiseen verrattuna selvästi enemmän kuin koko Suomessa. Pakotteiden vaikutukset näkyvät merkittävästi alueen yrityksissä, koska aiemmin vientitoimituksia Venäjälle on ollut päivittäin. Vaihtoehtoja venäläiselle maakaasulle joudutaan pohtimaan alueen yrityksissä. Maakaasu on tavallaan maakunnallinen erikoisuus: sitä käytetään Päijät-Hämeessä, koska kaasuputki kulkee maakunnan kautta. Riippuvuus venäläisestä maakaasusta supistaa päijäthämäläisten yritysten näkymät äärilyhyiksi. Maakaasua käyttäviä yrityksiä on alueella ainakin kuutisensataa. Maakaasua käytetään yrityksissä esimerkiksi lämmitykseen ja teollisuuden prosesseihin.

Sota ja pakotteet vaikuttavat laajasti Hämeessä toimiviin yrityksiin. Hämeen kauppakamarin maaliskuisten kyselyiden mukaan materiaalien ja komponenttien saatavuus sekä hinnannousut ovat yrityksille haasteellisia, samoin kuin logistiset esteet. Vastanneista yrityksistä jopa 66 prosenttia kertoi, että Venäjän sota ja pakotteet vaikuttavat niiden toimintaan jonkin verran tai merkittävästi. Vastanneista yrityksistä 44 prosenttia kertoi raaka-aineiden ja komponenttien hinnannousujen rajoittavan yritystoimintaa, kun keskimäärin osuus koko Suomessa vastanneista oli 40 prosenttia. 31 prosenttia vastaajista kertoi hintojen nousun lisäksi raaka-aineiden ja komponenttien toimitusvaikeuksien rajoittavan toimintaa. Logistiikkavaikeudet ja kohonneet kuljetuskustannukset rajoittivat 27 prosenttia vastanneista. Koronatilanne rajoittaa edelleen lähes kolmannelta yrityksistä. Edelleen isoin rajoite on kuitenkin ammattitaitoisen työvoiman puute, mikä vaikuttaa lähes joka toiseen vastanneista yrityksistä.

Päijät-Hämeen yrittäjien kyselyssä nousevat myös esiin hintojen nousun vaikutukset. Sodan vaikutus päijäthämäläisiin yrityksiin näkyy konkreettisimmin polttoaineen ja energian hinnan nousuna. Polttoaineiden hinnan nousu vaikuttaa suuresti kuljetusyritysten

toimintaan, mutta myös monien muiden alojen yrityksiin kasvavien kuljetuskustannusten takia. Monelle myös tuotannossa tarvittavan materiaalin ja tuotteiden saatavuusongelma sekä siitä johtuva hintojen nousu aiheuttaa epävarmuutta. Tämä näkyy suoraan myös asiakkuuksien ja tilausten menetyksinä. Asiakkaiden ostohalukkuus on vähentynyt, ja uusien investointien kohdalla ollaan varovaisempia. Yrittäjät kertoivat myös yleisen epävarmuuden vähentäneen tilauksia. Hankkeiden aloituksia epäröidään ja projekteja on jouduttu lopettamaan Venäjään kohdistuvien rajoitteiden takia. Lisäksi on nähtävissä merkkejä, että asunto- ja kiinteistökauppoja on peruuntunut ja peruuntuu: epävarmuus myös tällä alalla on lisääntynyt.

Alueella on käynnissä ja valmisteilla niin teollisuuden, kaupan kuin rakentamisen investointeja. Yleinen epävarmuus aiheuttaa epävarmuutta siitä, toteutuvatko suunnitellut investoinnit, lykkääntyvätkö ne vai tulevatko ne peruuntumaan. Toteutuvienkin investointien kohdalla on varauduttava hintojen nousuun.

Alkutuotannolla on alueella vahva merkitys, joten käynnissä olevan kriisin vaikutukset näkyvät alueella vahvasti tätä kautta.

Alueen matkailutoiminta on ollut hyvässä kasvussa. Koronaepidemia muutti matkailijoiden arvomaailmaa tavalla, joka tukee Päijät-Hämeen matkailuprofiilia ja matkailun kasvua. Alue on hyötynyt myös lisääntyneestä kotimaanmatkailusta. Uhkana on kansainvälisten matkailijoiden vähentyminen, mutta kriisillä voi olla vaikutuksia myös kotimaisen matkailun vähentymiseen, kun ostovoima heikkenee.

ELY-keskuksen yritysrahoituksen kysyntä jatkoi vuonna 2021 reipasta kasvua. Korona-aika ei vähentänyt yritysten kiinnostusta kehittämiseen ja investointeihin. Alkuvuoden osalta näyttää, että kysyntä olisi edellisiin vuosiin verrattuna suurin piirtein samalla tasolla. Tämä tarkoittaa, että yritykset eivät ole vetäneet pois kehityshankkeitaan, vaikka tilanne on radikaalisti muuttunut. ELY-keskus auttaa yrityksiä eteenpäin Ukrainan tilanteesta johtuvassa tilanneanalyysissä, toiminnan kehittämisessä ja uusien vientimarkkinoiden etsimisessä. Ukrainan kriisillä on vaikutuksia myös energian hintaan, ja energiatehokkuutta ja investointeja voidaan edistää mm. maaseudun elpymisrahoituksella ja Business Finlandin energiatuella. Maatilojen investointihalukkuus väheni jo loppuvuodesta maatalouden kannattavuuden heikentymisen vuoksi. Isot investoinnit näyttävät nyt odottavan parempia aikoja, mutta pienempiä avustuksia haetaan yhä esimerkiksi viljankuivureihin ja sala-ojituksiin. Sota on kuitenkin myös lisännyt yritysten varovaisuutta. Esimerkiksi Finnveran rahoitukselle näytti vielä alkuvuodesta olevan hyvin kysyntää, ja yritykset olivat lähdössä toteuttamaan kasvusuunnitelmia. Tilanne muuttui Venäjän hyökättyä Ukrainaan.

Uudet kansainväliset avaukset kiinnostavat nyt yrityksiä. Lahden seudun kehityksen (LADEC) selvityksen mukaan kiinnostusta on sekä viennin että hankintojen näkökulmasta.

Hajontaa oli siinä, mikä maantieteellinen sijainti ketäkin kiinnostaa. Monet hankintaketjut ovat häiriintyneet jo koronan jäljiltä ja nyt sodan takia. Monet yritykset kartoittavat vaihtoehtoisia hankintakanavia, vaikka tilanne ei olisi vielä suoraan vaikuttanut. ELY-keskuksen kautta on haettavissa kasvun kiihdytysohjelmasta valtakunnallista rahoitusta erityisesti kansainvälistymisvalmiuksien kehittämiseen, ja myös tätä kohtaan on ilmennyt kiinnostusta. Hämeen kauppakamarin kyselyn mukaan kasvuennusteet laskivat selvästi Ukrainan sodasta johtuen ja vienti vähenee, jos ei pystytä panostamaan ja saavuttamaan uusia markkina-alueita.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Talouden piristyminen koronarajoitusten höllentymisen myötä näkyi myös Päijät-Hämeessä työllisyyden kasvuna ja työttömyyden laskuna. Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja vaikutukset talouskasvun hidastumiseen ei vielä tässä vaiheessa näy työttömyyden eikä myöskään lomautusten kasvuna. On selvää, että vaikutuksia tullaan näkemään, mutta voimakkuutta on vaikea ennustaa. Työttömyyden kasvun rinnalla vaikutuksia nähdään myös esimerkiksi osaavan työvoiman saatavuuden vaikeutumisena, sillä alueen yrityksillä on ukrainalaisia työntekijöitä muun muassa marjatioilla ja teollisuudessa.

Muutosturvaneuvotteluja on Venäjän hyökkäyksen jälkeen käynnistynyt. Suurin osa neuvotteluista on kuitenkin ylläalueellisia, eivätkä koske vain Hämettä. Kuitenkin 50 prosentissa Venäjän hyökkäyksen jälkeen käynnistyneissä neuvotteluista on yhteys Ukrainan kriisin vaikutuksiin. Arvion mukaan vaikutukset näkyvät eniten kaupassa ja valmistuksessa. Venäjän hyökkäyksen jälkeen toteutettuun Päijät-Hämeen yrittäjien kyselyyn vastanneista 56 prosenttia ilmoitti, ettei lomautus- tai irtisanomistarvetta ole näkyvissä. Lähes 20 prosentilla on kuitenkin nähtävissä vaikutuksia työvoimaan lomautusten tai irtisanomisten muodossa. Neljäsosa ei vielä osannut sanoa vaikutuksista. Hämeen kauppakamarin maaliskuun lopun kyselyssä 70 prosenttia hämäläisyrittäjistä arvioi henkilöstömäärän pysyvän ennallaan tänä vuonna verrattuna vuoteen 2021. Henkilöstömäärän kasvuun uskoi 18 prosenttia, kun maassa keskimäärin osuus oli lähes 30 prosenttia.

Työllisten määrä kasvoi Päijät-Hämeessä kuten maassa keskimäärin vuoteen 2020 verrattuna. Työllisten määrä ylitti myös vuoden 2019 tason. Kasvuun vaikutti voimakkaimmin työllisten määrän lisääntyminen terveyst- ja sosiaalipalveluissa, mutta kasvua oli myös majoitus- ja ravitsemustoiminnassa, liike-elämän palveluissa sekä koulutuksessa. Työllisyysaste (15–64-vuotiaat) sen sijaan laski hieman vuoteen 2020 verrattuna ollen Päijät-Hämeessä vuonna 2021 keskimäärin 70,2 prosenttia. Alueen työllisyysaste on edelleen matalampi kuin maassa keskimäärin. Työllisten määrän kasvaessa työllisyysasteen lasku johtui työikäisen väestön määrän kasvusta: työikäisen väestön kasvuun vaikutti työllisten määrä kasvun lisäksi työvoimaan kuulumattomien määrän lisääntyminen. Koko maan

kehityksestä poiketen maakunnassa tapahtuikin valumaa työvoiman ulkopuolelle, ja työvoimaan kuulumattomia oli enemmän kuin kahtena edellisenä vuotena. Myös nuorten (15–24-vuotiaat) työllisyys kasvoi. Kuten yleisen työllisyysasteen kohdalla, myös nuorten työllisyysaste laski edellisvuodesta johtuen tämän ikäluokan työikäisen väestön määrän kasvusta.

Työttömyyden lähdettyä laskuun laskuvauhti on ollut alueella keskimääräistä hitaampaa, vaikkakin työttömyys on vähentynyt merkittävästi. Kuitenkin edelleen lähes kaikissa pääammatiryhmissä työttömien määrä on suurempi kuin ennen koronakriisin alkua. Ero on suurin palvelu- ja myyntityössä, jossa työttömyyden lisääntyminen koronan myötä oli voimakkainta. Myöskään lomautettujen määrässä ei vielä olla palauduttu koronaa edeltävälle tasolle. Esim. palvelu- ja myyntityöntekijöiden ryhmässä lomautettuja on enemmän kuin kaksi vuotta sitten. Kokonaisuutena kuitenkin näyttää siltä, että pandemian aiheuttamat lomautukset ja työttömyys olivat pääasiassa väliaikainen ilmiö. Lomautettujen määrä on lisäksi vähentynyt kahden vuoden takaiseen verrattuna enemmän kuin maassa keskimäärin. Myönteistä työttömyyden kehityksessä on ollut se, että työttömyysjaksoja on alkanut selvästi edellisiä vuosia vähemmän.

Työttömyyden rakenteelliset ongelmat ovat alueella edelleen samat kuin ennen koronakriisin alkua, mutta ne ovat voimistuneet. Työttömyysaste on maakuntien korkeimpia, ja keskuskaupunki Lahden työttömyysaste suurten kaupunkien korkein. Ulkomaa-laisten työttömyysaste on maakuntien kärkipäätä ja Lahdessa suurten kaupunkien korkeimpia. Myös nuorten työttömyysaste on keskimääräistä korkeampi ja Lahdessa suurten kaupunkien kärkipäätä. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli jo ennen koronakriisiä maakuntien suurimpia ollen tällä hetkellä maakunnista suurin. Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvaa edelleen vuoden takaiseen verrattuna, mutta kasvuvauhti on hidastunut. Kasvu edelliseen kuukauteen verrattuna näyttäisi nyt taittuneen. Alueen pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut keskimääräistä nopeammin. Työttömyyden rakenne vaikeutuu entisestään, sillä pitkäaikaistyöttömyys kasvaa erityisesti yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden joukossa. Tämä kasvu jatkuu edelleen myös kuukausitasolla. Tällä hetkellä alueen työttömistä työnhakijoista lähes puolet eli 47 prosenttia on ollut yhtäjaksoisesti työttömänä vähintään vuoden ja runsas neljäsosa on vähintään kaksi vuotta. Huomioitavaa on myös, että pitkäaikaistyöttömien määrä kasvaa kaikissa ikäryhmissä. Työttömät työnhakijat ovat alueella lisäksi ikääntyneempiä ja vähemmän koulutettuja kuin maassa keskimäärin.

Alueen haasteena on ylisukupolvinen työttömyys, joka vaivaa erityisesti Lahtea. Terveydelliset haasteet näkyvät monissa työnhakijoissa. Korona lisäsi entisestään esimerkiksi mielenterveydellisiä haasteita, ja osa työnhakijoista on huonokuntoisia. Päihde- ja mielenterveyspalvelut eivät pysty vastaamaan haasteeseen. Alueella toimii Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilu.

Nuorten osalta on nähtävissä ilahduttavaa kehitystä. Nuorten edelleen alueellisesti korkeasta työttömyysasteesta huolimatta nuorten työttömyys vähenee hyvää vauhtia, nopeammin kuin maassa keskimäärin. Nuoria myös työllistyy merkittävässä määrin. Nuorten työttömien määrä alittikin jo loppuvuodesta koronakriisiä edeltäneen tason. Myös sekä ulkomaalaisten että vieraskielisten työttömyys on vähentynyt. Ulkomaan kansalaisten työttömien määrä alittaa jo koronaa edeltäneen tason.

Talouden piristymisen myötä uusien avoimien työpaikkojen määrä julkisessa työnvälityksessä nousi vuonna 2021 ennätysellisen suureksi. Sama suunta on jatkunut alkuvuoden aikana. Kysyntää on laaja-alaisesti eri alojen osajista, erityisesti sosiaali- ja terveysalan tehtävissä, ravitsemustoiminnassa, rakentamisessa, myynnissä sekä teollisuudessa esim. puu- ja sahatavaran, konepaja- ja metalliteollisuuden sekä elintarviketeollisuuden tehtävissä. Määristä puuttuvat muissa kanavissa ilmoitetut työpaikat, joten työpaikkoja on ja on ollut tarjolla erittäin runsaasti. Samanaikaisesti ongelmat osaavan työvoiman saatavuudessa ovat edelleen pahentuneet. Myös eläköityminen vaikuttaa osaavaan työvoiman saatavuuteen. Vaikka Venäjän hyökkäys Ukrainaan leikkaa talouden kasvua, voivat monet investoinnit saada myös lisää vauhtia. Avoimia työpaikkoja on nyt niin paljon, että työvoimasta on pulaa tulevaisuudessakin. Työvoimapula ja kohtaanto-ongelmat eivät siis häviä kriisin kautta mihinkään.

Alkuvuodesta ennen tietoa Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan toteutetussa pk-yritysbarometrissa pääjähämäläisten yritysten odotukset työllisyyden kehityksestä olivat koko maata myönteisemmät. Sopeuttamistoimia miettineiden osuus oli selvässä laskussa. Työllistämisen esteistä kysyttäessä Päijät-Hämeessä kolme keskeisintä syytä olivat: ei tarvetta työllistää, työvoiman saatavuus sekä kysynnän riittämättömyys tai epävakaisuus. Työvoiman saatavuuden merkitys työllistämisen esteenä oli selkeästi noussut vuodentakaisesta. Barometrin tulosten perusteella alueen pk-yrittäjät ovat pitäneet kiinni henkilöstöstään, mutta ongelmat henkilöstön saatavuudessa ovat olleet este laajentumiselle. Tämä luo kysymyksiä siitä, miten työttömät ja ammattia opiskelevat saadaan integroitua työelämään.

Venäjän hyökkäyksen jälkeen toteutetun Hämeen kauppakamarin yrityskyselyn mukaan yritysten toimintaa rajoittaa edelleen eniten ammattimaisen työvoiman puute. Seuraavaksi eniten yritysten toimintaa rajoittavat tällä hetkellä raaka-aineiden/komponenttien hintojen nousu, koronatilanne, logistiikkavaikeudet/kohonneet kuljetuskustannukset ja riittämätön kysyntä.

Ammattibarometrikyselyssä työvoimapula-ammateiksi määriteltävien ammattien määrä on noussut ennätysellisen korkealle. Suurin pula osaavasta työvoimasta jakaantuu yhä useammalle alalle. Kärkipäästä löytyy niin sosiaali- ja terveydenhuollon, tekniikan,

teollisuuden, rakentamisen kuin ravitsemusalan ammatteja. Merkittäviä ongelmia on myös muun muassa ICT-ammateissa ja opetusallalla.

Toimintaympäristön muutoksista huolimatta syyt osaavan työvoiman saatavuuden ongelmien taustalla ovat pitkälti samat kuin ennen. Taustalla on usein työnhakijan riittämätön koulutus, vähäinen työkokemus tai erityisosaamisen puute. Viime syksyn Hämeen kaupakamarin Osaajakyselyn mukaan keskeisimmät rekrytointihaasteet johtuvat yritysten mukaan siitä, ettei avoimiin tehtäviin ole hakijoita. Hämeessä vastanneet yritykset pitävät rekrytointihaasteina myös kiristynyttä kilpailua työntekijöistä ja hakijoiden vähäistä työkokemusta tai soveltumatonta koulutusta. Lisäksi, toisin kuin muualla Suomessa, alueella korostuu keskimääräistä enemmän haasteiksi etäisyydet työpaikalle tai työvoiman heikko liikkuvuus. Alueellisena haasteena näyttäytyy lisäksi se, että korkeakoulusta valmistuvat lähtevät herkästi pääkaupunkiseudulle ja koulutustaso on yleisesti liian matala täyttämään yritysten tarpeet, puhumattakaan siitä, että alueelle saataisiin kunnolla houkuteltua uusia yrityksiä. Monipaikkaisen työn ja etätöiden lisääntyminen on helpottanut jonkin verran työvoiman saatavuuden ongelmia.

Alueella tehdään aktiivista ja monipuolista yhteistyötä työvoimapulan, kohtaanto-ongelmien ja rakennemuutoksen suhteen. Yhteistyöstä on hyvä syy odottaa tuloksia, joskaan ne eivät ongelmien luonteesta johtuen näy välttämättä nopeasti. Työvoiman saatavuuden ongelmia on ratkaistu myös yritysten kanssa yhdessä suunnitelluilla ja hankituilla yhteishankintakoulutuksilla. Haasteet työvoiman saatavuudessa ovat lisänneet kiinnostusta yhteishankintoja kohtaan. Työnantajilla on lisääntyvää kiinnostusta myös maahanmuuttajataustaisiin hakijoihin. Haasteena kuitenkin on, että sopivien hakijoiden saatavuudessa on hankaluuksia.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Yritykset katsoivat jo positiivisesti tulevaisuuteen korona-ajan jälkeen, kasvuennusteet nyt supistuneet.
- Suurella osalla yrityksistä tilanne vaikuttaa toimintaan jonkin verran tai merkittävästi.
- Ei vaikutusta kaikkien yritysten toimintaan. Näitä ovat erityisesti palveluyrittäjät. Kokonaisvaikutukset kuitenkin tässä vaiheessa vielä monin paikoin kysymysmerkkejä. Vaikutukset tulevat ketjutettuna vyyhtinä energian, elintarvikkeiden sekä raaka-aineiden hintaan ja saatavuuteen, logistiikkaan, talouteen, markkinoihin ja liiketoimintastrategioihin.
- Materiaalien ja komponenttien saatavuus sekä hinnannousut yrityksille haasteellisia samoin kuin logistiset esteet.

- Heijastuu suoraan yritysten asiakkuuksien, tilausten ja tapahtumien menetyksinä.
- Alkutuotannolla alueella vahva merkitys; vaikutukset näkyvät alueella vahvasti tätä kautta.
- Heikentyneellä kuluttajien luottamuksella eritasoisia vaikutuksia.
- Vaikutukset matkailuun: kiinnostavuus matkailukohteena, ostovoiman heikentymisen vaikutukset.
- Ei vielä näy työttömyyden/lomautusten kasvuna, vaikutuksia kuitenkin tässä vaiheessa vielä vaikea arvioida. Venäjän hyökkäyksen jälkeen käynnistyneiden muutosturvaneuvottelujen puolella yhteys kriisiin.
- Epävarmuudesta johtuen hankkeiden aloituksia epäröidään ja projekteja jouduttu lopettamaan.
- Investointien osalta epävarmuus: toteutuuko, lykkäännykö, peruuntuuko. Varauduttava hintojen nousuun. Vaikutukset alueen kiinnostavuuteen investointikohteena.
- Vaihtoehtoja venäläiselle maakaasulle joudutaan miettimään – käytetään alueella paljon, koska kaasuputki kulkee maakunnan kautta.
- Kiihdyttää vaihtoehtoisten energiamuotojen käyttöönottoa ja nopeuttaa vihreää siirtymää. Energiaomavaraisuuden kasvattaminen. Alueella vihreään siirtymään panostettu jo paljon.
- Uudet kansainväliset avaukset kiinnostavat alueen yrityksiä. Vienti vähenee, jos ei pystytä panostamaan ja saavuttamaan uusia markkina-alueita.
- Alueelle on saapunut Ukrainasta sotaa paenneita.

9 Kymenlaakso

Taulukko 8. Avainluvut Kymenlaakso.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	161 391	162 812	170 770	-0,9 %	-5,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	8 589	10 438	12 707	-17,7 %	-32,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	863	1 309	1 583	-34,1 %	-45,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	2 803	3 207	4 365	-12,6 %	-35,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	11,8 %	14,4 %	16,5 %	-2,6 %-yks.	-4,7 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	2 338	1 861	1 565	25,6 %	49,4 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Teollisuudella on merkittävä rooli Kymenlaakson yritystoiminnassa. Maakunnan vahva vienti koostuu pääosin teollisuustuotteista. Maakunnassa on myös vahva logistiikan keskittymä. Käynnissä oleva rakennemuutos on vähitellen monipuolistanut elinkeinorakennetta. Uutta kasvua haetaan sekä perinteisten alojen tukemisesta ja uudistamisesta että uudemmilta toimialoilta. Erityisesti keskitytään akkuklusteriin, älykkääseen ja vihreään logistiikkaan, uusiutuviin materiaaleihin ja energiaan sekä datatalouteen, kyberturvallisuuteen ja pelillisyyteen. Haasteita on mm. väestörakenteessa, kansainvälistymisessä ja osaamisen varmistamisessa. Tavoitteena on parantaa alueen elinvoimaisuutta sekä houkutella uusia yrityksiä, osaajia ja innovaatioita Kymenlaaksoon. Sijainti, saavutettavuus ja merkittävä logistiikkaketju ovat Kymenlaakson vahvuuksia. Ukrainan kriisin myötä sijainti rajamaakuntana voi näyttäytyä myös mainehaittana esimerkiksi asuntokaupassa, yritysten sijoittumisessa, investoinneissa tai matkailussa.

Vaikka koronasta johtuneet sairauslomat tai karanteenit ovat vaikuttaneet suurimpaan osaan kymenlaaksolaisista yrityksistä ja aiheuttaneet myös lisäkustannuksia, useilla toimialoilla – etenkin teollisuudessa – on selvitty koronasta ennakoitua paremmin.

Kymenlaaksossa tartuntaluvut ovat edelleen korkeita ja riskinä ovat myös koronan uudet virusmuunnokset. Maakuntaan on saatu isojakain investointeja, mutta investointiodotukset ovat nyt varovaisia. Kokonaistyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat laskussa. Työllisyysaste oli 69,3 %. Se on alueiden välisessä vertailussa melko alhainen, mutta kuitenkin nousut vuoden takaisesta tilanteesta. Työllisten määrä kasvoi noin 1 000 henkilöllä. Väestökehitys oli ennakkotietojen mukaan vuonna 2021 negatiivista kaikissa Kymenlaakson kunnissa. Maan sisäinen nettomuutto oli negatiivista, mutta negatiivinen nettomuutto puolittui edellisvuoteen verrattuna. Maahanmuuton osalta seutu on muuttovoittoinen.

Ukrainan kriisi tuo epävarmuustekijän, jonka kaikkia seurauksia ei vielä tunneta. Sota vaikuttaa elinkeinoelämään monin tavoin: raaka-aineiden saatavuuteen, hintoihin, tuotantoon, investointeihin, logistiikkaketjuihin ja kulutukseen. Energian ja raaka-aineiden hintojen nousu on ollut nopeaa. Todennäköistä on, että talouskasvu hidastuu, kuluttajien luottamus heikkenee ja ostovoima supistuu. Seuraukset ovat riippuvaisia kriisin kestosta, mahdollisesta laajenemisesta ja pakotepolitiikasta. Pitkällä aikavälillä sota tuo talouteen ennen kaikkea epävarmuutta.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Viimeisimpien käytettävissä olevien tilastojen mukaan (Q3 2021) kaikkien toimialojen liikevaihdon kasvu (verrattuna edellisvuoteen) on hieman koko maata suurempaa. Vaikka kasvua oli jokaisella päätoimialalla, erityisen suurta se oli teollisuudessa. Myös henkilöstön kokonaismäärä on ollut kasvussa. Vireille pantuja konkurssseja oli ennakkotilaston mukaan vuonna 2021 noin 60 – luku on noin 15 % edellisvuotta suurempi. Kasvu vastaa valtakunnan keskiarvoa. Alkuvuonna 2022 konkurssien määrä on ollut edellisvuotta alhaisempi.

Pakotteet osuvat suoraan tai välillisesti kaikkiin yrityksiin, joilla on Venäjän-kauppaa. Kymenlaakson kauppakamarin myöntämistä alkuperätodistuksista 13 % liittyy Venäjän vientiin (Ukraina 5 %). Venäjä oli Kymenlaakson toiseksi suurin EU:n ulkopuolinen kauppakumppani vuonna 2021. Yritykset ovat pienentäneet Venäjä-riskiään liiketoimintaympäristön heikentyessä jo aiemmin. Nyt yritykset ovat reagoineet nopeasti epävakaiseen tilanteeseen, ja kauppa Venäjälle on vähentynyt dramaattisesti. Venäjän markkinat ovat saaneet mainehaitan jopa vuosikymmeniksi eteenpäin, ja lyhyellä aikavälillä korvaavien markkinoiden löytyminen voi olla haasteellista.

Metsäyhtiöt ovat ilmoittaneet hyvistä tuloksista. Metsäsektorille on tehty mittavia investointeja, ja niitä on tehty myös metsäteollisuuden uusiin tuotteisiin kuten ligniiniin. Lyhyellä tähtäimellä suomalaisten metsäteollisuustuotteiden kysyntä näyttää vahvalta, mutta tulevaisuuteen liittyy epävarmuuksia (esimerkiksi Kiinan kauppa, Stora Enson Anjalan tehtaan myynti).

Isojen metsäyhtiöiden päämarkkinat ovat muualla kuin Venäjällä – esimerkiksi Stora Enson ja UPM:n liikevaihdosta 2–3 % on tullut Venäjältä. Suorimmin sota vaikuttaa puun saatavuuteen, kun metsäyhtiöt eivät tuo puuta tai haketta Venäjältä. Sellutehtaat ovat merkittäviä tuontihakkeen käyttäjiä. Maakunnan metsäteollisuuden raakapuun käytöstä 6 % on tuontihaketta (koko maa 4 %), ja Kymenlaaksossa käytetään noin 18 % koko maan tuontihakkeesta. Stora Enson Anjalankosken tehtaille ei ole tullut puuta Venäjältä, joten puunhankinnan keskeytymisellä ei ole vaikutusta Anjalan paperitehtaaseen tai Inkeröisten kartonkitehtaaseen. UPM ei vielä osaa tarkasti arvioida kriisin vaikutuksia. Lakon vuoksi puuvarastot ovat nyt poikkeuksellisen vahvat, mutta pidemmällä aikavälillä tarvitaan korvaavia tuotteita. Kotkamillsin hankkimasta puusta 94 % on kotimaista. Hakkuupaine Suomen metsissä tulee kasvamaan, jos tuotantomäärät halutaan pitää ennallaan. Monessa maakunnassa – myös Kymenlaaksossa – nykyiset hakkuumäärät ovat jo suuremmat kuin mitä on mahdollista puuntuotannollisesti ylläpitää. Vaikka puuta Suomessa riittäisi, sen korjaamiseen ja kuljettamiseen tarvitaan kalustoa. Puun ja kuljetusten hinnat nousevat.

Myös konepaja- ja metalliteollisuudessa hintojen nousu ja raaka-aineiden saatavuuden heikkeneminen ovat jo nyt näkyvissä. Maailman terästehtaiden tuotantoa ajettiin alas koronapandemian aikana. Talouden elpyminen on kasvattanut kysyntää, mutta tarjonta ei ole seurannut perässä. Raaka-aineiden hinnannousua ennakoidaan edelleen, ja teräksen ja muiden raaka-aineiden saatavuus etenkin pidemmällä aikavälillä on epävarmaa. Materiaalien korvaaminen voi olla hidasta tai jopa mahdotonta, sillä kysyntä on Euroopan laajuista.

Sota on käynnistänyt keskustelun myös energian Venäjä-riippuvuudesta ja vauhdittaa vihreää siirtymää. Haminassa otetaan syksyllä käyttöön LNG-terminaali. Sen myötä riippuvuus venäläisestä kaasusta vähenee nopeasti lähivuosina, sillä LNG-terminaalissa voidaan parin vuoden kuluttua höyrystää vähintään kolmannes Suomen tarvitsemasta maakaasusta. Säiliöön voidaan tulevaisuudessa varastoida myös nesteytettyä biokaasua ja nesteytettyä synteettistä maakaasua, jota saadaan hyödyntämällä tuuli- ja aurinkoenergiaa. Jos energiakriisi kärjistyy ja maakaasun saatavuus Venäjältä vähenee tai estyy, haitat kohdistuvat merkittävästi teollisuusyrityksiin, joilla ei ole vaihtoehtoja kaasun käytölle. Kiinnostus aurinkoenergiaratkaisujen kehittämiseen maakunnassa on kasvanut selvästi.

Kymenlaaksolle tärkeän logistiikan näkymät ovat heikot. Kuljetusyritysten kannattavuusodotukset ovat laskeneet ennätysmäisen alas. Kannattavuutta alentavat erityisesti polttoainekustannukset, mutta myös esimerkiksi kaluston huolto on kallistunut. Raide- ja tieinvestointien ohessa suurin investointi logistiikka-alalla on noin 41 miljoonan euron rautatie- ja maantieteterminaali (RRT) Kouvolassa. Sen tulevaisuus on muuttunut epävarmaksi Ukrainan sodan käynnistyttyä. Investoinnilla on tähdätty sekä Venäjän- että Kiinan-liikenteeseen, mutta maailmanpoliittiset jännitteet ovat muuttaneet kannattavuuslaskelmia huomattavasti. Positiivista on logistiikan kehittyminen myös ilmailussa: Pyhtään lentokentälle on myönnetty 2,5 miljoonaa euroa sähköistävän, miehittämättömän ilmailuliikenteen

kehittämiseen. Lentokentästä kehitetään digitaalisen lentokentän testialustaa ja prototyyppejä, mikä tarkoittaa esimerkiksi uuden ilmailuteknologian testaamista.

Myös HaminaKotkan satamassa varaudutaan liikenteen vähenemiseen. Metsäteollisuuden lakko on vähentänyt alkuvuoden liikennettä. Uusimmissa helmikuun tilastoissa ei vielä näy Ukrainan sodan vaikutus. Ukrainan sota vaikuttaa suurelta osin transito- eli kauttakulku-liikenteeseen, jonka osuus viime vuonna oli 27 prosenttia sataman liikenteestä. Transito-liikenteen määrä on riippuvainen sanktioista ja vastasanktioista – tilanne muuttuu, mikäli sanktiot laajenevat tai venäläisen lastin käsittely loppuu kokonaan. Esimerkiksi idän tavaraliikenteen keskeyttämisellä on huomattavia vaikutuksia sataman kautta kulkevaan liikenteeseen. Vähenevä Venäjän-liikenne ei ole nopeasti korvattavissa. Myös konttihäiriöt jatkuvat. Eurooppaan on tulossa Venäjälle menossa olevaa tavaraa, jota ei toimiteta Ukrainan sodan takia perille. Konttien pysähtyminen viivästyttää Euroopan sisäisiä kuljetuksia. Varustamot neuvottelevat Itämeren alueen satamien kanssa konttien sijoittamisesta eri satamiin mahdollisesti pitkäaikaisesti. Haminan-Kotkan satamassa on tarvittaessa tilaa konttien säilytykseen, joskin rajallisesti.

Kaupan tilanne on edelleen osin kaksijakoinen: esimerkiksi päivittäistavarakaupat ja osa erikoiskaupoista ovat kasvattaneet liikevaihtoaan. Kodinteknologia, urheiluvaatteet ja -välineet sekä sisustus ja -rautakauppa ovat pärjänneet hyvin. Venäläisistä ostajista riippuvaisten itärajaseudun vähittäiskauppojen tilanne on erittäin haasteellinen.

Rakennusalalla on menossa mm. suuria toimitilahankkeita, logistiikan investointeja, infrarakentamista sekä sairaala- ja koulurakentamista. Isoja rakennustyömaita on käynnissä (esimerkiksi Kotkan kampusalue ja tapahtumakeskus, Fintoilin mäntyislaamo). Kustannusten nousu heikentää toimialan näkymiä. Sodan myötä rakennusmateriaalien hinnat nousivat nopeasti, mikä vaikeuttaa tarjousten tekemistä ja lisää rakennusliikkeiden kustannuksia. Hinnannousu on jo nähtävissä teräksen, puun ja eristeiden hinnoissa. Myös materiaalipula on mahdollinen. Vaikutukset voivat johtaa myös jo suunniteltujen projektien siirtämisiin ja peruuntumisiin.

Itärajan kiinniolo kurittaa Kymenlaaksoa; vaikutukset lasketaan noin puolessa miljoonassa per päivä. Venäläismatkailijat ovat puuttuneet yli kahden vuoden ajan, eikä itärajan avautumista ole odotettavissa. Vuoden 2021 matkailutilastojen mukaan yöpymiset majoitusliikkeissä kasvoivat 20 % (koko maa +22 %). Kotimaisten matkailijoiden yöpymisten määrä kasvoi 26 %, mutta ulkomaalaisten yöpymisiä oli 30 % edellisvuotta vähemmän. Matkailun suurin investointi on Tykkimäen huvipuistoalueen laajentaminen. Kotkan kantasatamassa kehitetään risteilyinfraa.

Tulevan kesän kansainvälinen risteilykausi näyttää toistaiseksi hyvältä. Alun perin risteilijäkauden aikana HaminaKotkaan odotettiin noin kahtakymmentä kansainvälistä risteilijää.

Laivavarustamot etsivät korvaavia satamia Pietarin tilalle, mikä voi tuoda lisäliikennettä myös HaminaKotkan satamaan. Toisaalta Ukrainan kriisi voi näkyä Kymenlaaksossa myös mainehaittana – rajamaakuntaa ei mahdollisesti pidetä turvallisenä matkailukohteena.

Tapahtumateollisuus laskee kotimaisten matkailijoiden varaan. Kahtena edellisenä vuonna suuri osa yleisötapahtumista peruttiin, mikä oli mittava isku aluetaloudelle. Kesälle on suunnitteilla isoja tapahtumia kuten Meripäivät ja Hamina Tattoo, joihin odotetaan yhteensä noin 300 000 kävijää. Vaikka Kymi Ringin Moto GP-kilpailu järjestetään (litin maakuntavaihdoksen vuoksi) Pääjät-Hämeessä, on tapahtumalla Kymenlaaksolle iso taloudellinen merkitys. Tavallisissa oloissa litin Moto GP -osakilpailun aluetalousvaikutukset on arvioitu noin 30 miljoonaksi euroksi.

Ukrainan sota on nostanut esiin uusia, aiemmin vähemmälle huomiolle jääneitä raaka-aineriippuvuuksia. Kouvolassa on kaksi tehdasta, jotka valmistavat nykyaikaisten dieselautojen tarvitsemää AdBlueta ureasta. Myös Suomen väkilannoitemarkkinat ovat riippuvaisia Venäjältä raaka-aineiden (ammoniakki, kalium) osalta. Kouvolassa on myös lannoitetehdas, jonka raaka-aineet on saatu lähes kokonaan Venäjältä.

Alkutuotanto on jo pitkään ollut kannattavuuskriisissä, ja peräkkäiset huonot satovuodet ovat heikentäneet tilojen taloudellista tilannetta entisestään. Lisäksi tuotantokustannusten (esimerkiksi polttoaineet, sähkö, lannoitteet) nousu on ajanut monia maatiloja maksuvalmiuskriisiin. Lannoitteiden hinnannousu ja saatavuuden heikkeneminen voi johtaa peltojen jättämiseen ruokatuotannon ulkopuolelle. Elintarviketeollisuudessa yrityskohtaista vaihtelua on paljon. Toimialalla on myös investointeja, esimerkkinä uusi lakritsitehdas ja Fazerin kauratuotteiden tuotannon laajennus. Kustannusten noustessa ja mahdollisesti haasteiden lisääntyessä vaikutukset esimerkiksi tuotevalikoimiin ovat todennäköisiä.

Valtion omistama Suomen Malminjalostus suunnittelee avaavansa kaksi uutta akkumateriaalitehdasta, jotka valmistaisivat muun muassa sähköautojen litiumakuissa tarvittavia materiaaleja. Haminassa tuotettaisiin prekursorimateriaalia ja Kotkassa katodiaktiivimateriaalia. Tehtaista on allekirjoitettu esisopimukset, ja niiden kansainväliset kumppanit on julkistettu. Molempien tehtaiden tuotanto käynnistyy suunnitelmien mukaan vuonna 2024. Käynnistyttyään tehtaat työllistäisivät ensivaiheessa noin 400 henkilöä. Projektien valmistelu jatkuu.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Helmikuun 2022 tilastojen mukaan Kymenlaaksossa oli noin 8 600 työtöntä. Luku on 18 % edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa pienempi (koko maa -19 %). Lomautettuja oli maakunnassa noin 880, joka on 39 % viimevuotista vähemmän. Työttömiä (ilman

lomautettuja) oli 14 % vuoden takaista vähemmän. Työttömyys on kohdistunut laajasti eri ammattiryhmiin, mutta eniten palvelu- ja myyntityöntekijöihin sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöihin. Helmikuun työttömyysluvuissa ei vielä näy Ukrainan sodan vaikutus. Muutosturvaneuvottelujen määrä on kuitenkin alkuvuonna ollut edellisvuotta korkeammalla. On todennäköistä, että kriisin pitkittyessä nähdään lomautuksia ja irtisanomisia etenkin logistiikassa, teollisuudessa ja kaupan alalla.

Työttömien osuus työvoimasta on pysytellyt valtakunnallista keskiarvoa korkeammalla. Osuus oli nyt 12 % (koko maa 10 %), kun vuosi sitten osuus oli 14 %. Alle 25-vuotiaita työttömiä on Kymenlaaksossa noin 860 eli 34 % edellisvuotta vähemmän (koko maa -27 %). Kymenlaaksossa 14 % nuoresta työvoimasta oli työttömänä (koko maa 11 %). Naisten työttömyys on vähentynyt miesten työttömyyttä enemmän. Koulutusasteittain tarkasteltuna kaikkien koulutusasteiden työttömyysaste on laskenut. Yli vuoden työttömänä olleita oli noin 2 800 henkilöä – tämä on 13 % vähemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa +8 %). Työttömyyden rakenneongelmat jatkuvat: rakennetyöttömiä oli 63 % kaikista työttömistä (koko maa 62 %). Ulkomaan kansalaisia oli työttöminä työnhakijoina noin 740 henkeä. Ulkomaalaisten työttömyys (-25 %) on vähentynyt nopeammin kuin kokonaistyöttömyys. Heidän työttömyysasteensa oli 26 % (koko maa 22 %).

Työvoiman kysyntä on edellisvuotta suurempaa. Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoitettiin viimeisten kuuden kuukauden (syyskuu 2021 – helmikuu 2022) aikana noin 11 600 uutta työpaikkaa eli 50 % enemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa +66 %). Myös vuoteen 2019 verrattuna avoimien työpaikkojen määrä oli suurempi. Avoimia työpaikkoja oli eniten lähihoitajille, sairaanhoitajille, myyjille ja kiinteistöhuollon työntekijöille. Ravintola-alan ja rakennusalan ammattilaisten kysyntä on kasvanut. Viime vuoden työllisyysaste oli 69,3 % (koko maa 72,3 %).

Osaajapula on edelleen vaikea ja koettelee laajasti eri toimialoja. Kasvaneen kysynnän lisäksi kohtaantotilannetta vaikeuttaa vanhentunut osaaminen, alaa vaihtavien kasvanut määrä ja osin myös opintojen viivästyminen. Työttömien osalta etenkin metallialalla, rakennusalailla sekä taloushallinnon ja kiinteistöhuollon ammateissa on tarvetta osaamisen päivittämiseksi.

Maakunnassa on paljon erityisesti matkailuun ja liiketoimintaan liittyvää Venäjä-osaamista, jonka kehittämiseen ei lähivuosina panosteta. Kriisi kasvattaa joidenkin ammattiryhmien kysyntää (esimerkiksi ympäristö- ja energia-alan asiantuntijat sekä jotkut huoltovarmuuteen liittyvät alat, erityisesti kyberturvallisuus). Kriisi vaikuttaa myös kausityöntekijöiden saatavuuteen. Suuri osa ukrainalaisista toivonee nopeaa työllistymistä Suomen työmarkkinoille. Tällä hetkellä ei ole tarkkaa kuvaa siitä, minkälaista osaamista heillä on. Osaamisen tunnistamista on tehtävä mahdollisimman ripeästi. Tarvitaan hallinnonalojen ylittävää yhteistyötä ja joustavia, nopeita koulutus- ja työllistymisratkaisuja.

Ammattibarometrin mukaan pula-ammattien määrä on edelleen kasvanut. Pula kohdistuu laajasti eri toimialoille, mutta erityisen hankala tilanne on sosiaali- ja terveysalalla. Myös opetus- ja varhaiskasvatusalan ammattilaisille on runsaasti kysyntää. Erityisesti kroonisesta työvoimapulasta kärsivät yritykset, joiden toiminta ja palvelutarjonta perustuu teknisten alojen ammattilaisten työpanokseen. Ammattiosaajien kysyntä on pitkälti seurausta teollisuuspainotteisen maakunnan vuosikymmenten aikana synnyttämästä laajasta teknisten alojen alihankintayritysten verkostosta. Viime aikoina myös rakennus- ja ravintola-alan työvoimapula on korostunut. Maakunta kilpailee myös ICT-osaajista. Kyse ei ole pelkästään ohjelmistoyrityksistä, vaan tarve koskee niin teollisuutta kuin monia muitakin toimialoja. Työnjohtokoulutusta tarvitaan muuallekin kuin rakennusosalalle.

Yliopistokoulutuksen laajentaminen Kymenlaaksossa on elintärkeää alueen osaamistason nostolle ja TKI-toiminnalle. Ilman yliopistokeskusta Kymenlaakso ei pääse mukaan työ- ja elinkeinoministeriön ekosysteemisopimukseen, joilla linjataan julkisen ja yksityisen TKI-rahoituksen strategisia painopisteitä ja vahvistetaan globaalisti kilpailukykyistä TKI-toimintaa. Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto (LUT) aloittaa tuotantotalouden DI-koulutuksen Kouvolassa syksyllä 2022. Ohjelman sisältöjen keskiössä ovat innovaatiot ja logistiikka, ja sillä vastataan erityisesti Kouvolan alueella toimivien yritysten osaamistarpeisiin. LUT myös on perustanut Kotkaan energiavarastoinnin professuurin. Kasvussa olevaan akkuteollisuuteen liittyvän TKI- ja yritystoiminnan vahvistamisella parannetaan edellytyksiä houkutella alueelle kansainvälisiä energiavarastoinnin investointeja. Kotkassa toimiva Meriturvallisuuden ja -liikenteen tutkimuskeskus on saanut rahoitusta merenkulun logistisia järjestelmiä tutkivan professuurin jatkamiseksi. Merenkulun logististen järjestelmien tutkimuskenttä käsittää merenkulkualan johtamisjärjestelmät, meriliikenteen ja lastivirtojen analysoinnin erityisesti Suomenlahdella sekä satamasidonlaiset toiminnot ja tietovirrat.

Koulutuskentässä on sekä rakenteellisia että sisällöllisiä uudistuksia. Kouvolan ammatillinen koulutus on siirtynyt yhteen yhtiöön (koulutuksen järjestäjä Kouvolan Ammattiopisto Oy). Oppilaitos tunnetaan nyt nimellä Eduko – siihen siirtyi Kouvolan seudun ammattiopiston sekä Aikuiskoulutus Taitajan valtionosuusrahoitteinen ja muu koulutus. Maakunnan uusia koulutusavauksia ovat mm. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamkin peliteknologian insinöörikoulutus sekä uudentyyppinen nursing- sairaanhoitajakoulutus. Etelä-Kymenlaaksossa Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymän Ekami on saanut oikeuden järjestää uusia tutkintoja mm. elintarvikealalla ja prosessiteollisuudessa. Akkumateriaalitehtaiden työvoiman saatavuuden varmistamiseen on panostettu lisäämällä prosessiteollisuuden perustutkinnon opiskelijamääriä.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Sota vaikuttaa elinkeinoelämään monin tavoin: tuotteiden raaka-aineiden saatavuuteen, tuotantoon, logistiikkaketjuihin, kaupankäyntiin ja kulutukseen.
- Ukrainan kriisin myötä sijainti rajamaakuntana voi näyttäytyä myös mainehaittana esimerkiksi asuntokaupassa, yritysten sijoittumisessa, investoinneissa tai matkailussa.
- Energian, raaka-aineiden ja ruoan hinnat nousevat, kuluttajien luottamus heikkenee ja ostovoima supistuu.
- Venäjä on Kymenlaakson toiseksi suurin EU:n ulkopuolinen kauppakumppani. Lyhyellä aikavälillä korvaavien markkinoiden löytyminen voi olla haasteellista.
- Isojen metsäyhtiöiden päämarkkinat ovat muualla kuin Venäjällä – esimerkiksi Stora Enson ja UPM:n liikevaihdosta 2–3 % on tullut Venäjältä.
- Metsäteollisuuden raaka-aineena tuontihakkeella on ollut kohtalainen rooli.
- Metsien hakkuupaine tulee kasvamaan, jos tuotantomäärät halutaan pitää ennallaan.
- Metallialalla varaudutaan raaka-aineiden kallistumiseen ja saatavuusongelmiin.
- Kuljetusyritysten kannattavuusodotukset ovat laskeneet ennätysmäisen alas. Myös HaminaKotkan satamassa varaudutaan liikenteen vähenemiseen.
- Kouvolan rautatie- ja maantieterminalin (RRT) tulevaisuus on muuttunut epävarmaksi.
- Rakennusmateriaalien - esimerkiksi teräksen, puun ja eristeiden - hinnat ovat nousseet ja kallistunevat edelleen. Myös materiaalipula on mahdollinen. Vaikutukset voivat johtaa myös jo suunniteltujen projektien siirtämisiin ja peruuntumisiin.
- Kriisi on käynnistänyt keskustelun myös energian Venäjä-riippuvuudesta ja vauhdittaa vihreää siirtymää.
- Ukrainan sota on nostanut esiin uusia, aiemmin vähemmälle huomiolle jääneitä raaka-aineriippuvuuksia (kuten urea, lannoitteet ja niiden raaka-aineet).
- Itärajan kiinniolo kurittaa Kymenlaaksoa; vaikutukset lasketaan noin puolessa miljoonassa per päivä. Venäläisistä ostajista riippuvaisten itärajaseudun vähittäiskauppojen tilanne on erittäin haasteellinen.
- Laivavarustamot etsivät korvaavia satamia Pietarin tilalle, mikä voi tuoda lisää risteilijöitä HaminaKotkan satamaan.
- Alkutuotannossa huonot satovuodet ja tuotantokustannusten nousu (esimerkiksi polttoaineet, lannoitteet) ovat ajaneet monia maatiloja maksuvalmiuskriisiin. Peltojen ruokatuotantoalojen supistuminen on mahdollista.
- On todennäköistä, että kriisin pitkittyessä nähdään lomautuksia ja irtisanomisia etenkin logistiikassa, teollisuudessa ja kaupan alalla.
- Ukrainalaisten integroimiseksi työmarkkinoille tarvitaan osaamisen tunnistamista ja joustavia koulutus- ja työllistämiskäytäntöjä.
- Maakunnassa on paljon erityisesti matkailuun ja liiketoimintaan liittyvää Venäjä-osaamista, jonka kehittämiseen ei lähiaikoina panosteta. Erityisesti kyberturvallisuuden ja ympäristö- ja energia-alan asiantuntijoiden kysyntä kasvaa.

10 Etelä-Karjala

Taulukko 9. Avainluvut Etelä-Karjala.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	126 107	126 921	130 506	-0,6 %	-3,4 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	6 262	7 484	9 303	-16,3 %	-32,7 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	676	955	1 218	-29,2 %	-44,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	1 647	1 685	2 854	-2,3 %	-42,3 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	11,1 %	13,3 %	15,6 %	-2,2 %-yks.	-4,5 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	1 305	1 163	1 007	12,2 %	29,6 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Etelä-Karjalassa sijaitsee yksi Euroopan merkittävimmistä metsäteollisuuden keskittymistä. Metsäteollisuuden uusiutuminen on ollut ja on yhä Etelä-Karjalan aluetalouden kannalta keskeinen kysymys. Toimialan osuudet maakunnan tuotoksesta, arvonlisästä, työllisistä ja investoinneista ovat moninkertaisia maakuntien keskiarvoon verrattuna. Myös monet muut alueen vahvat toimialat, kuten koneiden ja laitteiden korjaus sekä varastointi ja liikennettä palvelevat alat, kytkeytyvät tiiviisti metsäteollisuuteen. Muita vahvoja toimialoja ovat mm. matkailu, kauppa, ICT-ala sekä ympäristö- ja energia-ala.

Tulevaisuuden haasteet liittyvät elinvoimaisuuteen, osaamisen kehittämiseen, työvoiman kohtaantoon sekä osaamispohjaisten kasvuyritysten globaaliin talouskasvuun mukana-pääsyyn. Etelä-Karjalassa yrityskehitys koostuu vahvasti mikro- ja pienyrityksistä sekä teollisuuden suuryrityksistä. Haasteena on kasvuhakuisten ja erityisesti keskisuurten yritysten puute. Vuonna 2021 väestökehitys oli negatiivista kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa, selkeimmin Imatralla. Maakunnan väestö vähentyi kaikkiaan noin 800 henkilöllä. Kuntien välinen nettomuutto oli positiivista Luumäellä, Savitaipaleella ja Ruokolahdella. Ukrainan

kriisiin myötä sijainti rajamaakuntana voi näyttäytyä myös mainehaittana esimerkiksi asuntokaupassa, yritysten sijoittumisessa, investoinneissa tai matkailussa. Saimaaseen perustuvien vahvuksien hyödyntämisessä on alueella vielä paljon mahdollisuuksia, niin monipaikkaisuudessa kuin kaikessa muussakin. Yhteiskuntatieteellisen koulutuksen saaminen Lappeenrannan-Lahden teknillisen yliopiston (LUT) yhteyteen parantaa merkittävästi alueen elinvoimaa.

Vaikka koronasta johtuneet sairaslomat tai karanteenit ovat vaikuttaneet suurimpaan osaan eteläkarjalaisista yrityksistä ja aiheuttaneet myös lisäkustannuksia, on useilla toimialoilla – etenkin teollisuudessa – selvitty koronasta kokonaisuutena ennakoitua paremmin. Etelä-Karjalassa tartuntaluvut ovat edelleen korkeita ja riskinä ovat myös koronan uudet virusmuunnokset. Kokonaistyöttömyys on laskussa. Pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut edelleen Lappeenrannan seutukunnassa, mutta on Imatran osalta kääntynyt jo laskuun. Työllisyysaste on alueiden välisessä vertailussa alhainen, mutta vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna korkeampi. Työllisten määrä kasvoi vuonna 2021 noin 3 000 henkilöllä. Etenkin vuoden viimeisellä neljänneksellä työllisiä oli edellisvuotta enemmän.

Etelä-Karjalan sijainti Venäjän rajalla on erityispiirre, joka on vuosisatojen ajan luonut mahdollisuuksia, mutta myös tarvetta sopeutua muuttuviin poliittisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin olosuhteisiin. Monet maakunnan kärkihankkeet ovat tähän asti nojanneet ainakin osittain venäläisiin turisteihin ja rajaliikenteeseen. Ukrainan kriisi tuo epävarmuustekijän, jonka kaikkia seurauksia ei vielä tunneta. Sota vaikuttaa elinkeinoelämään monin tavoin: raaka-aineiden saatavuuteen, hintoihin, tuotantoon, investointeihin, logistiikkaketjuihin ja kulutukseen. Energian ja raaka-aineiden hintojen nousu on ollut nopeaa. Todennäköistä on, että talouskasvu hidastuu, kuluttajien luottamus heikkenee ja ostovoima supistuu. Seuraukset ovat riippuvaisia kriisin kestosta, mahdollisesta laajenemisesta ja pakotepolitiikasta. Pitkällä aikavälillä sota tuo talouteen ennen kaikkea epävarmuutta.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Viimeisimpien käytettävissä olevien tilastojen mukaan (Q3 2021) kaikkien toimialojen liikevaihdon kasvu (verrattuna edellisvuoteen) on selvästi koko maata suurempaa ja maakuntien välisessä vertailussa kolmanneksi suurinta. Myös henkilöstön kokonaismäärä on ollut kasvussa. Konkurssien määrä on kuitenkin ollut nousussa. Ennakkotilastojen mukaan viime vuonna vireille pantuja konkurssseja on ollut 27 % enemmän kuin edellisvuonna. Myös alkuvuonna 2022 konkurssien määrä on ollut edellisvuotta suurempi.

Pakotteet osuvat suoraan tai välillisesti kaikkiin yrityksiin, joilla on Venäjän-kauppaa. Etelä-Karjalan kauppakamarin myöntämistä vuoden 2021 alkuperätodistuksista EU-tullialueen ulkopuoliseen kauppaan 6 % liittyy Venäjän vientiin (Ukraina 7 %). Venäjä oli

Etelä-Karjalan seitsemänneksi suurin EU:n ulkopuolinen kauppakumppani. Maakunnan yritykset ovat selvästi vähentäneet painoarvoaan Venäjällä sekä vientikauppaa Venäjälle jo Krimin kriisistä lähtien. Vielä vuosikymmen sitten Venäjä oli sijaluvuilla 1–3. Venäjän markkinat ovat saaneet mainehaitan jopa vuosikymmeniksi eteenpäin, ja lyhyellä aikavälillä korvaavien markkinoiden löytyminen voi olla haasteellista. Etelä-Karjalassa on myös merkittävä määrä yrityksiä, joiden liiketoiminta on perustunut venäläisturismiin.

Metsäteollisuudessa tilaus- ja tuotantotaso ovat pysyneet korkeina myös koronapandemian aikana. Isojen metsäyhtiöiden päämarkkinat ovat muualla kuin Venäjällä – esimerkiksi Stora Enson ja MetsäGroupin liikevaihdosta 2–3 % on tullut Venäjältä. Maakunnassa on myös menossa isoja investointeja metsäteollisuuteen. Ne osaltaan parantavat alueen metsäteollisuuden kilpailukykyä.

Ukrainan sota vaikuttaa metsäteollisuuteen puun saatavuuden kautta, kun Venäjältä ei enää osteta raaka-aineena tuontipuuta tai haketta. Koko maan mittakaavassa UPM:n ja Stora Enson tarvitsemasta puusta noin kymmenesosa on tullut Venäjältä ja Metsä Groupin venäläisen puun osuus on ollut vajaat neljä prosenttia. Maakunnan metsäteollisuuden raakapuun käytöstä 12 % on tuontihaketta (koko maa 4 %) ja Etelä-Karjalassa käytetään noin 62 % koko maan tuontihakkeesta.

Metsäteollisuus etsii korvaavia puutoimituksia pääosin Suomesta, osin myös Ruotsista ja Baltian maista. Tuonnin loppuminen ja mahdollinen puupula ei näy välittömästi, mutta kevään aikana mahdolliset vaikutukset alkavat jo näkyä. Suomen ja Itämeren alueen puumarkkinat kiristyvät, jos tuotantomäärät halutaan pitää ennallaan. Monessa maakunnassa - myös Etelä-Karjalassa - nykyiset hakkuumäärät ovat jo suuremmat kuin mitä on mahdollista puuntuotannollisesti ylläpitää. Puun korjaamiseen ja kuljettamiseen tarvitaan kalustoa ja osaavaa henkilökuntaa. Raakapuun ja kuljetusten hinnannousu on todennäköistä.

Alueella on vahva ympäristö- ja energia-alan osaamiskeskittymä, johon syntyy uusia innovaatioita ja uutta kasvuhakuista liiketoimintaa. Alan suurin investointi on Norratex-tekstiilikuidun pilottilaitos, joka käynnistyy ensi vuonna. Kriisi on käynnistänyt keskustelun myös energian Venäjä-riippuvuudesta ja vauhdittaa vihreää siirtymää. Jos energiakriisi kärjistyy ja esimerkiksi maakaasun saatavuus Venäjältä heikkenee tai estyy, haitat kohdistuvat merkittävästi teollisuusyrityksiin, joilla ei ole vaihtoehtoja kaasun käytölle. Eri toimijat pyrkivät määrätietoisesti eroon Venäjän tuontienergiasta.

Fossiilisten polttoaineiden korvaamisessa, puhtaan ilman teknologiassa ja vetytaloudessa on paljon markkinapotentiaalia. LUT-yliopistossa tutkitaan, millaista liiketoimintaa vetytaloudesta ja vihreästä sähköistymisestä voisi syntyä. Selvitys on osa kokonaisuutta, jossa rakennetaan kokonaiskuvaa alan potentiaalista eri puolilla Suomea. Etelä-Karjala on

vihreän sähköistymisen ja vetytalouden näkökulmasta kiinnostavaa aluetta metsäteollisuuden ja sen tuottaman hiilidioksidin vuoksi.

Konepajateollisuudessa yritysten liikevaihdot ja -tulokset ovat kehittyneet myönteisesti. Toimitusten asennukset kohdemaissa ovat olleet vaikeuksissa (koronarajoituksista johdettuna). Nyt on nähtävissä selvä raaka-aineiden maailmanmarkkinoiden hinnannousu sekä komponenttien saatavuusongelma. Suomessa sijaitsevien tukkuliikkeiden varastoissa olevien raaka-aineiden tukkuhinnat ovat nousseet huomattavasti. Varastot ovat rajalliset ja hinnoittelussa on jo mukana raaka-aineiden tuontiin ja saatavuuteen liittyviä epävarmuuksia. Alueen suurelle työllistäjälle Ovakolle Pohjoismaiden jälkeen suurimmat vientimarkkinat ovat Saksa, Britannia ja Ranska. Toistaiseksi tilauskanta on ollut hyvä, eikä raaka-aineiden saannissa ole ollut suuria vaikeuksia. Ovako käyttää perusraaka-aineenaan kierrätysterästä, joka saadaan Suomesta.

Rakentaminen jatkuu varsin aktiivisena ja näyttäytyy etenkin Lappeenrannan keskustassa liike- ja asuintalorakentamisena. Monet kaavat ovat saaneet lainvoiman ja rakennushankkeita on käynnistynyt. Suunnitteilla olevissa rakennushankkeissa korostuu liikuntapaikkarakentaminen. Kustannusten nousu heikentää toimialan näkymiä. Sodan myötä rakennusmateriaalien hinnat nousevat, mikä lisää rakennusliikkeiden kustannuksia. Hinnannousu on jo nähtävissä teräksen, puun ja eristeiden hinnoissa. Tavarantoimittajilla on vaikeuksia hinnoitella rakennusmateriaaleja, joiden toimitusvarmuus ja saanti ovat epävarmoja. Vaikutukset voivat johtaa myös jo suunniteltujen projektien siirtämisiin ja peruuntumisiin. Tilanteen vaikutukset asuntokauppaan ovat vielä epäselvät; varovaisuutta on kuitenkin havaittavissa myös asuntomarkkinoilla.

Kaupan tilanne on edelleen osin kaksijakoinen: esimerkiksi päivittäistavarakaupat ja osa erikoiskaupoista ovat kasvattaneet liikevaihtoaan. Kodinteknologia, urheiluvaatteet ja välineet sekä sisustus- ja rautakauppa ovat pärjänneet hyvin. Kaupan alan suurimmat kärsijät ovat erikoiskauppoja, joiden tarjonta on suunnattu pääosin venäläisille. Vaikutukset näkyvät liiketilojen tyhjentymisenä etenkin Imatralla. Erikoistavarakauppaan vaikutuksia tulee myös maailmanlaajuisen, jo koronapandemian aikana voimistuneen komponenttipulan sekä logististen haasteiden muodossa (mm. konttipula). Yleisesti vähittäiskaupassa hinnannousupaineet ovat suuret. Sen vaikutus kulutukseen on välitön.

Matkailu on elänyt jo kaksi vuotta ilman venäläisiä turisteja. Tämä on näkynyt paikallisten yrittäjien kassavirrassa ja matkustajaprofiilien muutoksina. Se on näkynyt myös työttömyytenä, yritysten toiminnan lopettamisina ja tuotetarjonnan kapenemisena. Vaikutukset lasketaan vajaassa miljoonassa eurossa per päivä, ja negatiiviset työllisyysvaikutukset vuosina 2020–2021 ovat noin 2 000 henkilötyövuotta.

Matkailussa on edelleen potentiaalia ja siinä panostetaan entistä selkeämmin yhteistyöverkostoihin ja Saimaan alueen tuotteistamiseen. Kotimaanmatkailu on ollut korona-aikana nousussa. Matkailutilastojen mukaan yöpymiset majoitusliikkeissä kasvoivat viime vuonna 3 % (koko maa +22 %). Kotimaisten matkailijoiden yöpymisten määrä kasvoi 14 %, kun taas ulkomaalaisten yöpymisiä oli 72 % edellisvuotta vähemmän. Venäläisen tai aasialaisen matkailun varaan ei enää lasketa, vaan asiakastavoitteena ovat kotimaiset, pohjoismaalaiset ja Keski-Euroopan asiakkaat. Matkailualalla on nähty toistaiseksi vain yksittäisiä peruuntumisia.

Ennen koronapandemiaa yli puolet Lappeenrannan lentokentän matkustajista tuli Venäjältä, mutta nyt merkittävä osa tulee Keski-Euroopan maista. Kesäkauden reitit varmistuvat lähiaikoina, mutta todennäköisesti Ryanair lentää touko–lokakuussa vain Italian Bergamoon. Lentokentällä on entistä enemmän merkitystä huoltovarmuuden näkökulmasta, ja joitain avauksia rahtiliikenteen lisäämisen osalta on jo tehty.

Kuljetusyritysten kannattavuusodotukset olivat jo ennen kriisiä huonot. Kannattavuutta alentavat erityisesti polttoainekustannukset, mutta nyt myös esimerkiksi kaluston huolto on kallistunut. VR on päättänyt vetäytyä Venäjältä ja suunnitteilla on myös sanktioita rekaliikenteelle. Saimaan 95 miljoonan euron sulkuremonttia ei todennäköisesti toteuteta.. Kanavan liikennekausi on käynnistynyt, mutta rahtiliikenne uhkaa tyrehtyä. Näyttää todennäköiseltä, että ensi kesänä kanavalla ei liikennöidä lainkaan tai vain yksittäistapauksissa. Loppuneet puunkuljetukset ovat muodostaneet noin 30 % kuljetuksista. Lisäksi varustamot pitävät alusten vientiä Venäjän aluevesille liian suurena riskinä. Kanavan liikennemäärän siirtäminen raiteille tai kumipyörille on kallista ja myös logistisesti haasteellista. Kutilan kanavahanke etenee aikataulussaan ja suunnittelutyö on käynnistynyt. Merkittävin tavoite on saada valtion talousarvioon rahoitusvaraus vuosille 2023–24.

Parikkalan rajanylityspaikka piti avata kansainväliselle liikenteelle vuonna 2024. Ulkoministeriön mukaan uusia väyliä Venäjälle ei avata. Imatran rajanylityspaikan hanke Suomen ja Venäjän välisen tavarajunaliikenteen kehittämiseksi pääsi vastikään Väyläviraston investointilistalle, mutta on todennäköistä, ettei hanketta edistetä.

Alkutuotanto on jo pitkään ollut kannattavuuskriisissä ja peräkkäiset huonot satovuodet ovat heikentäneet tilojen taloudellista tilannetta entisestään. Lisäksi tuotantokustannusten (esimerkiksi polttoaineet, sähkö, lannoitteet) nousu on ajanut monia maatiloja maksuvalmiuskriisiin. Lannoitteiden hinnannousu ja saatavuuden heikkeneminen voi johtaa peltojen jättämiseen ruokatuotannon ulkopuolelle.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Helmikuun 2022 tilastojen mukaan Etelä-Karjalassa oli noin 6 300 työtöntä. Luku on 16 % edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa pienempi (koko maa -19 %). Lomautettuja oli maakunnassa noin 760, joka on 36 % viimevuotista vähemmän. Työttömiä (ilman lomautettuja) oli 13 % vuoden takaista vähemmän. Työttömyys on kohdistunut laajasti eri ammattiryhmiin, mutta eniten palvelu- ja myyntitekijöihin sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöihin. Helmikuun työttömyysluvuissa ei vielä näy Ukrainan sodan vaikutus. Muutosturvaneuvottelujen määrä on alkuvuonna ollut edellisvuotta korkeammalla tasolla. On todennäköistä, että kriisin pitkittyessä nähdään lomautuksia ja irtisanomisia etenkin logistiikassa, teollisuudessa ja kaupan alalla.

Työttömien osuus työvoimasta on valtakunnallista keskiarvoa korkeampi. Osuus oli nyt 11 % (koko maa 10 %), kun vuosi sitten osuus oli 13 %. Alle 25-vuotiaita työttömiä on Etelä-Karjalassa noin 680 eli 29 % edellisvuotta vähemmän (koko maa -27 %). Etelä-Karjalassa 13 % nuoresta työvoimasta oli työttömänä (koko maa 11 %).

Naisten työttömyys väheni hieman miesten työttömyyttä enemmän. Koulutusasteittain tarkasteltuna kaikkien koulutusasteiden työttömyys on laskenut. Ulkomaalaisten työttömien määrä (-20 %) väheni kokonaistyöttömyyttä nopeammin. Sen sijaan ulkomaalaisten työttömyysaste (22 %) oli koko väestön työttömyysastetta suurempi. Yli vuoden työttömänä olleita oli noin 1 650 henkilöä – tämä on 2 % vähemmän kuin edellisvuonna (koko maa +8 %). Työttömyyden rakenneongelmat jatkuvat: rakennetyöttömiä oli 60 % kaikista työttömistä (koko maa 62 %).

Työvoiman kysyntä on edellisvuotta suurempaa. Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoitettiin (syyskuun 2021 – helmikuun 2022 aikana) noin 6 800 uutta työpaikkaa eli 34 % enemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa +66 %). Myös verrattuna kahden vuoden takaisin lukuihin avoimien työpaikkojen määrä oli suurempi (+26 %). Avoimia työpaikkoja oli eniten lähihoitajille, myyjille sekä kiinteistöhuollon työntekijöille. Ravintola-alan ja rakennusalan ammattilaisten kysyntä kasvoi selvästi. Viime vuoden työllisyysaste oli 67,2 % (koko maa 72,3 %).

Osaajapula on edelleen vaikea ja koettelee laajasti eri toimialoja. Kasvavan kysynnän lisäksi kohtaantotilannetta vaikeuttaa vanhentunut osaaminen, alaa vaihtavien kasvanut määrä ja osin myös opintojen viivästyminen. Etenkin metallialalla, rakennusalalla sekä taloushallinnon ammateissa on tarvetta työttömien osaamisen päivittämiselle.

Ammattibarometrin mukaan pula-ammattien määrä on suuri. Selkein työvoimapula on sote-sektorilla, mutta pula näkyy selvästi myös metalliteollisuudessa ja rakennusalalla. Koronan myötä toimialasiirtymät esimerkiksi ravintola- ja tapahtumateollisuusalalta

kiristävät työmarkkinoita. Toisaalta erityisosaamista vaativien asiantuntijatehtävien täyttäminen esimerkiksi teollisuudessa ja rakennusalalla on ollut jo pitkään hankalaa. ICT-alan työvoimapula on jo vuosia ollut niin paha, että se on este toimialan laajentumiselle. Varsinaisia ylitarjonta-ammatteja on vähän.

Maakunnassa on paljon erityisesti matkailuun ja liiketoimintaan liittyvää Venäjä-osaamista, jonka kehittämiseen ei lähivuosina panosteta. Kriisi kasvattaa joidenkin ammattiryhmien kysyntää (esimerkiksi ympäristö- ja energia-alan asiantuntijat sekä jotkut huoltovarmuuteen liittyvät alat, erityisesti kyberturvallisuus). Kriisi vaikuttaa myös kausityöntekijöiden saatavuuteen. Suuri osa ukrainalaisista toivonee nopeaa työllistymistä Suomen työmarkkinoille. Tällä hetkellä ei ole tarkkaa kuvaa siitä, minkälaista osaamista heillä on. Osaamisen tunnistamista on tehtävä mahdollisimman ripeästi. Tarvitaan hallinnonalojen ylittävää yhteistyötä ja joustavia, nopeita koulutus- ja työllistymisratkaisuja.

Osaajapulaan pyritään vastaamaan koulutusmarkkinoinnilla, osuvalla ja joustavalla koulutustarjonnalla sekä osaamistarpeiden ennakointijärjestelmää kehittämällä. Ammatillisella toisella asteella aloituspaikkojen määrä suhteessa alueella asuviin 15–24 vuotiaisiin asukaisiin on maan alhaisin. Tällä hetkellä maakunnallinen ammattiopisto joutuu karsimaan uusia koulutuksia, jotta oppivelvollisuuden toteutuminen voidaan mahdollisimman hyvin turvata. Alhainen vuosiopiskelijamäärä vaikeuttaa merkittävästi työelämässä olevien täydennyskoulutuksen järjestämistä.

Korkeakoulusektori on kokenut viime vuosina isoja rakenteellisia muutoksia. Lappeenranta-Lahden teknillisen yliopiston (LUT) ja LAB-ammattikorkeakoulun yhteinen uudistus on tuonut maakuntaan uusia AMK-koulutusaloja sekä vahvistanut ammattikorkeakoulun roolia aluekehittämisen kumppanina. LUT ja LAB-ammattikorkeakoulu saavat lisärahoitusta uusiin opiskelupaikkoihin. LUT-yliopistolle myönnetty yhteiskuntatieteiden koulutusvastuu kasvattaa alueen veto- ja pitovoimaa. Koulutus valmistaa yhteiskuntatieteilijöitä yksityissektorille liikkeenjohtoon sekä sen tutkimukseen. Kandidaatin tutkintoon johtava koulutus käynnistetään 60 aloittajalla vuonna 2023. Vuotta myöhemmin päästään eteneeseen myös maisteriopintoihin. Yliopiston tavoitteena on, että uusi tiedekunta voisi tuoda yliopistolle vuoteen 2030 mennessä noin tuhat uutta opiskelijaa ja sata uutta henkilökunnan jäsentä.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Sota vaikuttaa elinkeinoelämään monin tavoin: tuotteiden raaka-aineiden saatavuuteen, tuotantoon, logistiikkaketjuihin, kaupankäyntiin ja kulutukseen.

- Ukrainan kriisin myötä sijainti rajamaakuntana voi näyttäytyä myös mainehaittana esimerkiksi asuntokaupassa, yritysten sijoittumisessa, investoinneissa tai matkailussa.
- Energian, raaka-aineiden ja ruoan hinnat nousevat, kuluttajien luottamus heikkenee ja ostovoima supistuu.
- Venäjä oli Etelä-Karjalan seitsemänneksi suurin EU:n ulkopuolinen kauppakumppani vuonna 2021. Lyhyellä aikavälillä korvaavien markkinoiden löytyminen voi olla haasteellista.
- Etelä-Karjalassa on merkittävä määrä yrityksiä, joiden liiketoiminta on perustunut venäläisturismiin. Itärajan kiinniolon vaikutukset lasketaan vajaassa miljoonassa eurossa per päivä.
- Venäläisen tai aasialaisen matkailun varaan ei enää lasketa, vaan tavoitteena ovat kotimaiset, pohjoismaalaiset ja Keski-Euroopan asiakkaat. Matkailualalla on nähty toistaiseksi vain yksittäisiä peruuntumisia. Lentoreittejä Keski-Eurooppaan on kesäkaudella todennäköisesti vain yksi.
- Kaupan alan suurimmat kärsijät ovat erikoiskauppoja, joiden tarjonta on suunnattu pääosin venäläisille. Erikoistavarakauppaan vaikutuksia tulee myös maailmanlaajuisen, jo koronapandemian aikana voimistuneen komponenttipulan sekä logististen haasteiden muodossa (mm. konttipula).
- Isojen metsäyhtiöiden päämarkkinat ovat muualla kuin Venäjällä – esimerkiksi Stora Enson ja MetsäGroupin liikevaihdosta 2–3 % on tullut Venäjältä.
- Alueen metsäyhtiöihin on tuotu raakapuuta Venäjältä. Metsäteollisuuden raaka-aineena tuontihakkeella on ollut merkittävä rooli.
- Metsien hakkuupaine tulee kasvamaan, jos tuotantomäärät halutaan pitää ennallaan.
- Metallialalla varaudutaan raaka-aineiden kallistumiseen ja saatavuusongelmiin.
- Kuljetusyritysten kannattavuusodotukset ovat heikot.
- Rakennusmateriaalien - esimerkiksi teräksen, puun ja eristeiden - hinnat ovat nousseet ja kallistunevat edelleen. Myös materiaalipula on mahdollinen. Vaikutukset voivat johtaa myös jo suunniteltujen projektien siirtämisiin ja peruuntumisiin. Asuntomarkkinoilla on epävarmuutta.
- Kriisi on käynnistänyt keskustelun myös energian Venäjä-riippuvuudesta ja vauhdittaa vihreää siirtymää. Eri toimijat pyrkivät määrätietoisesti eroon Venäjän tuontienergiasta. Fossiilisten polttoaineiden korvaamisessa, puhtaan ilman teknologiassa ja vetytaloudessa on paljon innovaatioiden ja liiketoiminnan kehittämispotentiaalia.
- Saimaan sulkuremonttia ei todennäköisesti toteuteta. Rahtiliikenne uhkaa tyrehtyä kokonaan, koska liikennöinti koetaan liian riskialttiiksi. Kanavan liikennemäärän siirtäminen raiteille tai kumipyörille on kallista ja myös logistisesti haasteellista.

- Parikkalan rajanylityspaikka on suljettu ja suunnitelmat sen kansainvälistämiseksi keskeytetty.
- Imatran rajanylityspaikan hanketta Suomen ja Venäjän välisen tavarajunaliikenteen kehittämiseksi ei todennäköisesti edistetä.
- Alkutuotannossa huonot satovuodet ja tuotantokustannusten nousu (esimerkiksi polttoaineet, sähkö, lannoitteet) ovat ajaneet monia maataloja maksuvalmiuskriisiin. Peltojen ruokatuotantoalojen supistuminen on mahdollista.
- On todennäköistä, että kriisin pitkittyessä nähdään lomautuksia ja irtisanomisia etenkin logistiikassa, teollisuudessa ja kaupan alalla.
- Ukrainalaisten integroimiseksi työmarkkinoille tarvitaan osaamisen tunnistamista ja joustavia koulutus- ja työllistämiskäytäntöjä.
- Maakunnassa on paljon erityisesti matkailuun ja liiketoimintaan liittyvää Venäjä-osaamista, jonka kehittämiseen ei lähiaikoina panosteta. Erityisesti kyberturvallisuuden ja ympäristö- ja energia-alan asiantuntijoiden kysyntä kasvaa.

11 Etelä-Savo

Taulukko 10. Avainluvut Etelä-Savo.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	131 688	132 702	140 422	-0,8 %	-6,2 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	6 124	6 986	8 850	-12,3 %	-30,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	702	814	1 194	-13,8 %	-41,2 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	1 875	2 009	2 637	-6,7 %	-28,9 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	10,8 %	12,3 %	14,3 %	-1,5 %-yks.	-3,5 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	2 478	1 378	1 814	79,8 %	36,6 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Etelä-Savon maakuntastrategian kärjet ovat metsä, ruoka ja vesi – luonnonvarat ja luontoarvot, niihin liittyvä osaaminen ja niiden kestävä hyödyntäminen. Nämä on valittu perustuen Etelä-Savon suhteelliseen kilpailualueeseen Suomessa, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti. Etelä-Savon metsät ovat hyväkasvuisia, runsaspuustoisia ja täällä myös hakataan vuosittain määrällisesti eniten puuta Suomessa. Puuta jalostetaan maakunnassa erityisesti mekaanisesti, päätuotteina vaneri ja muut kerrostetut tuotteet. Puunjalostuksen prosesseihin liittyvää, kansainvälisesti kilpailukykyistä laitevalmistusta, on sekä kemiallisen että mekaanisen jalostuksen tarpeisiin. Maakunnassa on myös puun hyödyntämiseen liittyvää tutkimus- ja kehitystoimintaa, erityisesti Savonlinnassa XAMK:n kuitulaboratorion myötä. Ruokaan liittyvät vahvuudet perustuvat myös vahvaan raaka-ainepohjaan; varsinkin erikoistunutta tuotantoa, kuten luomua, pyritään lisäämään. Elintarviketeollisuuden alalla maakunnassa on muutamia valtakunnallisestikin merkittäviä yrityksiä. Vesiteeman vahvuuksina ovat imagomielessäkin merkittävät vesistöt, suurimpana Saimaa, sekä jätevesien käsittelyyn kytkeytyvä osaaminen. Vesien käsittelyn tutkimus- ja kehitystoimintaa on LUT-yliopiston erotustekniikan osastossa Mikkeliissä, ja sen toimintojen ohella Mikkeliin on

valmistunut moderni jäteveden käsittelylaitos, johon luodaan erilaisia tutkimus- ja kehitysalustoja. Mikkelin kaupunki on kehittynyt vesiin liittyvän Sinisen biotalouden osaamiskeskittymäksi, ja EcoSairilan yritysalue tarjoaa kiertotaloutta hyödyntäville yrityksille hyvän toimintaympäristön. Teollisten ja yhdyskuntien jätevesien käsittelyyn erikoistuneita korkeatasoisia yrityksiä on maakunnassa muutama.

Etelä-Savossa on perusteellisuudessa useita vahvoja yritysryppäitä, esim. konepajoja ja muovituotteiden valmistajia. Maakunta on sijainniltaan hyvässä paikassa, etäisyydet ja yhteydet Suomen talouskasvun vahvimpiin alueisiin sekä kansainvälisen toiminnan solmukohtiin ovat kohtuulliset. Koronapandemian isku on kohdistunut Etelä-Savossa pahiten ravintola-, kulttuuri- ja matkailutoimintoihin.

Maakunnan väestö yhtä aikaa sekä vähenee että keski-ikänsä vanhenee. Tällä ilmiöllä on vakavia seurauksia. Paikallismarkkinat heikkenevät, vaikka matkailun ja vapaa-ajan asukkaiden kysyntä osaltaan tilannetta parantaakin. Markkinoiden heikohko kehitys johtaa toimintojen entistä voimakkaampaan keskittymiseen sekä vähentää kilpailua ja erikoistumisen mahdollisuuksia. Työpaikkakehitys on ollut noususuhdanteessakin laskevaa. Väestökehitys vaikuttaa myös julkisiin palveluihin. Edessä on näiden palvelujen (koulutus, sote ym.) sopeuttaminen väestömuutosten raameihin, mikä vaikuttaa myös yksityisten palvelujen kysyntään.

Infrastruktuurin tason säilyttäminen nykytasolla on myös haasteellista, puhumattaakaan siitä, että sitä pystyttäisiin voimakkaasti kehittämään. Maakunnassa on parhaillaan menossa isohkoja julkisia hankkeita esim. tiestöön ja sairaalapasiteettiin liittyen. Valtakunnallinen kilpailu julkisista investoinneista tulee olemaan kovaa, ja koko Itä-Suomella on vaikeuksia pärjätä siinä kilpailussa. Alueen kannalta erittäin tärkeää on Itä-Suomen raideliikenteen kehittäminen. Tietoliikenneinfrastruktuurissa Mikkelin ja Savonlinnan keskustojen ulkopuolella on kuitenkin vain joitakin yksittäisiä saarekkeitä, joissa maakunta voi katsoa olevansa kilpailukykyinen. Harvaan asuttu alue tarvitsisi uusia ratkaisuja logistisen kilpailukykyensä parantamiseen. Heikohko tietoliikenneinfrastruktuuri ei juuri tarjoa mahdollisuuksia älyliikenteen sovelluksille ja kokeiluille.

Nykyisen hallituksen tärkeimpiä tavoitteita ovat työllisyysasteen nousu 75 %:iin sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopanostusten nousu 4 %:iin bruttokansantuotteesta. Molempien osalta Etelä-Savolla on suuria haasteita. TKI-satsaukset ovat vain noin 0,5 % BKT:stä. Työllisyysaste on sikäli jopa harhaanjohtava mittari, että vaikka Etelä-Savon vuoden 2021 työllisyysaste 73,4 % on työvoimatutkimuksen mukaan koko maan osuutta (72,3 %) korkeampi, lukujen tarkempi tarkastelu osoittaa, että työllisyysaste on Etelä-Savossa parantunut työikäisen väestön vähenemisen eikä työllisten määrän nousun takia.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Helmikuussa julkistetun Pk-yritysbarometrin mukaan Etelä-Savon yritysten talousnäkymät olivat alkuvuodesta melko hyvät, tosin hieman heikommat kuin maassa keskimäärin. Venäjän hyökkäyssota on tietysti muuttanut kaiken, ja nyt näkymät ovat erittäin sumeat. Eri-laiset vientiin, tuontiin ja rahojen liikkumiseen liittyvät pakotteet sekä sodan seurauksena eri toimialoille syntyvät markkinahäiriöt muuttavat yritysten toimintaympäristöä voimakkaasti. Sodan vaikutukset alkavat vasta näkyä ja niiden kestosta ei ole mitään käsitystä. Joka tapauksessa kyseessä on jälleen ns. epäsymmetrinen shokki, joka vaikuttaa eri toimialoihin ja yrityksiin hyvin eri tavoilla. Eteläsavolaiset yritykset eivät ole kovin voimakkaasti riippuvaisia Venäjän markkinoista, mutta välilliset vaikutukset tuntuvat täälläkin.

Korona ja sota vaikeuttavat edelleen MaRa-alojen lisäksi teollisuuden toimintaa mm. hintojen nousun, raaka-aineiden ja komponenttien saatavuuden heikkenemisen sekä matkustusrajoitusten kautta. Osa tuotannollisista yrityksistä joutuu kasvattamaan em. syistä raaka-aine- ja komponenttivarastojaan, mikä toisaalta sitoo enemmän käyttöpääomaa toimintaan. Edellä mainittujen asioiden lisäksi epävarmuutta aiheuttaa Euroopan epävakaa turvallisuustilanne. Investointihankkeita on kuitenkin vireillä, ja sukupolvenvaihdosten ja yrityskauppojen odotetaan jatkuvan edelleen vireinä.

Vuonna 2021 Finnveran myöntämä rahoitus Etelä-Savoon oli kaikkiaan 36 M€, joka oli 21 % edellisvuotta vähemmän. Laskua selittää pääosin koronaan liittyvien rahoitustarpeiden väheneminen vuoteen 2020 verrattuna. Rahoituksesta 43 % kohdistui teollisuudelle.

Yritysrahoituksen uusi ohjelmakausi on lähtenyt erittäin vilkkaana käyntiin. Myös päättynyt rahoituskausi oli vilkas. Kasvualoina olivat matkailu ja teknologiateollisuus. Tulevaisuudessa teknologiateollisuuden rahoituksen nähdään edelleen kasvavan vilkkaasti ja matkailun hieman kohtuullisemmin.

Vuosi 2022 on maatalouden osalta käynnistynyt poikkeuksellisen hankalana. Etelä-Savon, kuten koko maankin, maataloutta ovat kurittaneet vuoden 2021 huono satovuosi, voimakkaasti kohonneet kustannukset ja kausityövoimariski. Venäjän hyökkäyssota on nopeasti voimistanut edellä mainittuja ongelmia. Energia-, rehu- ja lannoitekustannukset ponnahtivat parin viikon kuluessa hintatasolle, jollaista ei vielä aiemmin ole Suomessa koettu. Kausityövoiman tarve maa- ja puutarhataloudessa on Etelä-Savossa Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen jälkeen kolmanneksi suurin. Heinäkuussa maatiloillamme tarvitaan noin 1 700 kausityöntekijää. Lisäksi puutarhayrityksissämme työskentelee useita satoja vierastyöläisiä. Kausi- ja vierastyövoima on pääasiassa tullut Ukrainasta ja Venäjältä.

Tuotantokustannusten voimakas nousu koettelee koko maan maataloutta. Etelä-Savossa nousu on koetellut intensiivisesti toimivia kotieläin- ja kasvinviljelytiloja. Mielialat

viljelijöiden keskuudessa ovat epävarmoja ja tuotantopanosten hankinta on aiemmista vuosista supistunut. Näyttää kuitenkin siltä, että viljelysuunnitelmat tullaan pääosin toteuttamaan. Osittain viljely koetaan tässä tilanteessa myös velvollisuudeksi. Maitomarkkinoilla on odotettavissa tarjonnan niukkuutta Venäjän pakotteiden ja sodan supistaessa tarjontaa maailmalla. EU:n vihreän siirtymän mukaiset linjaukset nähdään osittain maataloutta rajoittavina. Turvemaiden viljelyn mahdollinen rajoittaminen ei Etelä-Savossa ole kovin suuri ongelma.

Suuret metsäteollisuusyritykset ovat uutisoineet osin ennätysellisenkin hyvistä tuloksista viime vuonna. Metsäteollisuuden vuosituotanto kasvoi paperia lukuun ottamatta kaikissa muissa tuoteryhmissä. Pitkän tähtäimen näkymiä vahvistaa Afry:n arvio, jonka mukaan metsäteollisuustuotteiden globaali kysyntä kasvaa edelleen yli 30 % vuoteen 2035 mennessä.

Sahateollisuuden kannattavuus on noussut mahdollistaen tuotantoa ja tehokkuutta parantavia investointeja myös Etelä-Savossa. Sahatavaran hintahuipun jälkeinen notkahdus vuoden lopulla jäi pelättyä lievemmäksi, ja myös vuoden 2022 ensimmäisen puoliskon kysyntänäkymät ovat positiiviset. Kuusisahatavaran näkymät ovat edelleen positiivisimmat. Vanerin tuotannossa työpaikkoja on pystytty lisäämään myös Etelä-Savossa lisääntyvän puurakentamisen takia. Havuvanerin näkymät ovat hyvät myös jatkossa.

Turpeesta luopuminen ja energiahakkeen Venäjän-tuonnin loppuminen luo kysyntää hakuutähteille ja puunjalostuksen sivutuotteille sekä nuorten metsien pienpuulle energiemarkkinoilla. Etelä-Savon metsät ja nuorten metsien hoitorästit voidaan nähdä mahdollisuutena vastata tuonnin tyrehtymiseen. Paine turpeen polton lisäämiseksi uudelleen on kuitenkin olemassa. Venäjän ja Valko-Venäjän saarto vaikuttaa myös metsäperäisten lopputuotteiden markkinoihin. Maiden perinteisille vientialueille tyrehtynyt kauppa voi luoda markkinoiden uusjakoa. Toisaalta esimerkiksi sahatavaramarkkina on voimakkaasti sidoksissa maailmantalouden yleiseen tilaan.

Teknologiateollisuuden yrityksille tällä hetkellä suurimmat haasteet liittyvät entisestään paheneviin toimitusketjuhäiriöihin. Kiinan koronasulut sulkevat tuotantolaitoksia, ja Venäjän hyökkäyssodan sekä sitä seuranneiden pakotteiden aiheuttamat toimitusketjuhäiriöt haastavat materiaalihankintaa (esim. ostettavan tuotteen tai raaka-aineen hintaa ei tiedä varmuudella ennen kuin se on toimitettu kuukausien päästä, jolloin kustannukset eivät ole kaikilta osilta tiedossa ja lopputuotteen hinnan määrittely on hankalaa). Haasteita riittää myös logistiikassa (konttiruuhkat satamissa, vaihtoehtoisten reittien aikaansaamat aika-tilaongelmat jne.) sekä myös entisestään kohoavissa tuotantokustannuksissa, jotka syövät kannattavuutta (alkuvuonna tehdyt hintojen korotukset ovat hävinneet kohonneiden työvoimakustannusten, sähkön ja raaka-aineiden sekä logistiikkakustannusten nousun myötä). Tekeminen muuttuu yhä sykliemmäksi ja lomautusuhkia on eri syistä johtuen

ilmassa, vaikka tilauskannat ovat tällä hetkellä edelleen hyvät. Venäjän tilanteella on ollut negatiivista vaikutusta erityisesti Etelä-Savon itäosissa myös työvoiman saatavuuteen. Varastotasoja joudutaan tuotannon turvaamiseksi nostamaan, minkä lisäksi joudutaan pohtimaan, kestäkö esim. alihankintayritysten kassa.

Teknolוגiateollisuudessa vankka tilauskanta kantaa vielä jonkin aikaa, vaikka pudotusta saattaa olla koko Itä-Suomea tarkasteltaessa toistakymmentä prosenttia. Tällä hetkellä kysyntätilanne on kuitenkin vielä kohtuullisen hyvä, joten mahdollisuus löytää uusia markkinoita on keskimääräistä parempi. Myös Itä-Euroopasta ostettujen tuotteiden haasteet voivat tuoda joillekin paikallisille yrityksille lisää tilauksia.

Jos sota eskaloituu ja pakotteita aletaan kohdistamaan myös energiaan, riski Euroopan ajautumisesta taantumaan kasvaa merkittävästi, ja sillä on väistämättä vaikutusta kysyntään. Stagflaation uhka on nousemassa keskeisimmäksi taloudelliseksi riskiksi.

Näkymät vaihtelevat riippuen siitä, mille ryhmälle tuotetaan palveluja. Kuluttajien luottamuksen romahdus voi heijastua rakentamisen ja kuluttajarajapinnan kanssa toimivien yritysten näkymiin nopeastikin. Pääosa yrityksistä näkee kuitenkin vain pientä hiipumista ja ostopääällikköindeksit ovat plussalla. Pörssin liikkeet puolestaan kertovat ainakin jonkinlaisesta luottamuksesta markkinoilla.

Rakentamisen suhdannenäkymä on Etelä-Savossa Venäjän hyökkäyssodasta huolimatta tasainen vuonna 2022. Maakunnassa rakentamisen kokonaisvolyymien kasvu taittui vuonna 2021. Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama epävarmuus langettaa varjoja asuntokaupankin ylle, ja monet empivät nyt ostopäätöksensä kanssa. Etelä-Savon rakentamisen kokonaismäärän säilymistä tukee monipuolinen hankekanta. Julkiset hankkeet kuten Mikkelin eteläinen aluekoulu, asuntorakentamisen tasainen tarve, kasvava korjausrakentaminen sekä teollisuus- ja varastorakentaminen pitävät jatkossakin yllä tasaista rakentamista Etelä-Savossa.

Venäjän hyökkäyssota aiheuttaa jatkuessaan rakentamisen näkymiin suurta epävarmuutta. Teräksen hinta on tuplaantunut sodan alusta ja monesta perustarvikkeesta, esim. parketeista, on pulaa. Tarviketoimittajat eivät pysty antamaan tuotteiden hintoja tulevaisuudessa ja toimitusvaikeuksiakin esiintyy yhä enenevässä määrin. Rakentamisen tarjous-toiminta on vaikeutunut merkittävästi ja tarjoushalukkuudessa on suurta vaihtelua, koska urakoitsijat eivät pysty kantamaan epävarmuuden aiheuttamaa kustannusriskiä. Suomella on myös maariski ulkomaisten kiinteistösijoittajien suhteen ja yksityiset investoinnit ovat vaarassa.

Etelä-Savon matkailun tulevaisuudennäkymät olivat koronapandemian hellittäessä alkuvuonna 2022 positiiviset. Kansainvälisen matkailun elpyminen näytti lupaavalta

ja pitkäjänteiset panostukset Saimaan alueen vetovoimaan ja tunnettuuteen näyttivät tuottavan tulosta. Myös kotimaan matkailun odotettiin pysyvän hyvällä tasolla siitäkin huolimatta, että suomalaisten matkustamisen ulkomaille uskottiin lisääntyvän koronan hellittäessä. Venäjän hyökkäys Ukrainaan 24.2.2022 muutti näkymät uudelleen hyvin epävarmoiksi.

Jo ennen koronapandemiaa venäläisten määrä oli kääntynyt jyrkkään laskuun johtuen Venäjään kohdennetuista pakotteista ja ruplan kurssin heikkenemisestä. Venäjän hyökkäyssodan vuoksi vapaa-ajan matkustus Venäjältä ei tule palautumaan vuosikausiin. Mm. ilmatilojen sulkemisen vuoksi matkailu Aasian maista ei todennäköisesti tule elpymään vuoden 2022 aikana. Euroopan sisäisen matkailun elpyminen koronapandemian jälkeen näytti hyvin lupaavalta, mutta sodan vaikutukset koko maailman ja Euroopan talouteen tulevat vaikuttamaan myös matkailuun. On myös varauduttava siihen, ettei Suomen sijaintia koeta lähiaikoina turvalliseksi. Jo tehtyjä varauksia ei merkittävässä määrin ole toistaiseksi peruttu, mutta uusia varauksia tulee normaalia vähemmän. Epävarmuutta kotimaan vuoden 2022 matkailun osalta lisää kustannusten merkittävä nousu (mm. polttoaine), joka voi vaikuttaa lomasuunnitelmiin ja käytettävissä olevaan lomabudjettiin merkittävästi.

Etelä-Savon matkailun kokonaiskysynnästä noin puolet tulee vapaa-ajan asumisesta ja kasvupotentiaali on merkittävä. Mökkibuumi jatkuu ja mökeillä vietetään tänäkin vuonna paljon aikaa etätöiden ollessa jatkossakin mahdollista. Tämänhetkisestä maailmantilanteesta huolimatta Etelä-Savon ja Saimaan alueen matkailun pitkän aikavälin näkymät ovat positiiviset ja pitkäjänteistä kehittämis- ja markkinointityötä tulee jatkaa. Matkustusrajoitusten poistuessa on mm. Savonlinnan seudulla kovat odotukset tulevasta sesongista Oopperajuhlien toteutuessa. Useita kansainvälisille markkinoille tähtääviä matkailuinvestointeja on käynnistymässä tänä vuonna.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Työvoimatutkimuksen mukaan Etelä-Savon työllisyysaste ylitti vuonna 2021 koko maan työllisyysasteen. Etelä-Savossa työikäisten määrä on laskenut ja työllisyysasteen nousu johtuu siitä, eikä niinkään työllisten määrän noususta. Työvoimaosuus on noussut ja työttömyysaste laskenut, joten voidaan todeta, että työvoiman käyttö on ”tiivistynyt”.

Työssäkäyntitilaston vuoden 2019 tietojen mukaan 30–49-vuotiaiden työllisyysaste on Etelä-Savossa lähellä 80 prosenttia (vaihteluväli kunnittain 78–82 %). 50–59-vuotiaiden työllisyysaste vaihtelee kunnittain Puumalan 79 %:sta Enonkosken 71 %:iin. 60–64-vuotiaista on vielä joka toinen töissä (vaihteluväli Juvan 53 %:sta Sulkavan 42 %:iin). 20–30-vuotiaiden työllisyysasteet ovat korkeimpia pienissä kunnissa. Alle 20-vuotiaiden työllisyysasteet ovat matalia, valtaosa ikäryhmän väestöstä on koululaisia tai opiskelijoita.

Etelä-Savossa on Tilastokeskuksen ja TEM:n vuosittain toteuttaman Työvoiman hankinta toimipaikoissa -selvityksen mukaan ollut vähiten rekrytointivaikeuksia v. 2021. Näin on palattu koronaa edeltävään aikaan, sillä myös vuonna 2019 Etelä-Savossa oli rekrytointivaikeuksia vähiten Suomessa.

Etelä-Savon työttömyysaste on koronaa edeltävänä aikana ollut jatkuvasti noin 2 %-yksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi. Koronapandemian aikana tilanne muuttui siten, että aina vuoden 2021 kolmannelle vuosineljännekselle asti Etelä-Savon työttömyysaste oli koko maan keskiarvoa alempi. Yksi selitys on se, että osuus sellaisissa palveluissa, joihin koronarajoitukset eniten vaikuttivat, on kaikista palveluista Etelä-Savossa valtakunnan keskiarvoa selvästi pienempi. Etelä-Savossa oli tammikuun 2022 lopussa työttömiä vähemmän kuin kahdeksan edellisen vuoden aikana on ollut samana ajankohtana.

Etelä-Savossa ei ole pariin vuoteen ollut isoja irtisanomisia. Naisten osuus lomautetuista oli vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä 19 %. Pahimmillaan vuoden 2020 toisella neljänneksellä puolet lomautetuista oli naisia. Koronapandemian aiheuttamien lomautusten ollessa suurimmillaan vuonna 2020 kasvoi työttömyyskassoihin järjestäytyneiden työttömien osuus tilapäisesti niin, että se oli lähes puolet kaikista työttömistä.

Pitkäaikaistyöttömyys kääntyi Etelä-Savossa laskuun jo vuoden 2021 toisella neljänneksellä, kun koko maassa kasvu taittui vasta neljännellä vuosineljänneksellä. Pitkäaikaisten työttömien osuus kaikista työttömistä on 30 %. Yli 55 vuotiaista työttömistä pitkäaikaistyöttömiä on 39 % ja alle 30-vuotiaista työttömistä 16 %. Pitkäaikaistyöttömien osuus on korkeampi työttömyyskassoihin kuulumattomissa, jossa se on 36 %, kun vastaava osuus kassan jäsenissä on 23 %. Alle 30-vuotiaiden työttömien määrä laski Etelä-Savossa vuoden 2020 lopulta vuoden 2021 lopulle 19 %.

Ulkomaalaistaustaisten työnhakijoiden määrä on laskenut kolmessa vuodessa lähes 20 %. Odotetusti lasku on tapahtunut pääosin muiden kuin EU-kansalaisten työnhakijoiden määrän vähentyessä. Ulkomaalaisten työttömien aktivointiaste oli Etelä-Savossa vuoden 2022 tammikuun lopussa 60 %, joka on lähes kaksinkertainen kaikkiin työttömiin verrattuna. Ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden aktivointipalveluista yli 80 % on joko työvoimakoulutusta tai omaehtoista koulutusta työttömyysetuudella.

Kaikissa Etelä-Savon seutukunnissa työnvälitykseen ilmoitetut työpaikat ovat vuosina 2018–2021 trendinomaisesti lisääntyneet lukuun ottamatta vuotta 2020. Osittain taustalla on ilmiö, että samoja työpaikkoja ilmoittavat aiempaa useammin sekä työnantajat itse että henkilöstöpalveluyritykset. Hallinto- ja tukipalvelutoiminnan toimialalla (TOL 2008 -toimialaluokka N) avoimia työpaikkoja ilmoitettiin v. 2021 noin 6 300, joista valtaosa muissa kuin tuon toimialan ammateissa. Tästä voi päätellä, että kyse on henkilöstöpalveluyritysten

ilmoittamista paikoista. Osuus on 35 % kaikista avoimeksi ilmoitetuista paikoista, kun osuus vuonna 2017 oli 25 %.

Työvoiman saanti vaihtelee eri toimialoilla. Metalliteollisuudessa merkittävintä on, että hitsaajien ja koneistajien kohdalla on ollut vuosikausia rekrytointivaikeuksia. Rakennus-alaa vaivaa koko maakunnassa osaavien toimihenkilöiden pula. Betonituoteteollisuus on noussut uudeksi rekrytointivaikeuksia kokevaksi alaksi. Puunjalostusteollisuus on tähän asti onnistunut saamaan tarvitsemansa työntekijät varsin hyvin, ehkä teollisuudenaloista parhaiten. Sosiaali- ja terveystalvissa määrällinen pula on suurta lähihoitajista ja sairaanhoitajista. Tilanne on pahin Pieksämäellä.

Majoitus- ja ravitsemisalalta on koronapandemian aikana poistunut paljon työntekijöitä kouluttautumaan muille aloille. Matkailualan kausityöpaikkojen täyttäminen tulee olemaan haastavaa. Samoin kausityövoiman riittävyys kotimaasta ja EU:n sisältä korostunee kesäkauden 2022 metsänhoitotöissä. Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset maa- ja puutarhatalouden kausityövoiman saantiin askarruttavat, vaikka tämän hetken tietojen mukaan ukrainalaisia on jo otettu vastaan Etelä-Savoinkin tiloille, joissa he ovat aiempina satokausina työskennelleet.

EU:n ulkopuolista maista voidaan Etelä-Savoön hakea työntekijöitä ilman saatavuusharkintaa maaliskuussa 2022 hyväksytyyn linjauksen mukaisesti, joka sisältää uusina aloina betonituoteteollisuuden sekä puutarha- ja siivoustyön. Aiemmin saatavuusharkinnasta vapautettuja ovat olleet sosiaali- ja terveystalvuiden ammattityöntekijät, hitsaajat ja koneistajat sekä maataloustyö. Tässä vaiheessa Ukrainan pakolaisia ei ole vielä hakeutunut TE-toimiston palveluihin, joten on vaikea ennustaa, minkälaisia ammattilaisia alueelle tulee. Pakolaisten palvelut tarvitsevat työvoimaa kunnissa sekä sosiaali- ja terveystalvuissa.

Keinona yritysten työvoiman hankintaan ja riittävyyteen on markkinoitu vahvemmin Rekry- ja TäsmäKoulutuksia. RekryKoulutusten määrä on selvästi kasvanut. Rekrytointikoulutuksiinkin on ollut haasteellista löytää soveltuvia kiinnostuneita hakijoita.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Puutteellisen julkisen liikenteen ja pitkien matkojen takia polttoaineen hinnan nousu "kirpaisee" sekä yrityksiä että yksityisiä henkilöitä.
- Vihreän siirron murros nopeutuu, mistä seuraa ainakin alkuvaiheessa kustannusten nousua yrityksille. Toisaalta tulee myös investointeja.
- Hankkeet, joissa Venäjä-yhteys, ovat jäissä.

- Vienti Venäjälle vaatii hyvin hoidettua riskienhallintaa ja korostettua huolellisuutta. Pakotelistalla olevat tuotteet sekä henkilöt, varmistus maksusta ja kansalaismielipiteet aiheuttavat epävarmuutta.
- Venäjän hyökkäyssodan vuoksi vapaa-ajan matkustus Venäjältä ei tule palautumaan vuosikausiin. Mm. ilmatilojen sulkemisen vuoksi matkailu Aasian maista ei todennäköisesti tule elpymään vuoden 2022 aikana. Euroopan sisäisen matkailun elpyminen koronapandemian jälkeen näytti hyvin lupaavalta, mutta sodan vaikutukset koko maailman ja Euroopan talouteen tulee vaikuttamaan myös matkailuun. On myös varauduttava siihen, ettei Suomen sijaintia koeta lähiaikoina turvalliseksi. Jo tehtyjä varauksia ei merkittävässä määrin ole toistaiseksi peruttu, mutta uusia varauksia tulee normaalia vähemmän. Epävarmuutta kotimaan vuoden 2022 matkailun osalta lisää kustannusten merkittävä nousu (mm. polttoaine), joka voi vaikuttaa lomasuunnitelmiin ja käytettävissä olevaan lomabudjettiin merkittävästi.
- Toimintaa ovat vaikeuttaneet komponenttien saatavuusongelmat, logistiikkaongelmat, raaka-aineiden hinnat ja työvoiman saantivaikeudet.
- Venäjän ja Valko-Venäjän saarto vaikuttaa myös metsäperäisten lopputuotteiden markkinoihin. Maiden perinteisille vientialueille tyrehtynyt kauppa voi luoda markkinoiden uusjakoa. Toisaalta esimerkiksi sahatavaramarkkina on voimakkaasti sidoksissa maailmantalouden yleiseen tilaan.
- Venäjän hyökkäyssota aiheuttaa jatkuessaan rakentamisen näkymiin suurta epävarmuutta. Teräksen hinta on tuplaantunut sodan alusta ja monesta perustarvikkeesta on pulaa, esim. parketeista. Tarviketoimittajat eivät pysty antamaan tuotteiden hintoja tulevaisuudessa ja toimitusvaikeuksiakin esiintyy yhä enenevässä määrin. Rakentamisen tarjoustoiminta on vaikeutunut merkittävästi ja tarjoushalukkuudessa on suurta vaihtelua, koska urakoitsijat eivät pysty kantamaan epävarmuuden aiheuttamaa kustannusriskiä.
- Suomella on maariski ulkomaisten sijoittajien suhteen ja yksityiset investoinnit ovat vaarassa.

12 Pohjois-Savo

Taulukko 11. Avainluvut Pohjois-Savo.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	248 363	248 265	252 815	0,0 %	-1,8 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	11 541	13 786	15 122	-16,3 %	-23,7 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	1 383	1 709	1 999	-19,1 %	-30,8 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	4 718	4 602	5 071	2,5 %	-7,0 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	10,3 %	12,3 %	13,2 %	-2,0 %-yks.	-2,9 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	5 650	3 615	2 897	56,3 %	95,0 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pohjois-Savon vahvuutena ovat useilla eri seuduilla olevat kansainväliset vientiyritykset. Vahvimpina nousevat kone- ja energiateollisuus, puunjalostus ja elintarviketeollisuus. Koneteollisuus on keskittynyt laajimmin Ylä-Savon seudulle ja energiateollisuus Varkauden seudulle. Puunjalostus on Kuopion seudun perinteisiä teollisuudenaloja. Paperi- ja saha-teollisuudesta on siirrytty yhä enemmän biojalostukseen ja puuraaka-aineeseen pohjautuvan ympäristö- ja energiateknologian kehittämiseen. Kuopion seudulla on hyvin monipuolinen elinkeinorakenne, missä on runsaasti kasvun mahdollisuuksia. Elintarviketeollisuutta on erityisesti Ylä-Savon ja Sisä-Savon seuduilla. Ylä-Savossa on kasvava panimoteollisuus ja Sisä-Savossa maidonjalostusteollisuutta sekä marjanviljelyä ja marjanjalostusta. Maidontuotannossa Pohjois-Savon rooli on huomattava, ja erityisesti Kuopion sekä Ylä-Savon seuduilla maidontuotannolla on iso merkitys.

Vuosille 2022–2025 laaditussa maakuntaohjelmassa Pohjois-Savon kehittämisen teemoiksi on valittu kone- ja energiateknologia, metsäteollisuus, elintarvikkeet, hyvinvointitekнологia, matkailu, älykäs vesijärjestelmä ja biojalostus. Maakunnan talouden kannalta tällä

hetkellä vahvimpina edellä mainituista osa-alueista korostuvat kone- ja energiateknologia, metsäteollisuus sekä elintarvikkeet. Muut kehittämisen kärjet puolestaan ovat nousevia tulevaisuuden aloja, joita tullaan kehittämään.

Kuopio on yksi niistä 16 kaupungista, jotka solmivat valtion kanssa innovaatiotoimintaa koskevat sopimukset. Pitkäaikaisen, vuosille 2021–2027 solmitun ekosysteemisopimuksen keskeinen strateginen sisältö Kuopion osalta on terveys ja hyvinvointiteknologia sekä vesi-osaaminen. Sopimuksilla pyritään uuden, innovaatiolähtöisen kasvun luomiseen ja yliopistovetoisten korkean osaamisen yhteistyöverkoston kehittämiseen.

Uusiutuviin energialähteisiin pohjautuvia hankkeita maakunnassa on suunnitteilla aiempia vuosia enemmän. Useita tuulipuistohankkeita suunnitellaan Ylä-Savon ja Sisä-Savon alueille. Samoin erityisen laaja aurinkopaneelientä (40 megawattia) on suunnitelmassa Varkauden seudulle. Tavoitteena on myös maakunnallisesti merkittävän kiertotalouden keskittymän aikaansaaminen Riikinnevan jätelaitoksen yhteyteen.

Venäjän markkinoiden sulkeutuminen, vastapakotteet ja inflaation kiihtyminen aiheuttavat suurta epävarmuutta ja saavat aikaan sen, että kaikkia investointeja mietitään hyvin tarkkaan. Maakunnassa on paljon uusia investointisuunnitelmia, mutta jo nyt osaa hankkeista on lykätty korkeiden materiaalikustannusten vuoksi eteenpäin ja osa hankkeista puolestaan odottaa kaavoituksen toteutumista. Ukrainan kriisistä huolimatta kiinnostusta maakuntaan on kuitenkin ollut myös maakunnan ulkopuolisilla tulijoilla.

Pohjois-Savossa on alettu vastaanottamaan Ukrainasta sotaa pakoon lähteneitä pakolaisia. Kuopioon on avattu vastaanottokeskus sekä palvelupiste yksityismajoituksessa oleville. Ukrainalaisia on maakunnassa ollut perinteisesti erilaisissa kausitöissä. Nyt saapunut noin 500 pakolaisen käsittävä joukko koostuu lähinnä naisista ja lapsista, joten raskaimpia rakennustehtäviä vaativiin työtehtäviin osajien löytäminen voi olla haasteellista.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Pk-yritysbarometrin mukaiset suhdannenäkymät maakunnassa ovat koko maan keskiarvoa ja viime syksyn näkymiä vaisummat. Poikkeuksen tähän tekee kuitenkin Kuopion seutu, missä yleisten suhdannenäkymien saldoluku (13) ylittää koko maan keskiarvon. Samalla kun näkymät ovat yleisesti viime syksyn näkymistä heikentyneet, ovat Kuopion seudulla erityisesti liikevaihto-odotukset sekä odotukset henkilökunnan määrän suhteen viime syksykin optimistisemmat. Tätä selittää se, että erityisesti Kuopion seudulla on tulossa runsaasti suuria investointeja lähivuosien aikana. Tällä hetkellä suurin meneillään oleva investointi on Savilahden alueen rakentaminen. Oppimis-, innovaatio- ja työpaikkakeskittymäksi muodostuvaan kokonaisuuteen on lisäksi suunnitteilla myös suuren

mittaluokan lääketehaan tuotanto-, toimisto- ja laboratoriotiloja. Hankkeesta päätetään vielä kevään aikana. Lisäksi Kuopion keskustan kaupallista vetovoimaa halutaan parantaa uusilla hankkeilla. Kuopion torin länsilaidan asemakaavamuutoksen mahdollistamalla mahdollisella alueen täydennysrakentamisella ja uudistamisella tavoitellaan ravitsemustoiminnalle, suurille tapahtumille, pienpanimolle sekä panimon vierailukeskukselle ja myymälälle tiloja.

Varkauden seutu oli Pk-yritysbarometrin mukaan ainoa Pohjois-Savon seutukunta, missä investointiodotukset olivat positiiviset (saldoluku +3) ja samoin odotukset henkilökunnan määrän suhteen muuta maakuntaa optimistisemmat. Seudulle onkin suunnitteilla useita uudentyyppisiä investointeja sekä toimitilojen laajennuksia.

Kesällä valmistuu Andritz Warkaus Worksin 15 000 m²:n teollisuushalli, johon toiminnan siirtymisen tulisi tapahtua tuotantoa keskeyttämättä. Varkaudelle näin mittava globaalin konsernin investointi on hyvin tärkeä. Tuotantokapasiteetin noustessa myös tekijöitä tarvitaan lisää. Toinen merkittävä teknologia-alan yritys, Sumitomo SHI FW, suuntaa parhaillaan perinteisen voimalaitososaamisen ohella toimintaansa uusiutuvien energioiden varastointiin. Tämän uuden teknologian kehittämisessä, kaupallistamisessa ja markkinoinnissa Varkauden yksiköllä on osaamista. Uusiutuvien energioiden ympärille uskotaan syntyvän suuri kaupallinen potentiaali erityisesti sähköenergian varastoinnille. Lisäksi Stora Enson Varkauden tehtailla 23 miljoonan investointi pakkauskartonkitehtaaseen lisää tuntuvasti tehtaan tuotantokapasiteettia, ja samalla kierrätyskuidun käyttö lisääntyy. Investointi kohdistuu kierrätyskuitulaitokseen sekä kierrätyskartongin vastaanotto- ja varastointialueen laajennukseen. Kartonkitehdas työllistää jo nyt 250 henkilöä ja koko tehdas sahoineen ja lvi-levytehtaineen noin 400 työntekijää.

Ylä-Savossa puolestaan edellä mainitun barometrin mukaan odotetaan liikevaihdon kasvua ja kannattavuuden nousua. Seudun investoinnit kohdistuvat pitkälti kone- ja laiteinvestointeihin, tuotantotilojen laajennuksiin sekä julkiseen rakentamiseen, kuten uimahalli-, lastenkoti- ja koulurakennushankkeisiin.

Ponsse, yksi merkittävimmistä metsäkonevalmistajista, on ilmoittanut keskeyttävänsä toistaiseksi kaikki vientitoiminnot sekä metsäkoneiden että niiden varaosien osalta Venäjälle ja Valko-Venäjälle. Venäjän viennin osuudeksi liikevaihdosta yhtiö on ilmoittanut 20 %, joten tämän mahdollista vaikutusta mittavaan alihankintaverkostoon Vieremällä ei vielä ole tietoa. Samoin lisämelainen Olvi Oyj ilmoitti lopettavansa viennin Venäjälle ja vetäytyvänsä Valko-Venäjän markkinoilta. Myös maakunnan muilla seuduilla, esimerkiksi Sisä-Savossa, on vientiyrityksiä, joille Venäjän viennillä on ollut suuri merkitys. Venäjän pakotteiden ja mahdollisten vastapakotteiden vaikutusten määrää seudun yritysten tilauskantoihin on tässä vaiheessa vielä hankala arvioida, mutta metalli-, metsä- ja kemianteollisuus tulevat joka tapauksessa menettämään vientimarkkinoita.

Rakennusteollisuuden projektit ovat pitkäkestoisia, joten nopeita muutoksia niihin ei ole tehtävissä. Rakennusalalla on materiaalipulan vuoksi jouduttu vaihtamaan suunniteltuja materiaaleja korvaaviin tuotteisiin, jotta rakennuskohteet ylipäätään on saatu valmiiksi. Samoin tietyn tyyppisten rakennusmateriaalien hamstrausta on havaittavissa, mikä hankaloittaa tilannetta entisestään. Tulevia rakennushankkeita harkitaankin nyt tosi tarkasti, sillä kustannuspaineet, materiaalien saatavuusongelmat sekä osaavan työvoiman saanti aiheuttavat kannattavuusongelmia. Pohjois-Savossa, erityisesti Kuopion seudulla, on viime vuosien aikana rakennettu todella vilkkaasti. Nyt kuitenkin uusien rakennuskohteiden aloitusmäärien uskotaan tasoittuvan ja jopa hiukan laskevan.

Pohjois-Savon teknologiateollisuuden yritysten tilauskanta oli alkuvuodesta, ennen Ukrainan kriisiä, hyvin vahva. Globaalin teollisuuden kysynnän uskotaan säilyvän hyvällä tasolla Ukrainan kriisistä huolimatta, joten Venäjän vientimarkkinoita korvaavien mahdollisuuksien löytäminen näyttää kohtalaisen hyvältä. Entisestään pahenevat toimitusketjuhäiriöt sekä energian ja metallien nopea hinnannousu uhkaavat kuitenkin teknologiateollisuuden kannattavuutta.

Matkailu on yksi maakunnan kehittämisen kärjistä, joten siihen panostetaan nyt paljon. Yksi maakunnan merkittävistä alueista matkailun kehittämisen näkökulmasta on Tahkon alue. Tahkon asema eteläisen Suomen merkittävimpänä matkailukeskuksena on kasvussa. Tahkon keskustan kaavaluonnoksissa suunnitellaan yli 30 000 m²:ä lisä- ja täydennysrakentamista. Tällä tavoitellaan ympärivuotisesti vilkasta ja monipuolisesti palveluita tarjoavaa matkailukeskusta. Keskusta-alueen rakentaminen käsittäisi hotelli-, liiketila- ja majoitusrakentamista sekä ympärivuotista asuntorakentamista. Tämän lisäksi Tahkon huipulle aloitetaan tulevana kesänä rakentamaan noin 350 m²:n aikuisille suunnattua metsäkylpylää, josta avautuu hulppeat maisemat Syvärin järven yli. Lisäksi kylpylän yhteyteen rakennetaan 10 erillisen sviitin käsittävä maisemahotelli. Hankkeen on arvioitu valmistuvan ensi vuoden aikana. Matkailua halutaan lisätä myös Kuopion kaupungin alueelle. Esimerkiksi matkustajasataman laajennushanke on valmistunut ja aallonmurtajan päähän on tulossa järvimatkailukeskus. Lisäksi Bellanrannan alueelle on kehittämis- ja uudistamissuunnitelmia. Samoin Sisä-Savon alueella Tervossa matkailualaa on haluttu kehittää jo pitkään, ja nyt kehittämissuunnitelmat näyttäisivät etenevän. Kalastusmatkailukeskus on uusien yrittäjien myötä laajenemassa 50 hehtaarin lomakompleksiksi. Toteutussuunnitelmissa on nykyisten tilojen lisäksi kylpylä, maisemasviittejä ja runsaasti erilaisia harraste-tiloja. Koronatilanteen uskotaan pikkuhiljaa hellittävän, eikä Ukrainan kriisillä, venäläisiä turisteja lukuun ottamatta, vielä näytä olevan kovin suuria välittömiä vaikutuksia matkailijoiden määrään.

Koko Pohjois-Savossa, ja erityisesti Ylä-Savon seudulla, ollaan huolissaan maatalojen hankalasta tilanteesta. Tiloilla tilanne on haastava rehuviljan, lannoitteiden ja energian hintojen tuntuva nousun myötä. Erityisesti tulevan viljasadon ja rehuviljojen saatavuuden

varmistaminen on turvattava. Pienempien tilojen rahoitus kevään kylvöjen tarvitsemiin ostopanoksiin on haasteellinen. Yleinen talouden epävarmuus ja rakennuskustannusten merkittävä nousu on osittain hillinnyt myös maatilojen investointihalukkuutta. Rakennemuutoksen myötä maatilojen määrän vähentyessä tilojen keskikoko on kasvanut. Maatalouden investoinnit kohdistuvatkin suurimmaksi osaksi näihin kasvaviin ja kehittyviin tiloihin.

Maakunnan väestömäärä lisääntyi vuoden 2021 aikana 131 henkilöllä, kun se edellisenä vuonna väheni 738 henkilöllä. Väestömäärän kasvu kohdistuu kuitenkin vain Kuopion seutuun, joka muista maakunnan seuduista poiketen kasvoi vuoden 2021 aikana 1 393 henkilöllä. Kuopio todettiin alkuvuodesta 2021 Suomen toiseksi vetovoimaisimmaksi kaupungiksi elinvoimalla, yhteistyöllä, ympäristöllä, sijainnilla, palveluilla ja kustannusrakenteella mitattuna. Vetovoimaisuuden puolesta puhuu myös se, että tuotanto- ja toimitilojen sekä erityisesti yritystonttien kysyntä myös maakunnan ulkopuolelta on vilkasta. Kaupan, logistiikan ja teollisuuden alojen toimijoiden kanssa on useita neuvotteluja käynnissä. Lisäksi Puolustusvoimien entiseen luolastoon louhitaan jättimäistä urheilukeskusta. Erilaisten harrastustilojen lisäksi luolaston uumeniin tulee myös väestönsuojatilat noin 7 000 ihmiselle. Tämän poikkeuksellisen hankkeen on määrä valmistua loppuvuodesta 2023. Esillä on ollut mm. Kelloniemen alueen visio, jossa alueelle tulisi lisää asuntoja, palveluita, työpaikkoja ja yritystoimintaa, jolloin Kelloniemen asukasmäärä lähes kaksinkertaistuisi. Samoin kaavamuutoshanke vanhan aseman alueelle Männistöön tähtää ainakin toimisto- ja liiketilojen rakentamiseen. Siilinjärvellä suunnitteilla olevien tuotanto- ja teollisuustilojen lisäksi erityisesti asuntorakentaminen on erityisen vilkasta. Kunnan väestömäärän kasvassa pientalorakentaminen on suosiossa. Kunnan yksi suurimmista työllistäjistä, Yaran lannoitetehtas ja kaivos, sai rajoitetun luvan kaivoksen laajentamiseen, joten on arvioitu, että lannoitetehtas jatkaa Siilinjärvellä vielä vuoteen 2035 saakka.

Leppävirran Riikinnevalle on käynnistetty asemakaavoitustyö, jolla lisättäisiin teollisuustontteja nykyisen jäteaseman välittömään läheisyyteen. Tavoitteena on maakunnallisesti merkittävän kiertotalouden keskittymän aikaansaaminen. Uusimpana suunnitelmana on 30 miljoonan biokaasulaitosinvestointi. Laitoksen biokaasun raaka-aineesta huomattava osa on kaavailtu olevan peltobiomassaa. Seudun elinkeinotoimijat näkevät kiertotalouden yhdeksi tulevaisuuden toimialaksi. Jäteasemalle tulee jo nyt erilaisia materiaalivirtoja, joiden tehokkaampaan hyödyntämiseen halutaan uusien yhteistyökumppaneiden avulla päästä.

Joroiisiin kaavallaan noin 40 megawatin aurinkopaneelikenttiä. Toteutuessaan se olisi Suomen suurin aurinkovoimala. Kenttiä tulisi kaksi, toinen pienempi entiselle lentokentälle ja toinen suurempi Huutokoskella sijaitsevan voima-aseman viereen. Tällä tavoitellaan mahdollisuutta liittyä sähköverkkoon.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Pohjois-Savon työllisyysaste on noussut tasaisesti vuosittain vuodesta 2016 alkaen, lukuun ottamatta vuotta 2020, jolloin työllisyysaste pysyi edellisen vuoden tasolla. Työllisyysaste vuonna 2021 oli 70,9 % koko maan keskiarvon ollessa 72,3 % (vuosikeskiarvo). Miesten työllisyysaste Pohjois-Savossa oli 70,5 % ja naisten 71,3 %. Pohjois-Savossa on muusta maasta poiketen ollut vuodesta 2015 lähtien naisten työllisyysaste miehiä korkeampi.

Pohjois-Savon työvoimasta suurin osa sijoittuu tällä hetkellä terveys- ja sosiaalipalveluiden alalle. Toiseksi eniten työvoimaa on teollisuudessa ja kolmantena tulee tukku- ja vähittäiskauppa.

Työttömien työnhakijoiden määrä on vuosittain tasaisesti laskenut poikkeusvuotta 2020 lukuun ottamatta ja on nyt koronaa edeltävän vuoden 2019 alapuolella. Maakunnan työttömien osuus työvoimasta (10,3 %) pysytteli koko korona-ajan koko maan keskiarvon alapuolella. Viimeisten kuukausien aikana työttömyysaste on kuitenkin noussut aavistuksen koko maan keskiarvon yläpuolelle.

Lomautettuna Pohjois-Savossa oli helmikuun lopussa yhteensä 1 200 henkilöä, mikä on lähes puolet vähemmän kuin vuosi sitten.

Alkuvuodesta lomautettujen määrä nousi koronarajoitusten kiristymisen vuoksi, mutta määrän uskotaan tasoittuvan maaliskuussa, ellei Ukrainan kriisin vaikutuksista aiheudu nopeita mittavampia lomautuksia. Lomautetuista miehiä on 79 %, mikä kuvastaa sitä, että lomautukset kohdistuvat miesvaltaisille aloille teollisuuteen. Valtaosa lomautetuista on rakennus-, korjaus ja valmistustyöntekijöitä (38 %), toiseksi eniten on palvelu- ja myynti-työntekijöitä (17 %) ja kolmanneksi eniten prosessi- ja kuljetustyöntekijöitä (13 %).

Työttömien määrässä tai työvoiman saatavuudessa ei vielä lähimmän puolen vuoden aikana odoteta merkittäviä muutoksia.

Maakunnan työttömistä 41 % on yli 50-vuotiaita. Tällä on yhteys myös pitkäaikaistyöttömien määrään, sillä ikä korreloi suoraan pitkäaikaistyöttömien määrän kanssa. Pitkäaikaistyöttömien määrä on pysytellyt viimeisen puolen vuoden ajan 4 700 pitkäaikaistyöttömän paikkeilla. Suurimmassa osassa Pohjois-Savon kuntia pitkäaikaistyöttömien määrä on jo kääntynyt loivaan laskuun, mutta Kuopion seudun ja Koillis-Savon seuduilla pitkäaikaistyöttömien määrät ovat viime vuotta korkeammat. Pohjois-Savon työttömistä 41 % on ollut yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä. Yli kaksi vuotta työttömänä olleiden määrä on edelleen kasvussa.

Työttömistä 25–49-vuotiaita on 47 % ja alle 25-vuotiaita 12 %. Nuoria, alle 25-vuotiaita työttömiä, on 19 % vähemmän kuin vuosi sitten. Nuorten työttömyyteen on kiinnitetty paljon huomiota, ja nuorille on tarjottu erilaisia työllistymistä edistäviä palveluja ja järjestetty hanketoimintaa koko koronakriisin ajan. Näin nuorten työttömien määrä on onnistuttu laskemaan reilusti aiempien vuosien alapuolelle. Nuorten työttömyyksistä tammi-helmikuussa päättyi 60,8 % ennen kolmen kuukauden työttömyyttä.

Vieraskielisiä työttömiä oli helmikuun lopussa 716. Vieraskielisten työttömien määrä nousi koronakriisin aikana. Määrä on kuitenkin laskenut alkuvuodesta 2021 lähtien, mutta on edelleen vuosien 2019 ja 2020 helmikuun lukujen yläpuolella.

Työvoiman kysyntä on edelleen hyvin vilkasta. Uusia avoimia työpaikkoja Pohjois-Savossa oli vuoden 2021 aikana yhteensä yli 40 000, mikä on 40 % edellistä vuotta enemmän. Näistä kaksi kolmasosaa sijoittui Kuopion seudulle. Ylä-Savon seudulla uusia avoimia työpaikkoja oli 8 000, Varkauden seudulla reilut 5 000, Sisä-Savossa 1 500 ja Koillis-Savossa vajaa 500. Avoinna olevia työpaikkoja on ollut poikkeuksellisen paljon aiempiin vuosiin verrattuna. Samoin kuluvan alkuvuoden aikana työvoiman kysyntä on pysynyt hyvänä. Haasteita on edelleen juuri oikean osaamisen omaavien henkilöiden löytämisessä kuhunkin työpaikkaan. Rekrytointiongelmia kokeneiden yritysten määrä Pohjois-Savossa vuoden 2021 aikana oli edelleen 51 %. Määrä on viidenneksi suurin muihin ELY-keskuksiin verrattuna. TE-toimiston palautekyselyn mukaan yrittäjien mielenkiinto kohdistuikin eniten sekä kotimaan työmarkkinoilta että Suomen rajojen ulkopuolelta tapahtuvaan rekrytointiin.

TE-toimiston laatiman ammattibarometrin mukaan niiden ammattien määrä, joissa on pulaa osaavista tekijöistä, kasvoi hieman viime syksystä. Tässä on kuitenkin vaihtelua eri seutujen välillä; Ylä-Savon seudulla pula osaavista tekijöistä on kaikista suurin, ja siellä niin sanottujen pula-ammattien määrä kasvoi jopa 28 ammatilla, kun Kuopion seudulla tilanne pysyi viime syksyn kaltaisena ja Varkauden seudulla tekijäpula puolestaan laski 19 ammatissa. Ammattien määrä, joissa on ylitarjontaa tekijöistä, vastaavasti väheni viime syksystä. Ylitarjontaa on erityisesti yleissihteereistä.

Rakennusalan osaajista on pulaa erityisesti Kuopion seudulla. Myös pitkään koronakriisin kourissa ollut ravintola-ala menetti osaavia tekijöitä pandemian aikana muille toimialoille, ja nyt ravintola-alalla tarvittaisiin erityisesti keittiöhenkilökuntaa. Tätä vajetta on yritetty paikata työvoimakoulutuksilla, mutta usein hakijoita ei löydetä riittävästi, ja osa koulutuksista on jouduttu perumaan. Alan haasteina ovat vuorotyö ja nollatuntisopimukset tai muu vähäinen tuntimäärä, minkä vuoksi ala ei houkuttele osaajia.

Toinen merkittävä työvoimapula-ala on sosiaali- ja terveysala, missä avoimia työpaikkoja on runsaasti. Työvoimakoulutuksiin on niukalti hakijoita, jonka lisäksi kohtalaisen moni ei

läpäise soveltuvuuskoetta, joten hoiva-alankin koulutuksia on jouduttu perumaan. Hyvinvointialueelle siirtyminen tietää myös työntekijöille muutoksia, joten useampi on tehnyt tässä vaiheessa uusia ratkaisuja, mikä on näkynyt sekä alanvaihtoina että yrittäjäksi siirtymisinä.

Itä-Suomen yliopisto sai oikeuden tekniikan koulutukseen. Diplomi-insinöörien koulutus käynnistyy syksyllä 2023 kestävien materiaalien ja tuotteiden koulutusohjelmassa Joensuu- ja teknillisen fysiikan koulutusohjelmassa Kuopiossa. Koulutus on hyvin tärkeä tekniikan alan osaajapulan ja koko alueen elinkeinoelämän näkökulmasta.

Myös Savonian saamat uudet koulutusohjelmat, tietojenkäsittelyn tradenomikoulutus sekä tuotantotalouden insinöörikoulutus, ovat tärkeitä Pohjois-Savon osaavan työvoiman saatavuuden näkökulmasta, sillä Pohjois-Savossa on vahvat energia- ja konealan keskitymät. Tuotantotalouden insinöörikoulutus tukee Itä-Suomessa vahvaa kone- ja energiateollisuutta, globaaleilla markkinoilla toimivia suuria teknologiayrityksiä sekä isoa joukkoa pk-yrityksiä, joissa tarvitaan korkeasti koulutettuja osaajia. ICT-osaajapula puolestaan nousee esiin yhtenä keskeisenä yritysten kasvua ja kansainvälistymistä hidastava tekijänä. Molemmissa koulutuksissa on 40 aloituspaikkaa ja ne alkavat syksyllä 2023.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

Rakennus- ja teknologiateknologiateollisuuteen, kuljetusalalle sekä maa- ja metsätalouteen on mittavia vaikutuksia energian hinnannousulla, materiaalien ja eri komponenttien saatavuudella sekä kustannuspaineilla.

Koronapandemian vaikutukset eivät enää näy työttömien määrässä eikä myöskään Ukrainan kriisin mahdollisia vaikutuksia vielä ole nähtävissä työttömyyslukuissa. Työttömien määrän kehitykseen on suurimmalta osaltaan vaikuttanut työvoiman vilkas kysyntä. Ukrainan ja Venäjän sodan vaikutuksia on vielä ennenaikaista arvioida. Mikäli Venäjän pakotteet ja mahdolliset vastapakotteet tulevat vaikuttamaan yritysten liiketoimintaan merkittävästi, voi se johtaa joillakin toimialoilla lomautuksiin, mutta lomautettujen määrän ei kuitenkaan uskota nousevan vastaaviin lukuihin, mitä koronapandemiasta aiheutui.

13 Pohjois-Karjala

Taulukko 12. Avainluvut Pohjois-Karjala.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	163 281	163 537	167 599	-0,2 %	-2,6 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	9 494	11 117	12 815	-14,6 %	-25,9 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	1 046	1 296	1 504	-19,3 %	-30,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	3 661	3 702	4 260	-1,1 %	-14,1 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	13,3 %	15,6 %	17,2 %	-2,3 %-yks.	-3,9 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	2 508	1 692	1 350	48,2 %	85,8 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Vuosi 2021 oli Pohjois-Karjalan taloudelle vahvan palautumisen ja kasvun aikaa, ja yritysten näkymät olivat varsin valoisat. Kehityksessä on palattu pitkän aikavälin kasvu-uralle. Pohjoiskarjalaisyriyten liikevaihto kasvoi tammi-kesäkuussa maakunnista vahvimmin (+12,4 %) ja kaksinkertaista vauhtia koko maahan verrattuna. Taustalla oli mm. viennin vahva kasvu (+21,0 %).

Näkymät heikentyivät kuitenkin vuoden lopulla, jolloin mm. vuodenvaihteen Pk-yritysbarometrin saldoluku oli enää niukasti positiivinen (+1). Maailmantalouden ilmiöt, kuten korotason ja inflaation nousu, elvytyksen väheneminen, komponenttipula sekä materiaali- ja energianhintojen nopea nousu alkoivat vaikuttaa, ja myös osaajapula alkoi tulla kasvun esteeksi. Näistä huolimatta perusvire pysyi positiivisen puolella: merkittäviä investointeja on saatu liikkeelle, tilauskirjat yltyvät vielä melko pitkälle, työttömyys väheni loppuvuodesta ennen koronaa olevalle tasolle ja koronarajoitusten poistuminen vilkastuttaa etenkin palvelusektoria.

Väestökehityksen osalta Pohjois-Karjalan vuoden 2021 muuttoliikeluvut olivat ennakkotietojen mukaan 90-luvun alkuun ulottuvan tilastohistorian parhaat: kokonaismuuttoliike oli 663 hengen verran positiivinen ennätyksellisen suuren kv-nettosiirtolaisuuden (+719) myötä. Väestökehityksen kestohaasteet, kuten syntyvyyden ja kuolleisuuden ero, väestön ikääntyminen ja työikäisen väestön väheneminen, näkyvät silti pitkän ajan kehitystrendissä.

Ukrainan sota ja siihen liittyvät talousvaikutukset, epävarmuus sekä Venäjälle kohdenneet pakotteet seurausineen heikentävät tilannetta ja myös tulevaisuuden näkymiä. Etenkin Venäjän kauppaa tekevät yritykset joutuvat hakemaan tuotteilleen ja palveluilleen uusia markkinoita muualta. Matkailu ja rajanylitys EU:n/Suomen ja Venäjän välillä vaikeutuu entisestään. Sota kiihdyttää entisestään inflaatiota. Alueellinen yhteistyö kehitysohjelmien hiljenee.

Vaikutusten arviointiin liittyy tällä hetkellä paljon epävarmuutta, ja joka tapauksessa tilanteen palautuminen Venäjän suuntaan vienee vuosia. Pitemmällä aikavälillä seurauksena on myös positiivisia vaikutuksia, etenkin vihreän siirtymän edistymisessä, omavaraisuudessa ja uusien markkinoiden auetessa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Elinkeinoelämän yleisnäkymät olivat positiivisia Venäjän hyökkäyssodan alkuun asti. Tuotteiden ja palvelujen kysyntä ja tilauskanta ovat olleet hyviä. Vienti oli kasvusuunnassa. Investointeja on julkistettu ja vireillä koko maakunnan alueella. Konkurssien määrä on pysynyt pienenä. Viime aikoina näkymiin ovat toki vaikuttaneet ja kasvua rajoittaneet osaavan työvoiman sekä raaka-aineiden ja komponenttien saanti sekä materiaalien ja energian huomattava hintojen nousu. Ensi vuoden näkymät ovat jo epävarmempia tähän vuoteen verrattuna.

Ukrainan sodan vaikutukset ovat heikentäneet yritysten näkymiä. Kauppakamarin kyselyyn vastanneista pohjoiskarjalaisista yrityksistä 79 % arvioi sodan vaikuttavan liiketoimintaan kielteisesti valtakunnallisen keskiarvon ollessa 62 %. Myös vaikutus kannattavuuteen arvioitiin muuta maata suuremmaksi.

Venäjän osuus pohjoiskarjalaisyriyten viennistä on ollut noin sadan miljoonan euron eli 8 - 10 % luokkaa, prosenttiosuuden ollessa jonkin verran suurempi kuin valtakunnallisesti. Etenkin metsäkoneiden ja puunkorjuun laitteiden viennissä Venäjä on ollut merkittävä markkina, mutta toisaalta tällä hetkellä kysyntä on ollut korkealla tasolla muillakin vientimarkkinoilla, mikä pehmentää iskuja. Viennistä Venäjälle yli 70 % on ollut metalliteollisuuden koneita ja tuotteita. Venäjälle vienti on ollut keskittynyttä, ja 10 suurinta viejää vastaa

70-80 % viennistä. Venäjän vienti tarkoittaa n. 1000 työpaikkaa, joten korvaavien markkinoiden löytyminen on tärkeää.

Keski-Karjalassa on merkittäviä kemianteollisuuden laitoksia, joiden toiminta raaka-aineiden ja tuotteiden osalta on vahvasti kytkeytynyt Venäjän markkinoihin. Tämä voi aiheuttaa nopeitakin vaikutuksia, jos markkinoita ja raaka-aineiden saantia ei voida korvata uusilla.

Ukrainan sodan vaikutus tuontiin liittyy etenkin metsäteollisuuden raaka-ainehuoltoon (raakapuu, hake, puru) sekä lämmön ja sähköntuotantoon (energiahake), sillä merkittävä osa maakunnan voimalaitoksissa poltettavasta hakkeesta on tullut Venäjältä. Mm. Savon Voiman Joensuun voimalaitoksen käyttämästä puuhakkeesta noin 34 prosenttia on ollut venäläistä, joka joudutaan korvaamaan kotimaisella polttoaineella jatkossa. Toisaalta tuontipuun loppuminen avaa myös mahdollisuuksia. Paikallisen hakkeen tuotannon kasvu auttaa nuorten metsien hoitorästeissä ja työllistää paikallisia urakoitsijoita. Venäjän tuontibokotti vapauttaa Euroopasta lähes 10 miljoonan kuutiometrin verran kysyntäkapasiteettia, mikä vahvistaa puutuotealan vientinäkyymiä entisestään.

Sijainti itärajalla asettaa suuria haasteita logistiikalle, ja polttoaineen hinnannousu vaikuttaa yritysten kilpailukykyyn. Saimaan kanavalla on Itä-Suomen liiketoiminnalle iso merkitys. Kanava on toistaiseksi auki, mutta kukaan ei uskalla käyttää sitä tällä hetkellä. Vuositasolla kanavan kautta liikkuu n. 52 500 rekan edestä tavaraa, joten vastaavan määrän siirtäminen maanteille ja rautateille olisi vaikeaa nopealla aikataululla. Saimaan kanavan sulkujen pidentämisuunnitelmat ja Niiralan rajanylityspaikan investointipaketti ovat nyt jäissä. Kiinan junayhteydet toimivat toistaiseksi, ja niille on mahdollista löytää korvaavia reittejä.

Maariski vaikuttaa matkailuun, yritysten sijoittumiseen ja ulkomaisiin sijoituksiin. Sodan pitkittyminen nostaa riskiä, Natoon liittyminen todennäköisesti pienentää sitä. Invest In -toiminnassa itärajan läheisyys on ollut ennen vahvuus ja mahdollisuus, nyt riski. Matkailupalveluihin ja vähittäiskauppaan jää pitkäaikainen aukko venäläismatkailijoiden oleellisen vähentymisen vuoksi.

Toimialakohtaisissa näkymissä suurimmissa vaikeuksissa on maatalous. Maataloudessa on kärsitty heikosta satovuodesta, tuotantopanosten valtavasta hinnannoususta ja heikosta kannattavuudesta. Maatalous kaipaa kotimaista vahvaa tukipakettia selviytyäkseen, mikä on tärkeä kysymys myös huoltovarmuuden kannalta. Maitotalouden investoinnit odottavat tuotantosopimusten rajoitusten vapautumista. Tuottajahintojen kehitys ja kustannusten nousu vaikuttavat investointihalukkuuteen. Tuotannon optimointi kustannustason noustessa voi vaikuttaa merkittävästi tuotannon tasoon: tulevan satokauden kokonaissato voi olla jopa 20-30 % keskiarvoa pienempi. Ukrainan sota voi vaikuttaa yllättävästi maataloustuotteiden markkinoihin ja hintatasoon syksyn kuluessa.

Elintarvikealalla on silti myös positiivista virettä. Pielisen Pakari Oy laajentaa leipomotoimintaa uudella leipomolla Lieksaan. Investoinnin arvo on n. neljä miljoonaa euroa ja työllistävä vaikutus 25 henkilöä. Energian leipomo tulee saamaan samaan aikaan rakennettava biokaasulaitoksesta.

Metsäteollisuustuotteiden kysyntä ja hinnat ovat säilyneet hyvällä tasolla; sahatavaran viennin arvo kasvoi v. 2021 peräti 67 % edellisvuoteen verrattuna. Sahatavaran osalta hinnat ovat USA:n markkinavedossa tehneet jopa vahvan kasvupyrähdyksen. Toisaalta sahatavaran maailmanmarkkinoiden jyrkkä heilahtelu ja hintapiikki alkaa rajoittaa jo puun kilpailukykyä ja menekkiä kotimaan rakentamisessa.

Metsäbiotaloudessa on tehty päätös kahdesta uudesta biohiili-investoinnista. Taaleri Oy / Joensuun Biohiili Oy biohiilitehtaan investoinnin arvo on 20 milj. euroa, työllisyysvaikutus 6-10 henkilöä tehtaassa ja puuraaka-aineen työllistävä vaikutus 120 henkilöä. Puustako Oy toteuttaa Nurmekseen 6 milj. euron biohiiltämön. Molemmat tulevat käyttämään kotimaista puuraaka-ainetta. Tuoreiden investointi uutisten lisäksi viime vuoden lopulla kerrottiin Binderholzin 40 miljoonan euron investoinnista lämpökuivaamoon, höyläämään ja sahauskapasiteetin lisäämiseen Lieksan tehtaille sekä UPM:n Joensuun vaneritehtaan tehdashalli-investoinnista. Takapakkia tuli Ilomantsissa Neovan biohiililaitoksen käynnistyttyä yhteydessä ilmenneestä rakennevirheestä, joka tuo 10 miljoonan euron lisäkustannuksen ja viivästyttää laitoksen käyttöönottoa.

Joensuun seudun muoviteollisuuden vire on jatkunut edelleen vahvana koronapandemian vallitessa, ja alalle haetaan jatkuvasti uusia työntekijöitä. Varsinaisen muovituotteiden valmistamisen imu säteilee positiivisesti myös seudulla toimiviin ruiskuvalumuottien valmistajiin.

Business Joensuu Oy:n johdolla on aloitettu vaihtuvan EU:n ohjelma- ja rahoituskauden alkaessa uuden teollisuuden kehittämisprojektin suunnittelu yhdessä yritysten kanssa. Projektin keskeisinä kokonaisuuksina ovatkin uudet avaukset työvoiman saatavuuden parantamiseksi yhteistyössä koulutusorganisaatioiden kanssa, teolliseen digitalisaatioon ja energiaratkaisuihin liittyvät teemat sekä arvoverkostoihin ja ekosysteemien vahvistamiseen liittyvät osiot.

Photonics Center Oy perustettiin kesäkuussa 2021 laajassa yhteistyössä Business Joensuu Oy:n, Itä-Suomen yliopiston, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy:n, Riverian ja Joensuun kaupungin kanssa. Yhtiö on Joensuun fotonikan palvelukokonaisuutta operatiivisesti markkinoiva, myyvä ja ekosysteemin toimintaa tavoitteellisesti kehittävä, mahdollistava ja edistävä organisaatio. Yhtiö tarjoaa palveluita alueella oleville kasvaville fotonikka-alan yrityksille, aloittaville uusille fotonikka-alan yrityksille, Joensuuhun sijoittuville fotonikka-alan yrityksille ja fotonikka-tekniologiaita liiketoiminnassaan hyödyntäville yrityksille.

Matkailussa kotimaisten asiakkaiden määrän kasvu jatkui koko Pohjois-Karjalan alueella. Koronapandemia aiheutti edelleen sen, että ulkomaalaisten yöpyjien määrä oli vähäinen. Elo–joulukuussa 2021 Pohjois-Karjalassa kirjattiin 203 000 rekisteröityä yöpymistä (+13,8 %), joista kotimaisia oli 192 000 ja ulkomaalaisten tekemiä 10 800 yötä.

Tämä trendi näkyi Pohjois-Karjalan matkailuinvestointien kasvuna. Matkailu nousi suurimmaksi toimialaksi ELY-keskuksen maaseuturahastosta vuonna 2021 rahoitetuissa yrityshankkeissa. Helmikuussa 2022 julkistettiin Pohjois-Karjalan Osuuskaupan hotelli-investointi Kolille, joka tuo arviolta viisikymmentä uutta työpaikkaa matkailusektorille.

Suurimpina kärsijöinä voidaan pitää edelleen tapahtumamatkailua sekä ohjelmapalvelualan toimijoita. Vuoden 2021 jälkeen tapahtuneesta tapahtumakieltojen purusta johtuen myös Joensuun seudun tapahtumatarjontaan normalisoituu kevään 2022 jälkeen. Matkailun uskotaan elpyvän ja palautuvan normaalille tasolle jo viimeistään 2022–2023 vaihteessa, Ukrainan sodan tosin tuodessa varauksia ennusteeseen. Menneen kesän suuret kasvuluvut toimivat erinomaisena pohjana matkailumenestykselle. Nyt näyttää siltä, että Pohjois-Karjalan matkailun suosio jatkuu, mistä osoituksena on Kolin valinta vuoden 2021 matkailualueeksi kotimaassa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Syksyn 2021 aikana työttömien määrä väheni koronapandemiaa edeltävälle tasolle. Työttömiä työnhakijoita oli vuoden jälkipuoliskolla keskimäärin noin 9 500, joka on noin 1 500 työtöntä vähemmän kuin vuoden 2020 jälkipuoliskolla. Ilahduttavinta kehitys oli nuorten työttömien kohdalla: alle 25-vuotiaita oli loppuvuonna työttömänä vähemmän kuin ennen koronaa vuonna 2019.

Työllisyystilanteen parantumisesta huolimatta työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta pysyi ELY-keskusalueista korkeimpana. Pitkäaikaistyöttömyys jatkoi kasvua kääntymisen pienoiseen laskuun vasta elokuussa. Yli vuoden työttömänä olleita oli vuoden jälkipuoliskolla noin 3 800 eli 40 % kaikista työttömistä. Yli puolet pitkäaikaistyöttömistä on yli 55-vuotiaita.

Työ- ja elinkeinotoimistossa oli helmikuussa 2022 haettavana noin 4700 työpaikkaa, mikä on yli 800 paikkaa enemmän verrattuna vuoden 2021 vastaavaan ajankohtaan. Selkein kasvu työpaikkojen määrissä alkoi alkusyksystä 2021 jatkuen koko loppuvuoden ajan. Vielä alkuvuodesta työpaikkamäärien on ennakoitu kasvavan tai vähintään pysyvän nykyisellä tasolla, mutta Ukrainan tilanne todennäköisesti vaikuttaa kehitykseen tietyillä toimialoilla. Pidemmällä aikavälillä vaikutukset voivat olla laajemmat.

Talouden nopeasta toipumisesta johtuen osaavan työvoiman saatavuudessa on ollut haasteita useilla eri toimialoilla, joita ovat mm. sosiaali- ja terveydenhoitoala, ICT, rakennusala, teollisuus, sekä ravintola- ja matkailuala. Tilanteen tasoittuessa pahin pula todennäköisesti hellittää. Ukrainan kriisi voi vaikuttaa tilanteeseen vähentäen työvoiman kysyntää tietyiltä toimialoilta ainakin väliaikaisesti. Työvoiman saatavuuden näkökulmasta pidemmän aikavälin haasteita ovat kuitenkin edelleen ennen kaikkea työikäisen väestön väheneminen ja keskittyminen Joensuun seudulle.

Sosiaali- ja terveydenhoitoalan työvoimapulaan ei pystytä vastaamaan ilman työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa. Tilanne on osittain sama myös palvelualoilla, kuten ravintola- ja catering-alalla sekä puhtaus- ja kiinteistöpalvelujen alalla. Myös kone-, muovi- ja metallialan työvoimatarpeeseen vastaaminen edellyttää koulutus- ja työperäistä maahanmuuttoa.

Arviot Ukrainan sodan vaikutuksista elävät jatkuvasti. Suomeen on arvioitu tulevan kuluvan vuoden aikana 40 000–80 000 ukrainalaista. Haarukka on suuri, ja työmarkkinoiden osalta mahdolliset vaikutukset varsinkin pitkällä aikavälillä hyvin erilaisia. Mikäli sota loppuu ja uhka väistyy, hyökkäystä paenneet palaavat kotimaahansa. Mikäli Ukrainan tilanne jää epästabiiliksi ja maa tai osia siitä Venäjän miehittämäksi, osa tänne tulleista jää Suomeen ja hakeutuu paikallisille työmarkkinoille.

Alueen oppilaitoksissa opiskelee venäläisiä n. 900 (UEF (180), Karelia AMK (yli 50), Riveria (650) ja lukiot (n. 20)). Esimerkiksi Riverian noin 650 venäläistaustaista opiskelevat 18:lla eri ammattialalla. Ukrainan kriisin seurauksena oppilaitokset eivät tässä tilanteessa markkinoi koulutuksiaan Venäjällä ja houkuttele sieltä opiskelijoita. Avoimen yliopiston opinnot ovat maksutta ukrainalaisten suoritettavissa. Venäläiset ja valkovenäläiset vaihto-opiskelijat voivat jatkaa käynnissä olevan vaihdon loppuun, mutta uusia vaihto-opiskelijoita ko. maista ei oteta eikä ko. maihin lähetetä ketään vaihtoon. Poliittinen tilanne, ruplan kurssin heikkeneminen sekä venäläisten luotto- ja pankkikorttien toimimattomuus vaikeuttavat nykyisten opiskelijoiden opiskelua ja tutkintojen valmistumista. Pidemmällä aikavälillä Venäjän talouden vaikeudet saattavat kuitenkin johtaa maahanmuuttajien määrän jonkinasteiseen kasvuun myös Venäjältä.

Toimialakohtaisesti tarkasteltuna sosiaali- ja terveydenhoitoalalla on selkeästi eniten työvoimapulaa ja se pahenee. Ammattibarometrin kaikki ”paljon pulaa” -ammatit ovat sosiaali- ja terveystalalta. Etenkin sairaanhoitajia ja lähihoitajia tarvitaan töihin ympäri maakuntaa, ja myös lääkäreille, hammaslääkäreille, puheterapeuteille ja psykologeille on jatkuvasti tarvetta. Maakunnan reuna-alueilla tilanne on jo kriittinen. Ongelmana on myös toimialan laskenut vetovoima. Väestön vanhetessa työvoiman tarve tulee kasvamaan. Sote-alan työntekijöiden eläköitymismäärät ovat suuria toimialan suuren koon vuoksi.

Maatalouden ja marjanviljelyn kausityöhön on tullut vuosittain noin 1000–1500 henkilöä ulkomailta, joista 2/3 Ukrainasta. Arviolta 20–30 % tarpeesta on varmistettu ja kotimainen työvoimatarve on ehkä 5–10 %. Viikoittainen tilannekuvatyöryhmä seuraa sesonkityövoiman tilannetta (Töitä Suomesta).

Teknolוגiateollisuudessa Ukrainan sota vaikuttaa Venäjälle vieviin yrityksiin ja heidän alihankkijoihinsa; lomautuksia ja työvoiman vähennyksiä voi olla tiedossa, jos korvaavia markkinoita ei löydy. Pitemmällä ajalla osaavan työvoiman saatavuus vaikeutuu alan kasvunäkymien ja eläköitymisen vuoksi.

Rakennusalalla on suuri kysyntä useiden erityisalojen osaajista, kuten kirvesmiehistä, rakennuspuusepistä sekä rakennussähköasentajista.

Majoitus- ja ravitsemusalalla on rekrytointivaikeuksia, sillä moni on lähtenyt toisille aloille töihin koronatilanteen aiheuttaman tauon aikana. Kotimaan matkailu kasvaa edelleen. Tapahtuma-ala virkooa koronarajoitusten poistuessa.

Kuljetusalalla on rekrytointivaikeuksia mm. yhdistelmäajoneuvonkuljettajista. Myös tilausmatkaliikenne on nyt vilkastunut koronarajoitusten poistuessa. Kallistunut polttoaine vaikuttaa toisaalta kuljetusyhtiöiden kannattavuuteen.

ICT-alalla koodareista on edelleen pulaa. Ala hyödyntää julkisen ohella ja sijasta paljon muita rekrytointikanavia. Etätö on saattanut osin helpottaa rekrytointiongelmia.

Kaivostoiminnassa rekrytointeja on meneillään kullan hinnan noustessa. Outokumpuun GTK rekrytoi toiminnan laajentuessa. Riveria kouluttaa kolmelle maakunnalle kaivosmiehiä.

Osaavan työvoiman saatavuuteen on tehty lyhyemmän ja pitemmän aikavälin toimenpiteitä. Koulutus vahvistuu entisestään ammattiopisto Riverian englanninkielisen kone- ja tuotantotekniikan perustutkinnon, Itä-Suomen yliopiston DI-koulutuksen ja Karelia AMK:n tieto- ja viestintätekniiikan insinööri- ja toimintaterapeuttikoulutusten saatua järjestämisluvan vuodenvaihteessa. TE-toimiston Rekry- ja Täsmäkoulutukset ovat olleet kasvussa viime aikoina. Sopivien hakijoiden puute on kuitenkin lisääntynyt Rekrykoulutuksissa. Maakunnallinen jatkuvan oppimisen teemavuosi on käynnistymässä.

TE-palvelujen resurssitilanne on hyvä. Työllisyyden kuntakokeilu käynnistyi viime vuonna Joensuun seudulla, ja henkilöstöä on rekrytoitu uuden työvoimapalvelumallin toteutukseen, joka käynnistyy toukokuussa. Maakunnassa on useita työllisyys Hankkeita, joiden avulla on saatu nuorten, osatyökykyisten ja maahanmuuttajien sekä pitkään työttömänä olleiden resursseja käyttöön. Yrityksiä on autettu kv- rekrytoinneissa ja paluumuuttajien/

maalle muuttajien houkuttelussa. Säännöllisiä toimialatapaamisia (kevät/syksy) on järjestetty.

Työperäistä maahanmuuttoa ja kansainvälisten opiskelijoiden paikkakunnalle jäämistä on edistetty hankkeilla sekä Talent Boost -toiminnalla. Ammattiopisto Riverialla on pilotteja, jossa koulutus alkaa jo lähtömaassa ja työllistävät yritykset ovat mukana alusta alkaen. Pohjois-Karjalan kotoutumisen kumppanuusverkostoa käynnistetään tavoitteena kehittää uusia toimintamalleja maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi. Osaavan työvoiman maahanmuuttoa ja saatavuutta edistettiin päivittämällä alueellista työlupalinjausta siten, että saatavuusharkinnasta vapautettiin lähes kaikki ammattialat.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Rajamaakuntana Ukrainan sota tuo Pohjois-Karjalalle keskimääräistä suurempia vaikutuksia koko maahan verrattuna
- Kaikkinaisen toiminta Venäjälle hiljenee, palautuminen vie todennäköisesti vuosia
- Viennin osuus Venäjälle on 9 % tarkoittaen n. 1000 työpaikkaa (koko maa n. 5 %). Yli 70 % on ollut metalliteollisuuden koneita ja tuotteita. 10 suurinta viejää vastaa 70 - 80 % viennistä
- Vaikutus tuontiin liittyy etenkin metsäteollisuuden raaka-ainehuoltoon (raakapuu, hake, puru) sekä lämmön ja sähköntuotantoon (energiahake)
- Polttoaineen hinnannousu vaikuttaa kannattavuuteen ja kuljetuskustannuksiin.
- Saimaan kanava on tärkeä väylä alueen vientiin ja vesiteitse tapahtuvaan tuontiin pohjautuville liiketoiminnoille. Niiralan rajanylityspaikan investointipaketti menee jäihin.
- Koettu maariski saattaa Itä-Suomessa olla keskimääräistä suurempi vaikuttaen matkailuun ja Invest In -toimintaan
- Matkailupalveluihin ja vähittäiskauppaan jää pitkäaikainen aukko venäläismatkailijoiden oleellisen vähentymisen vuoksi
- Maatalouden kannattavuus ja tuotantokustannusten raju nousu vaikuttaa tulevaan satotasoon, mikä heikentää huoltovarmuutta. Kausityövoiman saatavuus on epävarmaa
- Lomautuksia ja työvoiman vähennyksiä voi olla tulossa, jos Venäjän vientiin ei löydy korvaavia markkinoita
- Työperäiseen maahanmuuttoon voi tulla plussaa (ukrainalaiset) ja miinusta (venäläiset)
- Koulutuksessa venäläisopiskelijat vähenevät
- Positiivisina vaikutuksina vihreän siirtymän kiihtyminen, omavaraisuuden kasvu, uusien markkinoiden avautuminen
- Sodan päätyttyä Ukrainan jälleenrakentaminen tuo mahdollisuuksia usealle toimialalle

14 Keski-Suomi

Taulukko 13. Avainluvut Keski-Suomi.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	272 683	272 617	273 910	0,0 %	-0,4 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	15 320	17 590	19 599	-12,9 %	-21,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	2 027	2 639	2 897	-23,2 %	-30,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	5 999	5 716	7 295	5,0 %	-17,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	12,3 %	14,1 %	15,5 %	-1,8 %-yks.	-3,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	3 566	3 057	2 040	16,7 %	74,8 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Keski-Suomen taloutta lähiaikoina koskettaneita tekijöitä ovat olleet koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan sekä toisaalta merkittävät investoinnit puu- ja biotalouden sekä vihreä siirtymä.

Viime vuonna keskisuomalaisen yritysten yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi 7,5 % edellisvuodesta, mutta jäi jälkeen koko maan kasvusta. Koronan jälkeinen talouden nopea elpyminen näkyi viime vuonna myös yritysten henkilöstömäärän kasvussa. Yritysten vahva kehitys näkyy investointihalukkuudessa, uusien yritysten perustamisessa, tilojen rakentamisessa ja tonttien kaavoittamisessa. Viime vuonna yrityksiä sijoitettiin maakuntaan Keski-Suomen ulkopuolelta aiempaa enemmän. Maan sisäinen muutto näkyy erityisesti ICT-alalla. Ukrainan kriisistä johtuva epävarmuus ja hintojen nousu voivat hidastaa investointeja. Myös työvoiman ja rahoituksen saatavuus ja sopivuus voivat vaikuttaa investointeihin.

Keski-Suomen strategiset painopisteet ovat bio-kiertotalous, uudistuva teollisuus ja hyvinvointi. Ukrainan kriisi on nostanut bio- ja kiertotalouden sekä kyberturvallisuuden merkitystä. Maakunta on erikoistunut vahvasti metsä- ja metalliteollisuuteen. Metsätalouden suhteellinen työpaikkaosuus on kaksinkertainen koko maahan verrattuna. Puuteollisuuden, koneiden ja laitteiden valmistuksen, paperiteollisuuden sekä koneiden ja laitteiden huollon ja asennuksen työpaikkoja on suhteellisesti selvästi koko maata enemmän.

Metsäteollisuudessa nähtiin myönteistä kehitystä viime vuonna. Äänekosken seudun biotalouden ekosysteemi vahvistuu, mutta UPM:n tehtaiden menetyksen aiheuttama lovi maakunnan vientiliikvaihtoon on iso. Kahden vuoden takaiseen verrattuna metsäteollisuuden vientiliikvaihdosta puuttui neljännes; vaikutukset sijaintikuntien verotuloissa näkyvät viiveellä.

Maakunnan viennin kasvun veturina on viime ajat ollut teknologiateollisuus. Keski-Suomen elinkeinorakenne on monipuolistunut ja palveluvaltaistunut, mutta teollisuus on edelleen vahva arvonluoja maakunnassa. Myös matkailussa nähdään paljon potentiaalia.

IT- ja erityisesti kyberturvallisuusosaaminen ovat vahvoja aloja, joiden kehittyminen liittyy erityisesti alueen vahvaan koulutukseen. Keski-Suomi on osaamisen maakunta. Yritysten osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) menoista on ollut kasvussa, ja tavoitteena on kasvattaa sitä edelleen.

Ukrainan kriisi on vaikuttanut laajasti eri toimialoihin. Maakunnassa kannetaan erityistä huolta maatalouden näkymistä. Uhkakuvat toimialan häviämisen osalta ovat suuret, kun tuottajien määrä vähenee. Huoltovarmuuskysymysten myötä esille ovat nousseet erityisesti jo pidempään tiedossa ollut maatalouden ahdinko sekä energiaan liittyvät kysymykset. Turpeen noston alasajon menetykset ovat olleet 3. suurimmat maakunnista.

Keski-Suomen sijainti on keskeinen ja kuljetusyhteydet hyvät joka suuntaan. Valmistunut moottoritie Vt 4 Kirristä Vehniälle on tärkeä erityisesti raskaan liikenteen kuljetusten sujuvuuden varmistamisessa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan vaikuttaa merkittävästi tienpidon materiaalien hintaan ja saatavuuteen, millä voi olla vaikutusta vähäliikenteisten teiden kuntoon ja kuljetuksien sujuvuuteen. Linja-autoliikenteen palvelujen käyttäjämäärät ovat vähentyneet koronapandemian johdosta, ja ala on syvässä taantumassa, mikä vaikuttaa mm. työmatkapendelöintiin.

Suurten ikäluokkien eläköitymisen myötä lisääntyy tarve yritysten omistajanvaihdoksille. Palveluiden säilymisen näkökulmasta olisi välttämätöntä löytää yrityksille jatkajia. Väestön määrä on pysynyt viimeiset kymmenen vuotta samana. Viime vuosina luonnollisen väestönkasvun osuus on vähentynyt ja muuttovoiton osuus suurentunut. Maan sisäisen muuttoliikkeen hyödyntäminen nähdään mahdollisuutena, samoin oppilaitoksista valmistuvien

työllistyminen alueelle. Maan sisäisessä muuttoliikkeessä näkyvät myös yritysten aktiivinen rekrytointi mm. Keuruun seudulla. Koronapandemian myötä vahvistunutta kiinnostusta maaseutuasumiseen tuetaan määrätietoisesti mm. vahvistamalla etätyötilaverkostoa ja siihen liittyvää infraa. Kriiseihin ja häiriötilanteisiin varautuminen voi vaikuttaa myös asumistoiweiseisiin ja väestökehitykseen. Ukrainalaisten pakolaisten tuloon varaudutaan kunnissa monin tavoin. Avoimena kysymyksenä on, kuinka Ukrainan pakolaiset vaikuttavat väestökehitykseen ja millä aikavälillä.

Viimeaikainen kehityskulku on tuonut muutoksen aaltoja peräkkäin ja päällekkäin. Ilmastonmuutoksen, väestökehityksen ja digitalisaation vaikutusten päälle yllättäen tulleet kriisit, korona ja Ukrainan kriisi, sekä samaan aikaan kuntatasolla menossa olevat rakenteelliset muutokset (Hyvinvointialueuudistus ja Työllisyyspalvelu-uudistus 2024) ovat koetelleet resilienssitaitoja. Huoltovarmuuden merkitys on kasvanut, mikä saattaa lyhyellä aikavälillä vaatia ilmastonmuutoksen pysäyttämisen näkökulmasta ristiriitaisia toimia. Etenkään pitkälle tulevaisuuteen on vaikea nähdä useiden yhtäaikaisten epävarmuustekijöiden vuoksi.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Pk-yritysbarometrin mukaan Keski-Suomen pk-yrittäjien yleiset suhdannenäkymät olivat syksyllä positiiviset. Liikevaihdon positiiviseen kehitykseen löytyy uskoa, mutta kannattavuuden kehitystä arvioidaan useimpia lähialueita varovaisemmin. Kauppakamareiden jäsenilleen toteuttamasta kyselystä käy ilmi, että sota ja Venäjään kohdistetut pakotteet vaikuttavat liiketoimintaan kielteisesti 58 %:lla keskisuomalaisista yrityksistä. Raaka-ainesten ja komponenttien kallistuminen ja toimitusvaikeudet, kohonneet kuljetuskustannukset sekä osaavan työvoiman puute rajoittavat liiketoimintaa; toisaalta haastavasta tilanteesta huolimatta lähes puolet yrityksistä ennakoivat liikevaihdon ja 40 % yrityksistä henkilöstömäärän kasvavan tänä vuonna. Konkurssien määrä tammi-helmikuussa 2022 pysyi edellisvuoden tasolla.

Yrityksillä on vahvaa kasvuintoa ja investointihalukkuutta, erityisesti puu-, metalli- ja matkailualalla. Ukrainan kriisistä johtuva epävarmuus, talouspakotteet ja tuotantokustannusten nousu voivat johtaa varovaisuuteen investoinneissa. Ukrainan kriisin vaikutukset ovat vasta alkamassa ja riski heikosta kehityksestä on suuri erityisesti, jos tilanne pitkittyy ja hinnat jatkavat nousua. Energian ja polttoaineen hinnannousulla on monialaisia vaikutuksia. Kuljetuskustannusten nousu näkyy paitsi kuljetusalan yritysten myös välillisesti muiden toimialojen kannattavuudessa. Korotukset luovat paineita tavaroiden ja palveluiden hintojen nousulle ja vaikuttavat kysyntään. Pitkään jatkunut polttoaineiden hinnannousu vaikeuttaa mm. julkisen henkilöliikenteen palvelujen järjestämistä, ja riskinä ovat laajat palvelujen seisahdukset alalla tapahtuvien konkurssien vuoksi. Pakotteilla on vaikutusta myös elintarvike-, tavara- ja rahamarkkinoihin sekä vientiin.

Keski-Suomelle vahvat alat, teollisuus, metalli- ja konepajateollisuus, puunjalostus sekä tekniset alat, kuten informaatioteknologia, ovat pärjänneet suhteellisen hyvin. Yritysten hyvät tilauskannat ja investoinnit ovat tukeneet hyvää kehitystä. Ukrainan kriisin johdosta energian, raaka-aineiden – erityisesti teräksen – ja komponenttien saatavuus sekä hinnannousu voivat johtaa investointien ja tilausten viivästymiseen.

Keski-Suomi on tunnettu biotalouden innovaatioista. Kasvua löytyy mm. Äänekosken ja pohjoisen Keski-Suomen vahvasta biotalouden innovaatioekosysteemistä sekä Jyväskylän seudun yritysten panostuksista. Äänekosken Metsä Groupin koetehtaalla kehitetään uuden tekstiilikuidun valmistusmenetelmää ja kuidun potentiaalia markkinoilla testataan. Metsä Fibren ja Veolian 40 miljoonan euron investointipäätöksen myötä Äänekosken biotuotetehtaalla aletaan valmistaa biometanolia liikennekäyttöön. Laitoksen pystytys alkaa ensi vuonna. Spinnovalle valmistuu vuoden loppuun mennessä uusi tekstiilikuitutehdas Jyväskylään. Rakenteilla oleva kehräämö edistää puupohjaisen kuidun kehitystyötä, sillä Suomessa ei ole toista teollisen mittakaavan hienojen lankojen kehräämää.

Metsäteollisuuden vahvistunut kehitys mm. Äänekoskella peittyy osin Kaipolan tehtaan lakkauttamisen aiheuttamiin vaikutuksiin. Maakunnan metsäteollisuuden liikevaihto oli lähes viidenneksen alhaisemmalla tasolla kahden vuoden takaiseen verrattuna. Lainsäädännön epävarmuus mm. metsän suhteen voi vaikuttaa yritysten investointeihin. Tuotannon päättymisen Jämsän Kaipolan paperitehtaalla heijastuu voimakkaasti koko maakunnan vientiliikevaihtoon. Jämsän teollinen infrastruktuuri mahdollistaa uuden tuotannollisen toiminnan sijoittumisen alueelle.

Teollisuudessa on investoitu automatisaatioon, ja ajurina on teknologinen harppaus, jossa kestävyys yhdistyy uudenlaiseen teknologiaan ja datan käyttöön liiketoimintana. Teknoliateollisuudessa koronan vaikutukset jäivät melko pieniksi; alan liikevaihto Keski-Suomessa ylittää selvästi kahden vuoden takaisen tason.

Ilmailuteollisuus kasvaa ja tuo uusia työpaikkoja ja alihankintaa Jämsän seudulle. Mahdollinen lisäresursointi maanpuolustuksen alalle vahvistanee myös Tikkakosken merkitystä.

Rakentamisen alan liikevaihto kasvoi vuonna 2021 edellisvuodesta. Teollisuusrakentamisen investointeja on eri puolilla maakuntaa. Maanrakennuskustannusindeksi on noussut viime vuodesta 9,3 % (vertailuna aikaisemmin keskimäärin 2,4 %). Tämä johtuu paitsi Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaankin myös muista aikaisemmista häiriöistä kansainvälisessä tilanteessa (esim. korona, materiaalien saatavuusongelmat, polttoaineen hinnannousu). Rakentamiseen ja korjausrakentamiseen on tullut viivästymisiä raaka-aineiden hintojen nousun seurauksena. Kustannusten ja energian hinnannousu sekä materiaalien ja henkilöstön saatavuuden vaikeudet voivat tuoda haasteensa kasvulle. Epäselvää myös on, kuinka kauan puualan hyvä kysyntä jatkuu ja tapahtuuko markkinatilanteen

heikkenemistä. Venäjän-kaupan poisjäänti aiheuttaa epävarmuutta liikevaihtoon erityisesti puutuotealalla.

Tukku- ja vähittäiskaupan kokonaisliikevaihdon kasvu on jatkunut erityisen vahvana, eikä ala ole kärsinyt kovin koronastakaan. Kaupan kehitykseen jatkossa voi vaikuttaa vahvojen verkkokauppatoimijoiden puute.

Palvelualojen liikevaihto on toipunut koronaromahduksesta ja ylittää Keski-Suomessa jo koronaa edeltäneenkin tason. Koko maassa palvelualojen pudotus oli Keski-Suomea rajumpi. Palvelusektorin sisällä erot ovat merkittäviä: samalla kun osaamisintensiivisissä liike-elämän palveluissa (KIBS) kasvu ylittää jo koronaa edeltäneen tason, kriisi on koskettanut erityisesti tapahtuma-alaa ja majoitus- ja ravitsemistoimintaa. Yksityisissä palveluissa osa toimialoista kärsi koronan vaikutuksesta lomautuksista. Jyväskylä on normaalisti vilkas kansainvälisten kongressien tapahtumapaikka ja matkailu mm. Jämsän seudulla merkittävää. Investointeja on tehty, ja halukkuutta siihen on samalla kun digitalisaatiota viedään eteenpäin. Keski-Suomessa matkailu oli viime vuonna vilkasta erityisesti kotimaan matkailun ansiosta. Jatkossa haasteena on saada ylläpidettyä kotimaisten matkailijoiden määrä koronavuoden tasolla. Ukrainan kriisin johdosta on heikkoja signaaleja ulkomaalaisten matkojen perumisesta kesälle. Se, kuinka turvallisena Suomi koetaan jatkossa geopoliittisen sijaintinsa vuoksi, merkitsee paljon.

Maaseudun elinvoima ja työllisyys heikkenivät. Tilastokeskuksen mukaan Keski-Suomen maatilojen keskimääräinen tulos vuonna 2019 oli koko maahan verrattuna heikoimpien joukossa. Maataloudessa epävarmuus tulevaisuudesta, ilmastovaatimukset, kannattavuuskriisi ja samanaikainen yrittäjien ikääntyminen ovat johtaneet tilojen lopettamiseen. Kuudessa vuodessa 2015–2021 on lakkautettu 260 tilaa, mikä tarkoittaa yli 40 tilan/yrityksen lakkautusta vuodessa. Lypsy- ja nautakarjarakentamisinvestointien määrä putosi viime vuonna puoleen aikaisemmasta. Erityisenä haasteena on lannoitteiden, polttoaineen ja maataloudessa tarvittavien välillisten tuotteiden hintojen nousu. Lannoitteiden saatavuus on iso haaste, mikä näkyy syksyllä heikentyneessä sadossa ja alentaa tilojen kannattavuutta jatkossa. Nämä näkyvät yhdessä pitkään alhaisina pysyneiden tuottajahintojen kanssa tilojen heikossa kannattavuudessa ja vaikuttavat maatalouden investointeihin, nuorten ammatinvalintaan ja johtavat tilojen lakkauttamiseen. Huoltovarmuuden kannalta olisi tärkeää pitää vähänkin viljelyskelpoiset maat viljelykunnossa ja huolehtia siitä, että ruoantuotantoon riittää osaavia tekijöitä. Ilmastonmuutoksen myötä maatalousmaan merkitys kasvaa, jolloin on myös huolehdittava peltoinfran säilymisestä kansallisessa omistuksessa.

Energia-alalla Keski-Suomi on Suomen 5. suurin maakunta vertailtaessa tuulivoimahankeiden lukumäärää. Erityisesti pohjoisessa Keski-Suomessa on eri vaiheissa useita tuulipuistoja. Näiden vaikutukset näkyvät kuntataloudessa lähitulevaisuudessa. Turvetuotanto

on oheistoimintoinen työllistänyt yli 300 henkilöä. Keski-Suomessa turvetuotannossa on ollut 40 yritystä sekä lukuisia sivutoimisia yrityksiä. Turvetuotannon alasajon myötä romutuspalkkiohakemuksia Keski-Suomesta on 40. Vaikutukset näkyvät logistiikassa, kone- ja laitevalmistuksessa, huollossa ja metsätaloudessa. Liikevaihto on laskenut. Ukrainan kriisin myötä muuttuneen energiatilanteen vuoksi toiminnan jatkaminen edellyttäisi varmuutta pidemmälle tulevaisuuteen.

Ukrainan kriisin johdosta Keski-Suomessa useampi yritys on vetäytynyt Venäjältä, ja EU:n Venäjälle asettamat pakotteet vaikuttavat yritysten toimintaan. Vientiä harjoittavista pk-yrityksistä Venäjälle vientiä harjoittavien osuus on Keski-Suomessa 25 %. Alihankinnat vaikeutuvat Ukrainasta. Ukrainan kriisistä aiheutuvat välilliset vaikutukset ovat suuremmat kuin välittömät, ja vaikutukset näkyvät tuonnissa enemmän kuin viennissä.

Globaalit toimintaympäristön haasteet tuovat varovaisuutta yritysten kehittämistoimiin ja investointeihin, minkä arvioidaan vaikuttavan erityisesti kansainvälistymishankkeiden käynnistämiseen. EU-rahoituskauden vaihtuminen ja yritysrahoituksen myöntövaltuuksien lasku tulee todennäköisesti laskemaan myönteisten rahoituspäätösten määrää. Investointihankkeiden osalta erityisesti aluetukitasojen nousun toivotaan aktivoivan investointeja niihin kohdistuvilla alueilla.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Keski-Suomen työttömyysaste kehittyi myönteisesti vuodesta 2016 alkaen. Koronapandemia muutti tilannetta, ja enimmillään lomautettuja oli lähes 7000. Tämän vuoden helmikuun lopussa tuo ennätysluku oli laskenut noin 1 400 lomautettuun.

Työttömien työnhakijoiden määrä lähti laskuun huhtikuusta 2021 alkaen, tosin työttömyysaste oli helmikuussa 2022 edelleen korkeammalla tasolla kuin kaksi vuotta aiemmin. Maakuntien vertailussa Keski-Suomen työttömyysaste oli helmikuussa toiseksi huonoin (12,3 %). Keski-Suomen 22 kunnasta kuuden työttömyysaste on alle 10 %, mutta toisaalta kuuden kunnan osalta työttömyysaste on helmikuussa 2022 yli 13 %. Suurten kaupunkien vertailussa alueen keskuskaupunki Jyväskylän työttömyysaste oli helmikuussa toiseksi korkein (13,1 %). Ukrainan kriisin vaikutukset tulevat näkymään työllisyydessä vasta myöhemmin tänä vuonna, mutta skenaariot Keski-Suomen kohdalla eivät todennäköisesti tule olemaan aivan pahimmasta päästä. Vaikutusten arviointi on haastavaa, ja osalla alueen yrityksistä Ukrainan sodalla tulee olemaan negatiivisia vaikutuksia myös työvoiman tarpeisiin.

Syksyllä 2020 esitetyt arviot Jämsän Kaipolan tehtaan lakkauttamisen vaikutuksista olivat todella synkkiä, mutta pahimmat ennusteet jäivät toteutumatta. Paperitehtaan lakkauttamisen vaikutus Jämsän seutukunnan työttömyysasteeseen tämän vuoden tammikuun

lukujen perusteella on ollut noin 1,5 %-yksikköä. Paperitehtaan syksyn 2020 noin 450 työntekijästä työttömänä on tätä kirjoitettaessa 114. Määrän voidaan olettaa kesää kohti mentäessä vielä laskevan. Odotettua pienempien kielteisten vaikutusten takana on ollut mm. onnistunut yhteistyö Jämsän kaupungin, Keski-Suomen TE-toimiston, Keski-Suomen ELY-keskuksen, Keski-Suomen Liiton, koulutuskuntayhtymä Gradian ja alueen yritysten välillä.

Nuorisotyöttömyysaste on Keski-Suomessa 4,4 % korkeampi kuin maassa keskimäärin. Alle 25-vuotiaiden osuus kaikista työttömistä on 13,2 %. Kokonaistyöttömyys ja nuorisotyöttömyys kääntyivät laskuun viime vuoden keväällä, mutta pitkäaikaistyöttömyys jatkoi kasvuaan. Keski-Suomessa pitkäaikaistyöttömiä kaikista työttömistä työnhakijoista oli helmikuussa 39,2 % ja koko maassa 39,1 %. Ulkomaalaisia työnhakijoita oli tämän vuoden helmikuussa 8 % enemmän kuin kaksi vuotta sitten.

Keski-Suomen TE-toimistoon ilmoitettujen uusien avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut vuoden 2015 alusta alkaen ja on koronavuotta 2020 lukuun ottamatta jatkanut kasvuaan. Työvoiman kysynnän vahvistuminen on aiheuttanut Keski-Suomeen rekrytointiongelmia aina työvoimapulaksi saakka. Työnantajajärjestöjen edustajien mukaan yritykset ovat kokeneet työvoimapulaa lähes kaikilla toimialoilla erityisesti Jyväskylän seudulla. Eniten työvoimapulaa on pohjoisessa Keski-Suomessa metalli-, rakennustuote- ja puutavarateollisuudessa, eteläisessä-lounaisessa Keski-Suomessa metalli- ja maanrakennus-alalla sekä Jyväskylän seudulla ICT-alan ja myynnin ammattilaisista. Jyväskylässä valmistuu poikkeuksellisen paljon ICT-alan osaajia, mikä on vauhdittanut alan yritysten sijoittumista alueelle. Lisäksi koko Keski-Suomessa on merkittäviä rekrytointihaasteita sosiaali- ja terveydenhuoltoalan sekä siivousalan työntekijöistä. Uutena rekrytointihaasteena on esiin noussut majoitus-, ravintola- ja catering-ala. Koronapandemian vuoksi alan työntekijöitä lomautettiin runsaasti, mikä johti alan työntekijöiden uudelleen koulutautumiseen ja hakeutumiseen muille toimialoille. Keski-Suomen työmarkkinoiden toimivuuden kannalta on valitettavaa, että alueella on yhtä aikaa korkea työttömyys ja merkittävä työvoimapula.

Ongelmaa on ratkottu mm. yritysten ja ELY-keskuksen rahoittamalla sekä TE-toimiston kanssa yhteistyössä järjestettävillä yhteishankintakoulutuksilla, joiden kysyntä on kasvanut merkittävästi lähes koko Keski-Suomessa. Osassa näistä on hakijapula, ja osa on jopa jouduttu perumaan.

Lähivuosina tuulivoimateollisuudelta tulee kohdistumaan merkittävästi työvoiman kysyntää Saarijärven-Viitasaaren seutukunnan alueelle. Varsinkin rakennustuoteollisuutta tuulivoimalapuistot tulevat työllistämään merkittävässä määrin lähivuosina. Rakennustuoteollisuuden lisäksi tuulivoimapuistojen rakentamisen aikainen työvoiman kysyntä tulee kohdistumaan myös metalliteollisuuteen sekä palvelualoihin, erityisesti majoitus- ja ravitsemus palveluihin.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Uhkakuvat maatalouden toimialan osalta ovat suuret, kun tuottajien määrä vähenee. Kannattavuuskriisi, ilmasto-vaatimukset ja yrittäjien ikääntyminen ovat johtaneet tilojen lopettamiseen. Polttoaineiden ja lannoitteiden kohonneet hinnat vahvistavat kielteistä kehitystä. Heikko kannattavuus vaikuttaa maatalouden investointeihin ja nuorten ammatinvalintaan. Tärkeää olisi saada nyt kannattavuutta pohtivat jatkamaan tilanhoitoa.
- Kausityövoiman saaminen tiloilta haaste - mikä tilanne tulee olemaan tänä satokautena?
- Kotimaisen viljan hinta on nousussa. Elintarvikealan tuotantokustannukset ovat kertautuneet jakelukustannusten ja energian hinnan nousun kautta. Ruokaöljyjen saantivaikeudet näkyvät korvaavien tuotteiden kohonneissa hinnoissa. Pakkausmateriaalien saatavuus on ongelma.
- Energiantuotannon raaka-aineen saatavuudessa vaje. Kotimaisen energiapuun ja kuitupuun tarve lisääntyy, mikä tuo alueen puunkorjuuketjuille lisää töitä ja metsänomistajille tuloja. Kuitupuun kantohinnat saattavat nousta. Keski-Suomessa on hyvät logistiset yhteydet, tuotantotiloja, koneita ja osaamista käsitellä suuria määriä puuraaka-ainetta.
- Turvealan yrittäjät ovat romuttaneet kalustoa eikä ympäristölupia ole haettu jatkoon. Äkillisesti muuttuneessa tilanteessa yrittäjät eivät uskalla investoida, ellei energia-, kasvu- ja kuiviketurpeen huoltovarmuuden turvaamiseksi tehdä kauaskantoisia päätöksiä. JTF-rahoituksen hyödyntäminen muuttuneessa tilanteessa?
- Sähkön ja energian hinnannousulla on suuri vaikutus yrityksiin ja välillisesti asumiskustannuksiin.
- Öljystä irtaantuminen haastaa kehittämään hajautettua bioenergian tuotantoa. Nykyisillä säännöksillä biokaasulaitosten investoinnit koetaan maaseudulla kannattamattomina.
- Kyberturvallisuuden ja biotalouden merkitys kasvaa. Näissä Keski-Suomessa vahvaa osaamista.
- Yritykset Keski-Suomessa vetäytyneet Venäjältä. Vienti vähentynyt Venäjälle, uusien vientimarkkinoiden vaikutukset liikevaihtoon. Vaikutukset näkyvät alihankintaverkostoissa.
- Erityisesti puu- ja rakennustuoteteollisuudessa suurta epävarmuutta: odotettavissa on lomautustarpeita sekä kasvava tarve uusien vientimarkkinoiden löytämiselle.
- Kuljetusala konkurssialttein. Polttoaineen hinnan nousun vaikutukset ovat laajat eri toimialoille.

- Valmistavassa metalliteollisuudessa ja kunnossapitoyrityksissä raaka-aineiden ja osien saatavuus vaikeutunut, hintojen raju nousu ja toimitusajat venyneet. Tilaustuotteiden toimitusajat epävarmat, kun raaka-aineita ei ole saatavilla. Tilauskanta on joissain tapauksissa romahtanut, kun asiakasyritysten investointiuskallus puuttuu. Merkittäviinkin luottotappioihin on varauduttava.
- Rakennusalalla teräksen ja lasin saatavuusongelmien vaikutukset ovat merkittäviä. Urakkalaskennassa on epävarmuustekijöitä, mikä heijastuu hintoihin. Uusien kohteiden aloittaminen voi hidastua, jopa lykkääntyä. Korjausrakentamisessa epävarmuus hidastaa urakoiden aloittamista. Tämä voi ennakoita rakentamisessa patoutunutta kysyntää, kun tilanne rauhoittuu.
- Matkailussa heikkoja signaaleja peruista matkoista kesälle. Vaikutukset kansainvälisten opiskelijoiden ja työntekijöiden halukkuuteen tulla Suomeen? Matkailu voi hyötyä kotimaan matkailun suosioista, jos suomalaiset eivät globaalissa epävarmuudessa suuntaa lomiaan ulkomaille.
- Varautuminen tuo uusia työpaikkoja puolustusosalalle Keski-Suomeen.
- Kustannuspaineet ovat kovia eikä koko tuotantokustannusten nousua ole helppo siirtää eteenpäin. Venäjän viennin tilalle korvaavien markkinoiden hankkiminen voi johtaa alempiin hintoihin ja heikentää osaltaan kannattavuutta.
- Pankkien toimintaan ja maksujärjestelmiin kohdistuneet pakotteet ja yritysten saatavien kotiuttaminen. Maailmankaupan häiriöiden vaikutus vientiin näkyy viiveellä. Talouden epävarmuus heijastuu investointilainojen myöntämisessä, mikä voi näkyä mm. rakentamisessa.
- Maakuvan Venäjän naapurina vaikutukset kansainvälisiin investointeihin.
- Tavoite saada ukrainalaiset pakolaiset sijoittumaan työelämään. Koulutustausta hyvä mutta kielitaito ennakoitua heikompi, erityisesti englannin kielen osaamattomuus. Hoiva-alan koulutukselliset osaamisvaatimukset voivat olla este työllistymiselle. Oppisopimuskoulutuksen tarve lisääntynee.
- Ukrainalaisten pakolaisten tuoman palvelukuorman lisääntyminen kunnissa (lasten määrä iso), mm. päivähoito, varhaiskasvatus ja koulutus, terveydenhuolto ja kielihaasteet.
- Monipaikkaisuuden trendi voi edelleen vahvistua, kun halutaan vaihtoehtoisia sijainteja kaupunkien lisäksi ääritilanteita varten.
- Pakotteiden pitkittyessä jonkinlainen taantuma lienee käsillä yrityksissä. Sodan kesto kriittinen tekijä. Tulevaisuus on sumea, sillä vaikutukset ovat välittömiä ja välillisiä, alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä, tapahtuvat lyhyellä ja pitkällä aikavälillä, ja niillä on kerrannais- ja yhteisvaikutuksia eri toimialoilla.

15 Etelä-Pohjanmaa

Taulukko 14. Avainluvut Etelä-Pohjanmaa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	191 762	192 150	196 572	-0,2 %	-2,4 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	6 171	7 726	9 248	-20,1 %	-33,3 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	845	1 066	1 401	-20,7 %	-39,7 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	1 395	1 439	2 005	-3,1 %	-30,4 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	7,2 %	9,0 %	10,4 %	-1,8 %-yks.	-3,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	3 177	2 616	1 605	21,4 %	97,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Etelä-Pohjanmaan erityishaasteita ovat epäsuotuisa demografinen kehitys, työvoiman saatavuus, heikko kansainvälistymisaste ja väestön alhainen koulutustaso. Veto- ja pitovoimatekijöiden parantaminen on merkittävä tulevaisuushaaste, johon vastaaminen edellyttää myös uusia panostuksia maakunnan ja kuntien edunvalvontaan. Samaan aikaan pitäisi kyetä tekemään strategista kehittämisloikkaa elinkeinorakenteen uudistamisessa ja monipuolistamisessa, jotta maakunta pystyisi paremmin vastaamaan alati kasvavaan muutosvauhtiin. Myönteistä on, että uuden EU-ohjelmakauden tarjoamat rahoitusmahdollisuudet ovat erinomaisen hyvät.

Covid-19-kriisi on pysynyt maakunnassa pääosin hallinnassa, vaikkakin alkuvuoden aikana tilanne on ollut haastava. Talouden ja työllisyyden näkökulmasta voidaan todeta, että uhkakuvat eivät ole toteutuneet, vaan krooninen pula osaavasta työvoimasta on noussut keskustelujen keskiöön. Ukrainan kriisin konkreettiset vaikutukset sisältävät vielä paljon kysymysmerkkejä, mutta tietyillä toimialoilla tilanne on aiheuttanut muutoksia, joihin tarvitaan nopeita ratkaisuja. Esimerkiksi ruokaketjun osalta kipupisteenä on alkutuotannon

kyky taistella kroonisen kannattavuusongelman kanssa, johon tuotantokustannusten rakettimäinen nousu on tuonut merkittäviä lisähaasteita.

Energiaturpeen käytön vähenemisellä ja asteittaisella lopettamisella on merkittäviä negatiivisia sosioekonomisia vaikutuksia maakuntaan. Energiaturpeen asema on erityisen suuri eteläpohjalaisessa energiajärjestelmässä, sillä turpeen osuus on yli 60 % kaukolämmön tuotannosta. Siirtymän aikataulu on koettu haasteena, mutta turvetuotantoa on ajettu maakunnassa alas varsin kiivaalla tahdilla. Parhailaan käsillä oleva tilanne on tuonut uusia kysymysmerkkejä yhtälöön, sillä energiapolitiikan osalta on painetta uusiin tarkasteluihin. Huoltovarmuuden ja energiaomavaraisuuden näkökulmasta turve tarjoaisi mahdollisuuksia, mutta on kuitenkin melko epätodennäköistä, että jo kertaalleen lopetettua tuotantoa käynnistettäisiin uudelleen ilman voimallisia tukitoimia ja pitkän tähtäimen strategisia linjauksia.

Väestökehityksen trendikäyrä on jo pitkään osoittanut maakunnassa huolestuttavaan suuntaan. Tilastokeskuksen mukaan Etelä-Pohjanmaalla asui viime vuoden joulukuun lopussa 191 762 henkilöä. Tietojen pohjalta väestömäärä väheni vuoden 2021 aikana 388 henkilöllä. Myönteistä on, että vähenemä on selvästi pienempi kuin edellisvuosina, mutta tilannekuva on edelleen haastava. 2010-luvun alusta lähtien tarkasteltuna Järviseudun ja Suupohjan seutukunnat ovat menettäneet väestöään suhteellisesti eniten, mutta myös Kuusikunnissa väestö on vähentynyt selvästi. Seinäjoen seutukunnan väkiluku on kasvanut, jota selittää Seinäjoen kaupungin väestönkasvu. Suurimmat muuttotappiot syntyvät nuorista, jotka muuttavat opintojen perässä esimerkiksi yliopistokaupunkeihin. Iso merkitys väestökehityksessä on ollut myös syntyvyyden laskulla, kuten muuallakin Suomessa. Ulkomaalaisten osuus väestöstä on edelleen valtakunnan alhaisin, vaikka viimeisen kymmenen vuoden periodilla ulkomaalaisten määrä on kasvanut selvästi. On selvää, että uusien asukkaiden ja työvoiman määrätietoinen houkuttelu ulkomailta on mahdollisuus, jota ei ole varaa jättää käyttämättä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Etelä-Pohjanmaa tunnetaan yrittäjyydestä, vahvasta maataloussektorista sekä monipuolisesta kulttuuritarjonnasta. Vahvimmat klusterit ovat teknologiateollisuus (pääpaino kone- ja metalliteollisuudessa), elintarviketuotanto, sekä puutuote- ja huonekaluteollisuus. Kaupan alan keskittymiä löytyy luonnollisesti maakuntakeskuksesta Seinäjoelta sekä seutukuntakeskuksista. Yleisesti voidaan todeta, että Etelä-Pohjanmaa näyttää varsin maa-seutumaisena, ruuan tuotantoon ja valmistavaan teollisuuteen nojaavana alueena.

Maakunnan yrityskehityksen uusiutuminen on perinteisesti ollut varsin hidasta. Eräänä ongelmana on vaimea kasvuhaluus, joka on Pk-yritysbarometrin mukaan laskenut myös

viime vuosina. Yrittäjäkunnan ikääntyminen on ollut haasteena jo pidemmän aikaa. Tilastokeskuksen mukaan uusien yritysten perustamisaktiivisuus on kuitenkin jonkin verran pirstunut viime vuosina, mikä on myönteinen signaali. Myös yrityskanta on kasvanut jonkin verran. Konkurssiin haettujen yritysten määrä on viimeisten tietojen mukaan laskusuunnassa, mikä kertoo osaltaan myös koronakriisistä toipumisesta. Ukrainan kriisin vaikutuksia ei voida vielä tässä vaiheessa arvioida, vaikka erityisesti teollisuuden yhteistoimintamenettelyissä ja maataloutta koskevassa kriisikeskustelussa teema on jo vahvasti läsnä.

Maakunnan pk-yritysten suhdanneodotukset ovat olleet eri barometreissä maan keskiarvoa heikompia, ja odotukset tulevasta ovat olleet varsin maltillisia. Samaan aikaan työpaikkoja on ollut tarjolla runsaasti ja yritykset ovat käyneet kilpaa osaavasta työvoimasta. Seutukunnalliset toimijat ovat monesti nähneet kokonaiskuvan positiivisemmin. Yrittäjien ikärakenne, mikroyritysvaltaisuus ja osaavan työvoiman kroonistuneet saatavuusongelmat on nähty tekijöinä, jotka heijastuvat vaimeaan tulevaisuususkoon.

Ukrainan kriisi on tuonut jo ennestään vaikeasti ennustettavaan tilanteeseen uuden muuttujan, jonka vaikutusten täsmällinen arviointi on haastavaa. On kuitenkin selvää, että jo koronan myötä yleistyneet haasteet raaka-aineiden, komponenttien ja erilaisten kuljetus- ja tuotantoketjuskysymysten osalta tulevat jatkumaan ja myös voimistumaan. Hintatason voimakas kohoaminen vaikuttaa myös yhteiskunnan perusrakenteiden, kuten tieverkon, ylläpitoon ja tuo kustannushaasteita erilaisten infrarakentamiskohteiden toteuttamiseen. Pakotepolitiikka tulee vaikuttamaan maailmanmarkkinoihin monella eri tavalla, joiden seurannaisvaikutukset heijastuvat alueelle monella tavalla. Energiatuotteiden, ruuan, sekä erilaisten materiaalien ja hyödykkeiden hinta- ja saatavuuskysymykset ovat nopeasti nousseet tekijöiksi, jotka haastavat sekä yrityksiä että jokaista kansalaista. Kuluttajien ostovoima, valinnat ja luottamus tulevaan nousevat myös merkittäväksi tekijäksi talous- ja työllisyyskehityksen osalta.

Tilanne avaa myös mahdollisuuksia, joita ei tulisi aliarvioida. Kriisitilanteet mahdollistavat uudelleenajattelun ja tarjoavat myös uutta liiketoimintapotentiaalia. Tilanne vaatii yrityksiltä ketteryyttä ja rohkeutta suuntautua uusille markkinoille, jotka voivat olla joissain tapauksessa nykyistä vakaampia. Meneillään oleva kriisi voi vauhdittaa myönteistä kehitystä, kuten esimerkiksi kiertotaloutta, digitalisaatiota, energiaomavaisuutta ja erilaisiin riskeihin varautumista. On myös tärkeää, että yritysten toimintaympäristöä pyritään vakauttamaan ja varmistamaan erilaisten yrityspalveluiden ja -rahoituksen saatavuus. Alkaneen rakennerahastokauden mahdollisuudet olisi kyettävä hyödyntämään nyt mahdollisimman innovatiivisesti ja asiakaslähtöisesti.

Elintarviketuotannon osalta meneillään oleva Ukrainan kriisi on valtava haaste. On arvioitu, että tilanne saattaa pahimmillaan eskaloitua ruokakriisiksi, jolla olisi mittavia vaikutuksia myös Suomeen. Ukrainan sota vaikuttaa elintarvikealan yrityksiin raaka-aineiden

ja energian huomattavana kallistumisena. Tuotannossa tarvittavien erilaisten raaka-aineiden toimitusajat ovat pidentyneet sekä toimitussopimuksia on irtisanottu. Vientiyrittäjien osalta on kartoitettava uusia markkinoita, sillä Venäjän tilanteen selkiytyminen vie oletettavasti hyvin pitkään. Työvoimakysymysten osalta tilanne on myös haastava, sillä ukrainalaisia on lähtenyt kotimaahansa. Myönteisiä signaalejakin on, vaikka kokonaistilanne huolettava. Elintarvikepuolella on syntynyt ja syntymässä uusia innovaatioita ja tuotantoa. Atria Oyj laajentaa Nurmon tuotantolaitosta, jonka yhteyteen rakennetaan parhailaan uutta siipikarjatehdasta. Kauhajoella on puolestaan aloittanut Valkoinen Puu Oy:n valmisruokatehdas.

Alkutuotannossa kannattavuuskysymykset ovat nyt vakavana huolenaiheena ja tuottajien tulevaisuususkoa koetellaan nyt kovemmin kuin koskaan ennen. Haasteena on energian, polttoaineiden ja lannoitteiden jatkuva hintojen nousu. Tämän kevään kylvöt onnistuvat ainakin osittain kustannusten noususta huolimatta. Jo nyt osa viljelijöistä miettii, jätetäänkö osa peltoalasta viljelemättä. Suurta epävarmuutta liittyy vuoden 2023 kevään kylvöihin lannoitteiden ja energian saatavuuden osalta. Tulopuolen kasvu voi tuoda helpotusta joidenkin tuotantosuuntien osalta, mutta toiminnan rahoittamisessa on merkittäviä haasteita. Tilanne on hankala ja kohdistuu varsinkin nuoriin yrittäjiin, jotka ovat investoineet suuresti. Työvoiman saatavuus maatalouteen on ollut suuri haaste jo aikaisemmin, ja Ukrainan tilanteen vuoksi tilanne hankaloituu. Kausityöntekijöiden saaminen tulevalle sato-kaudelle tulee tuomaan suuria ongelmia ja myös lomittajien riittävyys on kysymysmerkki.

Teknolוגiateollisuudessa, josta kone- ja metallituoteteollisuus muodostaa leijonanosan, tilanne on monisyinen, vaikkakin tilauskannat ovat pysyneet korkealla ja uusia rekrytointeja on ollut käynnissä varsin laajasti. Käynnissä olevien kriisitilanteiden vaikutukset ovat tähän saakka olleet pelättyä lievempiä. Työvoimapula on luonut epävarmuutta yritysten toiminnan suunnitteluun ja mahdollisiin tuleviin investointeihin. Yritykset tiedostavat, että alan osaajia on haasteellista löytää ja painopiste etsimisessä on siirtynyt osaavista työntekijöistä alalle soveltuviin henkilöihin. Ukrainan tilanteella on monia seurauksia, jotka vaikuttavat sekä rekrytointikysymyksiin että tulevaisuusinvestointeihin. Alan yrityksillä on ollut meneillään merkittäviä investointeja, mikä on positiivista. Suunnittelupöydällä olevia asioita tullaan varmasti tarkastelemaan kriittisesti, koska epävarmuus on kasvanut. Järvi-seudulle ja Kuusiokuntiin keskittynyt alumiiniteollisuus on oma kysymyksensä, sillä Venäjän rooli alumiinin tuotannossa on huomattava. Raaka-aineiden hinnat ovat nousseet sotatilanteen johdosta merkittävästi. Saatavuudessa ei ole vielä ollut merkittäviä ongelmia, mutta jatkossa raaka-ainetta on saatava tuotua muualta.

Puutuote- ja sahateteollisuudessa tilanne on tällä hetkellä kohtuullisen myönteinen. Kysyntä on ollut hyvää, mutta raaka-ainemateriaalien hinnannousu sekä saatavuusongelmat ovat tuottaneet haasteita, jotka saattavat käsillä olevan tilanteen johdosta voimistua. Kulutuskäyttäytymisen muutokset ovat tekijä, joka vaikuttaa jatkossa negatiivisesti, mikäli

vapaa-ajan harrasteisiin panostaminen vähentyy merkittävästi. Peikkona on myös työntekijöiden saatavuus tuotannollisiin tehtäviin sekä pätevien suunnittelijoiden löytäminen. Rakennuspuusepänteollisuudessa kysymysmerkkejä aiheuttavat lasi, vaneri ja alumiini, joiden hintataso ja saatavuus vaikuttavat olennaisesti alueella toimivien yritysten toimintaedellytyksiin.

Maakunnan sahoilla viime vuodet ovat olleet kiireisiä ja näkymiä voidaan kuvata myönteisiksi myös jatkossa. Isot investoinnit ovat kasvattaneet tuotantokapasiteettia ja kysyntää on riittänyt sekä kotimaassa että ulkomailla. Toisaalta konttipula ja saatavilla olevien konttien kallis hinta rajoittaa vientiä Euroopan ulkopuolelle. Myös energia- ja kuljetuskustannusten raju nousu vaikuttaa kannattavuuteen ja voi joiltain osin jopa rajoittaa tuotantoa.

Kauppan ja palveluiden näkymät arvioidaan kohtuullisen positiivisiksi ainakin kevään ja tulevan kesän osalta, mikäli koronan suhteen ei toimeenpanna uusia rajoituksia. Osa palvelualan yrityksistä kärsii toki edelleen koronan seurauksista (kysyntä, työvoimapako), mutta suunta on ollut parempi rajoitusten poistumisen ja liikkumisrohkeuden lisääntymisen myötä. On kuitenkin selvää, että kuluttajien luottamuksen kehittyminen ja ostovoimaan liittyvät haasteet tulevat vaikuttamaan tilanteeseen olennaisesti. Myös erilaisten tuotteiden ja komponenttien saatavuus on edelleen vaikeutumassa logististen haasteiden lisääntyessä. Aiemmin tässä yhteydessä on nostettu esiin muun muassa elektroniikka, polkupyörät ja autot, mutta saatavuus- ja toimitusongelmat oletettavasti lisääntyvät hyvien monenlaisten hyödykkeiden osalta, mikä tuottaa harmia sekä kauppiaille että kuluttajille.

Matkailun osalta ikkuna tulevaan on melko myönteinen, vaikka koronan vaikutukset ja matkustamisen kohonnut hinta nostavat kysymyksiä. Vaikka matkailutilinpidon mukaan kysyntä on korona-aikana vähentynyt, kotimaan matkailun suosion lisääntyminen on ollut tekijä, jonka uskotaan tuovan mahdollisuuksia myös tulevana kesäkautena. Myönteistä on, että rajoitusten purkaminen näyttää mahdollistavan maakunnalle tärkeiden kesätapahtumien järjestämisen, joka tuo merkittävän lisävaihteen alueelle suuntautuvaan matkailuun ja tarjoaa kaivattua työtä monelle kulttuurialan toimijalle. Ukrainan kriisin johdosta festivaalivieraiden kansainvälinen kirjo saattaa tosin supistua. Luontomatkailu on teema, jonka nostamiseen on luottamusta jatkossakin, ja se tarjoaa konkreettisia kehittämismahdollisuuksia erityisesti maakunnan reuna-alueilla.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Maakunnan työllisyysaste on työvoimatutkimuksen perusteella Manner-Suomen toiseksi korkein. Työllisten kokonaismäärän kehityksen ennakointi on haastavaa, koska epävarmuus on kriisitilanteessa suurta, mutta nykytilanteen perusteella odotettavissa ei ole suuria muutoksia suuntaan tai toiseen. Osaavan työvoiman saatavuushaasteet tuovat

yhtälöön omat haasteensa. Työpaikkoja on ollut kuitenkin avoinna ennätysellisen runsaasti ja tulossa olevan kesäkauden luotetaan lisäävän työvoiman kysyntää entisestään.

Pidemmän ajan ongelmana on meneillään oleva työvoiman määrän lasku maakunnan ikärakenteesta ja negatiivisesta muuttotaseesta johtuen. Työvoiman saatavuusongelmat eivät poistuneet koronakriisinkään aikana, mutta tällä hetkellä ne ovat vaikeasti ratkaistava haaste usealla toimialalla. Ammattibarometriarvion mukaan Etelä-Pohjanmaalla pualaoloja oli ennätysellinen määrä. Erityisen suuri puute työvoimasta oli sosiaali- ja terveysalalla, teknologioteollisuudessa, palvelualoilla, sekä horeca-kokonaisuudessa. Lähtökohtaisesti maakunnan työvoimapula on kroonistunut ja näkyy laajasti kaikilla aloilla. Työvoimapulaa on pyritty helpottamaan neljän ELY-alueen yhteisellä työlupalinjauksella, jossa työlupien harkinnanvaraisuudesta on luovuttu laajasti. Ulkomaisen työvoiman tarve on maakunnassa ilmeinen, ja asia olisi kyettävä näkemään mahdollisuutena laaja-alaisesti.

Työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi koronakriisin puhjettua ennennäkemättömällä vauhdilla, mutta tällä hetkellä ollaan jo toisessa ääripäässä eli hätyytellään ennätysellisen alhaisia lukemia. Helmikuun lopussa oli 6171 työtöntä työnhakijaa. Vuoden takaisesta vertailuajankohdasta määrä laski 1555 henkilöllä eli 20,1 prosenttia. Työttömien työnhakijoiden osuus EteläPohjanmaan työvoimasta oli 7,2 prosenttia, joka oli MannerSuomen toiseksi alhaisin Pohjanmaan ELYkeskusalueen (6,2 %) jälkeen. Koko maassa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,1 prosenttia.

Kehityksen ennakoitaan jatkuvan kohtuullisen positiivisena ainakin syksyyn saakka, joskin työttömyyden rakenteelliset ongelmat ovat jatkuvana haasteena. On selvää, että Ukrainan tilanne sumentaa näkymiä ja syö pohjaa kasvulta, mutta työllisyysvaikutusten arviointi on erittäin haastavaa. Yleisesti työttömyys on ollut laskussa kaikissa ikäryhmissä vuodentakaiseen verrattuna. Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 845, mikä oli 221 henkilöä vähemmän (20,7 %) kuin vuotta aikaisemmin. Yli 50-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 2488, mikä oli 469 henkilöä vähemmän (15,9 %) kuin viime vuonna vastaavaan aikaan. Eniten työttömiä työnhakijoita oli yli 60-vuotiaiden ryhmässä, mikä ilmentää rakenteellista haastetta. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli helmikuun lopussa 1395 henkilöä, mikä oli 44 henkilöä (3,1 %) vähemmän kuin viime vuonna vastaavaan aikaan.

Ukrainan tilanteella on vaikutuksia työmarkkinoille sekä kysynnän että tarjonnan näkökulmasta, mutta niiden laajuutta on tässä vaiheessa vaikea arvioida. Muutosneuvotteluesitysten osalta ei ole kasvua aikaisempaan vuoteen verrattuna, mutta tämä voi tulla näkymään viiveellä. Muutos, joka on tapahtunut neuvotteluesityksien aiheissa, on erillinen maininta Ukrainan sodan vaikutuksesta toimintaan ja talouteen. Roimasti kohonnut polttonesteiden kustannustaso saattaa vaikuttaa työntekijöiden ja -hakijoiden liikkumishalukkuuteen, mikä todennäköisesti näkyy etätöiden suosimisena sekä työvoiman saatavuusongelmien

lisääntymisenä. On jo signaaleja, että osa isoista teollisista työnantajista joutuu turvautumaan bussikuljetuksiin, joilla varmistetaan kesäkauden töiden sujuminen.

Maakunnassa töissä olleita työntekijöitä on palannut kotimaahansa joko puolustustehtäviin tai perhettä hakemaan. Toisaalta Ukrainasta on saapunut ihmisiä hakemaan tilapäistä suojelua – tähän mennessä lähinnä naisia, lapsia ja vanhuksia. Työmahdollisuuksien pohjittaminen on aiheellista, sillä uutta työvoimaa tarvitaan, ja tilapäisen suojelun perusteella myönnettävä oleskelulupa mahdollistaa ukrainalaisten työntöön ja opiskelun. Toisaalta tilanne aiheuttaa haasteita myös alueella asuvien venäläisten näkökulmasta ja hankaloittaa koulutusyhteistyötä Venäjän suuntaan, millä on onnistuneesti paikattu osaajapulaa erityisesti Järviseudun ja Kuusiokuntien seutukunnissa. Aika näyttää, miten kauan sotatila kestää ja miten erilaiset seurannaistekijät vaikuttavat kansainväliseen talouteen.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

Yleisesti voidaan sanoa, että Ukrainan kriisi tulee vaikuttamaan Etelä-Pohjanmaalla monella tavalla. Tällä hetkellä tilanteessa ei ole dramatiikkaa, mutta vaikutukset tulevat näkymään viiveellä. Venäjän toimien arvaamattomuus tuo tilanteeseen epävarmuustekijöitä, joihin on syytä pyrkiä varautumaan erilaisia skenaarioita hyödyntäen. On selvää, että yrityksillä on lisääntyvää tarvetta saada tilanteeseen liittyvää neuvontaa, sparrausta, konsultointia ja kriisiapua.

Energian kallistuminen näkyy tuotantokustannuksissa, logistiikkakustannuksissa ja lämmityskustannuksissa. Kaikki nämä kustannukset siirtynevät hintoihin, heikentävät katetta ja luovat painetta toimintojen uudelleentarkastelulle yhteiskunnan eri sektoreilla. Energian hintojen nousu saattaa vaikeuttaa myös työllistymistä matalapalkka-aloille sekä osa-aikatoihin, mikäli vastaanotetusta työstä saatu kompensatio ei enää riitä kattamaan kasvavia liikkumis- ja asumiskustannuksia.

Pakotteet, jotka saattavat olla hyvinkin pitkäaikaisia, näkyvät joidenkin yritysten kohdalla myös saatavuusongelmina. Lasia, vaneria, tyyppiä, terästä ja alumiinia ei saada Venäjältä. Urea, puhallushiekka ja tietyt teräkset ovat taas tulleet Ukrainasta. Hintakehitys on monen raaka-aineen osalta roimassa nousukiidossa, mikä on merkittävä ongelma. Nämä haasteet tulevat näkymään metalliteollisuudessa, rakennustuoteteollisuudessa ja maataloudessa.

Maakunnan yritysten henkilöstössä on runsaasti ukrainalaista työvoimaa, mutta myös venäläisiä työskentelee ja opiskelee erityisesti Järviseudulla ja Kuusiokunnissa. Lähtijät ovat miespuolisia ja tilapäistä suojelua tarvitsevat puolestaan enemmistöltään naisia, lapsia ja vanhuksia. Toisin sanoen erityisesti teollisuudessa ja elintarvikeketjussa työvoiman kohtaantotilanne muuttuu yhä haastavammaksi. Voidaan kuitenkin todeta, että yritysten halukkuus työllistää sotatilannetta pakenevia on korkea.

Etelä-Pohjanmaan rooli ruuantuotannossa on merkittävä. Kannattavuuskysymykset ovat olleet polemiikin kohteena jo pitkään, mihin käsillä oleva kriisi tuo uusia kierroksia. Moni alkutuottaja on pahoissa ongelmissa, koska kustannukset ovat kovassa nousussa eri tuotantopanosten osalta. Alkutuotannossa on nähty myös paljon isoja investointeja, joiden kuolettaminen vaikeutuu kannattavuuden heikentyessä entisestään. On olemassa riski, että ruokaketjun ongelmat kumuloituvat ja heijastuvat muille toimialoille ja kuluttajahintoihin. Toisaalta tilanne on nostanut turvetuotannon uuteen keskusteluun, mutta ilman merkittäviä tukitoimia ja pitkän tähtäimen linjauksia tuotantopotentiaalia ei kyetä ulosmittaamaan.

Suorien vaikutusten ohella välilliset vaikutukset tulevat näkymään maailmantalouden muutosten vaikutuksissa yleiseen markkinatilanteeseen ja kysyntään. Koronan jäljiltä kasvua rajoittavat tekijät, kuten logistiikkaketjujen ongelmat sekä kontti-, materiaali- ja komponenttipula säilyvät ja kumuloituvat Ukrainan kriisin vaikutusten seurauksena.

16 Pohjanmaa

Taulukko 15. Avainluvut Pohjanmaa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	176 041	175 816	176 729	0,1 %	-0,4 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	4 648	6 567	7 350	-29,2 %	-36,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	489	755	1 000	-35,2 %	-51,1 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	1 349	1 678	2 145	-19,6 %	-37,1 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	5,6 %	7,9 %	8,7 %	-2,3 %-yks.	-3,1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	5 233	2 996	1 409	74,7 %	271,4 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pohjanmaan maakunnan vahvuus on monipuolinen toimialarakenne, joka käsittää vientipainotteisen teollisuuden, alkutuotannon, kaupan ja matkailun sekä rakennusalan. Teollisuustoimiala työllistää maakunnassa yli viidennesen kaikista työllisistä ja viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta on noin 80 prosenttia. Pohjalaiset teollisuusyritykset toimivat muun muassa energia-, meriteknologia-, vene-, kulkuneuvo- ja biotuoteteollisuuden parissa. Alkutuotanto on olennainen osa maakunnan elinkeinorakennetta, ja alueen maataloustuotanto on merkittävää koko Suomelle. Myös tukku- ja vähittäiskaupan ala sekä rakennusala työllistävät maakunnassa merkittävän määrän ihmisiä. Pohjanmaan työllisyystilanne on perinteisesti ollut hyvä, ja monissa kunnissa vallitsee jatkuvasti täystyöllisyys. Toisaalta monien eri toimialojen yritykset kärsivät työvoimapulasta.

Ukrainan kriisin myötä markkinoilla on epävakautta, minkä vuoksi kansainvälisestä kaupasta riippuvaiset teollisuusyritykset ovat erityisen epävarmassa tilanteessa. Talouden heilahtelut vaikuttavat Pohjanmaalla sijaitsevien suuryritysten kautta alihankintaketjuihin sekä laajaan joukkoon työntekijöitä. Talouden epävarmuus vaikuttaa sekä ulkomaisten

että kotimaisten yritysten kykyyn tehdä investointeja. Yritysten toimintaa vaikeuttavat myös esimerkiksi energian ja raaka-aineiden kasvaneet kustannukset. Venäjän vastaisilla pakotteilla voi olla jonkin verran vaikutusta myös joihinkin vientiyrityksiin, vaikka Venäjän ei tiedetäkään olevan erityisen merkittävä vientimaa pohjalaisyrityksille.

Vaasassa toimii Pohjoismaiden suurin energiateknologian keskittymä EnergyVaasa. Uusiutuvan energian merkityksen vahva kasvu luo tarvetta myös akkuteknologian kehittymiselle. Tärkeä kehityskulku alueella liittyykin Vaasan Laajametsässä sijaitsevan GigaVaasa-akkutehdasalueen kehittämiseen. Alueelle on solmittu jo kolme aiesopimusta anodi-tehtaiden sekä akkukennotehtaan rakentamisesta. Vaasan hankkeet kytkeytyvät osaksi laajempaa suuren osan maasta kattavaa akkuketjua aina akkumineraalikaivoksista akkutehtaisiin saakka. Ukrainan kriisin myötä huolenaiheeksi on kuitenkin noussut mahdollinen ulkomaisten yritysten varovaisuus investoida Suomeen. Toisaalta kriisin myötä kiihtynyt vihreä siirtymä, kuten myös fossiilisista polttoaineista irtautuminen, lisää entisestään kysyntää uusiutuvalle energialle, joka on yksi maakunnan vahvuuksista. Tämä luo mahdollisuuksia maakunnasta pulppuaville innovaatioille erityisesti pidemmällä aikavälillä. Helmikuussa 2022 käydyissä aluekehittämiskeskusteluissa maakunta onkin nostanut yhdeksi tavoitteekseen hiilineutraaliuden edistämisen.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Syksyllä 2021 pohjalaisyritysten tunnelmat ja odotukset olivat eri tutkimuksissa noususuuntaisia, mutta talven aikana suhdanneodotukset ovat vaimentuneet. Esimerkiksi Elinkeinoelämän Suhdannebarometrissa tammikuussa 2022 kerrottiin, että yritysten suhdanneodotukset pohjalaismaakunnissa olivat kääntyneet laskuun, ollen jopa hivenen koko maan keskiarvoa varovaisemmat. Helmikuussa julkaistussa Pk-yritysbarometrissa yritysten suhdannenäkymien saldoluku oli vielä positiivinen, mutta huomattavasti syksyn tilannetta heikompi. Näissä tutkimuksissa yrityksiä huolestuttavana tekijänä oli erityisesti talven aikana vaikeutunut koronatilanne. Tutkimukset oli tehty ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan.

Maaliskuun lopussa julkaistussa Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelissa kartoitettiin Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien yritysten näkökantoja liikevaihdon, henkilöstön, tilauskantojen, tunnelman, investointien ja viennin suhteen. Tässä kyselyssä nähtiin jo Ukrainan kriisinkin vaikutukset. Kaikki saldoluvut ovat kääntyneet alaspäin edelliseen mittaukseen verrattuna, mutta pysyneet silti tunnelmaa lukuun ottamatta nollan yläpuolella. Suurimpina pullonkauloina ovat raaka-aineiden ja komponenttien hinnannousu sekä saatavuusongelmat, jotka vaivaavat lähes kaikkia teollisuuden ja rakentamisen toimialoilta vastanneita yrityksiä sekä hyvin suurta osaa myös kaupan alan vastaajista. Työvoimapulan osuus pullonkauloista on pienentynyt, mutta se on silti edelleen merkittävä

kaikilla toimialoilla, erityisesti yksityisissä palveluissa. Ukrainan kriisi ja Venäjään kohdistuvat pakotteet heikentävät yrityksen toimintaa merkittävästi kymmenesosalla vastaajista ja yli puolella jonkin verran.

Vaasassa toimii Pohjoismaiden suurin energiateknologian keskittymä. Se käsittää lukuisia kansainvälisiä suuryrityksiä sekä laajan joukon pienempiä alihankkijoita. Energiateollisuuden yritysten toimintaa ovat viime aikoina vaikeuttaneet muun muassa teräksen ja kuljetusten hinnannousut sekä komponenttien toimitusvaikeudet. Myös Ukrainan kriisi ja sen vaikutukset maailmantalouteen heijastuvat Pohjanmaalla sijaitseviin toimijoihin, mutta toisaalta fossiilisista polttoaineista irtautumisen myötä uusiutuvaan energiaan liittyvät kasvun mahdollisuudet voivat lisääntyä. Näkymät ovatkin hyvät, kunhan logistiikkaan, raaka-aineisiin ja komponenttien saatavuuteen liittyvät ongelmat eivät enää lisääntyisi. Alueella on pitkään pedattu laajassa yhteistyössä akkuteollisuuden asettumista GigaVaasa-alueelle, ja aiesopimuksia anoditehtaiden sekä akkukennotehtaan rakentamisesta onkin jo allekirjoitettu. Uhkana kuitenkin on, että Suomen muuttuneen turvallisuuspoliittisen tilanteen vuoksi ulkomaiset investoijat muuttuvat varovaiseksi Pohjanmaalle sijoittumisen suhteen. Yrityksistä saatujen tietojen mukaan ne eivät kuitenkaan ole vielä muuttaneet suunnitelmiaan Ukrainan tilanteen johdosta, joten maariski ei ole vielä konkretisoitunut.

Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelissa Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan teollisuusyritysten näkymät ovat ainakin vielä positiiviset, sillä monissa yrityksissä liikevaihdon uskotaan kasvavan ja tilauskannat ovat nousussa. On tietenkin myös yrityksiä, joissa kasvun arvioidaan jäävän nolnaan tai kannattavuuden jopa heikentyvän. Tunnelmissa on kahtiajakoisuutta. Pakotteista ja epävarmasta tilanteesta huolimatta puolet kyselyyn vastanneista teollisuusyrityksistä uskoo viennin pysyvän ennallaan ja kolmannes arvelee sen kasvavan.

Ukrainan kriisin myötä Venäjältä tuoduista fossiilisista polttoaineista on tarkoitus irrottaa nopeasti ja korvata ne uusiutuvalla energialla. Tämä on suuri kasvun mahdollisuus pohjalaisille energiateknologian yrityksille, ja sitä vauhdittavat maan hallituksen toimet vihreän siirtymän varmistamiseksi. Hallitus valmistelee energiaomavaraisuuden ja toimitusvarmuuden lisäämistä merkittävää kokonaisuutta, jolla vauhditetaan nopealla aikataululla siirtymistä fossiilisista polttoaineista uusiutuviin energiamuotoihin. Energian huoltovarmuuden kannalta pohjalaisten energiateknologian yritysten ja muun muassa alueella käynnissä olevien tuulivoimahankkeiden merkitys kasvaa entisestään. Tuulivoimayhdistyksen mukaan Pohjanmaan maakunnassa on maakuntien välisessä vertailussa toiseksi eniten tuulivoimahankkeita, eli noin 40 hanketta maaliskuussa 2022. Lisäksi alueella on toiminnassa ja suunnitteilla esimerkiksi biokaasun ja muiden uusiutuvien polttoaineiden ja energiamuotojen tuotantolaitoksia.

Pietarsaaren seudulla toimii monipuolista teollisuustuotantoa, joka kasvaa lähivuosina investointien myötä merkittävästi. Seudun yrityksissä on käynnissä suuria investointeja: esimerkiksi Mirka, joka on yksi maailman suurimmista hiomatuotteiden valmistajista, investoi 10 miljoonaa uuteen tuotantolaitokseen. Pietarsaaren seudulla on merkittävää elintarviketuotantoa. Viime aikoina suurta kasvua tehnyt Fresh Servant Oy laajentaa Edsevön tehdastaan ja lihatalo Snellman kertoi vastikään huipputuloksestaan. Myös Snellman investoi lähivuosina kymmeniä miljoonia muun muassa uuteen ruokatehtaaseen. Nämä uutiset ovat hyviä suomalaisen huoltovarmuuden kannalta. Alueen kasvavia yrityksiä vaijaa kuitenkin työvoimapula – seutukunnan työttömyysaste laski helmikuussa 4,2 prosenttiin. Alueen elinkeinoelämän saavutettavuutta tukeva Kokkola-Pietarsaaren lentoasema sai hiljattain hyviä uutisia, kun maan hallitus on lisätalousarvioesityksessään ehdottanut lisätukea maakuntakentän sekä Helsinki-Vantaan lentoaseman välisen liikenteen jatkamiselle. Toukokuun alussa käynnistyy myös vuosia tauolla ollut reittiliikenne Tukholmaan. Ukrainan kriisillä on jonkin verran vaikutuksia alueen metsäteollisuusyrityksille; raakapuun tuonti Venäjältä on loppunut jo hieman ennen kriisin alkua, mutta vaje on mahdollista korvata Suomesta ja muualta tulevalta raakapuulla.

Pohjanmaalla on monipuolista maataloustuotantoa. Alkutuotannon merkitys on suuri ja sen tärkeys korostuu entisestään huoltovarmuuskysymysten myötä. Alan toimintaa on kuitenkin viime aikoina vaikeuttanut alhaisten tuottajahintojen ja kasvaneiden kustannusten yhteisvaikutuksena syntynyt kannattavuuskriisi. Ukrainan kriisin vuoksi esimerkiksi lannoitteiden ja niiden raaka-aineiden saatavuus on vaikeutunut ja siementen hinnat kasvaneet. Myös rehuviljan saatavuus uhkaa heikentyä. Kaikkien alojen toimintaa vaikeuttaneet energian ja polttoaineiden hinnannousut lisäävät myös alkutuotannon kustannuksia ja heikentävät kannattavuutta. Myös kausityövoiman saatavuus on vaikeutunut, sillä ukrainalaisten työpanos on ollut merkittävä maatalouden kausitöissä. Esimerkiksi perunantuotannossa uhkaa tulla huutava pula ukrainalaisesta kausityövoimasta etenkin perunannostoaikaan syksyllä. Maan hallitus on julkaissut huoltovarmuuspaketin, joka sisältää muun muassa 300 miljoonan euron tukipaketin suomalaiselle ruoantuotannolle. Kokonaisuus tulee sisältämään nopeavaikutteisia tukitoimia, jotka tukevat tilojen maksuvalmiutta, mutta se ei silti korjaa kannattavuuden epätasapainoa. Maatalouden ongelmat voivat ajan myötä heijastua myös elintarviketeollisuuteen.

Suupohjan rannikkoseudulla toimii merkittävää maataloustuotantoa, erityisesti kasvihuonetuotantoa. Suurin osa Suomessa tuotetuista tomaateista ja kurkuista tuotetaan Närpiössä ja sen lähikunnissa. Viime aikoina mediassa käsitelty ulkomaalaisiin työntekijöihin liittyvä kiskontavyvyhti on järkyttänyt koko maata, mutta ongelmaan on puututtu laajasti eri toimijoiden yhteistyöllä. Voimakkaasti kasvanut sähkön hinta vaikeuttaa kasvihuonetuottajien tilannetta ja tuotannon kannattavuutta.

Pohjanmaan alueella sijaitsee suuri osa Suomen turkistarhoista. Niiden tilanne on vaikea, sillä koronan myötä markkinat eivät vedä eikä kaupankäynti esimerkiksi suuren vientimaan Kiinan osalta ole palautunut entiselleen. Venäjän-kaupan toivottiin paikkaavan pienentyntä Kiinan-vientiä, mutta Ukrainan sodan vuoksi Venäjä jäi tietenkin pois turkisuutokaupoista. Myös turkistarhoilla on ollut paljon ukrainalaista kausityövoimaa, mutta kriisin myötä maasta ei päästä tekemään raskaita ja työvoimaintensiivisiä kevätsezonin töitä.

Polttoaineiden hinnannousu vaikeuttaa kuljetusyritysten toimintaa ja kannattavuutta ja nostaa myös muiden toimialojen yritysten kuluja sekä tuotteiden hintoja. AdBlue-lisäaineen saatavuusongelmat vaikeuttavat muun muassa maatalouden ja kuljetusalan toimintaa. Palvelualoilla polttoaineiden hinnannousu osuu erityisen kovaa muun muassa taksiyrityksiin. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelin mukaan palvelualojen yritykset kärsivät pahasti työvoimapulasta ja myös koronatilanne vaikeuttaa niiden toimintaa edelleen. Business Panelissa kaupan alan yritysten tilauskannan ja henkilöstön saldoluvut ovat kasvussa, kun taas liikevaihdon saldoluku on laskenut, mutta edelleen plussalla. Tunnelma oli ainut nollaviivan alle vajonnut saldoluku. Kaupan alalla myös rekrytoidaan ahkerasti. Logistiikka-alalla on orastava kapasiteettipula, sillä venäläisiä ja ukrainalaisia kuljettajia ei enää ole.

Rakennusalaalla suhdannevaihtelut näkyvät viiveellä, sillä se on riippuvainen muista aloista. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelissa rakennusalan yritysten vastauksissa liikevaihdon, henkilöstön, tilauskannan ja investointien saldoluvut ovat vielä positiivisia, mutta tunnelma on vaipunut nollaviivan alapuolelle. Myös rakennusala vaivaavat materiaali- ja kohonneet hinnat. Tämä vaikuttaa muidenkin alojen investointeihin vaikeuttaen esimerkiksi uusien tuotantolaitosten rakentamista. Teräksen ja muiden metallien saatavuus on vaikeutunut Ukrainan kriisin myötä, kun niiden tuonti ja kauttakulku Venäjältä on estynyt. Kotimaista teräksentuotantoa ja sen energiantarvetta taas uhkaa Pyhäjoen Hanhikiven ydinvoimalaitoksen hankkeen keskeytyminen.

Ulkomaisten matkailijoiden määrä alueella pienentyi vuonna 2020 voimakkaasti koronapandemian vuoksi. Koronan vaikutuksista on alettu palautua, mutta nyt matkailualalla huolehtaa ulkomaisten asiakkaiden varovaisuus Suomen suhteen Ukrainan kriisin vuoksi. Koko maailmaa järkyttävät tapahtumat vaikuttavat ihmisten matkailuhalukkuuteen ja -valmiuksiin.

Pohjanmaan maakunta on ministeriöiden kanssa käymässä aluekehittämiskeskusteluissa nostanut energiaekosysteemin ja akkuarvoketjun kehittämisen lisäksi tärkeiksi kehittämis-kohteiksi muun muassa alueen saavutettavuuden parantamisen vientiyritysten toimintaedellytysten kohentamiseksi.

Yritysrahoitusten uusi ohjelmakausi on alkanut. Alueen yritykset ovat halukkaita investoimaan, joten yritysrahoitusten kysyntä on suurta, mutta varoja alueelle on myönnetty niukasti. Potentiaalisia hankkeita pystytään tukemaan vain rajoitetusti.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Pohjanmaan maakunnan työllisyys on perinteisesti ollut Manner-Suomen parhaimmistossa maakuntien välisessä vertailussa. Vuoden 2021 viimeisellä vuosineljänneksellä työllisyysaste oli 74,1 prosenttia koko maan keskiarvon ollessa 72,7 prosenttia. Aiemmin vuoden 2021 aikana maakunnan työllisyysaste käväisi jopa yli 80 prosentissa, ja työllisyysasteen vuosikeskiarvo vuoden 2021 osalta olikin 77,1 prosenttia. Työllisten määrä alueella vaihtelee 80 000 henkilön tienoilla; vuonna 2021 työllisten määrän vaihteluväli oli 78 000–84 000 henkilöä.

Koronaviruspandemian alussa keväällä 2020 työttömien määrä alueella nousi voimakkaasti, mutta työttömyys on Pohjanmaalla pienentynyt jo koronapandemiaa edeltänyttä aikaa matalammalle tasolle. Helmikuussa 2022 työttömänä oli 4 600 henkilöä, mikä on 1 900 henkilöä vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien osuus työvoimasta eli työttömyysaste oli helmikuussa 5,6 prosenttia eli 2,3 prosenttiyksikköä edellisvuotista matalampi. Koko maassa työttömyysaste oli 10,1 prosenttia.

Esimerkiksi lomautettujen, nuorisotyöttömien sekä vieraskielisten työttömien määrän kehitys seurailee yleistä työttömyyskehitystä – tilanne heikentyi nopeasti keväällä 2020 koronaviruspandemian alussa, mutta lähti paranemaan viimeistään keväällä 2021. Helmikuussa 2022 lomautettuna oli 550 henkilöä, joka on 810 vähemmän vuotta aikaisempaan verrattuna. Alle 25-vuotiaita oli työttömänä 490, joka on 270 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Vieraskielisiä työttömiä työnhakijoita oli 760; määrä on pienentynyt edellisvuodesta 200:lla. Pitkäaikaistyöttömien osalta tilanne säilyi hankalana pidemmän aikaa. Yli vuoden työttömänä olleiden määrä kasvoi vuotta aiempaan nähden aina vuoden 2021 syksyyn saakka, jolloin määrä lähti viimein laskuun. Yli kaksi vuotta työttömänä olleiden määrän kasvu jatkuu kuitenkin edelleen. Pohjanmaan maakunnassa oli 1 300 pitkäaikaistyötöntä helmikuun 2022 lopussa, joka on 330 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin.

TE-toimistoon ilmoitetut avointen työpaikkojen määrät ovat kasvaneet voimakkaasti vuoden 2021 aikana. Helmikuun 2022 aikana maakunnassa oli avoinna ennätyselliset 10 000 työpaikkaa. Alkuvuodesta haettavat kesätyöpaikat nostavat määriä muihin kuukausiin verrattuna, mutta määrä on silti huomattavasti suurempi myös aiempiin vuosiin verrattuna, lähes kaksinkertainen. Ammattiryhmittäin tarkasteltuna avoimia työpaikkoja oli eniten palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä. Tämän ryhmän sisällä eniten paikkoja oli avoinna myyjien sekä lähihoitajien ammateissa.

Vaikeudet osaavan työvoiman saatavuudessa ovat vaivanneet Pohjanmaan maakuntaa pitkään. Ongelmat ovat nousseet jälleen kerran esiin tuoreissa tutkimuksissa ja mittauksissa. Tammikuussa 2022 julkaistussa Elinkeinoelämän keskusliiton Suhdannebarometrissa ammattitaitoisen työvoiman puute oli tammikuussa yleisin kapeikkotekijä 48 %:n osuudella Pohjanmaan alueella. Helmikuisen Pk-yritysbarometrin mukaan työvoiman saatavuus rajoittaa jossain määrin yrityksen kasvua 43 prosentissa vastaajayrityksistä ja merkittävä kasvun este se on 21 prosentille vastaajista. Pk-yritysbarometrissa työvoiman saatavuus onkin merkittävin työllistämisen este. Tuoreessa Ammattibarometrissa työvoimapula-ammattiteja on Pohjanmaan ELY-keskusalueella ennätyselliset 80 kappaletta, kun arvioitavana on yhteensä 240 ammattinimikettä. Työvoimapula koskettaa yhä useampia aloja kaikissa lähes ammattiryhmissä eri toimialoilla. Työvoimapula ei myöskään rajoitu vain tietyn koulutustason vaativiin tehtäviin, vaan pulaa on avustavista työntekijöistä aina erityisasiantuntijoihin.

Alhainen työttömyys ja suuri työvoiman kysyntä synnyttävät ongelmia alueen yrityksille. Työvoiman kysynnässä ja tarjonnassa on kohtaanto-ongelmia, kun työnhakijoiden osaaminen ei vastaa yritysten tarpeisiin. Lisäksi maakunta tarvitsee lisää työvoimaa muualta Suomesta sekä ulkomailta. Kohtaanto-ongelmaa pyritään alueella ratkomaan monin keinoin eri toimijoiden välisellä yhteistyöllä. Maakunnan ja ministeriöiden välisissä aluekehityskeskusteluissa työvoiman saatavuutta edistävänä toimenpiteinä on nostettu esiin muun muassa Vaasan työllisyyden ekosysteemi, kansainvälisen työvoiman käyttöä edistävä Talent Coastline -ekosysteemi sekä työvoiman liikkuvuuden edistämistä tukevat toimet. Vaasan työllisyyden ekosysteemissä tavoitteena on saada alueellinen yhteistyömalli työllisyyden kokonaisvaltaiseen hoitoon. Kansainvälisen työvoiman käyttöä edistetään Pohjanmaan ELY-keskuksen johtamalla Talent Coastline -työllä esimerkiksi vähentämällä ulkomaisen työvoiman työllistymisen esteitä, hyödyntämällä alueella jo olevien ulkomaa-laisten osaamista, houkuttelemalla alueelle lisää kansainvälisiä osaajia sekä kehittämällä alueen pitovoimaa. Työvoiman liikkuvuuden edistämiseksi on tarpeen lisätä pendelöintiä, etätyötä sekä monipaikkaisen työn mahdollisuuksia. Lisäksi tärkeää on kehittää työnhakijoiden osaamista paremmin työelämän tarpeita vastaavaksi. Esimerkiksi TE-toimiston tarjoamat RekryKoulutukset ovat olleet pienten yritysten keskuudessa suosittu keino kouluttaa räätälöidysti juuri heille soveltuvia työntekijöitä ja näin ratkaista kohtaanto-ongelmaa muutama työntekijä kerrallaan.

Ukrainan kriisillä ei ainakaan vielä ole havaittu olevan vaikutuksia työttömyyteen tai avointen työpaikkojen määrään Pohjanmaalla. Tilanne voi tietenkin muuttua riippuen kriisin kehityksestä, jota on vaikea ennustaa. Markkinoilla kehittyvällä epävarmuudella on toki omat vaikutuksensa esimerkiksi yritysten investointihalukkuuteen. Ongelmana ovat lisäksi nousevat energian ja raaka-aineiden kustannukset. Kriisi vaikeuttaa myös työvoiman saatavuutta, sillä ukrainalaista työvoimaa on hyödynnetty pohjalaisyrityksissä paljon, erityisesti alkutuotannossa. Työvoimavajetta on alettu paikata selvittämällä muun ulkomaisen

työvoiman tarjontaa TE-toimiston EURES-palveluissa. Pohjanmaan ELY-keskus on koonnut yhteen alueen toimijoita tilannekuvan laatimiseksi. Yhtenä osana tilannekuvan laadintaa alueen yrityksille on laadittu kysely kausityövoiman hyödyntämisestä. Tarkoituksena on sitä kautta myös lisätä kontakteja yrityksiin ja auttaa heitä korvaavan ulkomaisen kausityövoiman hankkimisessa.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

Ukrainan kriisillä on ollut välittömiä vaikutuksia maailmantalouteen. Tilanteen pitkittyessä tunnelma markkinoilla todennäköisesti muuttuu entisestä epävarmemmaksi. Pohjanmaalla on paljon kansainvälisillä markkinoilla toimivia yrityksiä, joiden kautta maailmantalouden heilahtelut voivat heijastua myös alueen laajaan pk-yrityssektoriin. Epävarma taloudellinen tilanne heikentää toki myös kotimaisten yritysten investointihalukkuutta. Alueelle on suunniteltu kansainvälisten yritysten suurinvestointeja, muun muassa akkuarvoketjuun liittyviä tehtaita. Ukrainan kriisin myötä myös Pohjanmaalla on noussut huoli ulkomaisten investointien mahdollisesta epävarmentumisesta Suomen heikentyneen geo- ja turvallisuuspoliittisen tilanteen vuoksi, vaikka akkuarvoketjuun liittyvät yritykset eivät vielä ole tiedottaneet muutoksista suunnitelmissaan.

Vihreän siirtymän ripeä edistyminen tarjoaa kuitenkin myös kasvun mahdollisuuksia pohjalaiselle uusiutuvan energian innovaatioita tuottavalle energiateknologiateollisuudelle, kun venäläisestä fossiilisista polttoaineista irtautuminen vauhdittaa Euroopassa tapahtuvaa vihreää siirtymää.

Ukrainan kriisin vauhdittama energian, polttoaineiden ja raaka-aineiden kustannusten nousu vaikeuttaa kaikkien toimialojen yritysten toimintaa. Myös metallien, muun muassa teräksen, hinnat ovat kasvussa. Lisäksi Venäjän viennin pakotteet voivat aiheuttaa komponenttipulaa esimerkiksi teollisuusyrityksissä. Rakentamisen kustannukset ovat olleet nousussa jo ennen kriisiä, eikä nousun odoteta kriisin myötä ainakaan taittuvan.

Suomen huoltovarmuuden tilanne on noussut julkiseen keskusteluun kriisin myötä. Pohjanmaalla on huoltovarmuuden kannalta merkittävää yritystoimintaa muun muassa energia-alalla ja alkutuotannossa. Kuitenkin myös huoltovarmuuskriittisten alojen toimintaedellytykset vaikeutuvat aiemmin mainittujen energian, polttoaineiden ja raaka-aineiden hinnannousun ja komponenttipulan myötä. Maatalouden kannattavuuskriisi vaikeuttaa ruoantuotantoa ja ajaa yrityksiä jopa lopettamaan toimintaansa. Lisäksi vaikeudet voivat heijastua myös elintarviketeollisuuteen. Alkutuotannon yrityksiä huolettaa myös kausityövoiman saatavuus.

Pohjalaisyrietykset ovat käyttäneet paljon ukrainalaista työvoimaa erityisesti alkutuotannossa. Maatalouden sesonkityöt ovat alkamassa, mutta etenkin ukrainalaisia miehiä ei

kriisin vuoksi saada Suomeen töihin, ja tämä vaikeuttaa yritysten toimintaa huomattavasti. Korvaavaa työvoimaa on kuitenkin alettu etsiä muista Euroopan maista.

Alueen työllisyystilanne on hyvä, eikä Ukrainan kriisillä ole vielä havaittu olevan haitallisia vaikutuksia siihen. Edellä mainittujen yrityksiin kohdentuvien vaikutusten vuoksi uhkia on kuitenkin olemassa. Polttoaineiden hinnannousu voi vaikeuttaa työvoiman liikkuvuutta maakunnan niissä osissa, joissa julkista liikennettä ei ole.

Kyberhyökkäysten uhka on kasvanut valtakunnallisesti.

17 Keski-Pohjanmaa

Taulukko 16. Avainluvut Keski-Pohjanmaa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	67 915	67 988	69 027	-0,1 %	-1,6 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	2 335	3 062	3 368	-23,7 %	-30,7 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	277	486	567	-43,0 %	-51,1 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	814	767	912	6,1 %	-10,7 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	7,7 %	10,1 %	10,8 %	-2,4 %-yks.	-3,1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	1 875	900	417	108,3 %	349,6 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Keski-Pohjanmaalla on monipuolinen elinkeinorakenne ja vahvat toimialakeskittymät. Alueella on vahvaa teollisuutta, monipuolista alkutuotantoa ja merkittävä kaupan ja palveluiden toimiala. Valtaosa maakunnassa sijaitsevista yrityksistä on pieniä, alle 10 henkilöä työllistäviä yrityksiä. Maakunnan työllisyystilanne on koko maan tilanteeseen nähden erinomaisella tasolla.

Kokkolassa on Pohjoismaiden suurin epäorgaanisen kemianteollisuuden keskittymä, Kokkola Industrial Park (KIP), jossa toimii kymmeniä vientipainotteisia kemian- ja metallialan huippuyrityksiä, ja jota pidetään kiertotalouden edelläkävijänä Suomessa ja koko Euroopassa. Kemian, biotalouden ja mineraalitalouden osaamiskeskittymä Biolaakso taas on elinkeinoelämän, tutkimuksen, innovaatio toiminnan ja koulutuksen keskittymä. Maakunnassa on koko maan mittakaavassa merkittävää veneteollisuutta. Suurimmat elintarviketeollisuuden yritykset ovat lihanjalostuksessa, meijeritoimialalla sekä virvoitusjuomien valmistuksessa. Rakennustoimialalla on aktiivisia yrityksiä, esimerkiksi talotehtaita. Kokkola

on myös perinteinen kaupan alan keskus. Tukku- ja vähittäiskaupan toimipaikkojen osuus maakunnan kaikista yritystoimipaikoista onkin varsin suuri.

Keski-Pohjanmaalla on merkittävä rooli maan akkuarvoketjussa. Maakunnan tunnetut litiummalmivarat on arvioitu Euroopan merkittävimmiksi, ja kaivos- ja akkukemikaaliyhtiö Keliberin tavoitteena on saada akkulaatuista litiumhydroksidia omasta malmista vuonna 2024. Kokkolan KIP-alueella toimii jo useita akkukemikaaleja tuottavia yrityksiä, ja lisäksi lähialueelle on kaavoitettavana Kokkola South -akkutehdasalue.

Osittain alueen vahvuudet ja heikkoudet nivoutuvat toisiinsa - esimerkiksi vientipainotteisen teollisuuden kasvumahdollisuudet ovat suuret, mutta maailmantalouden heilahtelut iskevät yrityksiin epävakaina aikoina. Keski-Pohjanmaalla on hyvä työllisyystilanne, mutta työvoimapula vaikeuttaa yritysten kasvua, eivätkä ennusteet väestön vähenemisestä lupaa hyvää tilanteen korjaantumisen kannalta. Alueen työvoimareservin täysimääräinen hyödyntäminen sekä veto- ja pitovoiman kehittäminen ovat tärkeässä roolissa tämän haasteen taklaamisessa. Ukrainan kriisin myötä kiihtynyt irtautuminen fossiilisista polttoaineista heijastunee myös maakunnalle merkittävän akkuteknologian kehittymiseen ja kasvattaa akkujen kysyntää tulevaisuudessa. Kriisin vauhdittamat energian, polttoaineiden ja raaka-aineiden kustannusten nousut sekä komponenttien saatavuuden heikkeneminen vaikeuttavat monien yritysten toimintaa eri toimialoilla. Suomen turvallisuuspoliittisen tilanteen muutos saattaa vaikuttaa ulkomaisten yritysten investointipäätöksiin, joiden suhteen on oltu toiveikkaita esimerkiksi maakunnan akkuteollisuuden kehittymisen vuoksi.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Keski-Pohjanmaalla yritysten tunnelmat ja odotukset vaikuttivat valoisilta vielä vuoden 2021 aikana, mutta vuodenvaihteessa heikentynyt koronatilanne on painanut suhdanne näkymät laskuun. Jo ennen Ukrainan kriisiä toteutetuissa tutkimuksissa yritysten odotukset olivat vaisuhkoja. Esimerkiksi Elinkeinoelämän Suhdannebarometrissa tammikuussa 2022 kerrottiin, että yritysten suhdanneodotukset pohjalaismaakunnissa olivat kääntyneet laskuun, ollen jopa hivenen koko maan keskiarvoa varovaisemmat. Pk-yritysbarometrissa yleiset suhdannenäkymät painuivat miinukselle. Huolimatta yleisten suhdannenäkymien, henkilökunnan määrän sekä kannattavuuden näkymien heikentymisestä, yritykset suhtautuivat kuitenkin hieman aiempaa positiivisemmin liikevaihdon kehittymiseen.

Maaliskuun lopussa julkaistussa Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelissa kartoitettiin Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien yritysten näkökantoja liikevaihdon, henkilöstön, tilauskantojen, tunnelman, investointien ja viennin suhteen. Tässä kyselyssä nähtiin jo Ukrainan kriisin vaikutuksetkin. Kaikki saldoluvut ovat kääntyneet alaspäin edelliseen mittaukseen verrattuna, mutta pysyneet silti tunnelmaa lukuun ottamatta nollan

yläpuolella. Suurimpina pullonkauloina ovat raaka-aineiden ja komponenttien hinnannousu sekä saatavuusongelmat, jotka vaivaavat lähes kaikkia teollisuuden ja rakentamisen toimialoilta vastanneita yrityksiä sekä hyvin suurta osaa myös kaupan alan vastaajista. Työvoimapulan osuus pullonkauloista on pienentynyt, mutta se on silti edelleen merkittävä tekijä kaikilla toimialoilla, erityisesti yksityisissä palveluissa. Ukrainan kriisi ja Venäjään kohdistuvat pakotteet heikentävät yrityksen toimintaa merkittävästi kymmenesosalla vastaajista ja yli puolella jonkin verran.

Ukrainan kriisi vaikuttaa alueen yrityksiin laajasti maailmantalouden epävakautumisen kautta. Tästä aiheutunut kustannusten nousu vaivaa yrityksiä monilla eri toimialoilla - esimerkiksi energian, raaka-aineiden ja polttoaineiden hinnannousu kurittaa suoraan teollisuutta, kuljetusta ja maataloustuotantoa. Muun muassa metallien hintojen kerrotaan nousseen jopa 40 prosenttia. Maailmanlaajuinen komponenttipula on jo koronapandemian aikaista perua, eikä Ukrainan kriisi näytä helpottavan tilannetta senkään suhteen. Venäjän-viennin pysähtymisellä voi olla alueen teollisuusyrityksiin ainakin lieviä epäsuoria vaikutuksia esimerkiksi alihankintaketjujen kautta. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelissa Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan teollisuusyritysten näkymät ovat kuitenkin vielä positiiviset, sillä monissa yrityksissä liikevaihdon uskotaan kasvavan ja tilauskannat ovat nousussa. On tietenkin myös yrityksiä, joissa kasvun arvioidaan jäävän nolliin tai kannattavuuden jopa heikentyvän. Tunnelmissa on kahtiajakaisuutta. Pakotteista ja epävarmasta tilanteesta huolimatta puolet kyselyyn vastanneista teollisuusyrityksistä uskoo viennin pysyvän ennallaan ja kolmannes arvelee sen kasvavan.

Keski-Pohjanmaalla sijaitsee lukuisia kansainvälisillä markkinoilla toimivia yrityksiä, erityisesti suuressa kemianteollisuuden keskittymässä. Osa näistä yrityksistä tukee myös nousua akkuteollisuutta, ja Kokkolaan kaavoitettavalle Kokkola South -alueelle toivotetaan akkutehdastoimijat tervetulleeksi. Suomen muuttunut turvallisuuspoliittinen tilanne saattaa kuitenkin jarruttaa joidenkin ulkomaisten yritysten investointihalukkuutta. Lisäksi kansainvälisillä markkinoilla toimivien suuryritysten kohtaamat haasteet heijastuvat lopulta myös alihankkijaketjuun, joka koostuu pienemmistä paikallisista yrityksistä. Taloudellisesti epävarmoina aikoina myös kotimaisissa investoinneissa on varovaisuutta.

Ukrainan kriisin myötä Venäjältä tuoduista fossiilisista polttoaineista on tarkoitus irrottaa nopeasti ja korvata ne uusiutuvalla energialla. Vihreän siirtymän edistäminen tarjoaa kasvun ja kehittymisen mahdollisuuksia myös keskipohjalaisyrityksille. Maan hallitus valmisteleekin energiaomavaraisuuden ja toimitusvarmuuden lisäämiseksi merkittävää kokonaisuutta, jolla vauhditetaan nopealla aikataululla siirtymistä fossiilisista polttoaineista uusiutuviin energiamuotoihin.

Keliberin akkumineraaleja tuottavat kaivoshankkeet ovat vihreän siirtymän kannalta tärkeässä asemassa. Yhtiöstä kerrotaan, että litiumin tarpeen räjähdysmäinen kasvu ja

Venäjän hyökkäyssota ovat lisänneet eurooppalaisten pankkien kiinnostusta Keliberiin. Yhtiön tulevaisuudessa tuottaman litiumhydroksidin hinta on moninkertaistunut runsaassa vuodessa. Keliberillä Syväjärvellä sijaitsevan litiumkaivoksen valmistelevat työt on jo aloitettu. Ennen kaivostoiminnan alkua tarvitaan vielä ympäristöluvut Rapasaaren kaivokselle, Kaustisen rikastamolle ja Kokkolan kemiantehtaalle.

Uusiutuvaan energiaan liittyen Keski-Pohjanmaalla on käynnissä myös esimerkiksi lukuisia tuulivoimahankkeita. Lisäksi biokaasutuotannon potentiaalia sekä alueellisten biokaasulaitosten kannattavuutta on selvitetty erityisesti Kaustisen seutukunnan alueella. Uusia biokaasulaitosinvestointeja onkin alueella jo valmisteilla. Myös vetytalouteen liittyviä hankkeita on vireillä: tällä hetkellä KIP:n alueella on pieni pilottilaitos, ja suuremman mittakaavan pilottilaitoksen rakentaminen alkaa kesällä.

Rakennusalalla suhdannevaihtelut näkyvät viiveellä, sillä se on riippuvainen muista aloista. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelissa rakennusalan yritysten vastauksissa liikevaihdon, henkilöstön, tilauskannan ja investointien saldoluvut ovat vielä positiivisia, mutta tunnelma on vaipunut nollaviivan alapuolelle. Rakennusalaa kurittavat pahasti materiaalien kohonneet hinnat ja saatavuusongelmat. Hinnat ovat olleet nousussa jo ennen Ukrainan kriisiä, mutta kriisin myötä myös joidenkin ukrainalaisvalmisteisten materiaalien saatavuus on vaikeuttanut toimialan yritysten toimintaa.

Maakunnassa on monipuolista maataloustuotantoa. Alkutuotannon merkitys on suuri ja sen tärkeys korostuu entisestään huoltovarmuuskysymysten myötä. Alan toimintaa on kuitenkin viime aikoina vaikeuttanut alhaisten tuottajahintojen ja kasvaneiden kustannusten yhteisvaikutuksena syntynyt kannattavuuskriisi. Ukrainan kriisin vuoksi esimerkiksi lannoitteiden saatavuus on vaikeutunut ja siementen hinnat kasvaneet. Myös rehuviljan saatavuus uhkaa heikentyä. Kaikkien alojen toimintaa vaikeuttaneet energian ja polttoainien hinnannousut lisäävät myös alkutuotannon kustannuksia ja heikentävät kannattavuutta. Kausityövoiman saatavuus on vaikeutunut, sillä ukrainalaisten työpanos on ollut merkittävää maatalouden kausitöissä. Maan hallitus on julkaissut huoltovarmuuspaketin, joka sisältää muun muassa 300 miljoonan euron tukipaketin suomalaiselle ruoantuotannolle. Kokonaisuus tulee sisältämään nopeavaikutteisia tukitoimia, jotka tukevat tilojen maksuvalmiutta, mutta se ei silti korjaa kannattavuuden epätasapainoa.

Keski-Pohjanmaalla sijaitsee suuri osa Suomen turkistarhoista. Niiden tilanne on vaikea, sillä koronan myötä markkinat eivät vedä, eikä kaupankäynti esimerkiksi suuren vientimaan Kiinan osalta ole palautunut entiselleen. Venäjän-kaupan toivottiin paikkaavan pienentyntä Kiinan-vientiä, mutta Ukrainan sodan vuoksi Venäjä jäi tietenkin pois turkisuhtokaupoista. Myös turkistarhoilla on ollut paljon ukrainalaista kausityövoimaa, mutta kriisin myötä maasta ei päästä tekemään raskaita ja työvoimaintensiivisiä kevätseongin töitä.

Polttoaineiden hinnannousu vaikeuttaa kuljetusyritysten toimintaa, heikentää kannattavuutta ja nostaa myös muiden toimialojen yritysten kuluja sekä tuotteiden hintoja. Palvelualoilla polttoaineiden hinnannousu osuu erityisen kovaa muun muassa taksirytyksiin. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelin mukaan palvelualojen yritykset kärsivät pahasti työvoimapulasta ja myös koronatilanne vaikeuttaa niiden toimintaa edelleen. Business Panelissa kaupan alan yritysten tilauskannan ja henkilöstön saldoluvut ovat kasvussa, kun taas liikevaihdon saldoluku on laskenut, mutta edelleen plussalla. Tunnelma oli ainutnollaviivan alle vajonnut saldoluku. Kaupan alalla myös rekrytoidaan ahkerasti.

Ukrainan kriisillä ennakoidaan olevan joitain vaikutuksia Keski-Pohjanmaan logistiikan alan toimijoihin. Vaikutusten suuruutta on kuitenkin vielä vaikeaa arvioida, ja tilanteet myös muuttuvat nopeasti. Kokkolan sataman liikenteen perustan on pitkään muodostanut Venäjältä tullut kauttakulkuliikenne, mutta kriisin myötä keskeytyivät ensin rautapelttikuljetukset, jotka ovat muodostaneet tonneissa mitattuna noin puolet satamaoperaattori Rauanheimon käsittelemästä tavaramäärästä. Maaliskuun lopulla VR tiedotti lopettavansa kaiken tavarajunaliikenteen Venäjältä. Tämä olisi leikannut Kokkolan sataman tavaramäärästä vielä noin neljänneksen, kun myös kivihiilikuljetukset olisivat loppuneet. Päätös kuitenkin peruttiin muutamaa päivää myöhemmin.

Logistiikka-alalla piilee myös orastava kapasiteettipula, sillä venäläisiä ja ukrainalaisia kuljettajia ei ole enää käytettävissä. AdBlue-lisäaineen saatavuusongelmat vaikeuttavat muun muassa maatalouden ja kuljetusalan toimintaa.

Yrityksissä on odotettavissa paljon omistajanvaihdoksia.

Korkeatasoisesta teollisuudesta huolimatta TKI-toiminnan menot ovat Keski-Pohjanmaalla alhaiset muihin maakuntiin verrattuna niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. Energiamurrokseen sekä hiilinegatiivisuuteen liittyvät tavoitteet edellyttävät kuitenkin merkittävää panostusta maakunnan TKI-toimintaan. Myös alueen pk-sektorin kehittäminen vaatii lisää investointirahoitusta, jolla voitaisiin esimerkiksi kasvattaa jalostusarvoa sekä vauhdittaa uusiutuvaan energiaan liittyviä suurhankkeita. Nämä seikat on nostettu esiin maakunnan ja useiden eri ministeriöiden välillä käydyissä aluekehittämiskeskusteluissa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Keski-Pohjanmaan työllisyysaste on perinteisesti ollut Manner-Suomen kärkikastia maakuntien välisessä vertailussa. Vuoden 2021 viimeisellä vuosineljänneksellä työllisyysaste oli 78,3 prosenttia, kun koko maan keskiarvo oli 72,7 prosenttia. Maakunnan työllisyysaste vaihtelee varsin paljon vuosineljänneksittäin. Tämän aiheuttaa työllisten määrän vaihtelu, joka maakunnan pieneen väkilukuun suhteutettuna heiluttaa myös työllisyysastetta.

Vuoden 2021 aikana työllisyysaste oli keskimäärin 73,1 prosenttia ja työllisten määrä maakunnassa vaihteli 26 000–30 000 henkilössä.

Koronapandemian alussa työttömyys kasvoi eri ryhmissä nopeasti. Keski-Pohjanmaan maakunnassa siitä on kuitenkin toivuttu varsin hyvin, ja työttömien määrä on palautunut koronaa edeltävälle tai jopa sitä matalammalle tasolle. Helmikuussa 2022 maakunnassa oli työttömänä 2 300 henkilöä, mikä on 730 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Keski-Pohjanmaan työttömyysaste oli 7,7 prosenttia, mikä on 2,4 prosenttiyksikköä edellisvuotista vähemmän. Koko maassa työttömyysaste oli 10,1 prosenttia.

Lomautukset, nuorisotyöttömyys ja vieraskielisten työttömyys pahentuivat koronapandemian alussa muun työttömyyden mukana, mutta tilanne on myös näissä ryhmissä parantunut erityisesti keväästä 2021 lähtien. Helmikuussa 2022 Keski-Pohjanmaalla oli 230 lomautettua, mikä on 160 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Alle 25-vuotiaita nuoria oli työttömänä 280, mikä on 210 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Keski-Pohjanmaalla oli 140 vieraskielistä työttömää työnhakijaa helmikuun 2022 lopussa, mikä on 40 vähemmän kuin edellisenä vuonna vastaavaan aikaan. Sen sijaan pitkäaikaistyöttömien määrä on jatkanut kasvuaan pidempään. Loppuvuodesta 2021 yli vuoden työttömänä olleiden määrän kasvu on kyllä hidastunut, mutta edelleen helmikuussa 2022 maakunnassa oli 800 pitkäaikaistyöttömää, mikä on 50 enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

TE-toimistoon ilmoitettujen avointen työpaikkojen määrä on kasvanut vuoden 2021 kuluessa verrattuna aiempien vuosien vastaaviin ajankohtiin. Helmikuun 2022 aikana maakunnassa oli avoinna 4 000 työpaikkaa. Alkuvuodesta avointen työpaikkojen määrää nostavat kesätyöpaikkahaut. Ammattiryhmittäin tarkasteltuna avoimia työpaikkoja oli eniten palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä. Tämän ryhmän sisällä eniten paikkoja oli avoinna myyjien sekä lähihoitajien ammateissa.

Matala työttömyysaste yhdistettynä kasvavaan työpaikkatarjontaan synnyttävät ongelmia työvoiman saatavuudessa. Nämä ongelmat ovat vaivanneet keskipohjalaisyrittäjiä jo vuosia, ja tilanne näyttää menevän vaikeampaan suuntaan. Ongelmat nousevat kerta toisensa jälkeen esiin myös monissa tutkimuksissa ja mittauksissa. Tammikuussa 2022 julkaisussa Elinkeinoelämän keskusliiton Suhdannebarometrissa ammattitaitoisen työvoiman puute oli tammikuussa yleisin kapeikkotekijä 48 %:n osuudella Pohjanmaan alueella. Helmikuussa julkaistun Pk-yritysbarometrin mukaan työvoiman saatavuus rajoittaa yrityksen kasvua jossain määrin 50 prosentissa vastaajista, ja merkittävä kasvun este se on 13 prosentille vastaajayrityksistä. Ammattibarometrissa työvoimapula-ammatteja on Pohjanmaan ELY-keskusalueella ennätyselliset 80 kappaletta, kun arvioitavana on yhteensä 240 ammattinimikettä. Työvoimapula koskettaa yhä useampia aloja kaikissa lähes ammattiryhmissä eri toimialoilla. Työvoimapula ei myöskään rajoitu vain tietyn koulutustason vaativiin tehtäviin, vaan pulaa on aina avustavista työntekijöistä vaativiin erityisasiantuntijoihin.

Esimerkiksi Keliberin kaivostoiminnan käynnistymiseen sekä lisääntyvään tuulivoimarakentamiseen liittyviä osaamistarpeita on pyritty ratkaisemaan uusilla koulutuksilla, joita on käynnistetty alueen oppilaitoksissa. Myös TE-toimisto on ollut mukana järjestämässä kivosalan töihin valmistavia koulutuksia.

Alueelta tiedetään lähteneen jonkin verran työvoimaa esimerkiksi Ruotsiin Skellefteån akkutehtaalle ja -tehdastyömaalle.

Ukrainan kriisillä ei ainakaan vielä ole havaittu olevan vaikutuksia työttömyyteen tai avointen työpaikkojen määrään Keski-Pohjanmaalla. Tilanne voi tietenkin muuttua riippuen kriisin kehityksestä, jota on vaikea ennustaa. Markkinoille kehittyvällä epävarmuudella on toki omat vaikutuksensa, kuten vaikutukset yritysten investointihalukkuuteen. Ongelmana ovat lisäksi nousevat energian ja raaka-aineiden kustannukset. Kriisi vaikeuttaa myös työvoiman saatavuutta, sillä ukrainalaista työvoimaa on hyödynnetty yrityksissä jonkin verran, erityisesti alkutuotannossa. Työvoimavajetta on alettu paikata selvittämällä muun ulkomaisen työvoiman tarjontaa TE-toimiston EURES-palveluissa. Pohjanmaan ELY-keskus on koonnut yhteen alueen toimijoita tilannekuvan laatimiseksi. Yhtenä osana tilannekuvan laadintaa on alueen yrityksille laadittu kysely kausityövoiman hyödyntämisestä. Tarkoituksena on sitä kautta myös lisätä kontakteja yrityksiin ja auttaa heitä korvaavan ulkomaisen kausityövoiman hankkimisessa.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

Ukrainan kriisillä on ollut merkittäviä vaikutuksia maailmantalouteen heti ensimmäisestä päivästä lähtien. Keski-Pohjanmaan elinkeinoelämään ja työllisyyteen vaikutukset heijastuvat pk-yrityssektorille kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten kautta. Markkinoilla vallitseva epävarmuus heikentää yritysten intoa investoida, ja kriisin vaikutuksena nousseet raaka-aineiden, energian ja polttoaineiden kustannukset vaikeuttavat monen toimialan toimintaa. Lisäksi monien metallien ja komponenttien toimitusvaikeudet ovat lisääntyneet. Rakentamisen kustannukset ovat olleet nousussa jo ennen kriisiä, eikä nousun odoteta kriisin myötä ainakaan taittuvan.

Keski-Pohjanmaalle on suunniteltu kansainvälisten yritysten suurinvestointeja, muun muassa akkuarvoketjuun liittyviä tehtaita. Ukrainan kriisin myötä myös Pohjanmaalla on noussut huoli ulkomaisten investointien mahdollisesta epävarmentumisesta Suomen heikentyneen geo- ja turvallisuuspoliittisen tilanteen vuoksi. Huoli ei ole vielä kuitenkaan realisoitunut, sillä yritykset eivät ole viestineet vetäytyvänsä Suomeen sijoittuvista investoinneista.

Ukrainan kriisi on nostanut keskusteluun myös suomalaisen huoltovarmuuden. Keski-Pohjanmaalla on huoltovarmuuden kannalta merkittävää toimintaa, kuten alkutuotantoa ja

uusiutuviin energiamuotoihin perustuvaa tuotantoa ja innovaatioita. Edellä mainitut hinnannousut ja saatavuusongelmat kurittavat kuitenkin myös näitä yrityksiä. Lisäksi maatalouden yleinen kannattavuuskriisi vaikeuttaa ruoantuotantoa ja ajaa yrityksiä jopa lopettamaan toimintaansa. Vaikeudet uhkaavat heijastua myös elintarviketeollisuuteen. Alkutuotannon yrityksiä huolettava myös kausityövoiman saatavuus.

Keski-Pohjanmaalla monet yritykset ovat käyttäneet ukrainalaista työvoimaa erityisesti alkutuotannossa. Maatalouden sesonkityöt ovat alkamassa, mutta etenkin ukrainalaisia miehiä ei kriisin vuoksi saada Suomeen töihin, ja tämä vaikeuttaa yritysten toimintaa huomattavasti. Korvaavaa työvoimaa on kuitenkin alettu etsiä muista Euroopan maista.

Alueen työllisyystilanne on hyvä, eikä Ukrainan kriisillä ole vielä havaittu olevan haitallisia vaikutuksia siihen. Edellä mainittujen yrityksiin kohdentuvien vaikutusten vuoksi uhkia on kuitenkin olemassa. Lisäksi polttoaineiden hinnannousu voi vaikeuttaa työvoiman liikkuvuutta maakunnan niissä osissa, joissa pendelöintiä tukevaa julkista liikennettä ei ole.

Kyberhyökkäysten uhka on kasvanut valtakunnallisesti.

18 Pohjois-Pohjanmaa

Taulukko 17. Avainluvut Pohjois-Pohjanmaa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	415 603	413 830	411 150	0,4 %	1,1 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	19 260	23 775	26 768	-19,0 %	-28,0 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	2 701	3 712	4 358	-27,2 %	-38,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	7 137	6 834	8 022	4,4 %	-11,0 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	10,3 %	12,7 %	14,4 %	-2,4 %-yks.	-4,1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	8 609	5 375	3 461	60,2 %	148,7 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Koronavirus iski tietoisuuteen reilut kaksi vuotta sitten. Viime kesänä tartunta- ja sairastu-
mismäärien odotettiin jo hellittävän Pohjois-Pohjanmaalla, mutta omikronvariantti syn-
kensi näkymät talvikaudelle. Monilla aloilla myynti, asiakasmäärät ja tilaukset kasvoi-
vat kuitenkin jo viime vuonna ja tänä keväänä poistetut rajoitteet helpottivat matkailun,
ravintola-alan, kulttuurin ja tapahtumatuotannon liiketoimia. Helmikuussa 2022 alkaneet
Venäjän sotatoimet Ukrainassa on äkillinen ja poikkeuksellinen muutostekijä kansainväli-
sessä taloudessa ja humanitäärisissä tarpeissa. Monilla toimijoilla taloudellisten seuraus-
ten näkymä on vielä sumea. Selvää on, että Ukrainan kriisi tuo isoja muutoksia talouteen ja
vaikutukset ovat pitkäkestoisia.

Ukrainan sota luo laajaa epävarmuutta ja monet jo koronakaudella todetut kasvun hidas-
teet ovat kärjistyneet. Pula osajista ja vaikeudet rekrytoinneissa ovat edelleen huomat-
tavia ongelmia eri puolilla maakuntaa ja työvoimapula koskettaa lukuisia toimialoja. Raa-
ka-aine- ja komponenttipulat vaikeuttavat valmistusta, nostavat hintoja ja heikentävät
yritysten kannattavuutta. Kansainväliset logistiikkaongelmat (konttipula, viivästyneet

kuljetukset ym.) ovat edelleen yritysten riesana, eikä tilanne helpotu lähitulevaisuudessa. Korkea polttoaineen hinta rasittaa niin yrityksiä kuin pitkiä työmatkoja ajavia. Logistiikkakustannusten nousu heikentää erityisesti vientiteollisuuden kilpailukykyä. Iso riski on, että koko maa Venäjän naapurina nähdään jatkossa epävarmana sijoituskohteena ja toimintaympäristönä - tarvitsemme jatkossakin kansainvälistä vaihdantaa, työvoimaa, investointeja ja T&K-yhteistyötä.

Tähän mennessä sodan välittömät vaikutukset maakunnalle ja sen yrityksille ovat olleet kohtuullisen vähäiset. Talous kasvaa, mutta kasvuodotukset ovat madaltuneet aiemmasta. Suoraa Venäjän vientiä harjoittavia yrityksiä on rajallinen määrä ja tuonnissa korostuvat raaka-aineet, mm. puu, joka on korvattavissa muilta markkinoilta. Tiedossa ei ole, että maakunnan yrityksillä olisi merkittävää omistusta tai tuotantoa Venäjällä. Moni Venäjältä vetäytyvä yritys järjestee jatkoa vailla mediahuomiota. Välilliset vaikutukset näkyvät mm. materiaalien ja komponenttien saatavuuden heikentymisenä. Pitkään jatkuva epävarmuus, vaihtelevat hinnat ja materiaalin saatavuushaasteet vähentävät tai siirtävät investointihalua. Akuutti huoli on kausityövoiman saanti maa- ja puutarhatalouteen. Ydinvoimayhtiö Fennovoiman päätös irtautua venäläisestä laitostoimittajasta on merkittävä vastikään julkistettu tieto - päätöksen työllisyysvaikutukset selviävät loppuvuoden aikana.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Koronavirus loi shokkivaikutuksen aluetalouteen, ja vuonna 2020 Pohjois-Pohjanmaan yritysten kokonaisliikevaihto laski selvästi kvartaaleilla 2 ja 3. Talvikausi 2020-2021 oli vielä sopeutumista muuttuneeseen liiketoimintaympäristöön, mutta keväällä 2021 monessa yrityksessä liikevaihto oli jo kasvussa. Yritysten perustamisaktiivisuus on ollut hyvää tasoa valtaosassa kuntia – yrityskanta kasvaa, kun aloittavia yrityksiä on lopettavia enemmän.

Kohonneet raaka-aineiden hinnat (mm. öljytuotteet, puu, lannoitteet) lisäävät tuotantokustannuksia, ja monilla aloilla lisäys ei ole vielä siirtynyt kuluttajahintoihin. Lähitulevaisuudessa näin tapahtuu ja hinnat kohoavat. Positiivista näkymää luo se, että niin kotimaassa kuin tärkeimmillä vientimarkkinoilla tehdään koronaelvytykseen liittyviä investointeja, monissa vientituotteissa kysyntä ja hinta ovat hyvällä tasolla ja moni yritys hakee uusia markkinoita Venäjän suunnan tukkeutuessa. Useat maakunnalliset toimijat ennakoivat kohonneiden kustannusten ja talouden epävarmuuden lykkäävän osaa suunnitelluista investoinneista.

Kauppakamarin koko maan kyselytietojen mukaan (maaliskuu 2022) yritykset uskovat yhä liikevaihdon ja työllisyyden kasvavan tänä vuonna. Kustannuspaineet heikentävät kuitenkin yritysten kannattavuutta – reilut kolmannes vastaajayrityksistä arvioi

kannattavuutensa heikkenevän. Puolet yrityksistä toteaa investointien pysyvän viime vuoden tasolla – reilulla neljäsosalla niiden ennakoidaan supistuvan.

Maatalous on ollut kustannus- ja kannattavuuskriisissä, ja näkymät ovat heikentyneet Venäjän toimien seurauksena. Myös Pohjois-Pohjanmaalla moni tila kamppailee selvitäkseen. Tuotantopanosten hinnat ovat nousseet entisestään erityisesti viljassa, rehuissa, energiassa ja lannoitteissa – lisäys on yli kaksinkertainen aiemmasta. Kohonneita kustannuksia ei ole saatu siirrettyä tuotteiden hintoihin. Rehujen ja energian raju hinnannousu kurittaa eniten kotieläintiloja ja kasvihuonetuotantoa. Suomessa liha- ja puutarhatuotteiden tuottajahinnoissa ei ole tapahtunut lisäystä - monissa Euroopan maissa tuottajahinnat ovat nousseet jo selvästi. Liian keskittynyt elintarvikekauppa, vähäinen kilpailu kaupan aloilla ja toimitussopimusten sisällöt nähdään syinä tilanteeseen.

Huolestuttavaa on, että toiminnan lopettamista harkitsee maakunnassa myös ne tilalliset, jotka ovat tehneet merkittäviä investointeja lähimenneisyydessä. Valtionhallinto on reagoinut vaikeaan tilanteeseen rakentamalla ns. huoltovarmuuspaketin maatilojen kriisiavuksi. Paketin kokonaisarvo on n. 300 milj. euroa. Se sisältää sekä lyhyen että pidemmän aikavälin kompensatioeriä ja toimia. Ensimmäiset kompensatioerät ovat menossa maksuun kesällä ja loput ns. nopeista toimista vuoden loppuun mennessä. Iso haaste on kausityövoiman saatavuus. P-P:n tiloilla on ollut n. 600 ukrainalaista kausityöntekijää – korvaavaa työvoimaa kartoitetaan TE-toimiston kanssa. Turkisalalla tilanne jatkuu haasteellisenä. Moni tarhaaja on lopettanut toiminnan ja osa suunnittelee työllistymistä muille aloille.

Turvetuotannolla on iso suhteellinen merkitys Pohjois-Pohjanmaalle, erityisesti Oulun ja Haapaveden-Siikalatvan seutukunnissa. Välilliset vaikutukset huomioiden turvetuotanto työllistää Pohjois-Pohjanmaalla noin 470 henkilötyövuotta. Nykykehitys merkitsee liiketoiminnan romahtamista ja töiden loppumista alan yrityksissä. Maakunnan isot toimijat ovat ilmoittaneet lopettavansa turpeen tuotannon tai käytön vuosina 2022–2024, eikä energiaturvetta käytetä merkittävästi enää vuonna 2025. Muutamissa pienissä laitoksissa käyttö voi jatkua vähäisenä, mutta se loppuu vuoteen 2030 mennessä. Polttoturpeen käytön vähentyminen on uhka kasvu- ja kuiviketurvetuotannolle ja sitä kautta kasvihuone- ja kotieläintuotannolle. Pelkän kasvu- ja ympäristöturpeen nosto ei ole kannattavaa ja johtaa hintojen korotuksiin ja tuotannon loppumiseen. Valtio tarjosi romutustukea yrittäjille. Sen kysyntä oli hyvä ja haku loppui äskettäin. Ukrainan sota saattaa hidastaa turpeesta luopumista. Viime aikoina on korostettu tarvetta turvata energiasektorin huoltovarmuus. Kotimaisella turpeella on merkitystä myös, jos puupolttoaineen saanti häiriintyy.

Kaivostoiminnassa louhintatyöt Pyhäjärvellä ovat loppumassa, mutta rikastamo jatkaa vuoteen 2026 asti. Alueelle suunnitellun pumppuvoimalan valmistelu on käynnissä. Hankkeelle on huomattava investointituki ja lopullista investointipäätöstä odotetaan. Syksyllä uudelleen käynnistynyt Raahan kultakaivos ajautui nopeasti talousvaikeuksiin ja tuotanto

on keskeytetty. Selvittäjän on laadittava velkajärjestelyesitys toukokuun loppuun mennessä. Pääosa henkilöstöä on lomautettu enintään 3 kuukaudeksi ja toiminta on ylläpitotilassa. Vuodenvaihteessa kaivoksella työskenteli yli 100 henkeä. Taivalkosken Mustavaaran kaivoksen uutta avaamista suunnitellaan. Vanadiinin maailmanmarkkinahinta on nousussa ja venäläiselle vanadiinille halutaan vaihtoehtoja. Tuotantonselvityksissä tehdään kannattavuuslaskentaa ja selvitetään lupa-asioita.

Maakunnan teollisuusyritysten kokonaisliikevaihto on ollut kasvussa ja varsinkin vientiliikelihoodossa suuntaus on ollut ylöspäin. Hyvä tilauskanta on merkinnyt myös henkilöstön lisärekrytointeja. Kiertotalouden ja uusiutuvan energian hankkeita on hyvin vireillä. Metalliklusterissa yritysten liikevaihto on ollut erittäin hyvässä kasvussa kesästä 2020 alkaen ja monissa metalli- ja konepajayrityksissä on lisätty myös tuotantokapasiteettia uusilla laiteinvestoinneilla. Huolta herättää raaka-aineiden hintojen nousu (esim. nikkeli, alumiini, teräs), ja myös toistuvat hinnan vaihtelut tekevät liiketoiminnasta haastavaa. SSAB:lla on hyvä tilauskanta. Yhtiö muuttaa terästuotantoaan fossiilivapaaksi ja hiilidioksidipäästötömäksi tällä vuosikymmenellä (ns. Hybrit-hanke). Raahen tehdasta uudistetaan merkittävästi lähivuosina ja rakennustöillä on iso työllistävä vaikutus. Tehdasalueella on käynnistymässä uuden tutkimuskeskuksen ja hallintorakennuksen rakentaminen. Fossiilivapaa tuotanto kasvattaa vedyn tarvetta – Raahessa tehdään työtä vetytalouteen siirtymiseksi ja uusien verkostojen luomiseksi.

Saha- ja puutuotteille (kartonki, sellu, sahatavara, rakennustuotteet ym.) on ollut hyvin kysyntää, ja yritysten kokonaisliikevaihto on kasvanut vuodesta 2020 alkaen ja tuotteiden hinnat ovat nousussa. Logistiset ongelmat (mm. konttipula) luovat haasteita. Venäläisen raakapuun ja puuhakkeen tuonnin loppumisen ei uskota aiheuttavan vaikeuksia Pohjois-Pohjanmaan puuteollisuudelle. Koko maan tasolla venäläisen raakapuun osuus on ollut kymmenisen prosenttia ja sen teollinen käyttö on keskittynyt Itä- ja Kaakkois-Suomen laitoksiin. Korvaavaa raaka-ainetta on kotimaassa ja lähialueilla. Puun korkea kysyntä lisää metsäomistajien tuloja, mutta lisää jalostajien kustannuksia.

Puunjalostuksen investointeja on tiedossa mm. Oulussa, Utajärvellä, Pudasjärvellä ja Taivalkoskella. Ouluun rakentuu uusi saha – sen rakennusvaihe työllistää 300 henkilöä ja tuotantovaiheessa suora työllistämisaikutus on 70 htv ja välillisesti noin 200 htv. Taivalkoskella uudistetaan sahalaitoksen linjastoja ja tämä lisää tuotantokapasiteettia. Taloteollisuudessa investoidaan uusiin tuotantolinjoihin Pudasjärvellä ja tuotannon lisäys edellyttää lisähenkilöstön palkkausta. Utajärvellä uusitaan lämpölaitoksen, kuivaamon ja lajittelulaitoksen toimintoja. Kyse on noin 25 miljoonan euron investoinneista, jotka mahdollistavat monipuolisemman sahatavaran käsittelyn ja tuntuvasti isommat tuotantomäärät.

Stora Enso suunnittelee Oulun tehtaan toisenkin entisen paperilinjan konvertointia kartonkituotantoon. Hankkeen YVA-prosessi on aloitettu ja investointipäätös saadaan tänä

vuonna. Tuotanto alkaisi v. 2025. Muutostyö olisi merkittävä, sillä suunnitellusta kartonkikoneesta tulisi lajissaan Euroopan suurin. Uudistuksen investointiarvo olisi noin miljardi euroa, ja investointi lisäisi kuitupuun kulutusta Oulussa noin miljoona kuutiometriä ja investoinnin työllisyysvaikutus olisi 150-200 htv (sis. logistiikka ja kunnossapito). Puualalla on pula työntekijöistä arvoketjun eri osissa (mm. konekuljettajat, sahatyöntekijät) ja haasteet kasvavat tulevien investointien myötä. Ammattilaisia on paljon työttöminä, ja alan koulutuksen vetovoima on heikko.

Vihreä siirtymä vauhdittuu Ukrainan sodan seurauksena. Uusiin kotimaisiin tuotantomuotoihin ja tuotteisiin investoidaan ahkerasti. Maatalousyrityksissä on kiinnostusta lisätä raaka-aineiden kiertoa ja tuottaa biokaasua – isohko biokaasuhanke käynnistyy Muhoksella. Haapaveden Nordfuelin biojalostamohankkeelle on saatu merkittävä valtiontuki. Hallinto-oikeus hylkäsi joulukuussa 2021 Nordfuel-hankkeen ympäristöluvasta tehdyn valituksen. Päätöksestä on jatkovalitettu korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Fennovoima Oy ilmoitti toukokuun alussa irtautuvansa Pyhäjoen ydinvoimalan laitostoitussopimuksesta venäläisen RAOS Projectin kanssa. Päätös keskeyttää käytännössä työt voimala-alueella ja jatkossa toimissa keskitytään ylläpitotehtäviin. Tänä keväänä laitosalueen valmistelutöissä on ollut vajaa 350 henkeä. Fennovoimassa työskentelee 400 omaa työntekijää ja 50 konsulttia. Päätöksen henkilöstövaikutukset (ml. alihankintaketjut) selviävät tulevina kuukausina. Projektin jatkosta (ml. mahd. uusi laitostoimittaja) ei laitosopimuksesta irtautumisen yhteydessä tiedotettu.

Kalajoelle suunnitellaan aurinkovoimatuotantoa tuulivoimapuiston yhteyteen ja tämä hybridihanke on kokoluokaltaan Pohjoismaiden suurin. 24 000 aurinkopaneelin asentaminen aloitetaan tänä kesänä ja työt valmistuvat v. 2023 lopussa. Jo nyt kolmasosa maamme tuulivoimaloista sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla (n. 350 kpl) ja tämän vuoden loppuun mennessä tuotannossa on noin 500 voimalaa. Tiedossa olevien uusien hankkeiden määrä on huomattavan suuri verrattuna muihin maakuntiin. Tuotantolisäys edellyttää merkittäviä investointeja sähköverkkoihin (sis. jakeluasemat, muuntajat ym.). Fingridillä on päällä lähes 450 miljoonan euron projektikanta tuleville vuosille ja merkittäviä verkkoinvestointeja toteutetaan myös Pohjois-Pohjanmaan alueella.

Laajat teolliset tuulivoima-alueet tarvitsevat yhteensovittavaa maankäytöllistä ja sijainnilista tarkastelua maakunnallisella tasolla: Tuulivoima on yksi sisältöteema käynnissä olevassa vaihemaakuntakaavatyössä ja tueksi laaditaan taustaselvityksiä (Tuuli-hanke). Tulevaisuudessa tuulivoimaa tuotetaan isosti myös merialueilla. Vielä se ei ole markkinaehtoisesti kannattavaa. Oulun ja Raahen edustelle, Hailuodon länsipuolelle, suunnitellaan 160 merituulivoimalan kokonaisuutta. Hankkeelle on saatu tutkimusluvat ja tutkimuksia tehdään lähivuodet. Merituulipuistojen hankevalmistelut kestävät 5–10 vuotta.

Koronapudotus näkyy rakennusalan yritysten kokonaisliikevaihdossa muita aloja vähemmän, ja loppuvuodesta 2020 lähtien alan yritysten liikevaihto on kasvanut. Vaikka liikevaihto on lisääntynyt, ei yritysten henkilöstömäärässä ole tapahtunut kasvua viime vuosina. Alalla käytetään huomattava määrä vuokratyövoimaa ja osaajapulaa on useissa tehtävissä. Rakentamisen kustannukset ovat nousseet huomattavasti, ja tämä heikentää monien investointien kannattavuuslaskelmia. Osa yrityksistä saattaa jäädä odottamaan tilanteen rauhoittumista. Tiedossa kuitenkin on, että maakunnassa avataan useita isoja rakennushankkeita ja asuntorakentaminen jatkuu vilkkaana varsinkin Oulussa. Korjausrakentamisen kysyntä jatkuu myös suurena. Monessa kunnassa on meneillään tai avautumassa julkisia tilainvestointeja hyvinvointipalveluihin. Hailuodon kiinteän yhteyden (pengertie ja sillat, 8,4 km) rakennustyöt alkavat ensi vuonna, jos Vaasan hallinto-oikeus vahvistaa vesiluvan lainvoiman. Nokian Linnanmaan uuden yksikön rakennustyöt (lähes 50 000 neliötä) alkavat pian ja uudet tilat valmistuvat kesällä 2025. Oulun pääpoliisiaseman ja vankilan rakentaminen aloitetaan myös lähitulevaisuudessa – valmistuminen ajoittuu vuosille 2024/2025.

Matkailun kotimainen kysyntä lisääntyi koronakaudella, ja monissa kohteissa oli kansainvälisiä vieraita tänä talvena jo viime talvea enemmän. Matkailun näkymät ovat moninaiset. Koronan hellittäessä ja matkustamisen helpottuessa matkailijamäärien odotetaan kasvavan, joskin kustannusten nousu voi hillitä kasvua. Kesän varaustilanne on monella maakunnan toimijalla hyvä. Maamme sijainti Venäjän naapurissa voi kuitenkin luoda negatiivista mielikuvaa ja turvattomuuden tunnetta kansainvälisissä matkailijoissa. Venäläisiä vieraile Pohjois-Pohjanmaalla erityisesti vuoden vaihteen tienoilla. Koronatalvina venäläismatkailijoita on ollut vain kymmenenosa siitä mitä ennen koronakautta. Liikematkailu aktivoituu aiemmasta, mutta etäkokouksia- ja tapaamisia pidetään aiempaa enemmän, mikä vähentää työmatkustamista. Kustannusten nousu rasittaa suuresti kuljetusyrittäjiä ja yrittäjiä.

ICT on ollut vuosia maakunnan vahva klusteri ja erilaiset tietoliikenne, sisältö- ja sovellustuotteet/-palvelut sekä tietoturva ovat edelleen kasvussa. Vuosia jatkunut tasainen yritysten kokonaisliikevaihdon kasvu hiipui hieman vuonna 2020, mutta jakso jäi lyhyeksi. Jo kesästä 2021 eteenpäin ala jatkoi kasvua. Tilaus- ja projektikanta on useissa yrityksissä hyvällä tasolla ja varsinkin tietoturva korostuu kriisiaikoina. Huomattava tekijäpula estää yritysten kasvua, ja kilpailu osaajista jatkuu kiihkeänä. Nokian investointi uusiin tiloihin Oulussa on varmistunut - investointiin liittyy myös laajaa radioteknologian huippututkimuksen ja tuotekehityksen investointisuunnittelua ("Radiopuisto").

Pohjois-Pohjanmaalla kaupan toimiala on selvinnyt viime vuodet hyvin ja kokonaisliikevaihto on kasvanut yhtäjaksoisesti ilman notkahduksia. Henkilöstömäärässä oli pieni vähennys vuonna 2020, mutta jo viime vuonna kaupan alat ovat työllistäneet lisäväkeä. Perustarvikkeita tarvitaan aina, ja korona-aika lisäsi kiinnostusta investoida asumiseen ja harrasteisiin. Jatkossa hintojen nousua tapahtuu monessa tuoteryhmässä – jos kyseessä ei ole välttämätön perustarve, kuluttajat voivat lykätä hankintaa.

Yksityiset palvelut (pl. kauppa) ovat kärsineet eniten koronakaudella, ja tämä näkyy yritysten kokonaisliikevaihdossa. Pudotus vuoden 2020 toisella kvartaalilla oli huomattava. Positiivista käännettä nähtiin keväällä 2021, ja loppuvuosi oli jo kasvua. Yksityisten hyvinvointipalvelujen kasvu jatkuu vahvana, ja esim. Kalajoella ja Haapavedellä avataan uudet yksityiset lääkärikeskukset.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Työttömyysasteen lasku on jatkunut alkuvuonna 2022. Korona-aika kasvatti työttömyyttä erityisesti perusammateissa. Talouden vireytyminen ja rajoitusten purku ovat lisänneet lomautettujen paluuta työhön. Työttömissä on määrällisesti paljon sellaisia henkilöitä, joille tehtäväkuvauksen perusteella olisi jatkuvasti tarjolla avoimia paikkoja eri puolilla maakuntaa (mm. talonrakentajat, lähihoitajat, myyjät). Työssä olevien työnhakijoiden määrä on ennätyksellisen korkea – tämä indikoi, että monella on halu vaihtaa alaa, ammatia tai työpaikkaa.

Työttömyydessä Pohjois-Pohjanmaa alitti koronaa edeltäneen tason viime vuoden loppupuolella. Helmikuun 2022 lopussa Pohjois-Pohjanmaalla oli yli 19 000 työtöntä työhakijaa (ml. lomautetut), mikä on 4 500 työtöntä vähemmän kuin vuosi sitten. Maakunnan työttömyysaste on pysytellyt jo pitkään lähellä kansallista keskiarvoa. Maakunnan sisällä työttömyys vaihtelee suuresti: alhaisen työttömyysasteen kunnissa taso on 5-6 %:n tuntumassa – toisessa päässä työttömyysaste kohoaa 12-14 %:n tienoille.

Työttömyys on vähentynyt kaikissa seurantaryhmissä. Nuoria työttömiä on määrällisesti paljon Oulussa. Lähes 40 % maakunnan työttömistä on pitkäaikaistyöttömiä. Pitkäaikaistyöttömyys kasvoi kevästä 2020 lähtien yhtäjaksoisesti viime vuoden elokuuhun asti. Syksyn aikana se väheni, mutta kasvoi taas hieman vuodenvaihteessa. Heikentyvä talouskasvu hidastaa vaikeasti työllistyvien työllistymistä. Pitkään työttömänä olleiden aktivoiminen, osaamisen kehittäminen sekä tehokkaampi ohjaus työpaikkoihin edistävät työmarkkinoiden tasapainoa.

Avoimia työpaikkoja on ollut tarjolla poikkeuksellisen paljon alkuvuonna 2022. Vuosi sitten Pohjois-Pohjanmaan TE-toimistossa oli auki vuoden alkukuukausina keskimäärin 10 000 työpaikkaa – tänä vuonna keskimäärin 17 000. Moni työntäjä kokee edelleen vaikeuksia rekrytoinneissa ja pula osaavista tekijöistä on iso haaste. Tilastokeskuksen neljännesvuosittain julkaistavien tulosten mukaan lähes 60 % maakunnan yrityksistä kokee vaikeuksia rekrytoinneissa. Haasteita kokevien yritysten osuus on kasvanut aiemmasta ja kansallisessa vertailussa Pohjois-Pohjanmaan tilanne on maamme vaikeimpia.

Rekrytointivaikeudet koskettavat laajalti samoja aloja ja ammattiryhmä kuin ennen koronakautta. Viime syksyn Ammattibarometrissa työvoimapulan ammattiryhmiä oli Pohjois-Pohjanmaalla 65 (reilusta 200:sta) ja 7 ammattiryhmässä pula oli huomattavan suuri. Tänä keväänä pula-ammattiteja oli 71 ja 16 ammatissa vaje oli erittäin suuri. Osaajapula on suhteellisesti vaikein Oulun seuduilla. Haapavesi-Siikalatvan ja Nivala-Haapajärven seuduilla osaajavaje ei ole aivan yhtä laaja, vaikka pulaa useilla aloilla esiintyykin.

Eniten työvoimapulaa esiintyy maakunnassa rakentamisen, sosiaali- ja terveyspalveluiden, varhaiskasvatuksen, metalli-, kone-, sähkö- ja elektroniikkateollisuuden, ICT:n, ravitsemisen, kuljetuksen, kone- ja laitekorjauksen, kiinteistöhuollon, myyntityön ja taloushallinnon aloilla. Näillä toimialoilla on runsaasti avoimia paikkoja, mutta tekijöitä ei löydetä tai rekrytoinnit ovat pitkäkestoisia. Mainittujen alojen lisäksi on heterogeeninen joukko tehtäviä, joihin on vaikeuksia löytää tekijöitä.

Työvoimapulassa heijastuu seutujen erilaiset elinkeinorakenteet. Esimerkiksi elintarviketyöntekijöistä on ollut pulaa jo pitkään Haapavesi-Siikalatvan seudulla, ICT:n osaajapula korostuu Oulun seudulla, matkailun työntekijätarve näkyy Koillismaalla ja lisää koneasentajia ja metallin työstäjiä kaivataan mm. Raahen ja Ylivieskan seuduilla. Yhteistä on, että erityisesti rakentaminen, sosiaali- ja terveyspalvelujen ja varhaiskasvatuksen aloilla rekrytointivaikeudet ovat lisääntyneet aiemmasta ja lähiajan näkymä on hyvin haasteellinen. Hyvinvointialoilla sijaisten saaminen tuottaa vaikeuksia, kun koronavirus jyllää parhailaan monissa kodeissa, kouluissa ja työpaikoilla.

Työvoiman ylitarjonta keskittyy tällä hetkellä Oulun seudulle. Muilla seuduilla ylitarjontaa ei ole tai ylitarjontaa on yksittäisissä ammattiryhmissä. Oulun seudulla työllistymisen haasteet ja avautuvien paikkojen vähyys koskettavat useita eri ammattiryhmä – isoja toimialatasoisia haasteita ei ole. Ylitarjonnassa on korostunut jo vuosia 3 ammattiryhmää: myyjät, toimistotyöntekijät ja opettajat (peruskoulun kaikki luokat ja lukio). Myyjiä ei ole tänä keväänä enää ylitarjonnan puolella, mutta sihteerejä löytyy eri nimikkeillä. Samaan aikaan kun peruskoulun yläluokkien ja lukion opettajista on ylitarjontaa Oulun seudulla, on heistä pulaa useissa kunnissa maakuntakeskuksen ulkopuolella.

Kuntia pitää markkinoida aktiivisesti, ja uudet tulijat tarvitsevat perusasiat kuntoon. Monissa kunnissa omistus- ja vuokra-asuntojen tarjonta on liian vähäistä verrattuna tarpeeseen. Työvoimapulan helpottamiseksi tarvitaan ajallisesti monipuolinen keinovalikoima. Opiskelijamäärien lisäys ja koulutusalojen uudet painotukset tuovat määrällistä helpotusta pitkässä perspektiivissä. Raahessa toteutetaan syksyllä kolme AMK-koulutusta (koneinsinööri, pelialan tradenomi, rakennustekniikan insinööri) ja KAO lisää opiskelijamäärää. Yritysyhteistyö tuo esiin työvoimatarpeita ja piilotyöpaikkoja sekä lisää yritysten ja kouluttajien vuoropuhelua osaamisvaatimuksista.

Työvoimakoulutukset ovat merkittävä väylä kouluttaa tekijöitä ja helpottaa tekijäpulaa – tarjolla on koulutuksia, jotka räätälöidään yritysten kanssa, ja ne toteutetaan nopeasti. RekryKoulutuksen suosio on pysynyt korkeana etenkin elementtirakentamisen, ICT:n sekä myynnin ja markkinoinnin osaajien löytämiseksi. Vuoden 2022 ensimmäisellä kvartaalilla on alkanut 7 RekryKoulutusta 11 eri yrityksen kanssa. Kevään aikana on käynnistymässä useita yhteishankintakoulutuksia (mm. kyber- ja tietoturvallisuus).

Alueella kehitetään jatkuvan oppimisen palveluja, kuten täydennyskoulutuksia, polkuopintoja, koulutusasteiden ja -alojen yhdistelmiä sekä opiskelualmiuksia tukevia opintoja. Oppisopimuskoulutusta on lisääntyvästi tarjolla. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja TE-toimisto pilotoivat oppisopimuskoulutuksen palveluohjausmallia. Tavoitteena on edistää nuorten ja nuorten aikuisten ohjautumista oppisopimuskoulutukseen ja lisätä alueen työnantajien tietoisuutta oppisopimuskoulutuksesta. Moni näkee, että työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton lisäys on välttämätöntä työvoimapulan helpottamiseksi. Maassa jo olevat ulkomaalaiset tarvitsevat työtä, kesätyötä, harjoittelupaikkoja ym. – työpaikoilla tarvitaan lisää rohkeutta luoda uusia kontakteja ja moniarvoisia työyhteisöjä. Talent Hub Oulu -hankkeella kehitetään työnantaja ja kansainvälisiä osaajia yhdistävää yritys- ja työelämäpalvelujen kokonaisuutta.

Suomi myöntää Ukrainasta sotaa pakeneville tilapäistä suojelua. Tilapäistä suojelua saavilla on oikeus tehdä työtä, kun he ovat saaneet oleskeluluvan. He voivat myös ilmoittautua TE-toimistoon työnhakijaksi ja saada työllistymistä tukevia palveluita. Maaliskuussa esitetyn arvion mukaan 40 000–80 000 ukrainalaista päätyy Suomeen.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

- Ukrainan sota hidastaa hyvin edennyttä talouden kasvua – sodan välilliset vaikutukset ovat suoria vaikutuksia merkittävämpiä Pohjois-Pohjanmaalla.
- Kohonneet hinnat, materiaaalipula ja logistiset haasteet hidastavat maakunnan talouskasvua – huomattava kustannusten nousu voi ehkäistä tai viivästyttää suunniteltuja investointeja.
- Vihreä siirtymä vauhdittuu Ukrainan kriisin seurauksena – alkutuotannon aloilla isoimmat akuutit haasteet.
- Ukrainan sodalla ei ole selkeitä merkittäviä työmarkkinavaikutuksia – jos sota jatkuu pitkään ja talouskasvu hiipuu huomattavasti, vähentää se tarvetta työllistää viime aikojen tapaan.
- Tekijäpula on yhä iso haaste ja merkittävä haitta useilla toimialoilla eri osissa maakuntaa.

19 Kainuu

Taulukko 18. Avainluvut Kainuu.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	71 255	71 664	74 803	-0,6 %	-4,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	3 059	3 599	4 709	-15,0 %	-35,0 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	309	387	564	-20,2 %	-45,2 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	750	813	1 259	-7,7 %	-40,4 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	9,9 %	11,6 %	14,2 %	-1,7 %-yks.	-4,3 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	1 478	1 244	669	18,8 %	120,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Kainuun harvaan asutussa maaseutumaisessa maakunnassa on runsaasti luonnonvaroja ja laajoja luontoalueita sekä hyvät mahdollisuudet ympärivuotiseen vapaa-ajan asumiseen ja matkailuun. Maakunnan toimialarakenteessa korostuu kaivostoiminta; koko maan kaivostoiminnan työpaikoista 13 % on Kainuussa ja mineraaliklusterin osuus Kainuun kokonaistuotoksesta on noin 21 %. Kainuun aluetalous on viime vuosina kasvanut vahvasti ja työttömyys vähentynyt merkittävästi. Kainuu onkin siirtynyt positiivisen rakennemuutoksen alueeksi. Nopean kasvun myötä osaavan työvoiman saatavuus on vaikeutunut huomattavasti ja johtanut vakaviin rekrytointiongelmiin.

Kainuun väestö vanhenee ja vähenee. Haasteena on erityisesti nuorten naisten pois-muutto koulutustarjonnan kapea-alaisuuden vuoksi. Muuttotappiota on kuitenkin saatu merkittävästi vähennettyä, ja vuonna 2020 suunta kääntyi selvästi muuttovoiton puolelle kehityksen jatkuessa samankaltaisena myös vuonna 2021. Kainuun kehitys on polarisoitunutta: yli 70 % Kainuun väestöstä asuu Kajaanin seutukunnassa, kun taas Kehys-Kainuun väestö vähenee ja ikääntyy nopeasti. Kajaanin seutukunnan alueella sijaitsee myös

valtaosa avoimista työpaikoista. Kainuun väestömäärä ei riitä työvoimatarpeisiin, vaan maakuntaan tarvitaan lisää nuoria ja työikäisiä asukkaita, johon pyritään mm. edistämällä maahanmuuttoa.

Kainuussa on toteutunut tai odotettavissa merkittävä määrä investointeja, mutta uusia investointeja kaivataan kehityksen turvaamiseksi. Ukrainan kriisistä johtuvilla pakotteilla ei ole suoraa vaikutusta investoijiin. Suomen maariskin lisääntymisen realisoituminen vaikuttaisi myös Kainuun investointeihin. Mikäli raaka-aineiden pidentyvät toimitusajat johtavat investointipäätösten perumiseen, vaikutukset voivat olla suuria Kainuun kaltaisella pienellä alueella. Tiedossa olevat tuulivoimahankkeet ovat merkittäviä maakunnan kehitykselle ja niiden painoarvo kasvaa, kun Venäjältä tulevasta energiasta pyritään eroon. Ne edistävät myös vihreää siirtymää. Tuulivoimahankkeet realisoituvat lähivuosien aikana.

Ukrainan kriisin vaikutukset heijastuvat myös Kainuuseen, mutta merkittäviä vaikutuksia ei ole ainakaan lähikuukausina näköpiirissä. Suoraa Venäjän vientikauppaa harjoittavia yrityksiä Kainuussa on vähän, mutta yksittäisten yritysten kohdalla vaikutus voi olla suuri. Välillisiä vaikutuksia pakotteilla ja vastapakotteilla on enemmän mm. alihankinnassa. Materiaalien hintojen ja kuljetuskustannusten nousu heikentää yritysten kannattavuutta. Erityisesti polttoaineen hinnannousulla on suuri merkitys Kainuun sijainnista johtuvien pitkien välimatkojen vuoksi. Vaikutukset ovat epäsuoria ja vaihtelevat yrityskohtaisesti, mikä hankaloittaa yleiskuvan luomista lähitulevaisuudesta. Tilanteella voi olla negatiivisia vaikutuksia myös yritysten kehittämishalukkuuteen ja -mahdollisuuksiin.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Kevään 2022 Pk-yritysbaremetrin mukaan Kainuun pk-yritysten yleinen suhdannenäkymä on heikentynyt viime syksyyn verrattuna ja on valtakunnallista keskiarvoa alemmalla tasolla (saldoluku 6, koko maa 11). Arviot liikevaihdon ja kannattavuuden kehityksestä ovat heikentyneet (saldoluvut liikevaihto 12, kannattavuus -12) ja ovat huomattavasti heikommalla tasolla kuin lähialueilla ja koko maassa (saldoluvut liikevaihto 25, kannattavuus 1). Investointien arvon arvioidaan kehittyvän Kainuussa samalla tavoin kuin maassa keskimäärin. Kainuulaisten pk-yritysten arvio henkilökunnan määrän kehityksestä on myös alempi kuin maassa keskimäärin (saldoluku Kainuu 5, koko maa 13). Pk-yritysten kasvuhakuisuus näyttää kääntyneen nousuun, mutta vientiyritysten määrän laskeva trendi on huolestuttava (laskua 5 prosenttiyksikköä edellisvuodesta). Kainuulaisten pk-yritysten panostus kansainvälistymiseen on vähäistä, eikä kiinnostusta ole myöskään toiminnan laajentamiseen uusille markkinoille. Ilmastonmuutoksen mahdollisuuksia ei kainuulaisissa pk-yrityksissä vielä täysin ymmärretä, vaan sen osalta nähdään enemmän haasteita ja uhkia kuin maassa keskimäärin ("Luo merkittäviä haasteita liiketoiminnalle" saldoluvut Kainuu 15, koko maa 9). Yleisten johtopäätösten tekeminen kehityksestä Pk-yritysbaremetrin

pohjalta on vaikeaa pienen otoksen vuoksi, eikä Ukrainan sota ollut vielä puhjennut kyselyä tehtäessä.

Kotimaan matkailun suuri osuus Kainuun matkailusta ja sen lisääntyminen edelleen on pelastanut alan yritykset koronapandemian pahimmilta vaikutuksilta, mutta ohjelmapalveluja tuottavilla yrityksillä on ollut vaikeuksia. Yritysten kehittämiseen ei ole ollut tiukassa tilanteessa mahdollisuuksia, ja saavutettavuushaasteet ovat edelleen olemassa. Ennen pandemiaa venäläiset ja ukrainalaiset matkailijat olivat suurin kansainvälinen matkailijaryhmä, ja palautumista tämän suhteen ennätettiin jo havaita, mutta pakotteiden vuoksi Venäjän matkailun ennakoitua tyrehtyvän pidemmäksi ajaksi (1/2019 venäläisiä yöpymisiä 14 600, 1/2022 vain 250). Lisäksi varsin vilkas ja pandemian jäljiltä jo osittain elpynyt venäläisten ostosmatkailu vähenee radikaalisti, mikä vaikuttaa merkittävästi etenkin alueen päivittäistavarakauppaan. Kainuun matkailumarkkinointia tuleekin suunnata uudelleen ja useampaan eri kohdemarkkinaan. Ukrainan kriisi voi vaikuttaa mielikuvaan Suomesta ja uskallukseen matkustaa Venäjän rajan läheisyyteen, vaikka tällä hetkellä sillä ei näytä olevan merkittävää vaikutusta. Polttoaineen hinnalla, yleisellä kustannusten nousulla ja suomalaisten ulkomaanmatkailun elpymisellä voi olla negatiivisia vaikutuksia kotimaanmatkailuun.

Teollisuuden kehitys on ollut Kainuussa vahvaa, erityisesti kaivosteollisuuden kohdalla. Ukrainan kriisi ja siitä johtuvat pakotteet lisäävät merkittävästi epävarmuutta ja vaikeuttavat tulevaisuuden ennakoimista. Nikkelin kasvavalla kysynnällä voi olla myönteisiä vaikutuksia, mutta vastapakotteet edellyttävät korvaavien toimittajien löytämistä tuotannossa tarvittaville kemikaaleille. Muun teollisuuden osalta kehitys on ollut Kainuussa viime vuosina varsin hyvää pandemiasta huolimatta. Ukrainan kriisi vaikuttaa negatiivisesti, mutta vaikutusten laajuutta on vaikea ennakoida ja uusien pakotteiden sisältöä ei vielä tiedetä. Komponenttien saatavuuden ongelmat jatkuvat ja jopa pahenevat. Lisäksi odotetaan raaka-aineiden ja materiaalien saatavuuden heikkenemistä ja epävarmuutta toimituksissa. Toimitusten epävarmuus vaikeuttaa tuotannon suunnittelua ja heikentää yritysten toimitusvarmuutta.

Rakentamista vaikeuttaa materiaalien hintojen jatkuva nousu, toisaalta myös mahdolliset saatavuusongelmat ja toimitusten viivästyminen. Epävarmuustekijät vaikeuttavat mm. urakkalaskentaa ja nostavat kynnyksiä tehdä tarjouksia. Tällä on vaikutuksia yritysten liiketoimintaan ja suunniteltujen rakennuskohteiden toteutumiseen. Jo aloitetut rakennuskohdat etenevät normaalisti.

Vaikka puun tuonti Venäjältä loppuu, puuta uskotaan saatavan riittävästi kotimaasta. Hakuiden määrä tulee lisääntymään Kainuussa ja Venäjältä tulevan sahatavaran merkittävä väheneminen voi avata uusia markkinoita sahoille. Suunnitteilla olevan KaiCell Fibersin puunhankintaan pakotteilla on rajallinen vaikutus, koska sen puunhankinta on suunniteltu

tapahtuvan laitoksen lähialueilta, ja Kainuun hakkuusäästöt riittävät laitoksen tarpeisiin. Lämpölaitokset toimivat osittain Venäjältä tuotavalla hakkeella, jonka korvaamiseksi tarvitaan lisää kotimaista hakepuuta ja turvetta.

Maataloustoiminnan kannattavuuden kehitys on ollut heikkoa jo pitkään, joten lähtökohdat poikkeuksellisessa tilanteessa ovat haastavat. Polttoaineiden, lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden hinnat nousevat koko ajan, mikä ajaa maatalousyrittäjien talouden erittäin ahtaalle. Pakotteet heikentävät lannoitteiden saatavuutta, mikä voi johtaa sato-määrien pienenemiseen. Myös elintarviketeollisuuden kannattavuus heikkenee. Valtion 300 M€:n tuki ei ehdi kevättöiden tuotantopanosten (lannoitteet, siemenet, polttoaine) ostoon, ja vain osa tuesta maksetaan tänä vuonna energiaveron palautuksen korotuksena ja luonnonhaittakorvauksen kansallisen lisäosan korotuksena. Muu osa lisäyksestä tulee maksuun myöhemmin; osa tuesta kohdennetaan ympäristöpainotteisiin kohteisiin, jotka eivät auta suoraan kannattavuuskriisissä. Olennaista on saada maataloustuotteille lisähintaa markkinoilta. Uhkana on rakennemuutoksen nopeutuminen ja etenkin eläintuotannon osittainen lopettaminen, jota on vaikeaa aloittaa uudelleen. Kiinnostus näennäisviljelyyn, jossa ei tuoteta ruokaa, kasvanee, koska se vaatii vähiten panoksia.

Yrittäjyys kiinnostaa Kainuussa ja uusia yrityksiä perustettiin viime vuonna enemmän kuin kertaakaan 2010-luvulla (Patentti- ja rekisterihallitus). Starttirahojakin myönnettiin viime vuonna eniten sitten vuoden 2016. Suuria muutoksia ei ole näköpiirissä tulevina vuosina.

Vireille pantuja konkurssseja oli viime vuonna 32. Vuoden 2019 normaalitilanteeseen verrattuna tässä on kasvua, mutta useina aiempina vuosina konkurssseja on ollut enemmänkin. Tilanne on samankaltainen lopettaneiden yritysten osalta. Monien yritysten tilanne on haastava koronaviruksen vuoksi, mutta rajoitusten purkaminen parantaa näkymiä eikä Ukrainan kriisikään todennäköisesti lisää merkittävästi konkurssseja. Merkkejä laajasta konkurssiallostasta ei siis ole.

Yrittäjät ovat ikääntyneitä muun väestön tapaan, ja eläköitymisiä on paljon seuraavan viiden-kymmenen vuoden aikana. Omistajanvaihdosten tulee lisääntyä huomattavasti nykyisestä yritys-kannan säilyttämiseksi ennallaan. Kevään 2022 Pk-yritysbarometrin mukaan 38 % pk-yrityksistä suunnittelee omistajanvaihdosta seuraavan viiden vuoden aikana. Usein kuitenkin omistajanvaihdoksen valmistelu aloitetaan myöhään eikä prosessissa hyödynnetä ulkopuolista asiantuntijaosaamista. Omistajanvaihdoksiin myönnetty rahoitus on ollut Kainuussa hienoisessa kasvussa koronan aiheuttaman aallonpohjan jälkeen (Finnveran Pohjois-Suomen aluekatsaus 1–12/2021).

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Ukrainan kriisillä ei ole ollut toistaiseksi vaikutusta Kainuun työttömyyteen. Suurta työttömyyden kasvua ei ole näköpiirissä, mutta tulevan työllisyysvaikutuksen arviointi on vielä tässä vaiheessa osittain haastavaa. Kehitykseen vaikuttaa moni asia kuten sodan kesto, talousvaikutukset Suomessa ja ulkomailla, inflaatio, miten korkealle energian hinta nousee jne.

Jos kuitenkin työttömyys kasvaa koko maassa, kasvu on todennäköisesti Kainuussa alueista pienimpien joukossa. Jo koronakriisin aikana on nähty, että poikkeustilanteen vaikutus työttömyyteen on ollut Kainuussa koko maan pienin. Taustalla on monia syitä, jotka eivät ole pelkästään positiivisia. Pula osaavasta työvoimasta on vaikea, työttömiä sekä työssä olevia eläköityy paljon ja julkinen sektori, sekä etenkin sosiaali- ja terveydenhuolto, on merkittävä työllistäjä. Kotimainen matkailu maakuntaan on ollut varsinkin sesonkiaikoina vilkasta, eikä kansainvälinen matkailu ollut ennen poikkeusaikaa niin merkittävässä roolissa kuin useimmilla muilla alueilla. Ukrainan kriisin vaikutusta pienentää lisäksi se, että Venäjältä riippuvaisia yrityksiä on maakunnassa vähän.

Kainuun työttömyys vähentyi vuositasolla yhtäjaksoisesti lähes viisi vuotta helmikuuhun 2020 asti. Koronaviruksen leviämisen jälkeen kasvu oli hetkellisesti suurta, mutta työttömyys oli melko lähellä vuoden 2019 tasoa jo loppukesästä 2020 alkaen ja kesäkuusta 2021 asti sitä matalammallakin. Helmikuun 2022 lopussa työttömiä oli 3 100, mikä on 8 % vähemmän kuin vuoden 2020 helmikuussa. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 9,9 %, mikä on 16 ELY-keskusalueesta seitsemänneksi matalin ja 0,6 prosenttiyksikköä vähemmän kuin kaksi vuotta sitten.

Myönteinen kehitys näkyy myös työllisyysasteessa. Työllisyysaste oli vuonna 2021 69,3 %, mikä on 1,4 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuoden 2019 normaalitilanteessa ja korkeampi kuin kertaakaan Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen ensimmäisen tiedon eli vuoden 2011 jälkeen. Edelleen kuitenkin koko maan keskiarvoon oli matkaa 3 prosenttiyksikköä ja ELY-keskusalueista tulos oli kuudenneksi matalin. Työllisyysasteen nostamiseksi huomiota kiinnitetään myös niiden ryhmien työllisyyden parantamiseen, joissa se on nyt alhainen, mutta joissa on suurin potentiaali nousulle. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi ikään-tyneet, pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevat, osatyökykyiset, vammaiset ja osa maahanmuuttajataustaisista. Yksi maakunnan haaste ja työllisyysastetta laskeva tekijä on ollut työvoiman ulkopuolella olevien ja etenkin työikäisten eläkeläisten suuri osuus väestöstä. Työikäisiä eläkeläisiä on selkeästi enemmän kuin työttömiä. Vuoden 2020 lopussa 11 % työikäisistä oli eläkkeellä, kun koko maassa osuus oli 7 %. Sote- ja etenkin mielenterveyspalveluihin panostaminen on tärkeää, jotta määrää saadaan pienennettyä ja ehkäistyä työikäisten joutumista eläkkeelle.

Työttömyystilanne on myönteisestä kehityksestä huolimatta monelta osin haasteellinen ja etenkin pitkäaikaistyöttömyyden kasvu poikkeusaikana on huolestuttavaa. Helmikuun lopussa pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi 27 % kahden vuoden takaisesta ja pitkäaikaistyöttömiä oli 25 % työttömistä. Positiivista on, että kasvu oli koko maan pienintä ja pitkäaikaistyöttömyys on vähentynyt vuoden 2021 huhtikuusta alkaen. Pitemmällä aikavälillä määrä tulee laskemaan jo pelkästään ikärakenteesta johtuen: helmikuun lopussa pitkäaikaistyöttömistä vähintään 60-vuotiaita oli 42 % ja vähintään 50-vuotiaita 71 %. Pitkäaikaistyöttömien lisäksi on kuitenkin paljon työttömiä, joiden työllistyminen avoimille työmarkkinoille kokoaikaiseen työhön on epätodennäköistä. Syitä ovat esimerkiksi koulutuksen ja osaamisen puutteet, terveydelliset rajoitteet ja elämänhallinnan ongelmat.

Työttömien koulutustaso on muuta väestöä matalampi. Helmikuun lopussa työttömistä työnhakijoista 22 %:lla oli perusasteen koulutus, 60 %:lla toisen asteen koulutus ja 15 %:lla korkea-asteen koulutus (3 %:lla koulutusaste oli tuntematon).

Kainuun väestörakenne, jossa työmarkkinoille tulevien uusien ikäryhmien koko on työmarkkinoilta eläköityviä poistuvia selvästi pienempi, on jo pitkään vaikuttanut osaltaan työttömyyden pienentymiseen. Työmarkkinoilta eläköityy samanaikaisesti sekä työttömiä että työssä olevia, joiden työpaikat avautuvat nuoremmille ikäluokille. Helmikuun lopussa työttömistä yli 60-vuotiaita oli 21 % ja yli 50-vuotiaita 51 %, joten työttömien määrä tulee pienentymään vielä pitkään.

Työvoiman kysyntä oli Kainuussa vuonna 2021 ennätysellistä. Uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin TE-palveluihin 14 000, mikä on peräti 66 % enemmän kuin vuoden 2019 normaalitilanteessa, ja kasvu on jatkunut alkuvuonna. Paikoista 4 200 oli rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöille ja 2 900 palvelu- ja myyntityöhön. Kehitys johtuu etenkin työpaikkojen määrän huomattavasta noususta työllistämistoiminnan toimialalla, johon kuuluu työnvälitystoiminta, työvoiman vuokraus sekä muu henkilöstön hankinta. Työpaikkoja myös ilmoitetaan aiempaa herkemmin TE-palveluihin johtuen osaavan työvoiman pulasta. Pitemmällä aikavälillä taustalla on mm. työnhaun siirtyminen suurelta osin nettiin. Työvoiman kysyntä jatkuu luultavasti vähintään yhtä vilkkaana tulevinakin vuosina.

Osaajista onkin pulaa alalla kuin alalla, ja useissa ammattiryhmissä TE-palveluihin avoimeksi ilmoitettuja työpaikkoja on enemmän kuin alalla on työttömiä työnhakijoita. Kaikkiaan vuonna 2021 työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin 2,7 per avoin työpaikka. Ammattibarometrin osaajapula-ammattien määrä on ollut kasvussa ja kevään arvioissa niitä on peräti 96, kun ylitarjontaa on vain 18 ammatissa. Suurin työvoimapula on sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lisäksi paljon pulaa on rakennus-, metalli- ja ICT-alan työntekijöistä.

Ukrainan kriisi heikentää hieman työvoiman saatavuutta miesvaltaisilla aloilla, kuten metsänraivauksessa ja metallialalla, sillä ukrainalaisten ja venäläisten työntekijöiden määrä

vähenee. Naisvaltaisilla aloilla ja etenkin marjatilloilla sekä metsänistutuksessa suuri pako-laisten määrä voi jopa parantaa työvoiman saatavuutta seuraavan vuoden aikana. Muuten kriisillä tuskin on suurta vaikutusta työvoiman saatavuuteen, ja pidemmällä aikavälillä osaajia pystytään houkuttelemaan enemmän muista maista. Toisaalta kriisillä voi olla vaikutusta kv-osaajien ja -opiskelijoiden haluun tulla Kainuuseen Venäjän läheisyyden vuoksi.

Tilastokeskuksen toteuttaman työnantajahaastattelun mukaan vuonna 2021 kainuulaisista työvoimaa etsineistä toimipaikoista peräti 60 % koki ongelmia työvoiman saannissa edeltävän 12 kuukauden aikana. Maakunnan rekrytointiongelmat ovat olleet kasvussa vuodesta 2015 asti ja koko maan vaikeimmat jo neljänä vuonna peräkkäin. Koko maan keskiarvo oli viime vuonna 48 %. Erytisen huolestuttavaa on, että kokonaan ilman työntekijää jäi Kainuussa 29 % työvoimaa etsineistä ja koko maassakin 25 %. Myös kevään 2022 Pk-yrittysbarometrissa kainuulaisista pk-yrityksistä 57 % arvioi osaavan työvoiman saatavuuden rajoittavan jonkin verran kasvua ja 8 % ilmoitti sen kasvun esteeksi. TE-palveluiden avoimien työpaikkojen keskimääräinen avoinna olon kesto vuonna 2021 oli 220 päivää. Tämä oli eniten koko maassa ja 38 päivää vuotta 2020 enemmän.

Työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät siis kohtaa, ja työmarkkinoilla on työvoiman osaamisen ja nykyajan työelämän vaatimusten kohtaanto-ongelma, johon vaikuttaa osaltaan maakunnan koulutusmahdollisuuksien rajallisuus sekä yliopistotasaisen koulutuksen vähäisyys. Työnhakijoiden ja työssä olevien osaamistason parantaminen sekä koulutustarjonnan monipuolistaminen on elintärkeää osaavan työvoiman riittävyyden ja sitä kautta yritysten kehittymisen sekä kasvun kannalta. Koulutusta kehitetään tiiviissä yhteistyössä yrityselämän kanssa, jotta yritysten muuttuviin osaamistarpeisiin ja akuutteihin työvoimatarpeisiin voidaan reagoida nopeasti. Osaamistarpeiden ennakoitiin panostetaan vahvasti. Ammatillisen koulutuksen joustavat toteutustavat ja opinnollistaminen mahdollistavat oppimisympäristöjen luomisen yrityksiin ja asuinpaikasta riippumattoman opiskelun. Uusia koulutusavauksia on tehty koulutustarjonnan monipuolistamiseksi. Samaan aikaan myös työnantajien rekrytointi- sekä työnantajaosaamiseen panostaminen on tärkeää, ja näihin liittyen on useita hankkeita.

Kainuun väestömäärä ei kuitenkaan riitä työvoimatarpeeseen, ja pula osaavasta työvoimasta todennäköisesti pahenee entisestään tulevina vuosina. Viimeisen kymmenen vuoden aikana maakunnan 15–64-vuotiaiden määrä on pienentynyt 19 %. Edelleen työmarkkinoille tulevien nuorten määrä on vuosittain noin 500 henkilöä eläköityviä pienempi, ja Tilastokeskuksen ennusteen mukaan se pienenee entisestään 20 %:lla vuoteen 2040. Kotimaisella työvoimalla ei ratkaista haasteita vastaisuudessakaan – etenkin kun isossa osassa muutakin maata työikäisten määrä vähenee – ja maahanmuuton merkittävä lisääminen on välttämätöntä. Kansainvälinen rekrytointi ei kuitenkaan onnistu automaattisesti, sillä muuallakin Euroopassa kilpaillaan osaajista. Maakunnan veto- ja pitovoiman sekä kansallisen ja kansainvälisen maineyön kehittäminen onkin erittäin tärkeää.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

Yleiset vaikutukset

- Ukrainan kriisin vaikutukset heijastuvat myös Kainuuseen mutta merkittäviä vaikutuksia ei ole odotettavissa ainakaan lähikuukausina - tulevaisuuden näkymät ovat kuitenkin epävarmat.
- Suoraa Venäjän vientikauppaa harjoittavia yrityksiä on maakunnassa vähän, välillisiä vaikutuksia on enemmän.
- Materiaalien hintojen ja kuljetuskustannusten nousu heikentävät yritysten kannattavuutta.
- Komponenttien ja raaka-aineiden saatavuuden heikkeneminen vaikeuttaa tuotannon suunnittelua ja heikentää yritysten toimitusvarmuutta.
- Suomen maariskin lisääntymisen realisoituminen vaikuttaisi myös Kainuun investointeihin.

Vaikutuksia eri toimialoihin

- Kaivannaisalan epävarmuus kasvaa merkittävästi kriisin ja siitä johtuvien pakotteiden johdosta, parhaimmillaan vaikutus voi olla jopa positiivinen kasvavan nikkelin kysynnän ansiosta.
- Jo ennestään ahtaalla olevien maatalousyriyten tilanne vaikeutuu polttoaineiden, lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden hintojen nousun vuoksi.
- Rakentamista vaikeuttaa materiaalien hintojen jatkuva nousu, toisaalta mahdolliset saatavuusongelmat ja toimitusten viivästyminen.
- Metsäklusterin puun tuonti Venäjältä loppuu, mutta puuta uskotaan saatavan riittävästi kotimaasta.
- Matkailu
 - Kotimaan matkailun suuri osuus maakunnan matkailusta ja sen lisääntyminen edelleen pelastaa alan yritykset pahimmilta vaikutuksilta.
 - Pandemian jäljiltä jo osittain elpynyt venäläisten ostosmatkailu vähenee radikaalisti.
 - Kriisi voi vaikuttaa uskallukseen matkustaa Venäjän rajan läheisyyteen, vaikka tällä hetkellä sillä ei näytä olevan merkittävää vaikutusta.

Työllisyys

- Ukrainan kriisillä ei ole ollut toistaiseksi vaikutusta alueen työttömyyteen eikä suurta nousua ole näkyvissä.
- Tulevan työllisyysvaikutuksen arviointi on kuitenkin vielä osittain haastavaa - kehitykseen vaikuttaa sodan kesto, talousvaikutukset Suomessa ja ulkomailla, inflaatio, miten korkealle energian hinta nousee jne.
- Jos työttömyys lisääntyy koko maassa, kasvu on Kainuussa todennäköisesti alueista pienimpien joukossa – näin on ollut jo koronakriisin aikana.
 - Taustalla mm. pula osaavasta työvoimasta, sekä työttömien että työssä olevien eläköitymiset ja julkisen sektorin suuri rooli työllistäjänä. Venäjistä riippuvaisia yrityksiä on myös vähän.

Työvoiman saatavuus

- Merkittäviä ja laajoja vaikutuksia ei nykytiedolla tule.
- Kriisi heikentää hieman työvoiman saatavuutta miesvaltaisilla aloilla, kuten metsänraivauksessa ja metallialalla.
- Naisvaltaisilla aloilla ja etenkin marjatiljoilla sekä metsänistutuksessa suuri pakolaisten määrä voi jopa parantaa työvoiman saatavuutta.
- Kriisillä voi olla vaikutusta kv-osaajien ja -opiskelijoiden haluun tulla Venäjän rajan läheisyyteen.

20 Lappi

Taulukko 19. Avainluvut Lappi.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2021	176 494	176 665	180 207	-0,1 %	-2,1 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2022	8 882	11 322	12 367	-21,6 %	-28,2 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2022	918	1 290	1 368	-28,8 %	-32,9 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2022	2 847	2 713	3 784	4,9 %	-24,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2022	11 %	14 %	15 %	-3,0 %-yks.	-4,0 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2022	5 321	2 261	2 385	135,3 %	123,1 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Lapin elinkeinoelämä vahvistaa rooliaan vihreän siirtymän mahdollistajana. Lapin elinkeinoelämän uusi visio on olla pohjoisen Euroopan solmukohta, joka yhdistää luonnon kestäväen käytön vastuulliseen kasvuun. Tämä näkyy konkreettisesti maakunnan näkymissä. Lapin mineraalit ja bioraaka-aineet ovat keskeisessä roolissa vihreän sähköistyvän yhteiskunnan toteuttamisessa ja huoltovarmuuden kannalta. Kasvua haetaan vahvistamalla perinteisten ja uusien toimialojen toimintamahdollisuuksia. Elinkeinoelämän tukijalat, kaivannais- ja metalliteollisuus, matkailu sekä metsät, luovat pohjan laajalle investointipotentiaalille.

Lapin yritykset haluavat kasvaa myös kansainvälisillä markkinoilla. Lapin tavoitteena on kehittyä entistä vahvemaksi logistiseksi solmukohdaksi, jossa pohjoisen ja kansainvälisten markkinoiden toimijat kohtaavat. Lapin keskeinen sijainti osana pohjoista Eurooppaa tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden osallistua Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan investointeihin. Menestys vaatii tehokkaiden kansainvälisten logististen yhteyksien kehittämistä eri puolelle Lappia ja Lapin sisällä. Suomen ja Ruotsin rautatieverkot yhdistävään

radan sähköistäminen on saanut EU-rahaa vajaat 15 miljoonaa euroa. Enontekiö suunnittelee Lapin ja Pohjoiskalotin sisäisten lentojen aloittamista syksyllä Rovaniemelle ja Tromsaan. Tulevaisuudessa reittejä voitaisiin avata lisää ja liikennöidä sähkölentokoneilla.

Voimakkaat murrokset muokkaavat Lapin toimintakenttää. Rakennemuutokset, edelleen jatkuva koronapandemia sekä Ukrainan sodan myötä asetetut Venäjä-pakotteet haastavat vanhoja toimintatapoja ja toimijoita uusiin ratkaisuihin. Useat samanaikaiset poikkeus-tilat heikentävät ennustettavuutta voimakkaasti. Keskeiset alueelliset toimijat ovat tunnistanee yhteistyössä valtakunnallisten tahojen kanssa tarpeita lähteä hakemaan ratkaisuja Lapin elinvoimaisuuden monipuolistamiseksi.

Venäjä-pakotteiden vaikutukset tulevat näkymään kuukausien ja vuosien ajan Lapin elinkeinoelämässä ja ohjelmatyössä. Tällä hetkellä merkittävimpiä vaikutuksia on raaka-ainesten (metallit, öljy, lannoitteet, puu ja komponentit) hintojen nousu, joka heijastuu laajasti eri toimialoille. Pitkien etäisyyksien Lapissa polttoainekustannusten nousu heijastuu vahvasti yritystoimintaan ja lappilaisten arkeen. Hankeyhteistyö Venäjän kanssa ja uuden Kolarctic-ohjelman valmistelu on jäädytetty.

Joka toinen vuosi julkaistava Lapin Kauppakamarin selvitys pohjoisen investointipotentiaalista kokoaa Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisosien sekä Venäjän lähialueen suunniteltuja investointeja pääosin vuoteen 2030 saakka. Pohjoismaiden investointien kokonaisuus ylittää 160 miljardiin euroon. Lapin investointipotentiaali on selvityksen mukaan 17,9 miljardia euroa, josta 10,3 miljardia kohdistuu teollisuuteen, 3,9 miljardia energiasektorille ja 1,4 miljardia euroa matkailuun.

Toimiva ja hyväkuntoinen tieverkko on edellytys talouden kasvulle, ja tällä hetkellä Lapin tiet ovat välttävissä kunnossa. Kelirikosta on jälleen odotettavissa vaikeaa Lapin tiestöllä. Kelirikkokausi alkaa yleensä huhtikuun puolivälissä ja kestää sääoloista riippuen jopa kesäkuun lopulle. Alueellisina investointeina toteutetaan yksittäisiä tienparannus- ja siltojen uusimishankkeita. Tieverkon mittavat kehityshankkeet määritellään valtion talousarviossa, ja näitä ei Lapissa ole tällä hetkellä käynnissä. Infra-hankkeita on toteutuksessa tai vahvistettu hieman yli 800 miljoonalla eurolla ja suunnitelmissa vajaalla 1,3 miljardilla eurolla. Lapissa tehdään maailmanluokan tutkimus- ja testaustoimintaa tieliikenteen, ajoneuvojen ja liikenneinfrastruktuurin kehittämiseksi yksityisellä rahalla.

Kansainväliselle liikenteelle tärkeitä ovat Lapin 14 rajanylityspaikka ja niille johtavat tieosuudet. Raskasta liikennettä kulkee erityisesti Norjan raja-asemien kautta koko Suomeen. Tornio-Haaparanta on yksi koko Skandinavian vilkkaimmista maarajanylityspaikoista. Pandemia aiheutti eniten vaikeuksia ja taloudellisia tappioita raja-alueen toimijoille. Tilanne on selvästi helpottunut ja kanssakäyminen on lisääntynyt, mutta pandemiaa edeltävään tilanteeseen ei ole vielä päästy.

Kahden viime vuoden väestökehityksen kuva on ollut Lapissa aiempia vuosia myönteisempi. Väestön väheneminen on hidastunut kokonaisnettomuuton käännyttyä positiiviseksi tilastokeskuksen ennustamaa aiemmin. Maahanmuuton lisäksi myös kuntien välinen nettomuutto oli viime vuonna positiivinen. Rovaniemen seutukunnan lisäksi väestö lisääntyi viime vuonna Tunturi- ja Pohjois-Lapissa, ja väheni eniten Kemi-Tornion seutukunnassa. Luonnollinen väestölisäys on plussalla vain Rovaniemellä. Monipaikkaisuus ja etättyö nähdään Lapin mahdollisuutena. Ulkomaalaisten ja vieraskielisten määrä ja osuus Lapin väestöstä on kasvussa, ja työperäisen maahanmuuton myötä kasvun ennakoidaan nopeutuvan.

Ukrainalaisten maahantulon myötä perustettiin huhtikuun alussa Lapin laajamittaisen maahantulon yhteistyöryhmä, jossa on laaja-alainen toimijoiden edustus. Ryhmän koollekutsujana toimii aluksi ELY-keskus, ja vastuu siirtyy jatkossa maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttoviraston toimeksiannosta SPR Lapin piiri on lisännyt vastaanottokapasiteettia. Rovaniemellä majoituskapasiteettia on lisätty 320:een ja käynnistetty 150-paikkaisen hätämajoitusyksikön toiminta. Kemiin on perustettu 150-paikkainen sivutoimipaikka sekä yksityismajoituksen toimipiste. Kemijärvellä käynnistyy 300-paikkainen toimipiste. Lisäksi Lapin monessa kunnassa asuu ukrainalaisia yksityismajoituksessa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Vielä alkuvuodesta Lapin pk-yrittäjien suhdannenäkymä oli lähialueita ja koko maan keskitasoa positiivisempi. Suhdannenäkymät ovat positiivisimmat rakentamisessa ja palveluissa. Yritysten liikevaihdon ja kannattavuuden kehitys on jatkunut Lapissa positiivisena. Lähes puolet yrityksistä on kasvuhakuisia. Kolmanneksella yrityksistä omistajavaihdos on ajankohtainen seuraavan viiden vuoden aikana. Lapissa on paljon yrityksiä, jotka arvioivat, että niillä on mahdollisuus vastata rahoittajien asettamiin kestävän kehityksen vaatimuksiin.

Muuttunut maailmantilanne huolettaa ja hämmentää yrityksiä. Venäjä-pakotteiden ja Ukrainan sotatilan vaikutukset elinkeinoelämään ovat toistaiseksi maltillisia. Välittöminä vaikutuksina on tuotu esille joidenkin rakennushankkeiden peruuntumiset, raaka-aineiden saatavuuden vaikeutuminen ja tavaroiden myyntiin ja tehtyihin kaappoihin liittyvät peruutukset sekä logistiikkaasteet. Yritykset ovat oma-aloitteisesti lopettaneet kauppasuhteita ja yhteistyötä Venäjän kanssa ja lähteneet aktiivisesti etsimään korvaavia markkinoita.

Huolta aiheuttavat välilliset vaikutukset, jotka pidemmällä tähtäimellä voivat heijastua rajusti elinkeinoelämään ja yrityksiin. Näitä ovat mm. energian hinnan nousu, inflaatiokehitys, matkustushalukkuuden aleneminen, energian ja elintarvikkeiden riittävyys, raaka-aineiden ja komponenttien hintojen korotukset sekä saatavuuden vaikeutuminen, toimitusaikojen pidentyminen, lisääntyvät logistiset haasteet sekä lentoliikenteen rajoitusten vaikutukset lentoreitteihin ja vuoroihin. Keskusteltavia teemoja ovat digi- ja

kyberturvallisuus, hybridivaikuttaminen sekä yritysten varautuminen huomioiden erilaiset riskiskenaariot.

Pohjoisen toimintaympäristön mahdollisuudet huomioiden tulevaisuuden näkymät ovat kokonaisuutena edelleen positiiviset. Haasteisiin ja kriisiin sisältyy myös uutta liiketoimintapotentiaalia, johon tulee osata tarttua. Osa yrityksistä reagoi ketterästi ja löytää korvaavia markkinoita sekä liiketoimintamalleja. Epävarmuus tulevaisuudesta yhdessä työvoiman saatavuushaasteen kanssa voi kuitenkin olla jarruttava tekijä yritysten kasvulle ja kehitymiselle. Yrityksillä on lisääntyvää tarvetta saada tilanteeseen liittyvää neuvontaa, sparrausta, konsultointia ja kriisiapua sekä kehittää omaa osaamista ja varautumisen valmiuksia.

Metsäteollisuudessa eletään voimakasta muutosta. Metsä Group -konserniin kuuluva Metsä Fibre rakentaa uutta tehdaskokonaisuutta Kemiin vajaalla kahdella miljardilla eurolla, ja Metsä Forest valmistautuu kumppaneiden ja alihankkijoidensa kanssa rekrytoimaan uutta työvoimaa puunhankintaketjuun noin 1 500 henkilötyövuotta. Tehtaan rakentaminen on kuumimmillaan kuluvan vuoden aikana. Stora Enson lakkautettua Kemin tehtaan, on Veitsiluodon saari jäänyt vajaalle käytölle. Alueella käynnistyi ÄRM-prosessin mukainen kehittämistyö, ja yhtiö palkkasi konsulttiyhtiön hakemaan globaalisti uutta toimijaa. Kiinnostuneita ovat olleet mm. puun jatkojalostuksen, kierrätyksen ja kiertotalouden sekä metallin- ja mineraaljalostuksen toimijat. ÄRM-toimintasuunnitelman mukaisesti tavoitellaan noin tuhannen uuden työpaikan syntymistä alueelle.

Metalliteollisuudessa ja teollisuuspalveluyrityksissä on ollut aktiivinen ja hyvä vuosi. Outokumpu Oyj:n käänne negatiivisesta positiiviseen oli raju. Positiivista kehitystä tuki raaka-ainoiden hintakehitys ja hyvä kysyntä maailmanmarkkinoilla. Teollisuuspalveluyrityksillä on ollut kiivaasti töitä kotimaassa tuulivoimarakentamisen, kaivosten ja metsäteollisuuden suurhankkeiden parissa sekä Pohjois-Ruotsin uusien teollisuushankkeiden ja Kiirunan alueen rakentamisessa. Rovaniemellä Norrhydro rakentaa modernia hydraulisynteritehdasta, jonka tavoitteena on kaksinkertaistaa nykyinen tuotanto.

Lapin kaivosten miljardi-investoinnit Sodankylän Kevitsassa sekä Kemin ja Kittilän kaivoksiin ovat päättymässä. Kaivosten kokonaislouhinta pysyi viime vuonna edellisen vuoden tasolla. Globaali taloustilanne ja raaka-ainetarpeet heijastuvat tulevaisuudessa positiivisesti Lapin kaivosteollisuuteen. Yhtiöiden panostukset malminetsintään pysyivät edellisvuoden tasolla noin 50 miljoonassa eurossa. Malminetsintä ja kehittyneet menetelmät edistävät uusien kaivosten käynnistymistä. Arvioiden mukaan suunnitteilla olevista kaivos-hankkeista 1-3 lähtee toteutukseen lähivuosien aikana.

Investointipotentiaaliselvityksen mukaan Lapin teollisuudella on vahvistettuja tai toteutuksessa olevia investointeja noin 3 miljardilla eurolla ja suunnittelussa 7,3 miljardilla. Energiainvestointisuunnitelmia on vajaalla 4 miljardilla. Suuri osa Lapin teollisista

investoinneista liittyy vihreän siirtymän toteuttamiseen. Energiasektorilla on isossa roolissa tuulivoiman rakentaminen ja muihin uusiutuviin polttoaineisiin liittyvät kehittämissuunnitelmat. Vedyllä on olennainen rooli ilmatoratkaisuissa ja sen teknologioilla huima markkinapotentiaali. Kemi-Tornio-alue tarjoaa vetytaloudelle erinomaisen sijainnin, teollisen infrastruktuurin ja perinteen sekä hyvät logistiikkayhteydet.

Raaka-ainepula ja hintojen nousu on kohdattu erityisesti rakentamisessa. Vielä on epäselvää, mitkä vaikutukset kohonneilla hinnoilla on uusien hankkeiden käynnistymiseen, ja miten urakoitsijat ovat saaneet sopimuksia päivitettyä uudelle tasolle. Julkisista rakennushankkeista merkittävin on Lapin keskussairaalan laajennustyömaa, jonka lisäksi on useita kouluhankkeita. Rovaniemellä on suunnitteilla ennätysmäärä kerrostaloasuntoja. Teollisuusrakentaminen on vilkasta Kemi-Tornio-alueella, mutta myös Rovaniemellä teollisuus- ja hallitontteja on varattu vilkkaasti. Matkailurakentaminen on elpynyt ja etenkin loma-asuntojen rakentaminen on vilkasta. Matkailutyöntekijöille rakennetaan asuntoja eri puolilla Lappia. Tehdyn selvityksen mukaan matkailuinvestointeja on käynnissä 130 miljoonalla ja suunnitelmassa noin 1,25 miljardilla. Tuleva kesä näyttää, siirtyykö osa matkailurakentamisesta odottamaan suotuisampia aikoja. Maarakennusalaan liittyvät epävarmuustekijät väistyivät Metsä Fibren investoinnin myötä. Hankkeeseen on kytköksissä useita väyläinfrahankeita. Lisäksi teiden parannuskohteita on eri puolilla Lappia. Suurimpia kohteita ovat Kittilän kaivokselle johtava tie ja Sodankylän Jeesiöjoen sillan uusiminen.

Kuljetusala on nostanut vahvasti esiin polttoaineiden kohonneet hinnat. Tilausajoissa hintoja voidaan nostaa, mutta sopimusliikenteessä osa kuljetuksista ajetaan nyt tappiollisena, koska kompensoinnin voi tehdä vasta viiveellä. Monet yrittäjät ovat tuoneet esiin harkitsevansa yritystoiminnan alasajoa. Polttoaineen hinnannousu iskee jo ennestään koronan vuoksi kärsineeseen liiketoimintaan. Esimerkiksi taksialalla polttoainekustannusten osuus voi olla jopa yli 40 % kustannuksista. Tämä vaikuttaa myös kunnallisiin koulukuljetuksiin ja Kelan korvaamiin taksimatkoihin, jotka ovat kuntalaisten peruspalveluita.

Matkailussa tapahtui selvä käänne korona-ajan notkahduksesta viime syksynä. Kotimainen matkailu on jatkunut vilkkaana ja ulkomaisten matkailijoiden määrässä on päästy jo koronaa edeltävälle tasolle, mutta palautumisessa on ollut alueellisia eroja. Sallan kansallispuiston avaaminen tuo uuden lisän Itä-Lapin luontomatkailuun. Kulunut talvi on osoittanut, että Lapilla on ulkomailla kysyntää. Myös tulevalle talvelle kysyntä on kovaa Euroopassa ja Euroopan ulkopuolelta muun muassa Yhdysvalloista. Matkailuyrityksissä arvioidaan, että tulevaisuus riippuu Euroopan turvallisuus- ja taloustilanteesta Ukrainan sodan sumentaessa näkymää. Riskinä on mahdolliset muutokset matkustushalukkuudessa ja vaikutukset lentoyhteyksiin.

Maatalouden pitkään jatkunut kannattavuuskriisi on syventynyt entisestään Ukrainan sodan aiheuttaman lannoitekaupan pysähtymisen sekä polttoaineiden ja rehujen hintojen

yrkän nousun myötä. Kustannusten nousun takia osa alkutuotantoyrittäjistä joutuu muuttamaan tai supistamaan tuotantoaan tai luopumaan elinkeinotoiminnastaan. Maatilojen määrä jatkaa vähenemistään. Hallituksessa valmisteltava noin 300 miljoonan euron maatalouden huoltovarmuuspaketti sisältää myös toimia, joilla vauhditetaan energiaomavaraisuuden kasvattamista ja siirtymää pois fossiilitaloudesta. Lapissa on joitakin maatiloja siirtymässä kotieläintuotannon ohessa energian tuottajiksi. Kiinnostusta on biokaasutuotannon aloittamiseen. Biokaasutuotannon kannattavuus on suurin tuotantoa jarruttava tekijä.

Maaseutuelinkeinoissa on ollut edelleen varovaisuutta investoinneissa. Maidon sopimustuotanto ja lihantuotannon heikko kannattavuus leikkaavat tulosta. Kansainvälisillä matkailijamäärillä on merkittävä vaikutus majoitustoiminnan lisäksi mm. suoramyyntiin ja luonnontuotteiden kysyntään. Porotalouden kannattavuus on laskenut merkittävästi. Tornionjoen lohisaalis oli kalastuskaudella 2021 toiseksi suurin vuosikymmeniin ja nousulohimäärät ovat lähellä huippuvuosia. Tenon lohikantojen elvyttämiseksi hallituksen lakiesityksessä ehdotetaan lohenkalastuksen kieltämistä Tenojoen vesistöissä myös vuonna 2022, mikä heikentäisi Utsjoen aluetaloutta toisena vuonna peräkkäin. Tervolan Louella Ammattiopisto Lappian, luonnonvarakeskuksen ja yritysten yhteistoiminta laajenee uusien hankkeiden myötä. Ensi syksynä alkaa viljelijöille ja jatkojalostajille hanke, jonka tavoitteena on luomun laajempi käyttöönotto. Luonnonvarakeskuksen hankkeessa on tavoite varmistaa mahdollisuus lähiruoan käyttämiseen ja paikallisten tuottajien pääsy mukaan hankintoihin SOTE-alueella ja kunnissa myös tulevaisuudessa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutukset huomioiden

Työllisyyden toipuminen koronapandemiaa edeltävään tilanteeseen on ollut Lapissa koko maata hitaampaa. Työllisten määrä ja työllisyysaste jäivät viime vuonna vielä koronapandemiaa edeltävää vuotta 2019 alemmiksi. Ukrainan sota ei vielä näy työllisyydessä, mutta on tuonut uuden epävarmuustekijän työllisyyskehitykseen.

Työttömien määrä alittaa vihdoinkin koronapandemiaa edeltävät luvut. Epävirallisen tilanetiedon mukaan huhtikuun alkupuolella työttömiä oli noin 8 300, josta lomautettuja runsas 700. Nuorten osalta pandemiaa edeltävät luvut ovat alittuneet viime kesästä lähtien. Pitkäaikaistyöttömyyden kasvu voimistui koronapandemian aikana. Vaikka pitkäaikaistyöttömyys on viime kuukausina vähentynyt ja myös kasvu vuodentakaiseen verrattuna pienentynyt, työttömistä lähes joka kolmas on ollut työttömänä yli vuoden. Pitkäaikaistyöttömistä lähes joka kolmas on yli 60-vuotias ja yli 60-vuotiaista joka toinen pitkäaikaistyötön, ja pitkäaikaistyöttömien määrän kasvu on kohdistunut tähän iäkkäimpien ikäryhmään.

TE-palveluilla ja koulutuksellisilla keinoilla on tärkeää tukea niiden henkilöiden työllistymistä, jotka eivät vielä ole löytäneet omaa paikkaansa työmarkkinoilta. Lapin

ELY-keskuksen, TE-toimiston ja kuntakokeilun järjestämän markkinavuoropuhelun pohjalta toteutetaan pitkäaikaistyöttömien palveluihin liittyvä innovatiivinen hankintakierros. Sillä haetaan uudenlaisia ratkaisuja pidempään työttömänä olleiden työllistymiseen ja samanaikaisesti tuetaan työvoiman saatavuutta. Osatyökykyisten työllistymistä tuetaan mm. työkykyohjelmarahoituksella työnantajille tarjottavalla valmennuspalvelulla sekä asiakkaiden työkyvyn arvioinneilla.

Helmikuun lopussa Lapin työttömistä 470 oli vieraskielisiä ja 370 ulkomaan kansalaisia. Vieraskielisten aktivointiaste on keskimääräistä selvästi korkeampi, ja palveluilla on keskeinen rooli kotoutumisen ja osaamisen edistämisessä. Lappiin on tullut tilapäisen suojelun statuksella sekä vapaaseen liikkuvuuteen perustuen ukrainalaisia. Ukrainalaista kausityövoimaa on ollut yrityksissä verrattain vähän. ELY-keskuksessa ja TE-toimistossa on valmistauduttu laajamittaisen maahantulon mukanaan tuomiin tehtäviin ja työnhakijaksi rekisteröityvien palvelujen järjestämiseen. Alueen oppilaitoksilla on valmiudet tarjota ukrainalaisille koulutusmahdollisuuksia. Yritykset ovat kiinnostuneita ukrainalaisista työvoimana. Ensi vaiheessa on tärkeää kartoittaa Ukrainasta tulleiden osaamis- ja ammattitaito, jotta heille voidaan tarjota Lapissa avoinna olevia työmahdollisuuksia.

Työvoiman kysyntä on Lapissa ennätysellisen vilkasta. Työpaikkoja ilmoitettiin viime vuonna TE-palveluihin yli 37 600 ja tämän vuoden kahtena ensimmäisenä kuukautena jo yli 10 600. Kysynnässä näkyvät vahvimmin rakentamisen sekä palvelu- ja hoiva-alan työvoimatarpeet. Rakentamisen työvoimatarvetta on lisännyt erityisesti Kemin biotuotetehdashanke, jonka rakennustyömaa työllistää vilkkaimmillaan 2 000–3 000 henkilöä. Lapin TE-palvelujen projektitiimi tukee Kemin biotuotetehdashankkeen työvoiman saatavuutta. Tehtaan valmistuttua lisääntyvä puunhankinta tuo metsänhoitoon, puun korjuuseen ja kuljetukseen yli tuhat uutta työpaikkaa. Metsäyhtiö tukee sopimusyrittäjiä henkilöstöky-symyksissä. Myös matkailutyövoiman kysyntä on elpynyt. Henkilöstöpalveluyritysten rooli työvoiman hankintakanavana on kasvanut selvästi, näkyen palvelualan lisäksi yhä enemmän rakentamisen ammateissa.

Teollisuuden työpaikat ovat muutoksessa Kemi-Tornion alueella. Ensin Outokumpu Oyj vähensi 230 työpaikkaa, ja Stora Enson Veitsiluodon tehtaan sulkemisen myötä hävisi 550 työpaikkaa, jonka lisäksi tulivat alihankintaketjujen työpaikkamenetykset. Stora Ensolta työpaikkansa menettäneistä useat ovat jo löytäneet uuden työpaikan tai hakeutuneet koulutukseen. Veitsiluodon tehdasalueelle haettavan uudenlaisen yritystoiminnan tavoitteena on tuhat työpaikkaa.

Työvoiman ikärakenteesta johtuen tulevien vuosien työvoiman kysynnässä näkyy vahvasti työntekijöiden eläköityminen. Esimerkiksi kunta-alan työntekijöistä eläköityy viiden vuoden aikana noin 3 550 ja kymmenen vuoden aikana yli 6 700 työntekijää eli 38 % kunta-alan henkilöstöstä. Eniten eläköityy lähihoitajia, peruskoulun ja lukioiden opettajia,

sairaanhoidajia, lastenhoitajia, sosiaalialan ohjaajia ja lastentarhanopettajia. Lisäksi kunta-sektorilla tapahtuu iso muutos ensi vuoden alussa, kun yli 7 600 työntekijää siirtyy hyvinvointialueen palvelukseen.

Pk-yritysten työllistämisedotukset ovat kehittyneet myönteisesti. Alkuvuoden kyselyssä joka viides vastanneista arvioi henkilökunnan määrän kasvavan. Lapin pk-yritykset panostavat henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja harkitsevat uuden työvoiman palkkaamista koulutus- tai oppisopimuksen avulla yleisemmin kuin koko maassa. Joka kymmenes hyödyntää ulkomaista työvoimaa. Sekä lomautusten että irtisanomisten tarve on vähentynyt. Ukrainan sota loi kuitenkin uuden epävarmuustekijän yritysten työllistämisenäkymiin.

Työvoiman saatavuus on ollut vuosia keskeinen Lapin haaste, jota työvoiman kysynnän kasvu on entisestään lisännyt. Viime vuonna useampi kuin joka toinen työvoimaa hankkineista toimipaikoista ilmoitti kokeneensa rekrytointiongelmia ja joka neljäs jääneensä ilman hakemaansa työvoimaa. Pk-yrityksistä kaksi kolmasosaa kokee osaavan työvoiman saatavuuden esteeksi tai rajoitteeksi yrityksen kasvulle ja kehittymiselle. Työvoiman saatavuushaasteet kohdistuvat yhä useammille aloille ja useampiin ammatteihin yrityksissä ja julkisella sektorilla. Haasteita on erityisesti sosiaali- ja terveysalan sekä opetusalan, matkailun, rakentamisen, teollisuuden ja kuljetusalan ammateissa. Matkailussa haasteita on lisännyt alalla työskennelleiden siirtyminen pandemia-aikana muille aloille tai koulutukseen.

Osaaminen on keskeinen aluekehittämisen ja elinvoiman voimavara, joten alueen koulutustarjonnan merkitys on tärkeä. Monimuoto- ja etäopiskelumahdollisuudet tukevat laajassa Lapin maakunnassa koulutuksen saatavuutta. Osaamisen kehittämisessä korostuu yhä enemmän jatkuva oppiminen ja sen mahdollistaminen työssä oleville. Haasteena on muualta Lappiin opiskelemaan tulevien kiinnittäminen Lapin työmarkkinoille ja toisaalta muualla opiskelleiden saaminen hakeutumaan aiempaa enemmän töihin Lappiin. Rovaniemen koulutuskuntayhtymä REDU:lle myönnetty lupa järjestää englanninkielistä koulutusta matkailualalla sekä ravintola- ja catering-alalla tukee alan työvoimatarpeisiin vastaamista. Työnantajien kanssa toteutettavia rekrytointikoulutuksia on hankittu aiempaa enemmän, mutta myös osaan niistä on ollut ongelmia saada hakijoita. ELY-keskuksen, TE-toimiston, oppilaitosten, yritysten ja henkilöstöpalveluyritysten yhteistyöllä haetaan RekryKoulutusohjelma-pilotilla uudenlaista toimintatapaa teollisuuden kunnossapitoyritysten henkilöstön rekrytointiin.

Laajan toimijaverkoston yhteistyönä ollaan parhaillaan laatimassa ELY-keskuksen vetämänä työvoiman saatavuuden toimenpideohjelmaa. Nykytilaselvitysvaiheessa luotiin tilannekuvaa, millä toimenpiteillä, kehittämishankkeilla ja palveluilla edistetään osaavan työvoiman saatavuutta Lapissa. Strategioista käytiin läpi visiot, niissä käytetyt ja tunnistetut tietotarpeet sekä ehdotetut toimenpiteet osaavan työvoiman saatavuuden teemaan liittyen. Samalla tunnistettiin kehittämiskohteita, joihin tulevaisuudessa tulisi suunnata

toimia. Toimenpideohjelma valmistuu kesäkuun loppuun mennessä. Lapissa tehtävä työ kiinnitetään valtakunnalliseen toimialoittaisen ja alueellisen työvoiman saatavuuden tiekarttatyöhön. Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton edistäminen on keskeinen osa osaavan työvoiman tarpeisiin vastaamista. Alueellisen maahanmuuttostrategian päivittäminen on käynnissä. Lappi tavoittelee työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton edistämisen pilotti-/kokeilualueeksi.

Kooste Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutuksista

Tilannekuvaa Ukrainan sodan ja Venäjäpakotteiden vaikutuksista alueelle ylläpidetään Lapissa eri foorumeilla. ELY-keskus kokoaa eri organisaatioiden asiantuntijoita elinkeinoelämän tilannekuvan äärelle kahden viikon välein. Vaikutukset ovat osin välittömiä ja osa vaikutuksista näkyy vasta pitkällä viiveellä.

- Vaikutukset elinkeinoelämään ovat toistaiseksi maltillisia. Ukrainan sota ei vielä näy työllisyydessä, mutta on tuonut uuden epävarmuustekijän työllisyyskehitykseen. Epävarmuus tulevaisuudesta työvoiman saatavuuden haasteen kanssa voi muodostua jarruttavaksi tekijäksi yritysten kasvulle ja uudistumiselle.
- Välittömiä vaikutuksia: Venäjä-yhteistyö ja -kauppa lopetettu, logistiikkahaasteet, raaka-aineiden ja komponenttien saatavuuden vaikeutuminen ja hintojen nousu, tavaroiden myyntiin ja kaappoihin liittyvät peruuntumiset.
- Hankeyhteistyö Venäjän kanssa ja uuden Kolarctic-ohjelman valmistelu on jäädytetty.
- Välilliset ja pidemmällä aikavälillä näkyvät vaikutukset: energian hinnan nousu, inflaatiokehitys, matkustushalukkuuden aleneminen, energian ja elintarvikkeiden riittävyys, raaka-aineiden ja komponenttien hintojen korotukset sekä saatavuuden vaikeutuminen, toimitusaikojen pidentyminen, lisääntyvät logistiset haasteet sekä lentoliikenteen rajoitusten vaikutukset lentoreitteihin ja vuoroihin.
- Yritysten lisääntyvä tarve saada tilanteeseen liittyvää neuvontaa, ohjausta, sparrausta, konsultointia, kriisiapua. Keskusteluttavia teemoja ovat sopimusjuridiikka, digi- ja kyberturvallisuus, hybridivaikuttaminen sekä yritysten varautuminen erilaisiin riskiskenaarioihin.
- Kriisi vauhdittaa vihreää digisiirtymää ja ilmastonmuutoksen hillintää – Lapin elinkeinoelämän potentiaali on huomattava ja sen merkitys korostuu uudessa tilanteessa. Osa yrityksistä on kyennyt ketterästi reagoimaan ja löytämään korvaavia liiketoimintamalleja ja markkinoita.
- Laajamittaiseen maahantuloon varautuminen – vastaanottokeskuskapasiteetin lisääminen, ukrainalaisten työvoimapalvelujen organisointi, kotoutumisen ja työllistymisen tuki sekä varautuminen kunnissa ja oppilaitoksissa. Yritykset ovat kiinnostuneita ukrainalaisista työvoimana.

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-831-8

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi